

Седма седница

(18 децембра 1945)

Почетак у 16 часова.

Претседавали претседник **Божидар Масларић** и потпретседник **Фране Фрол**.

Претседник: Отварам седму седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Молим друга секретара да изврши прозивку чланова.

Секретар Митар Бакић прозива чланове Одбора.

Претседник: Присутан је 21 члан, дакле, има кворума. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар чита записник шесте седнице Уставотворног одбора Скупштине народа од 17 децембра 1945 године.

Претседник: Има ли примедба на овај записник? (Нема). Примедба нема, значи да је записник примљен.

Прелазимо сада на претрес главе V нацрта Устава у појединостима. Молим друга секретара да прочита главу V нацрта Устава.

Секретар чита све чланове главе V по нацрту.

Претседник: Има ли ко од народних посланика да учини какву принципијелну примедбу по овој глави? (Нема). Пошто нема никаквих примедба, онда можемо прећи на расправу у појединостима. Молим секретара да прочита члан 21.

Секретар чита члан 21 нацрта Устава.

Претседник: Има ли ко какве примедбе на овај члан? (Нема). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Овај члан је примљен овако како је предложен. Изволите чути даље.

Секретар чита члан 22.

Претседник: Има реч Фране Фрол.

Фране Фрол: На крају члана 22 гдје се каже „противно је Уставу и кажњиво“, мислим да је то таутологија

и, како овај члан треба да се слаже са чланом 10, то предлажем да се у члану 22, став други, на крају бришу ријечи „противно је Уставу и кажњиво“ и умјесто тога ставе ријечи „јесте противустанован“.

Јаша Продановић: То је исто.

Милош Царевић: Ја мислим да на крају овога члана 22 треба ставити „противно је Уставу и кажњиво по закону“, јер би иначе изгледало да је неки чин против устава, а да нема санкцију.

Претседник: Има ли још каквих примедба? (Нема).

Молим друга Министра да се изјасни о предлогу.

Едвард Кардељ: Ја мислим да би требало да остане како је то предложено и то из разлога, јер све што је противустановно, није неизбежно кажњиво.

Претседник: Има ли још примедба на прочитани члан?

Милош Царевић: Ја мислим да је друг Министар усвојио мој предлог, те да крај овога другог става гласи: „противно је Уставу и кажњиво по закону“, и онда несумњиво има санкцију.

Едвард Кардељ: Примам да се стави „противно је Уставу и кажњиво по закону“.

Претседник: Ко је за ту последњу формулацију, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је овај члан примљен. Прелазимо на члан 23.

Секретар чита члан 23.

Претседник: Има ли примедба на прочитани члан?

Милош Царевић: Ја бих хтео објашњење: зашто је ово ограничење са речју „савезног“ у последњем ставу?

Фране Фрол: Ја мислим да губитак грађанских права не би смјео повлачити за собом и губитак бирачког права, како то стоји овдје у ставу четвртом. Зато бих предложио да тај став четврти глави овако: „Не уживају бирачко право лица под старатељством, лица која су судском пресудом лишена активног и пасивног бирачког права у времену док дејство пресуде траје и лица која на основу савезног закона изгубе бирачко право“. Ја мислим да губитак бирачког права не повлачи и губитак грађанског права, него само кад је осуђен пресудом на губитак активног и пасивног бирачког права.

Претседник: Има ли још ко какву примедбу? (Нема). Молим друга Министра да се изјасни.

Едвард Кардељ: Ја примам примедбу друга Фрола. Потребно је да се јасно каже да ниједна републиканска скупштина нема право да доноси закон којим се ограни-

чава бирачко право, а овде се мисли на Закон о бирачким списковима који је већ донет, јер других закона о бирачким списковима нема.

Д-р Душан Братић: Ту би друг Фрол имао нешто права. По овоме изгледа да изгубити грађанско право не значи изгубити и политичко право, и то треба некако диференцирати.

Фране Фрол: Ја мислим да то није потребно. Ако рече-мо да појединац изгуби активно и пасивно право, то је политичко право. Кад ко изгуби то политичко право, онда губи и бирачко право.

Д-р Сениша Станковић: Ако треба да се унесе тај додатак, ја бих предложио да се каже просто „бирачких права“, пошто Устав не прави разлику између пасивног и бирачког права, да би се та диференцијација морала пр-вити у једној уставној одредби.

Фране Фрол: Боље је рећи: „бирачко право“. По на-шем Уставу нема разлике између политичких и грађанских права. Према томе, аутоматски ће отпасти сваки неспоразум у том погледу.

Претседник: Пошто нема никаквих предлога, ја бих молио друга Министра да прочита нову редакцију.

Едвард Кардељ чита члан 23 који гласи:

„Сви грађани без разлике пола, народности, расе, вероисповести, ступња образовања и места становања, који су навршили 18 година старости, имају право да би-рају и да буду бирани у све органе државне власти.

Грађани који се налазе у редовима Југословенске армије имају право да бирају и да буду бирани као и оста-ли грађани.

Бирачко право је опште, једнако и непосредно и врши се тајним гласањем.

Не уживају бирачко право лица под старатељством, лица која су судском пресудом лишена бирачког пра-ва у времену док дејство пресуде траје, и лица која на основу савезног закона изгубе бирачко право“.

Претседник: Прелазимо на гласање. Ко је за овакву редакцију члана 23, нека дигне руку. (Већина диже руке). Овај члан је примљен; идемо даље.

Секретар чита члан 24.

Претседник: Има ли примедба на члан 24?

Милош Царевић: Ја бих имао једну примедбу код овога последњег става, где се каже: „Држава нарочито заштићује интересе матере и детета правом на плаћено отсуство пре и после порођаја.“ Има и других интереса жене, а нарочито деце, која треба да буду под особитом

заштитом закона, нарочито малолетна деца. Ја бих ту додао, пре последњег става, један став у коме бих рекао: „Интереси матера и деце стоје под особитом заштитом закона“. И онда да дође овај последњи став: „Држава нарочито заштићује“ итд.

Претседник: Има ли још каквих примедaba?

Радован Зоговић (чита): „Држава нарочито заштићује интересе матера и дјетета правом на плаћено отсуство...“ Треба да се зна тачно ко има право на плаћено отсуство прије порођаја — дијете или мати. Треба измијенити ред ријечи.

Претседник: Има ли још примедaba на овај члан? (Нема). Друже Министре, шта ви мислите?

Едвард Кардељ: Ја мислим да је најбоље да остане текст као што је и био, јер ако бисмо унели ово што наводи друг Царевић, ми бисмо онда направили читав социјални програм, а овде се иде за тим да обезбедимо оно што стварно можемо Уставом обезбедити. Заштита малолетника прилично је широка ствар. Онда би се морало прецизирати шта ми предлажемо и чиме то треба заштитити.

Претседник: А о предлогу друга Зоговића?

Едвард Кардељ: Најбоље би било да се у трећем ставу члана 24 каже: „Држава нарочито заштићује интересе матере и детета, правом матере на плаћено отсуство пре и после порођаја...“

Претседник: Да ли је сада јасно како треба да гласи овај члан?

Д-р Бранко Чубриловић: Ја мислим да је најбоље да остане предложена редакција овога члана, пошто би се овом измјеном прекинула веза права матере на плаћено отсуство пре и после порођаја са оним ставом: „оснивањем породилишта...“

Претседник: Значи, остаје текст онако како је наштампан?

Рато Дугоњић: Можда би згодније било да стилизација трећег става члана 24 гласи:

„Држава нарочито заштићује интересе матере и детета оснивањем породилишта, дечјих домова и обданишта и правом матере на плаћено отсуство пре и после порођаја“.

Едвард Кардељ: Мислим да је овај предлог друга Дугоњића добар и да га треба усвојити.

Претседник: Прелазимо сада на гласање. Ко је за редакцију овог члана са изменом предложеном од стране друга Дугоњића, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је

против? (Нико). Молим секретара да прочита следећи члан.

Секретар чита члан 25.

Претседник: Има ли примедба на овај члан?

Едвард Коцбек: У интересу здравог развоја нашег новог јавног живота, мислим да је баш у овом члану паметно да створимо Уставом мало одређенију и јаснију ситуацију, како нико не би могао нешто приговорити нити сумњати. Ја мислим да би било добро кад би се прва реченица допунила једном речју. Први став члана 25 гласио би: „Грађанима је зајемчена слобода савести, слобода и поштовање вероисповести“. Ово је потребно да не би било страха, да неко натура вољу или има разлога да вређа верске осећаје.

Д-р Душан Братић: Ја се са овим не бих сложио, пошто постоји закон који има за сврху да сузбија расну мржњу, а осим тога је тако нешто чланом 22 кажњиво и противуставно. Према томе страха од мржње не може бити.

Милош Царевих: Ја немам још одређену стилизацију о томе шта бих предложио, али бих рекао код питања равноправности, где се каже да су сви грађани равноправни без обзира на народност, расу и вероисповест, да постоји један други моменат, пошто је овим чланом црква одвојена од државе. Ми сада у пракси имамо да се свуда у званичним подацима налазе рубрике са питањем којој се вероисповести припада. Ја бих предложио да ми некако данас у овом члану кажемо да припадање или неприпадање верској заједници не може шкодити грађанима у смислу њихових грађанских права.

Претседник: Има ли још примедба у погледу овог члана? (Нема). Молим друга Министра за Конституанту да се изјасни.

Едвард Кардељ: Ја мислим да не би било потребно прихватити предлог друга Коцбека из разлога што је у другим члановима већ говорено о потпуној равноправности грађана без разлике, и друго, што се овде даје слобода савести и вероисповести. Сасвим је природно да слобода савести и вероисповести значи и потпуно поштовање његовог мишљења и његових обреда итд., тако да би то, по предлогу друга Коцбека, претстављало један сувишан акценат. Осим тога сам израз „поштовање савести“ може да дође у супротност са слободом, јер се може схватити поштовање као једна обавеза према цркви, што значи, са друге стране, ограничавање савести. Због тога ја предлажем да се овај члан прими у редакцији како је отштампана.

Што се тиче примедбе друга Царевића, мислим да је тај предлог такође непотребан, јер ми говоримо да су сви грађани равноправни, а и у самом Уставу и по нашим законима свака верска мржња је забрањена и кажњива.

Мурад Шећерагић: Пошто код других вјероисповјести не постоји назив „црква“, ја бих предложио да се та ријеч замијенити ријечима „верска заједница“. Потребно је додати једно разјашњење, тако да други став гласи: „Црква, односно верска заједница, одвојена је од државе“.

Претседник: Реч има друг Зоговић.

Радован Зоговић: Мислим да је термин „црква“ толико уобичајен и познат у политичкој литератури и историографији, да би било исувише објашњавати га неким нарочитим додатком. Кад се каже „црква“, то је довољно.

Претседник: Има ли још какав предлог ко да учини? Реч има друг Јоза Миливојевић:

Јоза Миливојевић: И ја сам за то да тако остане. У трећој алинеји се говори о вјерској заједници, у другој се говори о цркви и из тога се код овога члана јасно види континуитет који се односи на вјерске заједнице. Зато и ја предлажем да остане предложени текст.

Претседник: Пошто нема више никаквих предлога, прелазимо на гласање. Ко је за то да се овај члан прими овако како је предложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико ни диже руку). Објављујем да је члан 25 примљен у предложеној редакцији. Молим друга Бакића да прочита члан 26.

Секретар чита члан 26 у предложеној редакцији.

Претседник: Има ли ко да учини какву примедбу овоме члану?

Милош Царевић: Ја овде понављам свој предлог, коме можда горе код члана 24 није било места, али налазим да му је овде место и да се то може да истакне овде на крају једним новим ставом: да малолетна лица стоје под особитом заштитом закона. Понављам да је нужно, с обзиром на малолетника и заштиту његову, на његово лично и имовинско право, дати једно овлашћење законодавцу да то регулише.

Претседник: Реч има друг Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: У другоме ставу члана 26 друга реченица гласи: „Грађани могу склопити поред грађанског брака и црквени брак по прописима своје вере“. Ова изјава је само начелна изјава, деклараторна изјава. Ја бих био за то да се испусти ова изјава. А ако се не испусти ова изјава, онда да се испусте из ове реченице слједеће ријечи: „по прописима своје вере“, јер ако се узме и прочита члан 25,

гдје у трећем ставу стоји да су вјерске заједнице слободне у својим вјерским пословима у вршењу вјерских обреда, онда по члану 26 склапање брака по прописима цркве није пуноважно. Дакле, ти прописи немају правнога учинка и тиме се дозвољава црквени брак само као вјерски обред. Ми код католика не дирамо у црквени брак који се склапа као сакраменат. Ми га остављамо. Али правне прописе и норме, канонске и свјетовне, ми те прописе хоћемо да уклонимо. Али, ако овдје оставимо „по прописима своје вере“, онда значи да ми то деклараторно признајемо. Ми, међутим, морамо то брисати и казати једноставно „и црквени брак“ без ових ријечи „по прописима своје вере“. Тиме остаје црквени брак као сакраменат неповредив. Ове прописе дакле морамо уклонити, јер за нас немају никакве важности.

Претседник: Реч има друг Сениша Станковић.

Д-р Сениша Станковић: Ја бих молио за једно објашњење. У трећој алинеји овога члана стоји да сви брачни спорови спадају у надлежност народних судова. Члан 113 нацрта Устава предвидео је да су народни судови само окружни и срески судови. Ја сада питам, да ли се по члану 26, трећи став, мисли да за брачне спорове имају надлежност само те две категорије судова или је ово узето као општи појам и онда, ако је тако, да се то стави у члан 113.

Претседник: Реч има друг Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ја бих хтио да кажем нешто о другој алинеји члана 26. У тој алинеји друга реченица гласи: „Грађани могу склопити поред грађанског брака и црквени брак по прописима своје вере“. Ја мислим да би у овоме случају, према становишту које заузима наш Устав, у ријечи „склопити“ била контрадикција, јер ја држим да се брак може склопити само једанпут, једним чином, и то је грађански брак, а не може да буде и црквени. Јер ако би се овако оставило како је у нацрту речено, онда би то значило да се овдје поставља један паритет, који је искључен нашим Уставом. Зато ја држим да би се то могло казати овако: „Грађани могу извршити после грађанског брака и верски обред“.

Претседник: Реч има Тодор Вујасиновић.

Тодор Вујасиновић: Овде се у првом ставу члана 26 каже: „Брак и породица су под заштитом државе. Држава уређује правне односе брака и породице својим законима“. Ја сам за то да се бришу ове речи „својим законима“.

Претседник: Има ли још ко какву примедбу да учини? (Нема). Пошто примедба нема, реч има друг Министар да се изјасни о учињеним предлозима.

Едвард Кардељ: Мени је тешко да на сваки предлог одговорим, јер ови предлози по Пословнику треба да буду писмено формулисани; пошто ми овако нису јасни, не могу да одговорим дефинитивно ни на једну усмену формулацију. Ја мислим да ми треба у овоме случају да се држимо Пословника и да се учињени предлози писмено формулишу. Иначе се принципијелно слажем.

Претседник: Онда молим другове да своје мишљење писмено формулишу, па ћемо онда гласати.

Јоза Миливојевић: Други став члана 26 требало би да гласи: „Пуноважни брак може се закључити само пред надлежним државним органима. Грађани поред тога могу извршити и верски обред венчања“. Трећа алинеја остаје непромењена, четврта исто тако, а као пета алинеја додаје се: „Малолетна лица стоје под особитом заштитом закона“. То би био текст измјена у члану 26 предложеног нацрта.

Милан Поповић: Ја сам против ове редакције из разлога што је стара редакција и оправдана и добра.

Д-р Душан Браћић: У Војводини постоји грађански брак већ 51 годину. Тамо постоји Закон о брачном праву који прописује да се црквени брак не може склопити пре него што се закључи грађански брак. Отуда, кад дођете у цркву ради венчања, морате показати уверење издато од матичара да сте претходно већ склопили грађански брак. Овде је остављено да се може склопити црквени и грађански брак. Ја мислим да би требало да остане ова редакција углавном са том изменом да грађани, после склапања грађанског брака, могу извршити и црквени обред венчања. Апсолутно мора доћи као императивна норма да се најпре има извршити склапање грађанског брака, да то буде свакоме јасно, а да се после тога може закључивати и црквени брак. Што се тиче последње нове алинеје, ја бих био против тога једноставно из разлога што члан 34 говори о истој материји: „Деца палих бораца и жртава рата под нарочитим су старањем државе“. Према томе и овде и тамо говори се о нарочитој заштити, те би ова допуна требало да изостане.

Јосип Рус: У другој реченици другог става место „грађани“, треба рећи „брачни другови“.

Душан Васиљевић: Јесте, јесте. Брачни другови. (Један глас: О брачним друговима може бити речи тек пошто је брак закључен).

Д-р Павле Грегорић: Ако остане ова стара формулација, могло би да дође до неспоразума. Можда би било згодније да се најприје каже да је обавезан грађански брак, а

да се тек послије закључења грађанског брака може да склапа и други, црквени брак.

Едвард Кардељ: Примам предлог друга Вујасиновића да се у првом ставу реч „својим“ брише, јер и нема других закона, и да та реченица гласи: „Држава уређује правне односе брака и породице законима“. Онда ја мислим да редакција која је предложена остане без примедба, односно исправки, које су накнадно учињене, из тих разлога што та формулација никако не значи да Војводина мора поћи натраг у том погледу или изменити своје садашње прописе. На основу Устава, федералне јединице, према својим условима, могу опет да донесу законе који ће одредити да ли ће то бити пре или после, већ према својим условима. Зато нека то остане онако као што је било.

Потпретседник Фране Фрол: Ја бих молио друга Јозу Миливојевића да прочита читав члан у коначној редакцији.

Јоза Миливојевић (чита):

„Брак и породица су под заштитом државе. Држава законима уређује правне односе брака и породице.

Пуноважни брак може се закључити само пред надлежним државним органима. Грађани поред тога могу извршити и верски обред венчања.

Сви брачни спорови спадају у надлежност народних судова.

Родитељи имају према деци рођеној ван брака исте обавезе и дужности као и према брачној деци. Ванбрачна деца имају једнака права као и брачна.

Малолетна лица стоје под особитом заштитом закона“.

Потпретседник: Ко је за овај текст, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 26 примљен. Молим секретара да прочита следећи члан.

Секретар чита члан 27 према нацрту Устава.

Потпретседник: Да ли има ко од другова примедбу на члан 27? Реч има друг Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ова одредба како је овде унесена није довољно јасна, јер се може погрешно тумачити, а може се једнога дана донети један закон који ће ову слободу сужавати и уништити је. Ја бих само хтео да кажем да није довољно рећи да је штампа слободна, а после да се донесе закон којим се тражи од новинара кауција. Да се каже: пишите шта хоћете, али претходно морате положити милион динара, ако пишете против закона, да се може наплаћивати казна. То је таква ствар која сече штампу и тако је некад било у реакционарним законима.

Друго, овде није означено да се не може завести цензура, која забрањује текстове пре него што се штампају. Треба пустити да се штампају новине и књиге, а после да се каже да је то забрањено и нека иде пред суд.

Даље, за удруживања ми и сада имамо закон који смо донели. Ја сам био у комитету министара који је тај закон донео, у коме се каже да се не мора добити одобрење власти за политичка удруживања него само власт може, пошто се удружење створи, да га забрани ако је фашистичко. Ја сам се зачудио кад смо ми поднели пријаву за оснивање странке да је изашло у новинама да је Министар унутрашњих послова одобрио оснивање странке, јер он то право није имао и у закону не стоји да он одобрава, него, ако је удружење фашистичко, може га забранити.

Даље, зборови у затвореном простору не подлеже присуству власти. То се мора унети. Ако се овде не унесе, ја ћу тражити да се унесе у Устав кад се буде претресало у пленуму; а ако и тада не буде унесено, ја ћу казати да се унесе путем закона.

Потпретседник: Ја бих молио да друг Јаша Продановић поднесе писмени предлог.

Јаша Продановић: Ево тог предлога:

„Не може се установити кауција за издавање новина, часописа, листова и других штампаних ствари, а ни цензура.

За политичка удружења не мора се тражити одобрење власти.

Зборови у затвореном простору могу се држати без присуства власти“.

Радован Зоговић: Чини ми се да би г. Продановићева допуна (о одржавању зборова у затвореном простору) унијела непрецизност у овај члан Устава и да би нашкодила његовом демократском духу. Могло би се десити да почнемо личити на Енглеску, где фашисти имају право да се у „затвореном простору“ клањају Хитлеровој бисти и да тако наносе срамоту читавом енглеском народу.

Јаша Продановић: Ово је за слободне зборове, ово је за слободне људе, који имају право да држе зборове. Рецимо, ми имамо главни одбор, 18 до 20 људи, зар треба власт ту да присуствује? Бисте ли ви комунисти пристали да нека власт контролише ваше зборове у затвореном простору? Не бисте, наравно. Фашисти не могу држати зборове ни у отвореном ни у затвореном простору.

Пуниша Перовић: Ја мислим да ова примједба друга Продановића има свога смисла и да је у демократском духу постављена, али сматрам да је овај параграф довољ-

но прецизан и да права грађана која се на овај начин формулишу треба да остану у овој форми. Доцније се може законом прецизирати, али мислим да овде треба да остане у овој формулацији.

Јаша Продановић: Народна пословица каже: „Кога су гује уједале, тај се и гуштера боји“. Ја имам то искуство, а господин га нема. Ја сам видео уставе који су имали исте овакве одредбе, а после је законом донета одредба да се заводи кауција и да се странке могу прогањати. Тако су закони поткрађивали оно што је Устав одредио. Само је Устав од 1888 године био слободан и у њему је било предвиђено да нема кауције. Ја говорим уопште, без обзира на то да ли смо на власти или нисмо, јер се Скупштина може променити. Не сме се гледати да ли смо ми већина или мањина, него се Устав мора правити за све подједнако.

Потпредседник: Жели ји још ко да говори? (Не жели нико). Молим друга Министра за Конституанту да се изјасни.

Едвард Кардељ: Ја бих се у принципу сложио са господином Продановићем, али мислим да је формулација коју је он дао исувише општа, да би се могла у оваквом облику примити. Ако се каже да нема цензуре, онда треба рећи у којим случајевима има цензуре, као у ратном стању, или у неким другим изнимним случајевима кад може суд тражити да се изврши цензура нечега.

Онда, код захтева да сви састанци у затвореном простору буду без контроле треба унети за које случајеве и за које организације то важи, а у којим случајевима то не важи. Оваква формулација мислим да би била исувише широка и закон не би могао да предвиди све случајеве где то не важи. Ја бих молио да се конкретизује и да одвојимо параграф за доцније коначно решавање. Моје је мишљење да овај члан оставимо како јесте, па да касније решимо законом.

Ради се и о томе да формулација мора бити таква да омогућава кретање и развитак наших демократских права, јер демократска права нису нешто апсолутно што важи за сва времена. Ми смо већ донели и закон о удружењима, о зборовима и о штампи. Ти су закони у суштини демократски, тако да одговарају члану 27, па ипак тамо има извесних ограничења која ћемо доцније моћи да отстранимо. Али мислим да они одговарају данашњем стању и да би било погрешно ако бисмо дали шире слободе, јер би се закон о слободи штампе претворио у закон за рушиоце слободе. Ја мислим да тај члан треба да остане какав је.

Јаша Продановић: Ја бих примио први предлог госпо-

дина Потпретседника Владе да се овај члан остави и да се допуни. Ја мислим да је довољно, као што је урађено и код члана 30, где је речено, кад је мобилно стање или ратно стање, да се може контролисати, шта је написано. Тако се и овде може казати: ако је ратно стање или буна, да ове одредбе не важé. У свима уставима предвиђа се, кад је ратно стање и кад је буна, да се слободе могу ограничити. Ја нисам мислио да се даје слобода људима који желе да руше данашње стање. Ми смо видели да се фашистичкој и профашистичкој штампи не даје слобода.

Потпретседник: Има реч д-р Павле Грегорић.

Д-р Павле Грегорић: Ја сам за то да се члан прими какав јесте и да се после остави Одбору да он стилизује дефинитивно. Оваква формулација одговара потребама.

Милош Царевић: Ја бих због важности које има овај члан био за то да га ми не решимо данас коначно. У овоме параграфу има основних грађанских слобода и ја мислим да дамо могућност за размишљање 24 сата и другу Јашин Продановићу и другу Министру, да се нађе једна погоднија стилизација и да одлуку по овом члану донесемо идуће седнице.

Потпретседник: Ко жели још да говори? Ја мислим да нема смисла да одлажемо члан 27 за сутра, пошто сваки посланик може у току дискусије донијети измјене тога члана и ми ћемо опет о томе говорити. Према томе, мислим да можемо још данас гласати о члану 27. Ја стављам на гласање овај члан овако како је стилизован.

Јаша Продановић: Господин Министар је пристао на одлагање овог члана.

Едвард Кардељ: Ја сам се принципијелно сложио са господином Продановићем, али сам рекао да не могу примити његову формулацију и да остајем на овој формулацији. Према нашем Пословнику који смо изгласали, ми можемо опет да говоримо о овоме члану, тако да нема разлога одгађати га ако се принципијелно слажемо. Са друге стране, ако друг Продановић предложи сутра једну бољу формулацију, онда бих могао пристати да данас не гласамо.

Потпретседник: Ја стављам на гласање члан како је отштампан. Који су за члан 27 како је отштампан, нека дигну руку. (Већина посланика диже руку). Оглашујем да је члан 27 примљен. Молим друга секретара да прочита члан 28.

Секретар чита члан 28.

Потпретседник: Да ли има ко од другова народних по-

сланика какву примједбу на члан 28? Има ријеч д-р Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Предлажем да се у трећој алинеји члана 28, где се говори о надлежности суда, после речи „и кривично дело“ уметне „и казна“, јер нема кривичног закона који поред дела не доноси одмах и казне.

Затим у шестој алинеји где се каже: „Органи државне управе могу изрицати казну лишења слободе за обичне прекршаје итд.“, ја сматрам да би требало ставити да ти органи имају право изрицати и новчане казне, јер су то органи државне управе, па могу изрицати и новчане казне.

И, коначно, што је најважније, и што бих молио другга Министра да нам објасни: како ће то практично да изгледа кад држављанин изгуби држављанство? Ми имамо Закон о држављанству који у свом члану 16 предвиђа када држављанин може да изгуби држављанство. Но ни овај члан, ни цитирани закон ни Закон о врстама казни у свом члану 7 ништа не кажу како ће се држављанин протерати из земље кад је изгубио држављанство. И један и други закон говоре само о томе да се одузима држављанство онима који су ван земље и тако се овима грађанима који губе држављанство уствари забрањује повратак у земљу. Мене интересује како ће практично да изгледа кад суд донесе пресуду којом се некоме одузима држављанство и сад наступа моменат да се он протера из земље? Закони које сам цитирао говоре када губе држављанство натурализовани грађани народних мањина и када се може одузети држављанство грађанину који је у иностранству радио и ради против интереса наше државе. Али мене, као што рекох, интересује на који ће се начин моћи пребацити држављанин из земље, јер не постоје никакви законски прописи о томе. Ја мислим да би због тога било најбоље да се овај последњи став брише из нацрта Устава, јер може се одузети држављанство, али нема законског прописа по коме би се могао протерати из земље.

Потпредседник: Да ли има још ко какву примједбу? Ријеч има народни посланик Јаша Продановић.

Јаша Продановић: У другој алинеји члана 28 каже се: „Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без решења суда или без одобрења јавног тужиоца“. Овде се не ограничава докле могу суд и јавни тужилац да држе човека у затвору. То може бити произвољно, поготову кад се то тиче јавног тужиоца који је сам. Кад је реч о суду, суд има обично три члана. Али јавни тужилац је сам и може да се деси да држи човека годину до две године. Сматрам да треба ово право да се ограничи. У ра-

нијем закону било је ограничење на три месеца, па је морао суд после истека овог рока да пусти човека на слободу да се из слободе брани. Овако, ако ово остане, може се човек задржати две па и више година, што не сме да буде.

Што се тиче последње алинеје, колико се ја сећам, мени се чини да смо ми у оним законима казали да се нико не може протерати из државе или из једног краја у други, јер има доста других казни: смртна, тешки затвор итд., па зашто да га протерујемо из краја у крај. Ако он не ваља у једном крају, неће ваљати ни у другом. А ако га протерамо из наше државе у другу земљу, она неће хтети да га прими. Ја стога предлажем да се ова последња алинеја изостави.

Потпретседник: Да ли има још ко од другова неку примједбу о овоме члану? Има ријеч Јоза Миливојевић. Има реч Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Прва алинеја члана 28 гласи: „Зајемчена је неприкосновеност личности грађана“. Ја бих ову формулацију мијењао и казао: „Зајамчена је особна сигурност грађана“. То је јасније. Предложена формулација мени некако не одговара.

У погледу друге реченице, гдје се каже: „Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без решења суда или без одобрења јавног тужиоца“, ја бих додао: „без писменог образложења решења суда“ и „без писменог образложења јавног тужиоца“. (Гласови: Али треба предвидети и рок!) У погледу рока, то ја остављам другим законима и кривичном поступку, гдје је то предвиђено. Овдје треба да се постави само принцип да то рјешење треба да буде писмено и образложено.

У трећој реченици: „Нико не може бити кажњен за кривично дело без одлуке надлежног суда...“, ја бих рекао: „без осуде надлежног суда“. (Јаша Продановић: Слажем се, потребна је пресуда).

Надаље, предлажем да се члану 28 дода још један посебан став који би гласио: „Сваки држављанин Федеративне Народне Републике Југославије у иностранству под заштитом је државе“, јер нема нигдје о томе ријечи под којом заштитом стоје држављани који су ван земље. Принцип је да се у модерне уставе ставља и ова заштита па мислим да би требало ово ставити и у наш Устав. То је мој приједлог.

Потпретседник: Ја констатујем да се другови народни посланици не држе Пословника. Ја бих молио све другове народне посланике који имају неке примједбе да их ста-

ве писмено, јер Министар за Конституанту није у стању да одповори на усмене примједбе, јер их има сувише. Ја молим другове који су ставили примједбе и оне који ће их ставити да то учине писмено. У ту сврху одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Потпретседник: Седница се наставља. Овом Претседништву је стигло више приједлога на члан 28. Молим друга секретара да изволи прочитати приједлог друга Миливојевића.

Секретар: Друг Миливојевић предлаже да се изврши измјена у другој алинеји члана 28. Мјесто текста „Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без решења суда или без одобрења јавног тужиоца, предлаже: „Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без писменог и образложеног решења суда или без писменог и образложеног решења јавног тужиоца. Најдужи рок истражног притвора одредиће се законом“.

Потпретседник: Молим друга посланика: да ли има овом приједлогу какво образложење?

Јоца Миливојевић: Немам. Остајем при ранијем образложењу.

Потпретседник: Пошто друг Миливојевић није ставио никакво образложење, молим друга секретара да изволи прочитати приједлог друга Грегорића.

Секретар (чита): „Органи државне управе могу изрицати казне за прекршаје правних прописа у границама које су одређене законом.“

Ниједан држављанин не може бити прогнан из Федеративне Народне Републике Југославије.

Само у случајевима прописаним законом могу се грађани изагнати из свога пребивалишта“.

Потпретседник: Молим друга Грегорића да образложи свој приједлог.

Д-р Павле Грегорић: Пошто стилизација није довољно јасна овдје како је било речено, то сам хтис да та одредба буде јасно изнијета. То је моје образложење.

Потпретседник: Молим друга секретара да изволи прочитати приједлог друга Братића.

Д-р Душан Братић: То је садржано у Грегорићевом предлогу, ја одустајем.

Потпретседник: Да ли још ко жели да говори о члану 28? Има ријеч друг Хричевић.

Д-р Јосип Хричевић: Што се тиче овога приједлога да

се дода да нико не може бити у притвору дуже од три дана без писменог и образложеног рјешења суда или јавног тужиоца, мислим да је овај додатак непотребан, пошто нема рјешења које не би морало бити писмено и образложено. Иначе бисмо морали рећи да у свима актима и одлукама мсра бити рјешење писмено и образложено.

Исто тако мислим да је непотребан додатак да ће законом бити одређена дужина притвора, јер је то јасно пошто се то законом одређује.

Приједлог да нико не може бити изгнан из државе, то је приједлог који је правилан. Хоћу да кажем да треба да се задржи то, да нитко не може бити изгнан из свога пребивалишта, осим у случајевима прописаним законом. Ми смо имали случајеве да се у пракси показало корисним да један човјек треба да буде изгнан из пребивалишта, јер су неки људи у једној средини радили непријатељски, па је најбоље средство да се они макну из те средине. Ја мислим да је то корисно и треба да остане.

Потпретседник: Има ријеч друг Рус.

Јосип Рус: Ја мислим да је стилизација члана 28 довољна да се унесе у закон. Као начелно то је потпуно довољно.

Потпретседник: Ријеч има друг Царевић.

Милош Царевић: Смаграм да није нужно да решење мора бити писмено и образложено, с обзиром на то да имамо законске прописе који говоре о законитости акта. Али зато подупирем предлог да се одреди колико траје истрага. Овде у овом уставном пропису треба да се стави да закон треба да одреди најдужи рок, да се одреди максимални рок истраге. Зато сам за тај предлог да најдужи рок истраге треба да буде одређен законом.

Потпретседник: Ријеч има г. Продановић.

Јаша Продановић: Ја мислим да треба да остане све оно што је додато новом тексту. Овде би се још могло изоставити оно „писмено и образложено“ ако правници кажу да решење не може да буде ако није образложено, али код одобрења јавног тужиоца то мора да остане, јер јавни тужилац може телефоном рећи да притвор траје и даље. Зато ту треба рећи „без писменог и образложеног одобрења јавног тужиоца“.

Друго, рок. У ранијим законима није било рока и човек може да умре у затвору, јер није имао ни довољно намирница. Улазио је у затвор здрав, а излазио болестан. Зато треба ставити колики је најдужи рок за истражни затвор. Немојте овако, јер то не ваља.

Даље, ову тачку која се тиче прогонства треба изоста-

вити сасвим, нарочито прогонство из краја у крај. Ако има организација које треба гонити и које не ваљају, онда их треба гонити и осуђивати, али некога прогонити из места у место нема смисла, јер ће то лице исто то радити и у другом месту можда активније и више. Према томе, ја мислим да се ова реченица препусти закону или изостави сасвим.

Д-р Јосип Хрнчевић: Ја сматрам да ово треба да остане, јер узмите да има усташа који су били дошли у Загреб и ништа не раде, а опасни су и сметају властима. Њих треба изагнати као и њихове порсдице из Загреба, протјерати их као лица која су без занимања у друго мјесто, гдје могу бити под јачом контролом и добити запослење.

Претседник Божидар Масларић: Реч има министар Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја нисам овде министар него посланик ове Скупштине и све што говорим, говорим у своје име.

Оно што тражим код овог члана, то је да се заштите добри и поштени људи. Ево, господо, шта се мени десило 1899 године. Те године због атентата на краља ја сам био у Зајечару и онда ми полициске власти нису дале да изиђем из Зајечара. По моје тражење било је из разлога што нисам имао од чега да живим и нисам имао у Зајечару шта да радим. На срећу моју, кад се окружни начелник разболео, онда нам је секретар дозволио да идемо у другу варош, јер он није знао за наредбу окружног начелника да нам не допушта да изађемо из Зајечара. И шта је било? Чим сам дошао у Београд у 8 часова, већ у 9 часова стигао је био позив да се јавим члану кварта. Кад сам тамо отишао, члан кварта казао је: „Идите из Београда, овде не можете остати. Идите у Мађарску или Аустрију, али овде не можете остати!“ Кад сам му ја казао да сам поданик наше државе и да нећу да идем у Мађарску или Аустрију, онда ми је он казао да идем у своје место одакле сам. Ја сам казао: „Добро, али да ми гарантујете да ме из места у које будем отишао неће дирати и протерати опет у друго неко место“. Члан ми је рекао да не може то да гарантује. Ја сам му на то одговорио да ми је онда немогуће да идем, јер ће ме други окружни начелник протерати и из овог места. Напослетку, у ову ствар умешао се министар унутрашњих дела који је био рођак једном од нас прогоњених. О тој ствари лонцало се у двору читава два сата и решили су да останемо у истом месту и да се не мешамо са сумњивим људима и да будемо мирни. Ово што се мени десило, то се

може десити и данас свакоме добром и поштеном грађанину. Ако је у питању усташа или четник, онда је ту казна, прво једна па друга. Он ће се пре ухватити кад остане у месту где је дело извршио, иначе ако га власти протерају из тога места у друго, он ће у том другом месту вршити јачу агитацију. Стога сматрам да ову реченицу треба избацити.

Претседник: Има реч Рато Дугоњић.

Рато Дугоњић: Ја мислим да се овај пасус не односи само на политичке кривце. Нарочито у великим градовима, гдје има велики број криминалних типова које би требало преваспитавати, боље је да се исти протјерају у мала мјеста гдје могу да буду под оком и наше власти и других културних институција које их могу преваспитати. У великим градовима има безброј таквих људи који врше крађе и боље је њих протјерати у мање мјесто одакле су родом, пошто су под оком власти и не могу да врше крађе. Зато ја предлажем да овај став овога члана остане како је написан, а у закону ће се прецизирати на какву се врсту људи односи.

Претседник: Има реч повереник Владе д-р Лео Гершковић.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Што се тиче стилизације другог става члана 28, ја бих се принципијелно сложио са стилизацијом по приједлогу друга Митивојевића, само са једном малом стилистичком измјеном, наиме да „Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без писменог и образложеног решења суда или без одобрења јавног тужиоца“.

Исто тако са овим: „Најдужи рок истражног притвора одредиће се законом“.

Што се тиче приједлога друга Грегорића, слажем се са следећом стилизацијом:

„Органи државне управе могу изрицати казне за прекршај правних прописа у границама које су одређене законом“.

Последњи став требало би да гласи:

„Ниједан држављанин не може бити прогнан из Федеративне Народне Републике Југославије. Само у случајевима прописаним законом могу се грађани изагнати из свога пребивалишта“.

Јаша Продановић: Пребивалиште може да се односи на стан и кућу, а не само на град.

Претседник: Има реч д-р Гершковић.

Д-р Лео Гершковић: Ја прихваћам тај приједлог из ра-

злога које су навели другови Рато Дугоњић и д-р Хрнчевић. Дефинитиван текст овога члана 28 гласи:

„Зајемчена је неприкосновеност личности и грађана.

Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без писменог и образложеног решења суда или јавног тужиоца. Најдужи рок притвора одређује закон.

Нико не може бити кажњен за кривично дело без одлуке надлежног суда, донете на основу закона којим је одређена надлежност суда и кривично дело.

Казне се могу установити и изрицати само на основу закона.

Нико, ако је достижан државним органима, не може бити суђен, а да није по закону саслушан и на прописан начин позван да се брани.

Органи државне управе могу изрицати казне за прекршај правних прописа у границама које су одређене законом.

Ниједан држављанин не може бити прогнан из Федеративне Народне Републике Југославије.

Само у случајевима прописаним законом могу се грађани изагнати из свога пребивалишта“.

Претседник: Има реч Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја предлажем да се реч „пребивалиште“ замени са „место становања“, јер је пребивалиште двосмислен израз. Место становања је варош или село, а пребивалиште је и кућа. То је двосмислен израз.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да је у правној терминологији одређен појам пребивалишта: „Само у случајевима прописаним законом могу се грађани изагнати из свога пребивалишта“.

Претседник: Стављам на гласање предлог друга повереника и молим другове који су за овај предлог да изволе дитнути руку. (Већина диже руке). Објављујем да је члан 28 овако примљен. Молим друга секретара да прочита члан 29.

Секретар чита члан 29.

Претседник: Има ли ко какву примедбу? Упозоравам другове народне посланике, ако неко има какву принципијелну примедбу, да о томе поднесе писмени предлог.

Јаша Продановић: Ја бих овде додао да се ни у ком случају претрес не може вршити ноћу и да се деца и жена буде у пола ноћи. Ја сам то лично у два маха искусио, пре окупације и после окупације. Пре окупације дошли су у четири сата ујутру и вршили ми претрес, а други пут дошли су ноћу у пола дванаест сати, али сам ја био будан. Штета је да се претрес врши ноћу. И у најгорим случаје-

вима претрес се може вршити дању и може се сачекати зора.

Председник: Има реч Рато Дугоњић.

Rato Dugonjić: Meni je nejasna ova riječ „imaoc“, jer to može da se odnosi i na onog čija je kuća. Zato bih bio da se to promijeni.

Zatim, ja bih se složio sa predlogom g. Prodanovića, jer znam to iz svoje prakse; kad su mene gonili, najteže mi je bilo kad su mi vršili petres noću. Ali mislim isto tako i na to da narodna vlast neće tražiti i uznemiravati poštene ljude. Zato je baš u interesu istrage potrebno da se pretres vrši i noću.

Miloš Carević: Predlažem da se reč „imaoca“ zameni rečju „držaoca“.

Potpredsednik Frane Frol: Има riječ Rade Hamović.

Rade Hamović: Ovo što je rekao drug Dugonjić, da se pretresi vrše sa ciljem da se nešto pronade, — ako je ostavljena noć onima koji je žele iskoristiti, oni tada imaju mogućnosti da vrše šta hoće, pa onda kad već zakon daje pravo pretresa, onda da to bude i noću. Ja mislim da je, uostalom, nepotrebno u Ustavu predviđati jednu takvu sitnu stvar. A s druge strane, ako se već daje mogućnost da se vrši pretres, onda taj pretres treba da se vrši onda kad se može doći do nečega tim pretresom.

Potpredsednik: Има li još ko kakav prijedlog? (Nema). Pošto više nema prijedloga o članu 29, ja molim druga povjerenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja se slažem sa primjedbom da se stavi reč „držaoca“. Što se pak tiče „pretresa“ i prijedloga u vezi sa tim, mislim da to ne bismo mogli uvažiti, jer uneti u Ustav jedan takav propis znači ostaviti noć neprijateljima da rade, da se skrivaju, itd. Stoga ne bih mogao to da primim.

Потпредседник: Има riječ Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја имам искуства из ранијих година. (Гласови: И ми имамо!) Вас су налазили, а мене нису могли наћи. И дању и ноћу да дођу, не могу наћи оно што ја кријем. Ја сам имао своје списе и имао сам човека који их је чувао. Овде може да буде злоупотреба. Добро је што је ово народна власт, али и народна се власт квари. Време квари људе. Господство, а нарочито власт људе мало умекшава. Један велики француски писац, када је дошла француска република, рекао је: „О како је дивна била наша република за време монарније!“ Трећа република, кад је била на власти, кварила се и било је више рђавих ствари. Помислите ви на ово: да се ово стање промени и да дође неко друго па да се користи овом вашом

одредбом коју сте ви оснажили. А после ће да кажу: „Па ви сте тај закон донели“. Ја ћу гласати за овај члан, али је боље што се чула реч да има некога који је тражио да се претрес не врши ноћу.

Потпретседник: Има ријеч друг Зоговић.

Радован Зоговић: Овдје се ради о једној принципијелној ствари. Тачно је да ми нисмо никад казали да је била добра власт која нас је ноћу претресала, — ми то не бисмо казали ни да нас је претресала дању. Али наша оцјена старе власти није се темељила на чињеници претреса, без обзира да ли су били ноћни или дневни, него на општој чињеници да је то била реакционарна, антинародна власт, која је гонила борце за демократију и слободу, губећи тако свако морално право да претреса и гони у име одбране уставнога стања. Мене чуди да г. Продановић ту ствар превиђа.

Друга ствар. — Господин Продановић претпоставља могућност смјене власти. Ја вјерујем да се ова власт никада неће смијенити, него ће се само развијати. Ја имам и морално и политичко право да у то вјерујем и мислим да би дискусија о Уставу, дискусија са становишта невјерованја у трајност ове власти, у њему постојаност, у њен развој, у њено усавршавање, била неправилна. А шта би људима који доносе овај Устав користила некаква „блажа“ законска одредба кад би се десило оно што се не може десити — тј. да дође нека друга власт? Послије ове власти била би могућна, — кад би била могућа! — само фашистичка или профашистичка власт, и властодршци се онда не би освртали на то да ли су овдје предвиђене блаже или оштрије одредбе, јер се таква власт не би освртала ни на какву законитост. Стога мислим да су ове напомене сувишне.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја слободно говорим са свога гледишта, а г. Зоговић и сваки други има право да каже своје мишљење. Ја сам навикао да говорим оштрије и да чиним критике, али и да трпим критике. Ја стојим на општем гледишту, а г. Зоговић на ужем, партиском. Он вели да се овај режим мора да брани и да се тај режим не сме да сруши. (Радован Зоговић: Не режим, него уставност!) Добро, ја се исправљам, ма да је то свеједно. Моје гледиште је принципијелно а не партиско. У прошлим режимима гоњени су комунисти и републиканци, јер су били против тадашњих режима. Кад бисмо стали на партиско гледиште и тај се режим бранио и може да се правда што је

то чинио, јер је сматрао своје противнике за рушиоце државе. Ви то исто сматрате за оне који су против овога стања. Ја стојим на принципијелном гледишту да један режим треба да има такве принципе да је њему свеједно био на власти или ван власти. Ја сматрам да је г. Зоговић такве интелигенције да ће ме разумети да ја стојим на гледишту које сам бранио пре низ година. Може једна странка да почне са идеализмом, али да то измени када остане дуже времена на власти. Ја бих молио г. Зоговића, ако нађе лист „Дело“, да прочита мој чланак „Преображај борбе за идеје“. Ту сам ја мислио на хришћанство и радикалну странку. Хришћанство је било идеално, а видели смо да се после под његовим именом зло радило за време шпанске инквизиције, иако знамо да је Шпанија била хришћанска земља. Не може се гарантовати ни за једну генерацију да ће остати у духу идеја са којима је почела а још мање за друге генерације. Тешко је остати на власти доследан ономе што се у опозицији радило.

Г. Зоговић каже да је прогањан и дању. Јесте, то је било насиље, али када се врши насиље, ја волим да се претрес стана врши дању а не ноћу. Од зла има и горе. Али, Устав се гради ради тога да спречи насиља појединих власти. Ако је једна власт добра и ако има добар устав, па дође друга власт, други режим који не ваља, онда он врши незаконитост, врши насиље и осрамотиће се пред целом Европом и целим светом. Није свеједно имати добар или рђав устав. Кад имате добар устав, онда су они који га руше противници државе. Ако нема таквог устава, онда рђаве владе могу да раде што хоће. Боље је да постоји добра брана и да се онај ко хоће нешто лоше да уради о њу спотакне.

Потпретседник: Ријеч има д-р Братић.

Д-р Душан Братић: Тежиште Устав полаже на реч „решење“. Ово је неспретна стилизација. Шта се може у пракси догодити? Да се онај који одређује претрес стана не држи онога што проузрокује то решење, случаја или узрока који доводи до тога решења, него да каже: довољно је само да издам решење. Најбоља стилизација била би: „Нико не може ући у стан или просторије ни вршити претрес против њиховог држаоца, осим у случајевима прописаним законом“. Тиме бисмо скратили ову расправу. Немогуће је, макар какав закон да дође, казати да се претрес не може вршити ноћу, јер то у пракси није спроводљиво. Ту бисмо дошли до апсурдне консеквенце да би се хиљаде криминалаца користиле тиме што се претрес не може вршити ноћу. Зато ће закон да предвиди случајеве у којима

се претрес може вршити и ноћу. Зато бисмо ствар упростили када бисмо рекли: „осим у случајевима предвиђеним законом“. Ми видимо да нацрт овде баца тежиште на „решење“. Може неко доћи до тога решења, а, међутим, нема разлога да може то решење да изда, ако граматикално тумачимо ову стилизацију. Ја бих додао: „осим у случајевима прописаним законом“. Према томе, моја формулација би била: „Стан је неповредив. Нико не може ући у стан или просторије ни вршити претрес против воље њиховог држаоца, осим у случајевима прописаним законом“.

Милош Царевић: Друг Јаша Продановић је под утиском своје прошлости, под утиском огромних злоупотреба које је власт чинила према грађанима једне земље, и онда су овакве ограде биле неопходно нужне. Међутим, данас ми у народној власти — ја сам о томе говорио надуго и нашироко у начелној дебати — имамо да тражимо гаранције за сва грађанска права па и за ово овде у члану 29 само и искључиво у законитости вршења власти од стране свих органа. Јер, сада ствар стоји друкчије и треба да стоји друкчије када је реч о законитости и да у тој законитости тражимо гаранцију за грађанска права, да ће власти морати да имају пуно обзира према сваком грађанину. Али зато што би можда један грађанин био повређен тиме што му се претрес врши ноћу, не би се могла ставити једна ограда која би учинила оно што су другови овде говорили тј. дала могућност непријатељима ове земље, дала могућност криминалним и другим злочиначким типовима да ову уставну одредбу користе у недозвољене сврхе или да отежавају законито вршење власти. Ја сам код свих ових прописа па и овде за појачавање законитости. Ја налазим да је овај пропис довољан. Ја се слажем и са другом Братићем кад он каже да се не може ући у стан против воље држаоца без случаја предвиђеног законом, да се претрес може вршити у присуству два сведока, да претресу има право да присуствује и лице чији се стан претреса и, разуме се, ту стоји увек и један написани пропис до кога ћемо доћи, да сви органи власти имају да поступају стриктно у духу закона, прописа и наредба које су издате на основу Устава и на основу закона. То је оно што ће спречити, а не пропис да ли ће се претрес вршити дану или ноћу.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче примједбе и формулације друга посланика Братића „осим у случајевима предвиђеним законом“, ја мислим да његову мисао више погађа ова одредба као што је стављена у нацрту Устава.

Тиме се ограничава да не може службено лице ни на основу закона да дође и да претреса стан, ако нема конкретног рјешења у томе случају. То је просто ради контроле наших органа власти. Према томе, мислим да је правилно да остане оваква формулација баш у духу примједба друга Братића.

Што се тиче примједбе друга посланика Продановића, ја сам већ малоприје рекао да се слажем са мотивима и духом примједбе друга Продановића, али упозоравам на једно: да ми не бисмо са једном уставном одредбом која би имала евентуално да заштити грађане, поштене грађане, дали могућност да тај уставни пропис буде искоришћен баш од непријатеља државе, на што друг Продановић сигурно није мислио. С друге стране, да упозорим и на то да код нас ипак постоји један други однос, један конкретан однос између власти и народа, а то значи да је сваки грађанин уједно и носилац власти, јер је читав народ носилац власти. Према томе, данас у оваквим конкретним односима, као што су предвиђени овим Уставом, нипошто нема бојазни да би државна власт могла бити супротна грађанима и то поштеним грађанима. Ради тога грађани имају највеће јемство по овоме Уставу не у формулисању појединих параграфа и декларација које би биле дате о грађанским правима, него у конкретној организацији власти, која је основно јемство свих грађанских права. Гаранција грађанских права је у систему у коме сваки грађанин учествује у власти и тако даје директиве власти и позива је на одговорност.

Пошто није стављен никакав конкретан приједлог, предлажем да се члан 29 стави на гласање у овој редакцији: „Стан је неповредив.“

Нико не може ући у туђи стан или просторије, ни вршити претрес против воље њиховог држаоца без законом предвиђеног решења.

Претрес се може вршити само у присуству два сведока. Претресу има право присуствовати и лице чији се стан претреса“.

Potpretsednik: Stavljam na glasanje član 29 prema konačnoj redakciji koju je pročitao povjerenik Geršković. Molim drugove narodne poslanike koji su za član 29 prema posljednjoj redakciji, neka dignu ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Prema tome, objavljujem da je član 29 primljen. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 30.

Sekretar čita član 30 nacрта Ustava.

Potpretsednik: Ima li ko kakvu primjedbu da učini na ovaj

član? (Nema). Pošto primjedaba nema, stavljam na glasanje član 30. Molim drugove narodne poslanike koji prihvataju član 30 u predloženoj redakciji, da dignu ruku. (Svi dižu ruke). Oni narodni poslanici koji su protiv ovakvog člana 30, neka dignu ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem, prema tome, da je član 30 primljen u predloženoj redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 31.

Sekretar čita član 31 nacrtu Ustava.

Potpretsednik: Ima li ko kakvu primjedbu da učini na član 31? (Nema). Pošto primjedaba nema, stavljam na glasanje član 31 u predloženoj redakciji. Oni narodni poslanici koji prihvataju član 31 u ovakvoj redakciji, neka izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Oni narodni poslanici koji su protiv ovakve stilizacije člana 31, neka dignu ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem, prema tome, da je prihvaćen i član 31 u predloženoj redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 32.

Sekretar čita član 32 u predloženoj redakciji nacrtu.

Potpretsednik: Ima li kakvih primjedaba na pročitani član 32? (Nema). Pošto primjedaba nema, stavljam na glasanje član 32. Oni narodni poslanici koji prihvataju član 32 ovako kako je predložen, neka izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je, prema tome, primljen i član 32 u predloženoj redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 33.

Sekretar čita član 33 po nacrtu Ustava.

Potpretsednik: Ima li ko kakvu primjedbu da učini na pročitani član? Reč ima drug Miloš Carević.

Miloš Carević: Ja bih predložio da se kod drugoga stava člana 33, pored ovoga što već stoji, da oni savesno obavljaju javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene, stavi i to da oni to vrše i zakonski i ustavno, jer je ovde reč o onim građanima koji se primaju javnih dužnosti i oni su dužni da te dužnosti vrše ne samo savesno nego i zakonski i ustavno. Savest jednog građanina može biti mirna za ono što je on uradio, a to može biti nezakonito, pa zbog toga treba ovde dodati da su oni dužni da savesno i zakonito vrše dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene.

Potpretsednik: Riječ ima drug Radovan Zogović.

Radovan Zogović: Predlažem da se u prvom stavu riječ „jednako“ zamijeni riječju „podjednako“, te da taj stav glasi: „Syima građanima podjednako su...“ Predlažem takode da se riječ „dostupne“ zamijeni nekom boljom riječi.

Potpretsednik: Riječ ima drug Josip Rus.

Josip Rus: Ja mislim da je nepotreban drugi stav kod ovoga člana 33 — da je dužnost građana da savesno obavljaju

javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene. Razume se samo po sebi, ja mislim, kad se čovek primi neke dužnosti, da je mora obavljati savesno.

Potpredsednik: Riječ ima narodni poslanik Josip Hrnčević.

D-r Josip Hrnčević: Kad se ovdje kaže, u članu 33, da je dužnost građana da savjesno obavljaju javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene, onda se tu samo po sebi razumije da oni moraju raditi po zakonu. Ovdje se radi o tome ne samo da građani rade po zakonu, nego još više, da taj svoj rad savjesno obavljaju. Prema tome, staviti ovdje riječ „zakonito“ bilo bi suvišno.

Potpredsednik: Ima li ko da učini još kakvu primjedbu? Riječ ima drug povjerenik.

D-r Leo Geršković: Ovdje je predložio drug Rus da se ispusti stav drugi člana 33, jer se samo po sebi razumije da je dužnost građana da savjesno obavljaju javne dužnosti. Mislim da se to ne može ispustiti, jer se hoće u ovome stavu naročito naglasiti da oni koji su izabrani, treba da vrše savjesno javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene, a to znači sa puno odgovornosti, kao dobri domaćini što vrše svoje dužnosti.

Zbog toga je ovdje nepotrebno da se pored riječi „savesno“ stavi i riječ „zakonito“, jer se u jednom drugom članu Ustava kaže da se svi građani moraju držati Ustava i zakona, a zatim u jednom drugom paragrafu Ustava stoji da akti svih organa moraju biti osnovani na zakonu i Ustavu. Ustav i zakonitost se dakle naglašavaju tamo gdje je to potrebno, a ovim se članom podvlači dužnost građana da savjesno obavljaju javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene. Zato mislim da treba da ostane ovakva stilizacija člana 33.

Потпредседник: Ријеч има друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја ћу да понесим једну реченицу коју сам рекао у начелној дебати: никада није сувишно и никада није довољно да се подвуче законитост у нашем поретку.

Ми излазимо из једне револуције, дижемо државу на рушевинама једне полициске диктаторске државе. И рушећи ту државу ми смо рушили њену законитост. Ја знам да се све ствари не могу променити за један дан, али ми се обраћамо свима грађанима, ми се обраћамо једном делу грађана, који ће примити јавне дужности у данашњем поретку, а који су до јуче вршили, и те како вршили, те законе полициско-диктаторске државе. Ми морамо подвући да се грађанин не може опредељивати само својом savesношћу и да каже да је учинио по савести. Није сувишно да се то поново подвуче, иако то пише на месту где треба да

пише, да грађанин који се те дужности прими, треба ту дужност да врши савесно и законито. Ми морамо да одредимо и да прецизирамо савесност са личног становишта, али треба да врши дужност и законито, са једног објективног становишта, што треба да буде суштина ове одлуке овде.

Потпретседник: Има ли ко какве примједбе? (Нема). Ја био молио друга повјереника да прочита коначну редакцију.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих пристао да тај члан гласи овако:

„Свима грађанима подједнако су доступне под законским условима све јавне службе.

Дужност је грађана да савесно и законито обављају јавне дужности за које су изабрани или које су им поверене“.

Потпретседник: Стављам на гласање коначну редакцију члана 33. Ко је за то, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Није нико против. Према томе члан 33 је прихваћен у коначној редакцији. Молим друга секретара да прочита члан 34.

Секретар чита члан 34 по предлогу.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу на овај члан? Има ријеч друг Зоговић.

Радован Зоговић: Ја сам предложио да се члан 41 стави на мјесто члана 34. Разлог: у члану 41 говори се о одбрани отаџбине као највишој дужности и части сваког грађанина. А иза тога слиједи члан који говори о пореским обавезама грађана. Сматрам да члан који говори о дужности — части не би требало да остане испред саме одредбе о пореској обавези. А пошто се у члановима око члана 34 говори о правима грађана, овај прелазни члан, члан 41, треба да дође иза члана 33.

Потпретседник: Стављам на расправу приједлог друга Зоговића да се члан 41 пребаци на мјесто члана 34. Има ли ко какву примједбу на овај приједлог? (Гласови: Добро је, слажемо се!) Ја бих молчо друга повјереника да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја се потпуно слажем са приједлогом друга посланика Зоговића и немам ништа против да се мјесто текста члана 34 стави текст из члана 41.

Потпретседник: Молим другове народне посланике који прихватају приједлог да члан 41 дође као члан 34, нека дигну руку. (Сви дижу руке). Има ли ко какву примједбу на члан 41 који гласи: „Одбрана отаџбине највиша је дужност

и част сваког грађанина. Војна обавеза грађана је општа“? (Нема). Објављујем да је члан 41 примљен и стављен на мјесто члана 34. Молим друга секретара да чита члан 35.

Секретар: Члан 34 постаје члан 35 и гласи:

„Држава се стара да ратним инвалидима обезбеди достојан живот и бесплатно оспособљавање за рад.

Деца палих бораца и жртава рата под нарочитим су старањем државе“.

Потпретседник: Има ли ко какве примједбе? Има ријен друг Дугоњић.

Рато Дугоњић: Ја бих предложио да се измјени ред у првом ставу овога члана. Треба прво ставити да се држава стара да се инвалиди бесплатно оспособе за рад, а потом да им се обезбиједи достојан живот.

Потпретседник: Има ли још какве примједбе? (Нема). Молим друга повјереника да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја се слажем са приједлогом, само нека друг редује.

Потпретседник: Како би гласила коначна редакција?

Рато Дугоњић: „Држава се стара да се ратни инвалиди оспособе бесплатно за рад и да им се обезбеди достојан живот“.

Д-р Лео Гершковић: Мислим да се баш оваквом стилизацијом каква је у приједлогу удара гласом на оспособљавање инвалида за рад. Инвалидима првенствено треба обезбиједити достојан живот, а један од облика тога живота је оспособљавање за рад. Ја мислим да се остане код формулације овога члана како је отштампана.

Потпретседник: Стављам члан 35 на гласање како је отштампан. Молим другове посланике који су за редакцију члана 35 како је отштампан, да изволе дићи руку. (Сви посланици дижу руке). Ко је *против*? (Није нико). Објављујем да је члан 35 прихваћен. Молим друга секретара да прочита члан 36.

Секретар чита члан 36.

Потпретседник: Има ли ко од другова какву примједбу на члан 36? (Нема). Пошто примједба нема, стављам члан на гласање. Молим другове посланике који прихватају члан 36, да изволе дићи руку. (Сви посланици дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 36 прихваћен.

Митар Бакић: Ја бих кас посебан члан иза члана 36 предложио нови члан 37. Наша држава као инструменат народа по својој функцији и својом дјелатношћу захвата у све области народног живота, и пошто је једна од њених функција и физичко васпитање народа у циљу подизања радне и одбранбене способности нашег народа, предложио

бих да се унесе посебан члан, иза члана 36, који би гласио:
„Држава се стара о физичком васпитању народа, нарочито омладине, ради подизања народног здравља и народне радне и одбранбене способности“.

Потпретседник: Стављам приједлог друга Бакића на претрес. Има ли ко какву примједбу?

Јаша Продановић: Пошто се у члану 36 говори о здрављу народа, ја бих предложио да се не додаје нови члан, него да то уђе као нови став члана 36.

Потпретседник: Има ли ко још какву кримједбу? (Нема). Молим друга Гершковића да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја се слажем са текстом овога приједлога и мислим да би из разлога законодавне технике требало да га ставимо као други став члана 36, а доцније бисмо могли видјети гдје бисмо га убацили.

Потпретседник: Стављам на гласање приједлог друга Бакића да се као други став члана 36 стави допуна коју је он предложио. Они који су за то да се прими члан 36 са надопуном друга Бакића, нека дигну руку. (Сви посланици дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 36 са надопуном друга Бакића примљен. Молим друга секретара да прочита члан 37.

Секретар чита члан 37.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу? (Нема). Примједаба нема. Стављам на гласање члан 37. Другови посланици који прихватају члан 37, нека дигну руку. (Сви посланици дижу руке). Ко је *против*? (Никс). Објављујем да је члан 37 примљен.

Ја мислим да данашњу сједницу закључимо. (*Гласови:* Немојте, да продужимо седницу! — Да закључимо седницу!) Стављам на гласање приједлог. Они који су за продужење рада, нека дигну руку. (*Мањина диже руке*). Објављујем да је прихваћено да се данашња сједница закључи. Идућу сједницу заказујем за сутра у 4 сата по подне.

Пре разлаза молим другове посланике да прије сваке сједнице ставе писмене приједлоге.

(Седница је закључена у 19,30 часова).

Осма седница

(19 децембра 1945)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао потпретседник **Фране Фрол**.

Потпретседник: Господо, отварам осму сједницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Прије прелаза на дневни ред, молим секретара да прочита записник прошле сједнице.

Заменик секретара Богдан Орешчанин чита записник седме седнице.

Потпретседник: Има ли кога од другова народних посланика да учини какву примједбу на записник? (Нема). Пошто нема никаквих примједба на записник, записник се овјерава. Молим секретара да изврши прозивку посланика.

Заменик секретара прозива посланике.

Потпретседник: Констатујем да су присутна 23 посланика. Према томе, можемо пуноважно да радимо.

Прије прелаза на дневни ред молим народне посланике који имају какав приједлог да ставе, да изволе тај приједлог писмено доставити Претсједништву.

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду наставак претреса нацрта Устава у појединостима. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 37 нацрта, који постаје члан 38.

Заменик секретара чита 37 нацрта, који постаје члан 38.

Потпретседник: Има ли ко од другова какав приједлог или примједбу на овај члан 38? (Нема). Како нема никакве примједбе на овај члан 38, то га стављам на гласање. Молим другове народне посланике који прихватају члан 38, да изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Пошто нико није против, то је члан 38 прихваћен. Молим секретара да прочита члан 39, по нацрту члан 38.

Заменик секретара чита члан 39.

Потпретседник? Има ли ко какву примједбу код овога члана? Реч има повјереник Министра за Конституанту д-р **Лео Гершкович**.

Повереник Министра за Конституанту д-р Лео Гершко-вић: Ја предлагем да се друга алинеја овога члана прести-лизује и да гласи: „Против свих решења органа државне управе, као и против неправилних поступака службених лица, грађани имају право жалбе у границама закона“.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу на ово што је предложио друг повјереник? (Нема). Пошто нема никаквих примједаба, стављам на гласање члан 38, који постаје члан 39. Ко је за то да се овај члан прими како га је предложио друг повјереник нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да није нико противан, те је овај члан примљен. Молим друга секретара да прочита члан 40, члан 39 нацрта.

Заменик секретара чита члан 39, који постаје члан 40.

Потпретседник: Има ли ко од другова народних посланика примједбу на члан 40? (Нема). Пошто нико од народних посланика не ставља примједбу, то се прелази на гласање о члану 40. Молим другове народне посланике који прихватају члан 40 да дигну руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Пошто нико није *против*, објављујем да је члан 40 прихваћен према нацрту. Молим друга секретара да прочита члан 41.

Заменик секретара чита члан 40, који постаје члан 41.

Потпретседник: Да ли има ко од другова народних посланика какву примједбу на члан 41?

Мурад Шећерагић: Ја мислим да би овде требало додати објашњење о којој се штети ради, да ли о моралној, материјалној или о једној и другој.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да је ова допуна непотребна у погледу одређивања материјалне или моралне штете. Закон ће накнадно конкретно регулисати каква ће то бити штета.

Потпретседник. Има ли још ко какву примједбу? (Нема). Молим другове народне посланике, ко је за члан 41 онако како је отштампан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Молим, ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 41 прихваћен. Прелазимо на следећи члан.

Заменик секретара чита члан 42 нацрта Устава.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу на овај члан? (Нема). Констатујем да нико није ставио примједбу на члан 42. Прелазимо на гласање. Молим другове народне посланике који прихватају члан 42, нека изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 42 прихваћен без измјене. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 43.

Заменик секретара чита члан 43.

Потпретседник: Да ли има ко какву примједбу на члан 43?

Д-р Синиша Станковић: Ја бих поставио питање: да ли не би било zgodније да се овде уместо речи „употреба“ стави „злоупотреба“, јер у суштини нормална употреба грађанских права тешко да би могла да буде искоришћена против уставног поретка?

Д-р Душан Братић: Ја мислим да није потребно употребити реч „злоупотреба“. Чим се једно право употребљава са намером насилне промене, онда је то већ злоупотреба.

Јосип Рус: Тешко је замислити и конкретно претпоставити да неко право које је употребљено може да буде кажњиво. Због тога би требало рећи отприлике овако: „Незаконита је и кажњива насилна промена уставног поретка...“

Франце Лубеј: Ја мислим да треба остати код ове стилизације, јер се грађанска права могу употребити и у сврху која је противна народној вољи. Намера за насилну промену уставног поретка обухвата злоупотребу.

Д-р Душан Братић: Ја бих хтео да одговорим другу Русу. Неко може употребити грађанско право, на пример, право слободе збора и договора, или право слободе штампе, што је једно грађанско право, али тиме може извршити противзаконити акт. Због тога треба да остане онако како је стилизовано, тј. да се каже: „... употреба грађанских права са намером насилне промене уставног поретка...“

Рато Дугоњић: Ја бих био за то да останемо код ријечи „употреба грађанских права“, јер ако бисмо употребили ријеч „злоупотреба“, то би значило да узимамо један ужи појам. Уосталом, ма да то није мој предлог, могли бисмо да ставимо: „кажњива је злоупотреба грађанских права“, али сматрам да то није потребно, јер је тај члан баш због тога и створен.

Јаша Продановић: Ово је збиља нејасна стилизација. Ако се употребљава грађанско право, онда не може бити злоупотреба. Треба рећи: „Забрањена је свака радња која иде за насилном променом; свака радња која иде на то да се насилно промени уставни поредак кажњива је“. Ја мислим да би тако требало рећи.

Кирило Савић: У сагласности са другом Јашом Продановићем, ја бих предложио да се избаци реч „употреба грађанских права“ и да се стави: „Незаконит је и кажњив

сваки покушај и намера насилне промене уставног поретка“.

Д-р Синиша Станковић: Ако се не жели да прихвати реч „злоупотреба“, ја бих предложио да се употребе речи „искоришћавање грађанских права“. Злоупотребе може бити и када нема намере насилне промене уставног поретка. Ја мислим да бисмо погодили прави смисао ако бисмо ставили: „искоришћавање грађанских права са намером насилне промене уставног поретка“. Ја не видим како би нормална употреба грађанских права могла имати намеру насилне промене.

Д-р Лео Гершковић: Другови, ми смо јуче расправљали код питања повредивости или неповредивости личности по једном питању да ли се, рецимо, може хапсити ноћу и констатовали смо да једно такво ограничење не би било од користи поштеним грађанима који се евентуално боје од неког искоришћавања власти, него да би било уствари од користи непријатељима поретка, разним криминалним типовима итд. Значи, конкретно, једно грађанско право искоришћава непријатељ зато да би рушио данашњи наш поредак. Уствари овај члан заштићује употребу тих права од непријатељских елемената који би покушали да их искористе. Ја предлажем да остане ова формулација, ма да можда ријеч „злоупотреба“ више одговара, али се мени чини да је баш овдје боље рећи „употреба грађанских права“.

Потпретседник: Има ли још ко какву примједбу? (Нема). Пошто нема више примједаба, стављам члан 43 на гласање онако како је отштампан. Молим другове народне посланике који су за члан 43 онако како је отштампан да ди ну дуку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 43 прихваћен једногласно онако како је отштампан.

Прелазимо на други дио нацрта — Државно уређење.

Д-р Душан Братић: Тражим реч на основу члана 19 Поставника.

Потпретседник: Има ријеч друг Братић.

Д-р Душан Братић: Да се вратимо и да ставимо неке допуне члановима 14, 15, 18, 19 и 20 из главе IV. Те би чланове требало продискутовати и у вези са предлозима који су објављени у штампи или који су стигли из грађанства, као и у вези са дискусијом која је вођена у Уставотворном одбору Савезне скупштине.

Бане Андрејев: Сматрам да би друг то могао да поднесе у виду амандмана и да се о томе расправља на крају, а да ми продужимо даље рад.

Д-р Душан Братић: Повлачим овај предлог.

Потпретседник: Пошто је Братић повукао свој приједлог, прелазимо на даљу дискусију у појединостима. На реду је други дио — Државно уређење, глава VI, члан 44. Да ли друг повјереник има какво опћенито објашњење о другом дјелу тј. о државном уређењу?

Д-р Лео Гершковић: Други дио, као што је већ у своме општем образложењу изнио друг министар Кардељ, посвећен је углавном државном уређењу, док се у првом дијелу износе основна начела о нашем друштвеном и државном поретку. Други дио се бави углавном организацијом државе. Он конкретно остварује федеративно уређење као што је у првом дијелу било постављено. Други дио надаље образлаже и каква ће бити данашња народна власт, да би се заиста омогућило народу потпуно учешће у државној власти, потпуно руководство над органима државне управе. Други дио је раздијељен тако да се најприје говори о органима државне власти Федеративне Народне Републике Југославије и он одређује њену надлежност у односу према народним републикама. Затим се износе основне поставке за организацију државне власти народне републике, па се затим прелази на организацију народне власти у аутономним покрајинама и областима и онда се говори, наконцу, о органима државне власти административно-територијалних јединица. На крају је додата глава о судству и о јавном тужиоштву те је затим глава о односима између органа државне власти и органа државне управе, која углавном остварује јединство наше државне власти, остварује принцип демократског централизма, о коме је било ријечи у образложењу. Као посљедња глава у Уставу узета је глава о Југословенској армији с обзиром на то што је Југословенска армија у току стварања Југославије одиграла велику улогу. Код овога система државне организације нарочито је значајно подвући да је баш у овој глави која сада долази на дискусију одређено првенство надлежности савезних власти, да су савезу дати у надлежност само одређени послови, а да је опћенито сва надлежност код народних република.

Потпретседник: Прелазимо на члан 44. Али, прије пријелаза на дискусију по овоме члану ја бих био слободан да ставим један приједлог. Пошто је овај члан впрво велики и гломазан, да би се што прегледније претрес могао да изврши, ја бих предложио да се иде од тачке до тачке, од става до става, како би се могла што прегледније и што боље да води дискусија.

Овај свој приједлог стављам на гласање и ко је за то, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Пошто је већина за то,

онда ћемо дискусију водити по ставовима. Молим друга секретара да изволи прочитати став први члана 44.

Заменик секретара чита став први члана 44 нацрта Устава.

Потпретседник: За први став поднио је писмени приједлог друг Митар Бакић. Молим друга заменика секретара да изволи прочитати овај приједлог.

Заменик секретара (чита): „Федеративна Народна Република Југославија преко својих највиших власти и органа државне управе — Народне скупштине ФНРЈ, Претседништва Народне скупштине и Савезне владе врши све послове који су јој дати уставом у надлежност“.

Потпретседник: Ријеч има друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Члан 50 предложеног нацрта Устава гласи:

„Народна скупштина ФНРЈ носилац је народног и државног суверенитета и врши сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији уколико Уставом нису дата у надлежност Претседништву Народне скупштине ФНРЈ или Савезној влади“. Према садржини овог члана ја сматрам да није потребна прочитана допуна.

Потпретседник: Ријеч има друг повјереник да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих предложио ради јасноће, јер овај први став није добро стилизован, да се први став уопште испусти, пошто је непотребан и пошто се у другоме ставу члана 44 каже то исто. Први став је, дакле, непотребан. Он је био накнадно уметнут, али му није мјесто овдје. Према томе, предлажем да се овај први став члана 44 испусти, док би други став остао у цјелости.

Потпретседник: Ријеч има друг Радован Зоговић.

Радован Зоговић: Ако би се испустио први став члана 44, мислим да би у други став, последије ријечи „Југославије“, требало уметнути: „у лицу њених највиших органа државне власти...“ — како би се видјело на кога дефакто прелазе и ко дефакто врши права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији. Иначе би остало магловито.

Потпретседник: Ријеч има друг Бане Андрејев.

Бане Андрејев: Ја мислим да је овде стављено све што је потребно и да због тога овај став треба да остане у предложеној редакцији. Друге измене нису потребне.

Потпретседник: Ријеч има друг Митар Бакић.

Митар Бакић: Мени изгледа нејасно ово што је овдје наведено. Реченица „у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије спадају...“ по мом увјерењу је празна

и непотпуна. Зато мислим да би је требало ради јасноће и потпуности престилизовати и надопунити да гласи овако: „У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, односно у лицу њених највиших органа, спадају...“

Потпретседник: Ријеч има друг повјереник.

Д-р Лео Гершковић: Ово заиста изгледа незгодно речено због тога што ми немамо неку другу ријеч. Али ту није у питању надлежност органа него Народне Републике Југославије, која као заједница врши заједничке послове који су њој Уставом пренесени од суверености народних република. А ко то врши у име те Федеративне Народне Републике Југославије, то је речено у члану 50. Тамо се каже: „Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије носилац је народног и државног суверенитета и врши сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији“ — као цјелини — „уколико Уставом нису дата у надлежност Претседништву Народне скупштине ФНРЈ или Савезној влади“, — дакле уколико нису дата у надлежност других органа.

Потпретседник: Ријеч има народни посланик Рато Дугоњић.

Рато Дугоњић: Слажем се са другом Бакићем, јер заиста нема ниједне ствари која не спада у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије. Све што се ради, све то спада у заједнички посао читаве заједничке Републике и, у најмању руку, ова формулација је нејасна. Ја бих предложио да се усвоји или можда јасније редигује ова формулација која је предложена.

Потпретседник: Ријеч има Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Другови, кад се посматра овај члан 44, ова његова прва реченица, онда се мора имати у виду и члан 9 и члан 44 у вези са чланом 50, из чега се види да су и прва и друга реченица добре и да могу остати, јер се овде установљава шта спада у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, и да она врши оне послове који су њој пренесени, јер је на основу члана 9 предложеног нацрта Устава сувереност народних република у саставу Федеративне Народне Републике Југославије ограничена само правима која су овим Уставом дата Федеративној Народној Републици Југославији. И сада се каже, овде у члану 44, која су права дата овим Уставом Федеративној Народној Републици Југославији. Њој су, према садржини члана 44, дата та и та права, а у члану 50 се углавном говори о оним органима који имају да врше сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији, уколико Уставом нису дата у надлежност Претсед-

ништву Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије или Савезној влади.

Према томе, ја мислим да је тај члан 44 довољно јасан и да не треба ништа ни испуштати ни мењати.

Потпретседник: Ријеч има народни посланик Радован Зоговић.

Радован Зоговић: Да напоменем још једну ствар. Члан 50 никако не допуњава овај, 44 члан. У члану 50 говори се о Народној скупштини, о њеном суверенитету и о њеним функцијама — у принципу, а никако се не говори конкретно о томе шта спада у надлежност централних органа — у смислу у коме се говори у члану 44.

Потпретседник: Ријеч има друг народни посланик Јосип Рус.

Јосип Рус: Ја бих предложио да овај први став гласи: „У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, коју претстављају њени највиши органи власти, органи државне управе, спадају...“

Потпретседник: Има ријеч д-р Синиша Станковић.

Д-р Синиша Станковић: Ја мислим да се можемо сложити са предлогом друга повереника да се прва реченица испусти, али следећа реченица да се измени у духу члана 9 и члана 50 и то у овом смислу. У члану 9 се говори да је сувереност народних република ограничена само правима која су овим Уставом дата Федеративној Народној Републици Југославији. Значи, извесне републике уступају своја извесна права савезној Федеративној Републици Југославији. Даље у члану 50 говори се исто тако, како бар ја разумем смисао члана 50, да Народна скупштина врши сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији. И у једном и у другом члану јасно је изражено да су поједине републике својевољно ограничиле своју сувереност уступивши одређена права Федеративној Народној Републици Југославији која ће их вршити. Из тога бих ја закључио и предложио да би ову другу реченицу најбоље било стилизовати овако: „У надлежност Федеративне Народне Републике спадају ова права: ...“, и онда би сви ови чланови били логично повезани.

Потпретседник: Има реч народни посланик Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ако се добро промотри овај члан, види се да се овдје у цијелом члану 44 ради о пословима који су већ једанпут регулисани претходним чланом 9, о пословима Федеративне Народне Републике Југославије и зато треба да се каже да она врши све послове који су јој дати у надлежност. Овдје је тежиште у ријечи „послови“, а остало

што долази, ту се ови послови постављају као њезина права. А ти су послови у вези са чланом 9 Устава.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Братић.

Д-р Душан Братић: Ја сам за то да остане овај члан као што је написан. Јер кад је тај члан написан, он је имао у виду и члан 9 и 50. Ако избацимо овај први став, онда значи да овде спадају само они послови који су дати без обзира на оно што би Скупштина донела. Треба само поред речи „послове“ ставити и реч „права“.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Франце Лубеј.

Франце Лубеј: Ја предлажем да први став гласи: „Народне републике пренашају у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије ова суверена права: ...“

Потпретседник: Молим друга повјереника да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја предлажем да се први став члана 44 испусти, а да се у другом ставу дода: „У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, у лицу њезиних највиших органа државне управе, спадају...“ Да објасним како је дошло до овога. У једном преднацрту Устава члан 9 је претходио члану 44 и онда је ова стилизација о надлежности била јасна. Касније је члан 9 премештен напријед, направила се друга раздиоба и изгледало је да је пријелаз пренагао па је стављен овај став. Зато предлажем да се тај први став испусти, а да се у другом члану додају ријечи које сам предложио.

Потпретседник: Стављам на гласање ставове први и други по приједлогу друга повјереника тј. да први став отпадне. Молим другове који су за то да се овај приједлог прими, нека изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Став први отпада а други се прихвата по редакцији друга повјереника. Молим друга секретара да изволи прочитати даљи став.

Заменик секретара чита став 3 члана 44.

Потпретседник: Има ли каквих примједба по овоме ставу? Има ријеч народни посланик Радован Зоговић.

Радован Зоговић: Ја бих предложио да се испред ријечи „измене и допуне Устава“ ставе ријечи „доношење Устава, измене и допуне Устава“, јер држава може да донесе и нов Устав, а не само да мијења стари.

Потпретседник: Молим друга повјереника да се изволи изјаснити.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да је ова допуна непотребна, јер ми претпостављамо да ће се држава уставно развијати и ово што је данас у Уставу моћи ће да се измијени у оквиру уставних прописа.

Радован Зоговић: Не могу да примим објашњење другог повјереника, јер оно не одговара стварности развитка државе, развитка друштва, — јер знамо праксу држава чији је развитак, праћен и постепеним измјенама устава, ишао дотле, да је било нужно доносити потпуно нов Устав. То показује да се ствар не може бескрајно рјешавати крпљењем, измјенама, него да се мора правити и онај такозвани скок.

Д-р Душан Братић: Устав доноси само Уставотворна скупштина, а Народна скупштина може Устав само допуњити и изменити. Скупштина треба да се распусти и да се распишу избори за Уставотворну скупштину. Нема тога државног права и Устава који би говорио да Народна скупштина може донети Устав, него само Уставотворна скупштина.

Радован Зоговић: Овдје се одређују дужности и надлежности државе у лицу њених највиших органа власти и управе, дакле и у лицу Уставотворне скупштине. И кад бисмо ми из надлежности државе као такве изузели право доношења Устава, онда бисмо га морали дати некој трећој сили, у коју немамо разлога да вјерујемо.

Потпретседник: Ријеч има друг Рус.

Јосип Рус: Држава не може донети Устав за себе, него се Уставом мења држава. Устав доноси народ и зато се морају расписати избори. Мора бити сазвана Уставотворна скупштина са намером да донесе Устав. Због тога ја мислим да је нелогично и да је немогућно, ако би доношење Устава било надлежност државе.

Потпретседник: Ријеч има друг народни посланик Митар Бакић.

Митар Бакић: Ми имамо праксу Совјетског Савеза. Године 1924 донет је Устав, који је одражавао друштвене и политичке односе тога времена у СССР-у. Кад су се односи измијенили, односно кад поменути Устав није више одражавао постојеће односе у СССР-у, онда се нужношћу наметнула потреба за новим Уставом који би у себи садржавао развијеније социјалне и политичке односе СССР-а, Врховни Совјет, као највиши државни орган, донио је нови Устав, који је познат код нас као и у цијелом напредном свијету под именом Стаљински Устав, који је правно формулисао постојеће стање. Противно би било савременој друштвеној науци, карактеру и развоју наших власти, развоју друштвених односа, да ми овај Устав овековјечимо.

Потпретседник: Ријеч има друг Бане Андрејев.

Бане Андрејев: Устав неће никада себи прописивати

укидање и начин доношења новог Устава. На основу раз-
витка видеће се како ће се развити услови за прилагођа-
вање Устава. Устав даје могућности и границе развитка
нашег друштва, наше организације, целог нашег живота.
Пракса ће даље показати како ће се тај Устав прилагодити
новим условима и стварности. Ми не можемо унапред пред-
видети. Устав не доноси програм даљег развитка, већ фик-
сира стање у коме се ми данас налазимо и даје могућно-
сти да се оно даље развија. Због тога ми можемо да пре-
пустимо пракси да она то уреди, а у самом Уставу не тре-
ба то предвиђати.

Радован Зоговић: Према другом Андрејевићу, ми бисмо у
моменту кад би се указала потреба за новим Уставом, мо-
рали донијети нов Устав којим бисмо прописали доноше-
ње новог Устава.

Јаша Продановић: Ово је питање важно и ово што го-
воре г. г. Зоговић и Бакић сасвим је тачно. Нема смисла
и не може бити да држава сама себи забрани да може нов
Устав доносити, јер ма како се околности развијале, може
се наћи да треба мењати цео Устав. Крпљење може да оме-
те ствар. Не могу се старе ствари по некад саставити са
новим и онда се мора приступити грађењу новог Устава.
Било је извесних држава у чијем је Уставу било да се ова
или она тачка не може мењати, али је то одбачено у др-
жавном праву. Нико не може забранити једној држави да
може мењати свој Устав. Једна генерација не може бити
старија у праву од доцнијих генерација. По праву једно-
стање после 20—30 година не може да спречи друго стање
које ће боље одговарати новим приликама. Иначе би зна-
чило везати државу да се не развија, оставити је у стагна-
цији, да живи у погодбама које су тесне и које морају да
прсну кад се друштво развија. То је оков за развијање на-
рода и треба се питати: зашто забрањивати разбијање тих
окова? Ако нема потребе за мењањем, нико неће мењати;
а ако има потребе, зашто не мењати. Шта смета да се мења
један Устав? Нека они који налазе да треба мењати Устав
приступе тој измени, а ако нема потребе, неће га ни мења-
ти. Према томе, треба примити предлог г. Зоговића!

Богдан Орешчанин: Ја мислим да је унето право ме-
формулацијом предвиђа уствари и доношење новог Устава.
То значи да измене и допуне могу бити у целини, као што
смо видели у Совјетском Савезу.

Ја мислим да ту не треба ништа мењати, јер се овом
формулацијом предвиђа уствари и доношење новог Устава.

Потпретседник: Има ријеч Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ја мислим да у овом члану 44 и то

у ставу првом треба разликовати двије ствари. Ваља разликовати Федеративну Народну Републику Југославију као државну цјелину и као државну заједницу народа Југославије — с једне стране и с друге стране — ваља разликовати органе преко којих она врши уставотворне послове. То су двије ствари које су различите. Овдје је ријеч само о ФНРЈ као таквој и стога се мени лично најбоље свиђа првобитна стилизација овог става. Ако уважимо ово, онда морамо уважити и тачку прву — „измене и допуне Устава ФНРЈ“, јер само оно правно лице и само онај орган који је донио Устав може да га мијења и да га допуњује и нико други. (Митар Бакић: И да донесе нови!) Може и то да буде. То су ствари које нису у науци сасвим пречишћене. Ја мислим да ово и овако треба да остане.

Потпретседник: Ријеч има народни посланик Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја бих имао један предлог који може да измири ова различита мишљења и то да се не каже доношење већ да се ублажи и да се каже: „промена, измене и допуне...“ Јер, „измена“ не значи промену целог устава већ само мењање појединих одредаба. Ако се каже „промена, измене и допуне“, ствар је потпуно јасна.

Потпретседник: Има ријеч владин појвереник д-р Лео Гершковић да се изјасни о овом приједлогу.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих се на крају сложио са овом стилизацијом г. Јаше Продановића, јер недозвољавање доношења новог Устава не би било у складу са новим начелима која су зајамчена, и зато мислим да би потпуно одговарало и духу овог Устава и смислу кад бисмо рекли: „промене, измене и допуне...“

Потпретседник: Како би онда гласио овај став?

Јаша Продановић: „Промена, измене и допуне Устава ФНРЈ“ итд.

Митар Бакић: Не слажем се са ријечју „промене“, јер се овдје ради о промјени цијелог Устава, доношењу новог Устава, па зато треба да се каже „промена“.

Потпретседник: Има ријеч Јосип Рус.

Јосип Рус: Ја сматрам да би давање права држави, државним органима да донесу нов Устав било у супротности са начелима које је Министар за Конституанту изразио баш у последњој реченици образложења где је рекао да је Устав средство народа и грађана у чувању и даљем усавршавању њихових демократских и националних тековина. Држава је организација, док је народ друштвена заједница и он је суверен, он је тај суверени фактор, који има највиша изворна права. Баш зато сматрам да би било

у начелу погрешно ако би се овде дало и право на промену тј. на доношење новог Устава. Држава треба да распише нове изборе и тек нова Уставотворна скупштина може слободно да донесе нов Устав.

Јаша Продановић: Господин Рус није, изгледа, добро разумео први став. Овде се каже да држава има право на измене и допуне Устава. Ко може држави да спречи то право да мења нови Устав? Сваки човек кад види да нешто не ваља, он мења, а зашто онда не дозволити да се највиши закон мења, ако се већ увиди да је ово потребно. Све државе имају право да мењају, допуњавају и да доносе нове уставе.

Јосип Рус: Држава је организација, није народ.

Јаша Продановић: Држава није организација, држава је народ, као што је Скупштина народ у малом. Тај је принцип решен у државном праву. Народни посланици нису пуномоћници народа него су његови претставници и што они реше, то је народ решио. Ако не може скупштина да реши, онда се иде на референдум, на плебисцит, али се не сме никада Уставм забранити да се Устав може мењати. То не би ваљало.

Потпретседник: Има ријеч Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Ја бих хтио да истакнем да нашој савезној држави ФНРЈ припада сувереност, припада савезна сувереност, припада право да доноси Устав и да мијења Устав и да га допуњава. Ја мислим да је то оправдано.

Јосип Рус: Није, јер иначе не бисмо имали пуну сувереност.

Јоза Миливојевић: Сви наши народи већ сада преносе овим Уставом државну сувереност на ту заједничку савезну државу и она има убудуће право да доноси нови Устав. Стога сам ја за ову стилизацију коју је предложио Јаша Продановић, тј. да се стави „промена, измене и допуне“.

Потпретседник: Има ријеч д-р Јосип Хрнчевић,

Д-р Јосип Хрнчевић: Ријеч „промена“ коју је предложио друг Продановић није потребна. У овој тачки треба рећи „доношење, измене и допуне Устава ФНРЈ“ итд. и онда је казано оно што се хоће.

Потпретседник: Има ријеч Божидар Масларић.

Божидар Масларић: Другови, ја мислим да смо потрошили доста времена и да је сва ова дебата била потпуно непотребна, а ево због чега. Људи су поставили питање шта ће бити ако се измени наша социјална и економска структура. Другим речима, водила се дискусија по оној народној: „Зец у шуми, а ми правимо ражањ“. Ја мислим да је и из другог разлога била непотребна ова дискусија. Већ

из самог карактера наше народне власти види се да је народна власт толико еластична, да може у свако доба да мења ове законе. И ако ви прочитате члан 72 Устава, тамо се каже: „Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије врши измене и допуне Устава. Предлог за измену и допуну Устава могу поднети: Претседништво Народне скупштине ФНРЈ, Савезна влада или трећина посланика једног од домова“. Ако се домови не сложе, онда се већ самим тим домови разилазе и расписују се због тога избори за нову Уставотворну скупштину. Ради тога ја предлажем да се прекине ова бесплодна дискусија, и предложио бих да тачка 1 овога члана гласи: „промена, измена и допуне Устава“ итд.

Потпретседник: Молим владиног повјереника да се изјасни о овој тачки.

Д-р Лео Гершковић: Тачка прва гласила би коначно: „1) промена, измена и допуне Устава ФНРЈ, старање о његовом извршењу и осигурање сагласности устава република са Уставом ФНРЈ“.

Потпретседник: Стављам приједлог друга повјереника на гласање. Ко је за овај приједлог, нека дигне руку. (Нико). Овај приједлог нико није прихватио. Има ријеч друг Зоговић.

Радован Зоговић: Предлажем компромисно рјешење. Ова тачка, по мом мишљењу, треба да гласи: „измена и допуне Устава ФНРЈ“ итд. То би било најбоље, јер би значило и измјене у цјелости и измјене у појединости.

Потпретседник: Стављам приједлог друга Зоговића на гласање. Ко је за тај приједлог, нека дигне руку. (Већина диже руке). Ко је против? (Један глас је против). Значи да је приједлог друга Зоговића прихваћен? Изволите чути тачку 2.

Заменик секретара чита тачку 2 члана 44.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу код ове тачке? (Нема). Пошто примједба нема, стављам на гласање тачку 2 члана 44. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога да је против ове тачке, то је тачка 2 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 3.

Заменик секретара чита тачку 3 члана 44.

Потпретседник: Има ли ко какве примједбе код ове тачке? (Нема). Пошто примједба нема, стављам на гласање тачку 3 члана 44. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 3 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 4.

Заменик секретара чита тачку 4 члана 44.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу код ове тачке? (Нема). Пошто примједаба нема, стављам на гласање тачку 4. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 4 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 5.

Заменик секретара чита тачку 5.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу код ове тачке? (Нема). Пошто примједаба нема, стављам на гласање тачку 5. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 5 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 6.

Заменик секретара чита тачку 6.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу код ове тачке? (Нема). Пошто примједаба нема, стављам на гласање тачку 6. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 6 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 7.

Заменик секретара чита тачку 7.

Потпретседник: Има ли ко какве примједбе против ове тачке? (Нема). Пошто примједаба нема, стављам на гласање тачку 7. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 7 прихваћена. Молим друга секретара да прочита тачку 8.

Заменик секретара чита тачку 8.

Митар Бакић: Ради убрзаног поступка ја предлажем да се цио члан стави на гласање.

Потпретседник: Прихвата ли се приједлог друга Бакића да се гласа о читавом члану, а да се другови посланици који хоће да говоре јаве за ријеч код оне тачке где хоће да учине какав приједлог? (Прима се). Пошто примедаба нема, то стављам на гласање тачку 8. Ко је за ту тачку, нека изволи дићи руку. (Сви дижу руке). Како нема никога ко је против ове тачке, то је тачка 8 прихваћена. Молим друга секретара да чита даље.

Заменик секретара чита тачке 9, 10, 11 и 12.

Радован Зоговић: Предлажем да се на крају тачке 12 додају ријечи: „и статистика“.

Заменик секретара чита све тачке од 13 до закључно 21 члана 44.

Д-р Душан Братић: Ја бих овде молио једно објашњење да би се рашчистили појмови код дебате. У вези са на-

челима приватног права, у тачки 23 каже се: „доношење општих начела за законодавство ...“ Сада, шта се сматра под приватним правом? У тачки 14 предвиђају се новчани и кредитни систем, а с тим долази у везу чековно, менично и трговачко право. Према томе, чековно, менично и трговачко право, која спадају у област приватног права, сматрају се као посебне групе, тако смо бар на Универзитету учили. Стога би требало ту групу права да ставимо посебно. Ми смо учили на чековно право мање-више спада у јавно право због девиза и валута, јер прелази домен наших граница.

Д-р Лео Гершковић: Другови, овдје је у питању разлика између тачке 14, 21 и 22. То су три разне делатности савезног органа државне власти. У тачки 14 ријеч је о томе да цјелокупни кредитни систем, не само законодавство него и руководство кредитног система, спада у надлежност савезног органа, У тачки 21 каже се да извјесна законодавна дјелатност спада у надлежност савезног органа, а у тачки 23 није ријеч о томе да савезни орган доноси законодавство, него да изједначаје, координира законодавство у свима народним републикама; да доноси само извјесна упутства, општа начела. Према томе, када се у тачки 21 каже: „законодавство о уређењу судова“, то значи потпуно о уређењу судова, а кад се каже: „начела приватног права“, онда се мисли на општа начела у свим областима приватног права, на оквирне прописе. На примјер, у области наследног права донијеће се у разним федералним јединицама разни прописи о томе ко има право и до кога колена да наслеђује. Истина, ово није најзгоднија формулација, али је потребно да остане онако како је предложено. Ја бих предложио да се у тачки 21 на крају додају и ријечи: „законодавство о адвокатима“.

Заменик секретара чита тачке 22 и 23 члана 44.

Митар Бакић: Ја бих предложио да се у тачки 23 ријечи „руководство република у области социјалног старања“ заменије ријечима „руководство за рад република у области социјалног старања“.

Рато Дугоњић: Ја бих се сложио са овим што је друг Бакић предложио, сем тога, у вези са оним уметком који је друг Бакић предложио јуче о фискултури, предложио бих да се иза ријечи „просвете“ после запете дода ријеч „фискултуре“.

Д-р Јосип Хрнчевић: Не би ли било боље да се посљедња реченица у тачки 23 стави у прелазна наређења на крају Устава?

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче приједлога друга Ба-

кића да се последије ријечи „руководство“ у почетку тачке 23 додаду ријечи „за рад“, сматрам да је та примједба умјесна и да она стварно разјашњава смисао руководства. Прихватим и примједбу друга Дугоњића што се тиче уношења ријечи „фискултуре“. Међутим, што предлаже друг Хрнчевић да се овај став „Републике могу саме у овим пословима...“ итд. стави у прелазна наређења, то није правилно, јер се овдје не ради о пролазном времену, него то може бити и трајно. Могу у свако доба савезни органи да донесу начела, а доке не донесу та начела, поједине републике могу слободно да раде. Ту се успоставља један непрестани однос.

Потпретседник: Пре коначног гласања о члану 44, молим владиног повјереника да да коначну редакцију овога члана.

Д-р Лео Гершковић (чита):

„У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, у лицу њених највиших органа државних власти и државне управе, спадају:

1) измена и допуне Устава ФНРЈ, старање о његовом извршењу и осигурању сагласности устава република са Уставом ФНРЈ;

2) примање нових република, као и одобравање оснивања нових аутономних покрајина и аутономних области;

3) разграничење између република;

4) претстављање Федеративне Народне Републике Југославије у међународним односима; склапање међународних уговора;

5) питања рата и мира;

6) опште руководство и контрола трговинских односа са иностранством;

7) послови Народне одбране и државне безбедности;

8) железнице, ваздушни саобраћај, поморски саобраћај и речно бродарство;

9) пошта, телеграф, телефон и радио;

10) савезно држављанство;

11) исељенички и усељенички послови; правни положај странаца;

12) општедржавни привредни план и статистика;

13) савезни буџет; одобрење општедржавног буџета и завршног рачуна; врховна контрола извршења општедржавног буџета;

14) новчани и кредитни систем; закључивање савезних зајмова; девизни и валутни промет; послови осигурања; царине; државни монополи;

15) патенти, жигови, модели, мере, тегови и драгоценни метали;

16) старање о ратним инвалидима;

17) амнестија и помиловање по делима повреде савезних закона;

18) финансиска, индустриска, рударска, грађевинска, трговачка, шумска и пољопривредна предузећа општедржавног значаја;

19) путеви, реке, водени канали, морске и речне луке општедржавног значаја;

20) законодавство о расподели прихода на савезни буџет, буџете република и буџете аутономних и административно-територијалних јединица;

21) законодавство о уређењу судова, начела приватног права, кривични закони, законодавство о грађанском, извршном, ванпарничном, кривичном и општеуправном поступку и личном стању грађана; законодавство о адвокатима;

22) основно законодавство о раду, радњама и социјалном осигурању;

23) доношење општих начела за законодавство и руководство за рад република у области социјалног старања, грађевинарства, јавних зајмова и дажбина, здравља, искоришћавања рудног блага, шума и водних снага, привредног пословања, политике цена, просвете, фискултуре и организације државне власти. — Републике могу саме у овим пословима доносити своје прописе до доношења општих начелних прописа од стране Федеративне Народне Републике Југославије.

Изван ових послова врше народне републике своју власт самостално“.

Потпретседник: Прелазимо на гласање. Ко је за овакву стилизацију члана 44, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 44 у целости овако примљен. Прелазимо на наредни члан.

Заменик секретара чита члан 45.

Кирило Савић: Правилније би било када би последњи став овога члана дошао као први или као други, јер би ова друга два става била природна последица првога.

Д-р Лео Гершковић: Прихватам ову промјену.

Потпретседник: Молим друга Савића да да нову редакцију члана 45.

Кирило Савић (чита):

„Територија Федеративне Народне Републике Југославије састоји се из територија њених република и чини јединствено државно и привредно подручје.

Савезни закони важе на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије.

У случају размимоналажења између савезних закона и закона републике примењују се савезни закони“.

Потпретседник: Прелазимо на гласање. Ко је за прихватање овога члана како га је прочитао друг Савић? (Сви дижу руке). Објављујем да је овај члан примљен. Молим друга секретара да прочита члан 46.

Заменик секретара чита члан 46.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу да учини на прочитани члан? (Нема). Пошто нико не чини примједбу на члан 46, ја овај члан стављам на гласање и молим другове народне посланике који прихватају члан 46 у предложеној редакцији да извсле дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека изволи дићи руку. (Нико не диже руку). Објављујем према томе, да је прихваћен члан 46 у предложеној редакцији. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 47.

Заменик секретара чита члан 47.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу да учини на прочитани члан? (Нема). Пошто примједба нема, стављам на гласање овај члан. Молим другове народне посланике који прихватају овај члан 47 да изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је *против* овога члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико није против, објављујем да је прихваћен и члан 47 у предложеној редакцији. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 48.

Заменик секретара чита члан 48.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу да учини на прочитани члан 48? (Нема). Пошто примједба нема, стављам на гласање и члан 48 у предложеној редакцији. Молим другове народне посланике који прихватају члан 48 у предложеној редакцији да изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико не диже руку, објављујем да је прихваћен и члан 48 у предложеној редакцији.

Тиме закључујем данашњу сједницу и заказујем сједућу за сутра у 4 сата по подне са дневним редом: наставак претреса у појединостима нацрта Устава.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

Deveta sednica

(20 decembra 1945 godine)

Početak u 16,10 časova.

Pre sedavali pretsednik **Božidar Maslarić** i potpretsednik **Frane Frol**.

Potpretsednik: Drugovi narodni poslanici, otvaram devetu sjednicu Ustavotvornog odbora Skupštine naroda. Pošto sekretar nije momentalno prisutan današnjoj sjednici, predlažem da se za vođenje zapisnika izabere narodni poslanik drug Rato Dugonjić. Primete li? (Prima se). Pošto je prijedlog prihvaćen, molim narodnog poslanika druga Ratu Dugonjića da izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Zamenik sekretara Rato Dugonjić čita zapisnik osme sednice od 19 decembra 1945 godine.

Potpretsednik: Da li ima ko kakvu primjedbu na zapisnik? (Nema). Pošto primjedaba nema, zapisnik se ovjerava. Molim druga sekretara da izvoli obaviti prozivku.

Zamenik sekretara proziva članove Odbora.

Potpretsednik: Drugovi narodni poslanici, primjećeno je na zadnjoj sjednici Ustavotvornog odbora da su neki drugovi narodni poslanici stavljali primjedbe i prijedloge koji su bili principijelne naravi, a da nijesu, u smislu Poslovnika, prethodno stavili pismene prijedloge. Vrlo je teško drugu povjereniku da odgovara na prijedloge koji su od bitnog značaja a bez prethodne pripreme. Ja bih molio narodne poslanike da ubuduće prethodno podnose pismene prijedloge, kako bi drug povjerenik mogao da se pripremi za odgovor.

Prelazimo na pretres nacrtu Ustava u pojedinostima. Molim druga sekretara da izvoli pročitati naslov i podnaslov glave VII.

Sekretar Mitar Bakić čita naslov i podnaslov glave VII — Najviši savezni organi državne vlasti — a) Narodna skupština FNRJ i član 49 nacrtu Ustava.

Potpretsednik: Da li ima ko kakvu primjedbu? (Nema). Molim druga sekretara da izvoli pročitati sve članove glave VII.

Секретар чита све чланове главе VII нацрта Устава, од члана 49 до члана 76 закључно.

Потпредседник: Да ли има ко од другова народних посланика какву примједбу на члан 49?

Повореник Министра за Конституанту д-р Лео Гершковић: Ја бих предложио измјену стилације овога члана тако да он гласи: „Народна Скупштина ФНРЈ носилац је народног и државног суверенитета Федеративне Народне Републике Југославије. Она је врховни орган државне власти Федеративне Народне Републике Југославије”. То значи да се прве ријечи из члана 50 пренесу у овај члан 49.

Потпредседник: Има ријеч друг Рус.

Јосип Рус: Ја бих предложио да уместо речи „носилац” дoде реч „претставник”, или да се сасвим изостави реч „носилац”, пошто је носилац суверенитета по швтанју садашњег станја сам народ, а не држава, а држава је претставник тога суверенитета. Могло би и да се изостави, пошто ни у руском Уставу нема речи о томе да је држава носилац.

Потпредседник: Има ли још ко какву примједбу? (Нема). Молим друга повјереника да се изволи изјаснити.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да је боље да остане ријеч „носилац”, а тиме се не брише суверенитет народа, јер се каже „народног суверенитета”.

Потпредседник: Има ријеч друг Митар Бакић.

Митар Бакић: Сматрам да би боље било да се каже „претставник”, јер је народ као цјелина носилац суверенитета. Он може то своје право повјерити, а не може се то њему одузети. А ако се не би ово прихватило да буде „претставник”, онда треба рећи „да је Народна скупштина у име народа носилац народног и државног суверенитета.

Јаша Продановић: Боље је рећи „претставник” као што је г. Рус предложио.

Потпредседник: Има ријеч друг Кирило Савић.

Кирило Савић: Прво бих молио да ме извините што ћу можда говорити индиректно о овоме члану, јер сам се надао да ћемо говорити уопште о глави VII. Ја сам опазио да у целој овој глави нема нигде говора о томе коме припада законодавна иницијатива и каквим ће се редом подносити законски предлози. (Радован Зоговић: Има баш у овој глави!) Ја то нисам приметио, мислим да ту празнину треба попунити ако није на другом којем месту то већ унето. (Радован Зоговић: Јесте, члан 63!)

Потпредседник: Ријеч има друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја предлажем да се у Уставу, па и у члану 49, реч „Народна скупштина” замени речју „Савезна скупштина”, јер се помињу и Савезна влада и Савезно веће,

па сада нека ту буде и „Савезна скупштина“, а израз „Народна скупштина“ оставити појединим федералним јединицама, јер је то лакше разумети.

Потпретседник: Има ли још ко какву примједбу? (Нема). Молим друга владиног повјереника да се изјасни о овим примједбама.

D-r Leo Geršković: Ја остajem при мишljenju да не би требало замијенити ријеч „носилac“ ријечју „претставник“, јер у овом Уставу довољно долази до изражаја да је народ суверен, да је он носилac суверености, и онда се мора онај који у име народа ради назвати носилac суверенитета. Овдје пише: „носилac је народног и државног суверенитета“. Ријечју „претставник“ ми бисмо смањили значење и смисао саме Народне скупштине, која може да доноси одлуке у свима пословима, јер је она као таква изабрана од народа. Зато остаје и треба да остане „носилac суверенитета“.

Што се тиче приједлога за назив „Савезна скупштина“, ја мислим да он није упутан, јер бисмо онда морали мијенјати низ тих чланова. Ми имамо један систем: народне одборе и народне скупштине; имали бисмо много да објашњавамо и јежично не би било правилно да се каже „Савезна скупштина“. Ријечју „Народна скупштина“ треба да се изрази да је то Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 49 треба да гласи:

„Народна скупштина FNRJ носилac је народног и државног суверенитета Федеративне Народне Републике Југославије. Она је врховни орган државне власти FNRJ“.

Потпретседник: Стављам на гласање члан 49 и молим другове народне посланике који прихватају члан 49 како га је друг владин повјереник прочитао, да изволе дићи руку. (Већина диже руке). Већина је гласала за и, према томе, члан 49 је прихваћен. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 50.

Секретар чита члан 50.

Потпретседник: Има ли ко од другова народних посланика каквих примједба на члан 50?

Јаша Продановић: Ово не може да остане кад је пренето у члан 49.

D-r Leo Geršković: То има да се испусти.

Потпретседник: Ја бих молио друга владиног повјереника да прочита члан 50 како он треба да гласи.

D-r Leo Geršković (чита):

„Народна скупштина FNRJ врши сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији уколико Уставом нису дата у надлежност Претседништву Народне скупштине FNRJ или Савезној влади“.

Potpredsjednik: Stavljam na glasanje član 50 i molim drugove narodne poslanike koji prihvataju član 50 u ovoj redakciji kako ju je vladin povjerenik pročitao, neka izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 50 prihvaćen ovako. Prelazimo na sljedeći član. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 51.

Sekretar čita član 51 nacрта Ustava.

Potpredsjednik: Ima li ko kakvih primjedaba na ovaj član? (Nema). Stavljam na glasanje član 51 i molim drugove narodne poslanike koji su za to da se član 51 primi onako kako je pročitano, da izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 51 prihvaćen prema nacrtu. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 52.

Sekretar čita član 52.

Potpredsjednik: Ima li ko kakvih primjedaba na član 52? (Nema). Pošto niko ne stavlja primjedbe na pročitani član, to stavljam na glasanje član 52 i molim drugove narodne poslanike koji su za to da se član 52 primi da izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka izvoli dići ruku. (Nije niko). Objavljujem da je član 52 prihvaćen po nacrtu. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 53.

Sekretar čita član 53.

Potpredsjednik: Ima li kakvih primjedaba na član 53? Ima riječ drug Milivojević.

Joza Milivojević: Smatram da treba izmijeniti ovu rečenicu: „Na svakih 50.000 stanovnika bira se po jedan poslanik“. Ja bih predložio da ta rečenica glasi ovako: „Savezno veće biraju svi državljani Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Na koliko će se stanovnika birati po jedan poslanik određiće savezni izborni zakon“. Mi smo vidjeli da smo imali u dosadanjem izbornom zakonu cifru od 40.000 stanovnika, a ovdje se predviđa 50.000 stanovnika. Možda će se naše prilike tako razvijati, da će biti potrebno da se i to mijenja. Zato mislim da u Ustav ne treba da uđe nikakav broj, jer broj ovdje nije odlučujući, nego samo načelna ovakva ustanova. Zato bih ja predložio da se tu doda rečenica koja bi glasila: „Na koliko će se stanovnika birati po jedan poslanik, određiće savezni izborni zakon“.

Potpredsjednik: Ima riječ drug Mitar Bakić.

Mitar Bakić: Ja, naprotiv, mislim da Ustavom treba odrediti broj stanovnika koji otpada na jednog narodnog poslanika i ova materija ne može se regulisati posebnim zakonom kako to pojedini drugovi predlažu.

Drugo, ja bih predložio da se mjesto riječi „državljanin“

stavi riječ „birači“, ili bar „državljeni koji imaju pravo glasa“, jer svi državljani nemaju pravo glasa.

Potpredsjednik: Da li ima još ko kakvih primjedaba na član 53? (Nema). Onda molim druga vladinog povjerenika da se izjasni po ovim primjedbama.

D-r Leo Geršković: O prijedlogu druga poslanika Milivojevića ne mogu se izjašnjavati, jer nije podnet pismeno.

Na prijedlog druga Bakića ja bih odgovorio da bi se ovaj stav mogao promijeniti te da glasi ovako: „Savezno veće biraју svi državljani Federativne Narodne Republike Jugoslavije sa pravom glasa“. Jer ako bi se promijenilo i kazalo „birači“, ne bi se naglasilo da moraju biti državljani. Ne-zgodno je reći „birači“, jer ima državljana koji nemaju pravo glasa. Moglo bi se stoga reći: „Svi državljani s pravom glasa“, ili „koji imaju pravo glasa“.

Јаша Продановић: Ко нема право гласа, није бирач. Најбоље је да остане како је предложено.

Милош Царевић: Ја не знам одакле се овде појављује у уставном пропису реч „држављанин“. Речи „држављанин“ и „поданик“ нису у духу данашњице. Или је у питању грађанин или бирач. Ја сам против речи „држављанин“. Ко ужива грађанска права, он и бира, а не бирају сви грађани. Држављанство је дато и деци од 8 година па чак и новорођенчету, али то нису бирачи. Ја бих зато предложио да се употреби реч „бирач“. Ко има бирачко право, разуме се да је и држављанин. Сви грађани који имају бирачко право могу бирати и бити бирани.

D-r Leo Geršković: С обзиром на то што имамо двоструко држављанство, ми смо у члану 48 прихватили да се за грађане Федеративне Народне Републике Југославије установљава јединствено савезно држављанство. Сваки држављанин народне републике истовремено је држављанин ФНРЈ. Сваки држављанин једне републике ужива у свакој републици иста права као и њени држављани. Тиме се хоће да каже да он мора бити држављанин, а то је стручан термин: држављанин ФНРЈ. Ја остајем код онога што смо предложили:

„Савезно веће бирају сви држављани Федеративне Народне Републике Југославије који имају право гласа. На сваких 50.000 становника бира се по један посланик“.

Јаша Продановић: Онај који нема право, не може ни да бира. Према томе термин „бирач“ обухвата све што желимо да кажемо. Бирач не може да буде без права гласа. Ја не знам зашто бранити упорно једну одредбу која је незгодно изражена.

Потпретседник: Молим другове народне посланике који прихватају стилизацију члана 53 онако како је предложио повјереник Министра за Конституанту, нека дигну руку. (Већина посланика диже руке). Ко је *против*? (Три посланика дижу руке). Објављујем да је овај члан прихваћен већином гласова онако како га је предложио повјереник. Молим секретара да прочита сљедећи члан.

Секретар чита члан 54.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу на овај члан?

Д-р Душан Братић: Ја не знам шта друга референта доводи у заблуду у нацрту нашег Устава. Као што рече друг Царевић, појављују се наизменично термини „држављанин“ и „грађанин“ без довољног објашњења. У глави V говори се о правима и дужностима грађана. Међутим, у овој глави VII говори се стално о грађанима, а на неколико места и о држављанима. Треба да пречистимо појам шта је држављанин а шта грађанин. Ја мислим да има разлике између та два појма. Може да се појави и трећи појам и стога је потребна и диференцијација. Стога бих ја предложио да се да једно објашњење по тој ствари.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да није баш тако потребно да се на томе инсистира: Ми смо код израде Устава у Министарству за Конституанту пазили на те термине. Појам „држављанин“ употребљен је само тамо где је држављанство ознака која је битна за ту ствар. Тако Савезно вијеће бирају сви држављани ФНРЈ, што значи да они морају бити савезни држављани, а код Вијећа народа бирају грађани сваке републике. Ми смо ово питање оставили нерјешено, и то је намерно направљено. Остаје отворено да ли онај који је настањен у републици има право гласа.

Милош Царевић: Ја остајем при ономе што сам већ казао. Не може се бити грађанином, а да се нема савезно држављанство. Код члана 53 требало је исто тако да се употреби реч „грађанин“. Међутим, у члану 54 термин „грађанин“ је добро дошао.

Потпретседник: Да ли има још какве примједбе на члан 54? (Нема). Према томе ја стављам члан 54 на гласање онако како је отштампан. Молим другове народне посланике који су за овај члан како је отштампан, нека дигну руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 54 прихваћен. Молим друга секретара да прочита сљедећи члан.

Секретар чита члан 55.

Милош Царевић: Уставни прописи требало би да исправе грешку која се десила у изборном закону. Наиме,

нико не може бити истовремено посланик у оба дома, али се свако може кандидовати и за један и за други дом, с тим да задржи мандат само једног дома. Дакле, он се може кандидовати за оба дома, али пошто буде изабран, може да задржи мандат само једног дома. То је у интересу не само кандидата него и опште ствари.

Д-р Душан Братић: Није баш у целости тако како каже Царевић, јер онда бисмо неке кандидате морали ограничити. Ви знате да по изборном закону за Савезну скупштину може да се кандидује сваки грађанин у целој земљи, док за Скупштину народа мора да буде завичајан у оној републици у којој се кандидује.

Митар Бакић: Није овдје ријеч о кандидатури, већ о томе да једно лице не може бити посланик оба дома, а појединци се могу кандидовати на више мјеста.

Јаша Продановић: Када је ова ствар рађена у комитету Министарског савета, нама је промакло то да се може један човек кандидовати и бити изабран и за један и за други дом, а после тога да врши опцију. То је промакло и у Законодавном одбору, па је Моша Пијаде одмах казао да смо погрешили. Свуда у свету може се човек кандидовати за горњи и за доњи дом, а у случају да буде изабран за оба дома, онда бира. Али не може остати у оба дома.

Радован Зоговић: Ја мислим да Уставом не треба поправљати евентуалне грешке закона. То се може учинити доцније, путем измјена и допуна у самом закону.

Д-р Лео Гершкович: Све је ово потпуно нетачно. Закон о избору народних посланика за Уставотворну скупштину сам је по себи престао да важи. То је био закон за једне конкретне изборе. И ако је у томе учињена грешка, она треба да се исправља код доношења другог закона. Та материја не спада у Устав. Овде се само каже да један бирач не може бити посланик у оба дома, а што се тиче кандидације, то ће питање бити регулисано самим законом.

Potpretsednik: Stavljam na glasanje član 55 kako je otštampan. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 55 primljen kako je predložen u nacrtu.

Sekretar čita član 56 prema nacrtu.

Potpretsednik: Ima li ko kakvu primjedbu? (Nema). Stavljam na glasanje član 56. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Član 56 je primljen.

Sekretar čita član 57.

Potpretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Primete li

ovaj član? (Prima se). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 57 je primljen.

Sekretar čita član 58.

Potpretsednik: Prima li se član 58 (Prima se). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Član 58 je primljen.

Sekretar čita član 59.

Potpretsednik: Ima riječ Mitar Bakić.

Mitar Bakić: Predlažem da se stav prvi ovoga člana izmijeni u tome smislu što će se predvidjeti izbor svega dva potpretsjednika mesto tri.

D-r Leo Geršković: Drug Bakić neka izvoli podnijeti pismeni prijedlog u tome smislu, pošto je to principiijelno pitanje. Tu se radi o tome da u Pretsjedništvu bude šest potpretsjednika u vezi sa šest federalnih jedinica.

Potpretsednik: Ja mislim da ovaj prijedlog treba staviti na glasanje i ja ga stavljam na glasanje. Ko je za prijedlog druga Bakića, neka digne ruku. (Manjina). Ko je protiv tog prijedloga? (Većina). Konstatujem da prijedlog druga Bakića nije prihvaćen i da je prema tome član 59 primljen onako kako je u nacrtu otštampan. Prelazimo na sljedeći član nacrta.

Sekretar čita član 60 nacrta.

Radovan Zogović: Predlažem da se u prvoj rečenici ovoga člana riječ „jesu” zamijeni riječju „su”.

France Lubej: U alineji prvoj, treći red, riječ „pretsjedništva” treba pisati velikim početnim slovom.

Potpretsednik: Riječ ima vladin povjerenik.

D-r Leo Geršković: Usvajam učinjene primjedbe.

Potpretsednik: Stavljam na glasanje član 60 sa ispravkama drugova Zogovića i Lubeja. Ko je za takav član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Član 60 primljen je jednoglasno.

Potpretsednik: Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 61.

Sekretar čita član 61 u predloženoj redakciji nacrta Ustava.

Potpretsednik: Ima li ko od drugova narodnih poslanika da učini kakvu primjedbu na ovaj član? Reč ima drug Miloš Carević.

Miloš Carević: Ja bih predložio da se kod ovoga člana gdje god stoje reči „doma” ili „domova” zamene rečju „veća”.

Potpretsednik: Molim druga povjerenika da se izjasni o ovome prijedlogu da li ga prihvata.

D-r Leo Geršković: Ja prihvatom ovaj prijedlog kod ovoga člana, odnosno ovu izmjenu.

Potpretsednik: Molim druga Carevića da pročita član 61 u novoј redakciji prema učinjenom prijedlogu.

Милош Царевић (чита):

„Оба већа Народне скупштине ФНРЈ заседају у заједничкој седници само када је то овим Уставом нарочито одређено или кад то реше оба већа.

Заједничким седницама Народне скупштине ФНРЈ претседавају наизменично претседници већа“.

Потпретседник: Има ли још ко какву примједбу да учини на овај члан? Ријеч има друг повјереник.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да се код овога члана може примити предложена измјена.

Потпретседник: Ја стављам коначно на гласање члан 61 у редакцији коју је предложио друг Милош Царевић. Ко прихвата овај члан у редакцији друга Царевића, нека изволи дићи руку. (Већина диже руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Два члана Одбора дижу руке). Објављујем да је већином гласова прихваћен члан 61 у редакцији коју је предложио друг Милош Царевић. Ријеч има друг Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Мора се поправити да у целоме Уставу, у свима његовим члановима где се помиње реч „дом“, ова реч или остане или буде замењена речју „веће“. Не треба да остане овако, да негде буде употребљена реч „дом“ а негде „веће“.

Потпретседник: Ја мислим да ова ријеч „веће“ баш спада овде код члана 61 према садржини његовој. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 62.

Секретар чита члан 62 према предложеној редакцији нацрта Устава.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу да учини на прочитани члан 62? (Нико се не јавља за реч). Шта мисли друг повјереник?

Д-р Лео Гершковић: Ја остajem при овоме како је овај члан отшампан.

Potpretsednik: Stavljам na glasanje član 62 u predloženoј redakciji nacрта Ustava. Ko je od drugova narodnih poslanika za to da se ovaj član primi u predloženoј redakciji, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljuјem da je član 62 prihvaćen u predloženoј redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 63.

Sekretar čita član 63 u predloženoј redakciji nacрта Ustava.

Potpretsednik: Има ли ко какву примједбу да учини на

pročitani član? (Nema). Primjedaba nema. Stavljam na glasanje i ovaj član. Molim drugove narodne poslanike koji su za to da se član 63 prihvati ovako kako je otštampan u predloženom nacrtu Ustava, neka izvole dići ruku. Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je prihvaćen i član 63 u pročitanoj redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 64.

Kirilo Savić: Gospodin potpredsjednik nije primetio: ja sam hteo da govorim povodom ovoga člana.

Potpredsjednik: Ja sam pitao dva-tri puta ko ima da učini kakvu primjedbu na ovaj član i pošto se niko nije javio, ja sam ga stavio na glasanje.

Kirilo Savić: Izvinite, ja to nisam čuo. Ja sam digao ruku i time sam hteo da se javim za reč, ali ste vi stalno gledali dole, tako da, bez sumnje, moju ruku niste opazili. Svejedno, pošto je ovaj član već izglasan, ja ću naknadno podneti amandman.

Potpredsjednik: Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 64.

Sekretar čita član 64 u predloženoj redakciji.

Potpredsjednik: Ima li ko kakvu primjedbu da učini na pročitani član? Riječ ima drug d-r Hrnčević.

D-r Josip Hrnčević: Ja mislim da se druga rečenica prvoga stava treba da izmijeni i da riječi „Ovakav izmenjen predlog” iz te rečenice glase: „Ovakav predlog o izmeni”.

Potpredsjednik: Riječ ima drug povjerenik.

D-r Leo Geršković: Ja bih predložio da se pretposlednji stav ovoga člana izmijeni i da glasi: „Ako se ni ovoga puta ne postigne saglasnost, Pretsedništvo Narodne skupštine FNRJ raspušta Narodnu skupštinu”. To je u saglasnosti sa članom 74, tačka 2. Inače, mislim da je umjesna primjedba druga Hrnčevića.

Potpredsjednik: Kako bi konačno glasila redakcija ovoga člana? Molim druga povjerenika da pročita konačnu redakciju.

D-r Leo Geršković: Cio član ostao bi nepromjenjen, samo se mijenja pretposlednji stav, koji treba da glasi: „Ako se ni ovoga puta ne postigne saglasnost, Pretsedništvo Narodne skupštine FNRJ raspušta Narodnu skupštinu”.

Potpredsjednik: Stavljam na glasanje član 64 u redakciji druga povjerenika. Molim drugove poslanike koji prihvataju ovaj član u redakciji druga povjerenika, da izvole dići ruku. (Svi članovi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 64 u redakciji druga povjerenika primljen. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 65.

Sekretar čita član 65.

Потпретседник: Има ли ко какву примједбу? Има ријеч друг Зоговић.

Радован Зоговић: Овдје се каже да се закони које изгласа Народна скупштина ФНРЈ објављују на језицима свих народних република. Ја бих молио друга повјереника да ствар објасни, јер је непрецизна. Наше републике, њих шест на броју, служе се уствари с три језика: српским или хрватским, словеначким и македонским.

Потпретседник: Друг Зоговић тражи објашњење. Молим друга повјереника да изволи дати објашњење.

Д-р Лео Гершковић: Ова законска одредба иде за тим не да се ријеша да свака република има свој службени језик, већ је важно да се ти закони објављују на језицима тих република, тако да би за сваку републику био тај закон разумљив. Према томе, ми не рјешавамо који ће језик бити службени у тој републици. То ће сама република ријешити.

Радован Зоговић: Ја се бојим да ова непрецизност 65 члана Устава не унесе извјесну пометњу међу људе које занима ово питање. Могло би се схватити као да свака република има свој језик: Босна и Херцеговина — свој, Црна Гора — свој. Зато би можда било боље да се каже: „Закони се објављују на српско-хрватском, на македонском и на словеначком језику“.

Д-р Душан Братић: Предлажем да се избрише само реч „свих“ и да остане „на језицима народних република“.

Потпретседник: Молим друга Братића да стилизује и да прочита како ће гласити овај члан.

Д-р Душан Братић: Члан 65 гласио би: „Закони које изгласа Народна скупштина ФНРЈ објављују се на језицима народних република“.

Потпретседник: Да ли се задовољава друг повјереник овом стилизацијом?

Д-р Лео Гершковић: Задовољавам се.

Потпретседник: Стављам на гласање члан 65 у редакцији друга Братића. Молим другове народне посланике који прихватају овај члан да изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Објављујем да је члан 65 у редакцији друга Братића примљен. Молим друга секретара да прочита члан 66.

Секретар чита члан 66.

Потпретседник: Има ли ко од другова какву примједбу на члан 66? Има реч друг Бакић.

Митар Бакић: Предлажем да се стави да закон ступа на снагу по објављивању у Службеном листу ФНРЈ.

Потпретседник: Молим друга Бакића да прочита дефинитивну редакцију члана 66.

Секретар: „Закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“, ако самим законом није друкчије одређено.

Потпретседник: Стављам на гласање члан 66 у редакцији друга Бакића. Молим другове посланике који су за овај члан да изволе дићи руку. (Сви дижу руке). Има ли кс против? (Нема). Објављујем да је члан 66 у редакцији друга Бакића примљен. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 67.

Секретар чита члан 67.

Потпретседник: Има ли примједба по овом члану? Има ријеч друг Рато Дугоњић.

Рато Дугоњић: Овдје се каже да Савезно вијеће и Вијеће народа бирају „нарочите одборе“. Мислим да ова ријеч „нарочите“ није потребна. Сматрам да треба да стоји „бирају одборе којима поверавају одређене послове“.

Јаша Продановић: Овде је изостала једна веома важна ствар. У овом члану се предвиђа да сваки дом на предлог Верификационог одбора потврђује или поништава пуномоћја посланика. Није речено да се може наредити и истрага, да се види да ли је пуномоћје исправно или није. Апсолутно треба ту да стоји да Верификациони одбор може да нареди истрагу.

Д-р Душан Братић: Мислим да није потребна ова измена коју тражи друг Продановић. Овде се предвиђа само коначни резултат, а каква ће бити процедура, то није предвиђено. То Устав и не мора да предвиди, јер то предвиђа Закон о Уставотворној скупштини.

Јаша Продановић: Ја мислим да се погрешно схватило кад се каже да не треба да се стави да Верификациони одбор може да врши истрагу, јер он може да одгоди решавање о једном пуномоћју док се не испита његова исправност.

Потпретседник: По мом схватању овдје је једна принципијелна ствар. Требало је да у смислу Пословника ставите писмен приједлог.

Јаша Продановић: Јесте, али ја сам имао цело пре подне толико посла да нисам могао главе дићи, ручао сам тек после 2 сата. Међутим ово је важна ствар, истрага је врло важна ствар у појединим случајевима.

Митар Бакић Ја бих у члану 67 избацио ријечи „којима поверавају“, па би став први гласио: „Савезно веће и Веће народа бирају одборе за одређене послове“.

Јаша Продановић: Ево, ја сам стилизовао свој предлог овако: „Сваки дом на предлог Верификационог одбора

потврђује или поништава пуномоћја посланика или наређује истрагу о избору“. Ништа више.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче приједлога друга Бакића, ја га примам тако да први став члана 67 гласи: „Савезно веће и Веће народа бирају из своје средине одборе за одређене послове“.

Што се тиче приједлога друга Јаше Продановића, мислим да је правилна примједба друга Братића да је то непотребно, јер сваки дом може да одреди истрагу када се буде радило о коначној одлуци. Сваки дом може да потврди или да поништи мандат, а питање поступка овдје није потребно да улази. Према томе, ја мислим да није правилна примједба да дом по овоме не може одредити истрагу.

Јаша Продановић: Господо, овде се ради о Верификационом одбору и он не може донети одлуку, ако није овлашћен да се одреди истрага. Ја вам кажем да је то чест случај у Скупштини. Мање је поништених избора, него оних у којима је одређена истрага. Ја не видим разлога зашто г. повереник неће да прими сво што само чини јаснијим ову алинеју. Не видим разлога зашто. Од тога никакве штете не може бити, него само користи.

Милош Царевић: Ја подупирем предлог друга Јаше Продановића, јер се по Пословнику Верификационом одбору одређује кратак рок да поднесе извештај Скупштини о мандатима. Може бити случајева да Верификациони одбор не може предложити ни потврђивање ни поништај пуномоћја, него се мора наредити истрага. Ја мислим да би требало увести ову одредбу у нацрт Устава.

Д-р Душан Братић: Верификациони одбор ради све докле док и последњи мандат не буде верификован. Нигде не стоји да он мора на првој седници поднети извештај. Он може одредити истрагу, јер се то предвиђа изборним законом. То је тамо прецизирано и не треба да уђе у Устав.

Милош Царевић: Нема разлике између мене и друга Братића. Ја не тврдим да не може Верификациони одбор да поднесе Народној скупштини предлог, али он по оваквој стилизацији може да предложи Скупштини само потврду или поништење пуномоћја, а није овлашћен да поднесе предлог о истрази. Уствари, њега треба овластити да може поднети овакав предлог, да Скупштина може решавати и о трећем случају, јер сам Верификациони одбор не може нареди истрагу. То Скупштина може да одреди.

Д-р Лео Гершковић: Каква је коначна стилизација?

Јаша Продановић: „Сваки дом на предлог Верификационог одбора потврђује или поништава пуномоћја посланика или наређује истрагу о избору“.

Д-р Лео Гершкович: Ја немам ништа против тога. Могло би овако да гласи: „Сваки дом на предлог Верификационог одбора или одређује истрагу или потврђује или поништава пуномоћја посланика“.

Јаша Продановић: Тако је.

Митар Бакић: Ја мислим, другови, да чим дом има право да потврди или поништава пуномоћја, он тиме има право и да подузме све мјере путем којих ће и испитати правилност избора. То, наравно, не искључује ни кривичну истрагу.

Бане Андрејев: Овако је прецизније.

Јаша Продановић: Г. Бакић то говори из теорије а не из праксе. У пракси се овако ради: оно што предложи Верификациони одбор, то Скупштина решава. Ако Верификациони одбор не предложи Скупштини да се врши анкета, Скупштина је не може одредити. Ја сам то видео кроз 17 скупштина.

Д-р Душан Братић: Шта онда значи то да „испитује посланичка пуномоћја“? Ми имамо Пословник у коме се каже да Верификациони одбор прегледа изборна акта. Ја мислим да он тиме испитује и правилност изборне радње. Наш Пословник предвиђа целу процедуру и тамо се каже: ако се утврди неправилност изборне радње, да се могу одредити нови избори.

Јаша Продановић: То што има тамо, ми тражимо да се унесе овде.

Бане Андрејев: Ја мислим, пошто су се по овоме већ изразила мишљења, да се изјаснимо и ми и да гласамо.

Потпретседник: Према Пословнику сваки има неограничено право да говори и ја сам морао свима дозволити да изразе своје гледиште.

Милош Царевић: Ја примећујем да се често код израде уставних прописа позивамо на постојеће законе. Међутим, основна је ствар да ти закони проистичу из Устава, а не да Устав проистиче из закона. Према томе, не само да нас се не тиче шта пише у законима него је и незгодно позивати се на законе па казати: пише то у закону и не треба да пише у Уставу. Међутим, сви ће ти закони бити подвргнути ревизији оног Устава који ми будемо донели. Уколико наређују противно Уставу, противно ономе што пише у њему, они ће опстати или ће бити законодавним путем укинати. Ми овај Устав доносимо и из њега ће потицати закони у овој земљи.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Кирило Савић.

Кирило Савић: Изгледа да овај члан 67 није овде на месту због тога што он говори о конституисању Скупштине и требало би да дође пре оних чланова који говоре о раду Скупштине. Тако би овај други и трећи пасус члана 67 требало да дођу одмах после члана 58. Овај први пасус овог садањег 67 члана морао би да дође на крају члана 59. То би било правилније, јер овако ми прескачемо с једне материје на другу.

Potpretsednik: Koliko sam ja mogao shvatiti, već je došlo do kompromisnog rješenja između prijedloga druga Jaše Prodanovića i povjerenika Ministra za Konstituantu. Zbog toga molim da se donese konačna redakcija.

D-r Leo Geršković: Htio bih da se izjasnim povodom prijedloga poslanika Kirila Savića. Stvarno bi trebalo da se izvrši promjena, ali ja predlažem da se to ostavi konačnoj redakciji Ustava, jer je stvarno potrebno da zadnja dva stava dođu naprijed. Ali, kad bismo to sada učinili, morali bismo mijenjati paragrafe. Zato smatram da je bolje da ovu promjenu izvršimo u konačnoj redakciji Ustava.

Što se tiče same redakcije, član 67 glasio bi ovako:

„Savezno veće i Veće naroda biraju iz svoje sredine odbore kojima poveravaju određene poslove.

Svaki dom na prvom zasjedanju bira Verifikacioni odbor koji ispituje poslanička punomoćja.

Svaki dom na predlog Verifikacionog odbora određuje istragu ili potvrđuje ili poništava punomoćja poslanika”.

Potpretsednik: Stavljam na glasanje ovaj član 67 u konačnoj redakciji. Molim drugove narodne poslanike koji prihvataju član 67 u konačnoj redakciji druga povjerenika da izvole glasati dizanjem ruke. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je član 67 prihvaćen u redakciji druga povjerenika. Molim sekretara da izvoli pročitati član 68.

Sekretar čita član 68.

Potpretsednik: Ima li ko od drugova narodnih poslanika kakvu primjedbu na pročitani član 68? (Nema). Primjedaba nema te stavljam član 68 na glasanje. Molim drugove narodne poslanike koji prihvataju član 68 onako kako je otštampan da izvole dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko ne diže ruku). Konstatujem da je član 68 prihvaćen. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 69.

Sekretar čita član 69.

Potpredsednik: Da li ima ko od drugova narodnih poslanika kakvu primjedbu na pročitani član 69?

D-r Siniša Stanković: Ja bih molio za jedno objašnjenje.

Potpredsednik: Ima riječ narodni poslanik Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Molim samo za једно објашњење. Пре свега, мислим да би било згодно да се реч „ухапшени“ замени речју „затворени“. Хапса је турска реч.

Милош Царевић: Или реч „притворени“.

D-r Siniša Stanković: Даље, молим за објашњење друга повереника: зашто је изостављено оно што је иначе унето у све друге уставе и законе а то је да народни посланици не могу бити притворени, изузев случаја затицања на делу злочина.

Potpredsednik: Ima riječ narodni poslanik Dušan Bratić.

D-r Душан Братић: Сматрам да би требало брисати ове задње речи: „или Претседништва Народне Скупштине ФНРЈ“, јер члан 74 који говори о Претседништву нема ни речи о томе да Претседништво има право да одобри да се посланик лиши слободе. Према тсме, требало би или члан 74 допунити или члан 69 мењати.

Јаша Продановић: Ја се слажем са примедбом друга Синише Станковића. Тачно је да је реч „затворен“ или „притворен“ боља но реч „ухапшен“. Али то још није довољно. Ако се посланик ухапси, потребно је да се Скупштина одмах о томе обавести и да Скупштина одобри или не одобри овај поступак.

Потпредседник: Има ријеч народни посланик Митар Бакић.

Митар Бакић: Предлажем да се ријеч „ухапшени“ замијени ријечима „лишени слободе“, а умјесто ријечи „судски поступак“ ставити „кривични поступак“, јер судски поступак је грађански, који као што вам је познато не повлачи за собом кривичне посљедице.

Потпредседник: Има ријеч народни посланик Бранко Чубриловић.

D-r Бранко Чубриловић: Слажем се са приједлогом друга Продановића да треба да се о хапшењу народних посланика одмах обавијести дом коме он припада, јер је то врло важна ствар.

Потпредседник: Има ријеч народни посланик Душан Братић.

D-r Душан Братић: Ја сматрам да би овај члан требало да гласи овако:

„Посланици Народне скупштине ФНРЈ уживају имунитетска права.

Посланици не могу бити лишени слободе нити се противу њих може покренути кривични поступак без одобрења дома коме припадају или Претседништва Народне скупштине ФНРЈ осим ако се ухвате на самом делу злочина, али у овом случају мора бити одмах извештено Претседништво дома коме припадају“.

Потпретседник: Да ли има још ко од другова какву примједбу? (Нема). Молим друга повјереника да се изволи изјаснити.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих молио за конкретну стилизацију.

Потпретседник: Одређујем одмор од 10 минута и молим другове народне посланике да спреме конкретан предлог.

(После одмора)

Претседник: Продужавамо нашу седницу. Молим друга секретара да прочита члан 69 у коначној редакцији.

Секретар (чита):

„Посланици Народне скупштине ФНРЈ уживају имунитетска права.

Посланици не могу бити лишени слободе нити се против њих може покренути кривични поступак без одобрења дома коме припадају или Претседништва Народне скупштине ФНРЈ, осим у случају загицања на делу злочина. У том случају мора се известити Претседништво које решава о притвору“.

Претседник: Је ли Одбору јасна редакција члана 69? (Јесте). Приступамо гласању о члану 69. Ко је за тај члан како га је прочитао секретар Бакић, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Према томе, члан 69 примљен је како га је прочитао секретар. Изволите чути даље.

Секретар чита члан 70.

Јаша Продановић: Ја мислим да се код овога члана не може тражити једна проста већина, него да од целокупног броја посланика гласа половина и један више; или да се тражи квалификована већина од две трећине посланика.

Претседник: Реч има Радован Зоговић.

Радован Зоговић: Мени се чини да би ову мисао требало изразити јасније. Ако се мисли на то да се Скупштина налази у сазиву, и ради, и продужава свој рад, — онда је ова стилизација добра. Али ако се мисли да мандат једне скупштине може бити продужен и преко 4 године, онда је потребно да се овај члан престилизује.

Претседник: Има ли још ко да учини какав предлог код члана 70? (Нема). Молим друга повереника да да објашњење и своје мишљење по предлогу друга Јаше Продановића.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче приједлога друга Продановића, ја се не бих могао одлучити за тај приједлог, јер је питање да ли ће у оваквим приликама већина посланика бити присутна у Скупштини. Моје је мишљење стога да је за то потребна обична већина а не квалификована.

Јаша Продановић: Кад наступе ванредне прилике, као што је рат, онда сви посланици морају доћи и тада ће у Скупштини бити сви на окупу, те стога мислим да при решавању тога питања не треба да узмемо просту већину, него квалификовану већину. Ја бих хтео да видим те људе који би седели код куће кад је земља у опасности! Узмимо да у Скупштини има 180 посланика, значи 91 је кворум. Од тога броја могу 46 да изгласају такво решење, а то није правилно. За тај случај је, по моме мишљењу, потребна квалификована већина и то треба да буде, јер ми не тражимо две трећине или три четвртине од целокупног броја да гласа за то, него само половина плус један од целокупног броја посланика.

Претседник: Реч има Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја се придружујем предлогу друга Зоговића за први став овога члана и предлажем да он гласи:

„Народна скупштина ФНРЈ може у случају рата и сличних изванредних прилика продужити свој мандат и преко истека периода за који је изабрана све док то стање траје“.

То је логично по ономе што се хоће овде да изрази. Друго, придружујем се предлогу г. Продановића да су оба случаја важна и да се ту не би могло пристати на обично гласање већином од кворумске већине која је присутна, нарочито за овај други случај кад има да се распусти Скупштина. Онај први случај чини ми се да је од мање важности, него овај други, јер се овде ради о продужењу рада Скупштине. Али не може се допустити то да рецимо распуштање Скупштине реши половина од половине посланика, дакле да једна четвртина посланика реши распуштање Народне скупштине. Ја бих пристао да се испусти овај први случај, али за овај други случај инсистирао бих да се ту тражи апсолутна већина, половина више један од укупног броја посланика у оба дома.

Претседник: Има ли још ко каквих примедба?

Јаша Продановић: И ја пристајем да се донесе решење по овом другом случају.

Претседник: Молим друга владиног повереника да се изјасни да ли има дефинитивну редакцију.

Д-р Лео Гершковић: Другови, ја сам се са другом послаником Продановићем сложио да он накнадно поднесе писмени приједлог за овај амандман. А за сада први став овога члана гласиће овако:

„Народна скупштина ФНРЈ може у случају рата и сличних изванредних прилика продужити свој рад и после истека периода за који је изабрана, све док то стање траје“.

Други став остаје исти.

Претседник: То је само за овај први став. Ко је за ову редакцију, нека дигне руку. (Већина диже руке). Примљено је по предлогу повереника, а друг Продановић ће поднети писмени предлог за други став накнадно.

Митар Бакић: Не може се гласати само за једну половину члана. Гласање се врши о цијелом члану.

Д-р Лео Гершковић: Ми смо уствари сада гласали о цијелом члану, а сваки посланик има по Пословнику могућности да током гласања подноси амандмане и касније. Ми смо се на то споразумјели.

Претседник: Молим друга секретара да прочита следећи члан.

Секретар чита члан 71.

Претседник: Има ли ко какав предлог код овога члана? (Нема). Ко је за овај члан како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 71 примљен. Молим друга секретара да прочита следећи члан.

Секретар чита члан 72.

Претседник: Има реч Рато Дугоњић.

Рато Дугоњић: У првом реду првог става требало би ставити „измену“ мјесто „измене“, да би овај члан био у сагласности са чланом 44. Исто тако мислим да би добро било да се овдје стави: „Предлоге за измену и допуну Устава могу поднети...“, а то зато да се не мисли да се може поднијети само један предлог.

Претседник: Има реч друг Зоговић.

Радован Зоговић: Овдје се ради о једној конкретној, док се у члану 44 ради о једној принципијелној ствари. Мени се чини да овај став, ако остане, не противуречи другом ставу, јер се о принципијелном ставу из оног предњег параграфа говори ондје гдје се наглашава како се и под којим условима може промијенити Устав. Мени се чини да имамо такав члан. (Један глас: Немамо!)

Претседник: Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Ја мислим да је предлог Рата Дугоњића правилан.

Даље, у ставу другом члана 72 каже се: „Предлог за измену и допуну Устава могу поднети: Претседништво Народне скупштине ФНРЈ, Савезна влада или трећина посланика једног од домова“. Ја предлажем да ова трећина буде једна трећина од укупног броја посланика једног од домова, јер ипак је реч о измени Устава, а не обичног закона, и за тај предлог треба да имамо бар једну трећину посланика. И зато бих ја, да би тај став био јаснији, предложио да се каже: „... или трећина од укупног броја посланика једног од домова“.

Претседник: Има реч Симиша Станковић.

Д-р Симиша Станковић: Другови, ја бих се такође сложио са сугестијом коју је дао друг Зсговић. И мени изгледа да овај члан 72 у суштини сасвим конкретно предвиђа како једна конкретна скупштина, Народна скупштина, има да изврши измене и допуне овога Устава који се дноси.

Међутим, у члану 44, где се говори о правима и надлежности Федеративне Народне Републике Југославије, одређено је сасвим начелно њено право да може не само вршити измене и допуне једног конкретног постојећег Устава него да може извршити измене Устава уопште, а то значи донети чак и нови Устав. Зато ја мислим да у овом члану овако редигованом не би могла да дође и та одредба о изменама Устава уопште. Ту би можда овај нацрт требало да предвиђа један члан за измену Устава у целини.

Претседник: Реч има друг Миливојевић.

Јожа Миливојевић: Ја држим да је приједлог друга Дугоњића исправан, јер по члану 72 Народна скупштина врши измјену и допуне Устава. Ако се погледа трећа алинеја гдје стоји да приједлог за измјену и допуну Устава треба да буде примљен у сваком дому већином гласова, то значи приједлог као један писмен акт којим се утврђују потребе уставне промјене, или измјене постојећег Устава или доношење новог Устава. Јер, Народна скупштина је суверена. Ми немамо разлога тражити да у наш Устав уђе и да се за доношење новог Устава мора нека нова Уставотворна скупштина састати. Природно је да Народна скупштина, која има пуну сувереност, доноси промјене у постојећим прописима. То се види из друге алинеје, гдје се говори о иницијативи за измјену Устава, а приједлог за измјену може дати Претседништво Народне скупштине, Савезна влада или трећина посланика. Они могу ставити један нов приједлог са новим нацртом Устава који мора да се донесе. Према томе, оvdје имамо све елементе и није потребно да се то отежава. У старој је држави то било, али је ту био интерес владајуће класе, ако народ

predloži sa svoje strane da se izmjeni Ustav, da se tim putem otežava ta izmjena. Ali mi nemamo razloga da to činimo. To bi značilo i raspisivanje novih izbora i stvaranje Ustavotvorne skupštine. Član 72 sve to sadrži.

Četvrta alineja ovoga člana jasno kaže kako se jedna promjena Ustava ili nov Ustav ima da donosi jednom apsolutnom većinom. Dakle, postavlja onu normu koju Ustavotvorna skupština imade. Svi su elementi ovdje. Ovdje nedostaje možda jedan elemenat, a ja ću to u amandmanu predložiti i kazati: ako Skupština naroda donese apsolutnom većinom jedan nov Ustav, onda će proklamovanje novog Ustava ili donošenje izmjena ili dopuna imati da se vrši na zajedničkoj sjednici oba doma Narodne skupštine. To ću predložiti kao amandman. Jer, kako mi donosimo u Ustavotvornoj skupštini proklamovanje u zajednici, tako mogu oba doma da se sastanu i proklamuju Ustav kao nešto važnije od običnih zakona. Ja držim da je ova definicija dovoljna za izmjenu Ustava.

Претседник: Реч има друг Бакић.

Митар Бакић: Јуче смо дискутовали у начелу о правима народа, која он остварује преко највиших органа, и констатовали смо да се у измијењеним друштвеним и политичким условима може донијети и нов Устав.

Данас се материја специјалније и конкретније поставља, тј. да Народна скупштина може вршити само измјене и допуне постојећег Устава. Јер, када се ради о измјени Устава, односно о доношењу новог Устава, предвиђа се свакако други поступак, него када се ради о измјенама и допунама постојећег Устава. Зато ћу гласати за штампану редакцију.

Претседник: Реч има друг Царевић.

Милош Царевић: Нема овде никакве несагласности. Федеративна Народна Република Југославија уствари је једно правно лице, једна фикција, она се манифестује кроз своје органе за свој посао. По овом Уставу њени су органи Народна скупштина и Претседништво Народне скупштине. Она других органа за овај законодавни посао нема, и то за чисто законодавни посао у Народној скупштини, а за тумачење закона има и Претседништво скупштине. Према томе, иако се ми називамс Уставотворном скупштином, по овом нацрту Устава више не постоји Уставотворна скупштина као орган савезне власти. Не постоји никаква Уставотворна скупштина нити ће постојати. За сваку измену Устава а и за промену целог Устава надлежна је по овоме члану Народна скупштина ФНРЈ. Овде је само реч о томе каквом већином та Скупштина треба да изврши те измене

Устава, да ли простом већином, као за сваки други закон, или да тражимо да то врши квалификована већина. У погледу доношења Устава постоје три фазе. Предлог за измену Устава могу да учине Претседништво, Влада и посланици. Реч је о посланицима. За Претседништво и Владу знамо како упућују предлог Скупштини. Реч је о оном трећем случају. У пројекту за тај случај пише „трећина посланика једног од домова“. Ја предлагем да се каже трећина сваког дома, односно једног дома, од укупног броја посланика, а не само од броја присутних посланика.

Када се тај предлог поднесе, приступа се самој измени тиме што се дискусија стави на дневни ред, а да би се дискутовало на седници Скупштине по предлогу Претседништва, Владе или трећине посланика, онда настаје друга фаза за коју се тражи квалификована већина. Ја предлагем и за други став да то буде већина од укупног броја посланика.

Онда дође трећа фаза: доношење тога Уставног закона. За измену и допуну тражи се већина од трећине посланика, међутим овде се тражи апсолутна већина од целокупног броја. Према томе у овим два прва фазама допуштена је проста већина, а у трећој фази одређена је апсолутна већина.

Мој предлог је да се за све три фазе тражи једна апсолутна већина. У члану 44 се каже да у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије спадају измене и допуне Устава. Тим се хтело да определи шта долази у надлежност савезне власти. Савезне власти су само Народна скупштина ФНРЈ и Претседништво Народне скупштине. У смислу предлога друга Сенише Станковића требало би да постоји и трећа власт која би по члану 44 доносила измене целог Устава, да постоји специјална власт поред ове две власти које претстављају савезну државу.

Радован Зоговић: Одуштајем од свога тумачења и мислим да се овај члан не може одвојити од члана 44, пошто не постоји никакав други члан којим би се конкретно тумачила прва алинеја 72 члана, о којој је овдје било ријечи. Мишљења сам да треба да гласамо за члан 72 онако како је предложен, али ми се такође чини да ће бити нужно још једно детаљно објашњење овога члана и члана 44 уколико је ријеч о измјени Устава у цјелини.

Јоза Миливојевић: У погледу члана 72 ја бих хтио да напоменем да га треба прихватити како јесте, с обзиром да о томе говори и члан 49 који смо данас прихватили, гдје се каже да је Народна скупштина ФНРЈ врховни орган

државне власти Федеративне Народне Републике Југославије. Према члану 72 Народна скупштина може доносити нов Устав као и измјене и промјене у постојећем Уставу. Сем тога, сматрам да приједлог друга Царевића у погледу квалификоване већине у другом и трећем ставу што се тиче гласања није тако важан. Важна је четврта алинеја гдје је речено да је потребна апсолутна већина и тиме је све речено. Ја сам за то да се члан 72 изгласа онако као јесте.

Јосип Рус: Што се тиче члана 72, очигледно је да комисија није имала на уму да се Устав може изменити у целини на начин како је то предвиђено. Зато је потребно тумачење члана 72 и члана 44, како би та два члана била у сагласности.

Д-р Душан Браћић: Нико не спори да Народна скупштина има право да доноси нови Устав, али, као што рече друг Зоговић, требало би да знамо каква је интенција Министарства за Констигуанту у погледу измене и допуне. Ми не можемо доносити уставне прописе који би се могли на разне начине тумачити. Због тога сам ја за прихватање стилизације како је предложено, с тим да се у међувремену добије потребно објашњење.

Јаша Продановић: Господо, питање о томе да ли би требало отежати или олакшати промену Устава спорно је у парламентарној теорији. Ипак се опажа тенденција да се промене Устава врше са мање тешкоће. Раније је то било отежавано на више начина. У Енглеској сваки уставни закон мења се као обичан закон и тамо нема никакве друге процедуре. Само што је у Енглеској предлагана квалификована а не обична већина. Код нас је раније било тешко доћи до промене Устава, јер је постојала тзв. Уставотворна скупштина која је четири пута већа од обичне скупштине. Да би се та скупштина сазвала, требало је сазивати две разне скупштине, да би се тај предлог изгласао и да би се приступило сазиву Велике скупштине. Трећи случај је да редовна скупштина за то изабрана решава промену Устава као обичан закон. Онда имамо случај, као што је у Француској, где се оба дома састају. Међутим, ја мислим да је ово, као што је предвиђено, добро.

Рато Дугоњић: Ја мислим да би требало прихватити рјешење које је предложио друг Зоговић. Иначе, остаће изјава у члану 44 без икаквог конкретног рјешења. Сваки устав има у себи одредбу која предвиђа начин на који се устав мења. Код нас то није јасно. Ја се слажем са другом Јашом Продановићем да би требало да олакшамо про-

мјену Устава. Ја мислим да би Министарство за Конститу-
анту требало да размотри тај приједлог.

Милош Царевих: Ја бих прво хтео да прецизирам свој
предлог који сам овде поставио, а друго — да кажем још
неколико речи о промени Устава. Ја мислим да би требало
да будемо сагласни с тим да дамо једно објашњење у по-
гледу промене Устава. Јер, ако је реч о томе да једна ре-
акционарна скупштина дође на власт, онда није потребно
да она укида Устав у целости, него само да промени оне
чланове о средствима производње и још два параграфа и
да од овога Устава и наше уставности не буде више речи.
Ја то нити претпостављам нити је то уставотворац у ши-
рем смислу претпостављао. Због тога се у Уставу не го-
вори о томе него о измени и допуни Устава с обзиром на
будућност. Али, ја не могу да се сложим, с друге стране,
са енглеским мишљењем да Устав код нас треба доносити
на исти начин као обичан закон. (*Јаша Проданових:* Ни ја
се са тим не слажем!) Ја се са Енглезима не слажем, али са
вама се потпуно слажем.

Ја хоћу да учиним још неке примедбе у погледу тре-
ћег става. Реч је о томе да се она трећина посланика јед-
ног од домова која може поднети предлог прецизира на
једну трећину од укупног броја. За гласање о самоме пред-
логу да се приступи изменама и допунама довољна је ова
обична већина у трећем ставу, јер она појединачно решава
о тој измени, а за коначно гласање већ је предвиђена у
четвртном ставу квалификована већина. Дакле, мој предлог
је само да се у другоме ставу ова трећина посланика допу-
ни са „трећина од укупног броја посланика једног од
домова“.

Душан Васиљевић: Ја мислим да се већ у овоме ставу,
гдје се говори о приједлогу за измјене или допуне, садр-
жи управо она квалификована већина на коју мисли друг
Царевих. Јер, овдје се каже „једна трећина посланика јед-
ног од домова“. Ја схватам то тако да ако дом има 300
посланика, потребно је стотину да се овај приједлог може
узети у разматрање.

Ја држим, с друге стране, да је овај нацрт Устава у
томе напредан што узима модерно схваћен живот државе.
Државни живот је једно непрекидно гигање. Задатак је
уставотворног и уопште законодавног рада у томе да олак-
ша измјене и допуне. Без сумње, и ми кад хоћемо и кад
претпостављамо измјене и допуне, сигурно их не претпо-
стављамо са неком реакционарном тенденцијом него са
напредном тенденцијом, а то је *ratio legis* овога уставо-
творног рада.

Кирило Савић: Осећа се, истина, ова празнина у тим одредбама у погледу доношења новог Устава. Уколико сам ја могао да увидим, та празнина постоји и у уставима свих других земаља. И тамо се не говори о томе како ће се доносити нови устав. Изгледа да је то и природно, јер не може Устав да говори о својој битној промени него да говори само о малим променама које се могу учинити, а да сам Устав остане у духу какав јесте. Устав не може говорити о томе како ће он сам себе уништити. Због тога нема одредбе по којој ће се доносити нови Устав, него како ће се овај који је пред нама поправљати с времена на време према потреби. Узалуд је и старати се да предвидимо далеку будућност и те потребе које ће се појављивати ван оквира овог Устава. Сва пажња треба да је концентрисана на то да овај Устав израдимо онако да се он доцније може саобразити приликама.

Митар Бакић: Предлажем да се предлог друга Зоговића стави на гласање.

Претседник: Има реч владин повереник.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da u onome ustavnom prijedlogu, gdje je član 72 u skladu sa članom 44, kako ga je izradilo Ministarstvo za Konstituantu, nema nikakvih praznina.

Ovaj prijedlog Ustava išao je za tim i imao kao osnovu da je u našoj državi došla vlast u ruke naroda i da se, prema tome, može razvijati i naša država i njeno društveno uređenje samo na bazi pune narodne vlasti. Ta narodna vlast je ovim Ustavom zagarantovana. Ovaj Ustav fiksira postojeće stanje. Osnova ovoga Ustava je ono, što je i drug Edvard Kardelj naglasio, a to je da on fiksira da se promijenio u našoj državi nosilac vlasti, te da je vlast od izrabljivačkih klika, koje su prije bile na vlasti, sada prešla na narod i postala narodna vlast. Prema tome, osnova našeg stanja, osnova ustavnosti jeste narodna vlast.

Prema tome, sve promjene koje se u našem životu zbivaju mogu se izvesti jedino na bazi ustavnosti, koju fiksira ovaj Ustav, to jest na bazi narodne vlasti. Narod ima vlast u svojim rukama i, prema tome, kasnije promjene, odnosno dopune do kojih bi imalo da dođe, razne odredbe i sve druge odluke mogu se sprovesti samo na bazi vlasti naroda. Prema tome, potpuno je logično da taj Ustav govori o izmjenama i dopunama Ustava. Hoće li te izmjene i dopune, prema razvoju društvene situacije biti veće ili manje, hoće li se mijenjati pojedini organi vlasti, hoće li se mijenjati izvjesna struktura države, onaj paragraf o sredstvima proizvodnje ili koji drugi paragraf, to se sve može dogoditi i to će se sve dogoditi kroz promjene Ustava, koje će biti na bazi narodne vlasti.

Prema tome, ja mislim da u ovome prijedlogu nema nikakve praznine i nelogičnosti. Ako se izvrši izmjena Ustava u cjelini, na bazi ove ustavnosti biće to samo izmjena, promjena Ustava, jer je narodna vlast osnovna i čvrsta tekovina naše Narodnooslobodilačke borbe, kao što je naglasio i drug Kardelj.

Zato ja mislim, polazeći sa toga stanovišta i sa stanovišta da je Narodna skupština, da je Ustavotvorna skupština koja je sada izabrana, a da će i sve skupštine koje budu izabrane na osnovu ovoga Ustava neposrednim i tajnim izborima, biti nosilac narodne suverenosti. Prema tome, bez ikakvog naročitog većeg otežavanja, možemo toj Narodnoj skupštini dati pravo da Ustav mijenja, odnosno da se ustavne odredbe saobražavaju promjenama koje se javljaju u društvenom zbivanju.

Ovaj Ustav nije išao za engleskim primjerom, da promena Ustava bude doneta u običnom zakonodavnom postupku, nego traži kvalifikovan postupak; to je zato da se promjeni Ustava dâ ozbiljnost, da se pripreme i narodni poslanici i narod, pa da bi narod mogao da kaže svoju riječ i o promjenama koje se u Ustavu donose. Prema tome, ova tri stepena ovdje, u ovome članu, s obzirom na činjenice i strukturu naše narodne vlasti i na organizam kakav je sproveden u ovome Ustavu, potpuno su dovoljna. Prema tome, ja mislim da se u principu od ovoga člana 72 ne može odustati.

Ja prihvatom prijedlog druga Carevića, a to je i logično, da se kaže u drugome stavu člana 72: „ili trećina od ukupnog broja poslanika jednog od domova”. To je, mislim, nepotrebno, ali ako je nejasno, ja nemam ništa protiv da se usvoji prijedlog druga Carevića. Inače predlažem, osim ove izmjene, da se glasa za predloženu redakciju člana 72.

Претседник: Ја стављам на гласање члан 72 овако како је отштампан са допуном коју је учинио друг Царевић. Ко је за то да се тај члан тако прими, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 72 примљен.

Постоји предлог да се прекине рад. То је једно, а друго, ја бих молио господу народне посланике, иако је то неколико пута наглашавано, да се предлози о изменама појединих чланова предају Претседништву у писменој форми, јер се овако не може.

Закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за 21 децембар у 16 часова.

(Седница је закључена у 19,15 часова).

Десета седница

(21 децембра 1945 године)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао председник **Божидар Масларић**.

Претседник: Отварам десету седницу Уставстворног одбора Скупштине народа. Молим секретара да изврши прозивку чланова.

Заменик секретара Богдан Орешчанин врши прозивку чланова Одбора.

Претседник: Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Заменик секретара чита записник девете седнице од 20 децембра 1945 године.

Претседник: Има ли, другови, примедба на записник? (Нема). Записник се оверава. Настављамо претрес у појединостима нацрта Устава. Молим секретара да прочита члан 73.

Заменик секретара чита члан 73.

Претседник: Писмених предлога о измени овог члана нема.

Фране Фрол: Молим за ријеч.

Претседник: Има реч Фране Фрол.

Фране Фрол: Мени се чини да је број од 30 чланова некако гломазан. Ја мислим да је надлежност Претседништва сада нешто мања него раније. Раније је Претседништво вршило законодавну надлежност. Међутим, та законодавна надлежност испада сада из дјелокруга Претседништва. Оно сада врши репрезентативне и становите функције врховног органа власти. Ја мислим да би за што успјешнији и експедитивнији рад тога Претседништва Народне скупштине био потребан мањи број од 30 чланова. Ја бих предложио да се место 30 чланова стави свега 14.

Претседник: Има ли још ко какав предлог? (Нема). Реч има повереник Д-р Лео Гершковић.

Повереник Министра за Конституанту д-р Лео Гершковић: Ја бих молио друга Фрсла да о овом одлучујућем пи-

тању, питању организације самог Претсједништва поднесе накнадни приједлог.

Претседник: Ко је за овај члан како је отштампан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Члан 73 је примљен. Молим секретара да прочита следећи члан.

Заменик секретара чита члан 74 нацрта Устава.

Претседник: Ја мислим да даље не читамо тачку по тачку, пошто смо цео члан јуче прочитали.

Кад дођемо до тачке код које има предлог, ми ћемо упозорити. Тако смо и раније радили. Да ли се слажете? (Сви се слажу). Има ли у првој тачки предлога? (Нема). Онда гласамо.

Рато Дугоњић: Раније смо одустали од тога да се о свакој тачки гласа, него смо давали примедбе а после смо гласали за цео члан.

Претседник: Има реч друг Чубриловић.

Д-р Бранко Чубриловић: Све тачке овога члана имају једну цјелину. Ми можемо по свакој тачки да дебатујемо, али после да гласамо за цео члан.

Претседник: Има реч друг Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ја мислим да није против Пословника ако расправљамо тачку по тачку, а гласамо за цео члан. То је принцип, пошто се овако опширан члан не може обухватити ако се гласа по свима тачкама.

Претседник: Хоћемо ли гласати тачку по тачку? Ко је за то?

Фране Фрол: Пошто су мишљења подијељена, ја мислим да може Претсједник ставити на гласање.

Претседник: Ја стављам на гласање. Ко је за то да се гласа тачка по тачка, нека дигне руку. (Мањина диже руке). Ко је *против*? (Већина диже руке). Значи, гласамо цео члан. Молим друга секретара да прочита другу тачку.

Заменик секретара чита тачку 2 члана 74.

Претседник: Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Ја бих код ове тачке испред тачке и запете ставио у загради „члан 64 Устава“ да се види да се односи на то.

Претседник: И после заграде опет тачку и запету?

Милош Царевић: Јесте.

Претседник: Има реч друг Дугоњић.

Рато Дугоњић: Ја мислим да остане како јесте, јер бисмо иначе морали код сваког члана да се позовемо на други члан који је у вези са њиме.

Претседник: Има ли још ко какав предлог? (Нема).

Нема више. Молим друга изасланика да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да то није потребно и није обичај у уставима.

Претседник: Прелазимо на следећу тачку, пошто нема више примедба.

Заменик секретара чита тачку 3 члана 74.

Претседник: Има ли примедба на тачку 3? (Нема). Прелазимо на тачку 4.

Заменик секретара чита тачку 4 члана 74.

Претседник: Има ли примедба на ову тачку? Има реч друг Савић.

Кирило Савић: Ова четврта тачка је једна од принципјелних одредаба овога Устава. У њој се види јасно то старање овога Устава да положи наше државно уређење на основу права и законитости, што је тежња свих модерних устава. И овде је предвиђена могућност несагласности закона са основним законом, са Уставом и предвиђа се начин како се дају обавезна тумачења о сагласности закона са Уставом. Ово је велико и важно питање Устава и сви, бар многи, теоретичари уставног права и практичари занимају се овим питањем и тражили су његово решење. Ви знате како се у појединим земљама то решило. Негде је то дато Врховном суду, као што је у Америци, па чак и у Чехословачкој где су уведени судови за ове сукобе и несагласности закона са Уставом.

Међутим, ово право код нас је дато Претседништву. Ја не видим, прво, на шта се ово односи. Да ли се односи и на оне законе које доноси иста та Скупштина или на законе које доносе законодавна тела федералних јединица? Ако се то односи на ова тела, онда је то јасно, јер је Претседништво једно више тело, које има право да решава. Али, ако се то односи на законе које доноси Народна скупштина, онда ствар постаје мало тежа. Без сумње, по нашем уређењу и по овом Уставу, то неће бити тако тешко, јер Устав и закон потичу из једног истог извора и такви случајеви биће ретки, али је ипак потребно и мора да се предвиди, јер ће и таквих случајева бити. Устав је ширег значаја и обухвата све процесе друштва, не упушта се у поједине конкретне случајеве, јер је то посао закона. Али, тада може да буде размимоилажења закона са Уставом, иако су Устав и закон потекли из једног извора. У томе случају треба наћи пута и начина да се ово питање реши. Најбоље је да се то остави Претседништву и мислим да не треба тражити неке нарочите судове, као што је случај у другим земљама; али треба предвидети начин и процедуру како ће се то урадити.

Овде се не предвиђа ко ће имати иницијативу да покреће питања о несугласности закона са Уставом. Није поменута ни процедура како ће се то решити. А пошто је то једно од најважнијих питања Устава, ја мислим да би њему требало посветити мало више пажње. Ја по својој професији, знању и умењу нисам кадар да то учиним, али обраћам пажњу онима који су позвани да дају конкретне предлоге како ће се то постићи да се изјасне може ли ово остати у надлежности само Претседништва или да се то пренесе на Скупштину. Истина, овде се тежи да се постигне ефикасност, како се та питања не би одлагала на дуга времена него да се што скорије дође до таквог решења. Због тога се то и препушта Претседништву, с тим да се накнадно упућује Скупштини, пошто последице могу бити доста тешке, ако се то односи на случајеве где је изречена смртна казна или на конфискацију својине. То је само неколико примера, а може да их буде и више. Ја бих желео да добијем о томе обавештења.

Душан Васиљевић: Ја мислим да је ова одредба у тачки 4 члана 74 довољно јасна, ако се имају у виду одредбе члана 122 и 125. Јер овај члан 74, у тачки 4 даје Претседништву функцију обавезног тумачења о сагласности закона са Уставом ФНРЈ уз накнадну потврду Народне скупштине. Ако имамо ово у виду, онда, по прилици, то значи ово. Ако би дошло до сукоба или до неспоразумевања између појединих органа власти у питању сагласности закона са Уставом, овлашћено је Претседништво да та тумачења доноси како не би у томе било застоја. Процедуру саму предвиђа Устав у одредбама о Јавном тужиоштву, које има право иницијативе у овим стварима. Како је, пак, Скупштина највише законодавно тијело, она има да се о томе изјасни. Ја мислим да је ова одредба утолико добра што не зауставља течај живота и не зауставља посао управних и судских власти.

Кирило Савић: Ако Одбор налази да су те одредбе јасне, што за мене, право да вам кажем, нису, да је овде обухваћена и та дужност државног тужиоца, — онда то може остати. Ја сам мислио да то буде пренето на њега, али нисам хтео то да кажем, јер то није моја струка. Мислио сам да је он најпозванији или неки виши суд. Ја не правим разлике код тога и не умем да направим разлику. Један од тих органа треба да уреди и процедуру. Ако ви сматрате да је ово добро, онда нека и остане.

Бане Андрејевић: Баш у тачки 4 говори се о процедури.

Душан Васиљевић: У вези с овим ја ћу прочитати члан 125 Устава, који гласи:

„Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе и право интервенције у току судског и управног поступка, као и право подизања жалбе за заштиту законитости против правоснажних одлука судова и управних органа“.

D-r Leo Geršković: Ovdje se, drugovi, radi o tome da li u sukobu saveznog zakona sa zakonom republike, odnosno u sukobu zakona sa Ustavom treba stati na stanovište da se ne ustanovljava neki naročiti ustavni sud, niti da se ta nadležnost prepusti Vrhovnom sudu, s obzirom na to što je obaveza tumačenja u ovim slučajevima i donošenja novih propisa, baš u praksi zemalja koje imaju ustavne sudove, pokazala da su ti sudovi bili oni koji su kočili razvitak, jer nisu znali ni poznavali intenciju samoga zakonodavstva. Na taj način oni su postali kočnica, što je došlo do izražaja u Americi kod presuda Vrhovnog suda o ustavnosti pojedinih zakona. S obzirom da je kod nas zemlja u neprestanom razvoju i da ista Skupština donosi i zakone i izmjene Ustava, onda ona sama najbolje može znati svoje intencije i kada ona smatra da je Ustav prekršen. Radi toga je rasmatranje o ustavnosti dato u nadležnost te materije. Postavlja se pitanje: tko može pokrenuti postupak o ustavnosti? To može biti jedino zakonodavni organ ili vrhovni upravni organ, može biti Savezna vlada, može biti Narodna skupština pojedinih republika, ako se radi o sukobu njenih zakona ili Vlada pojedinih republika ili Pretsjedništvo pojedinih republika. Oni treba da traže rješenje da li važi njihov zakon ili zakon koji je donijela Savezna vlada. To je po sebi razmljivo. Naša praksa će pokazati, a to može i zakonodavstvo da reguliše, da li je to potrebno dati u nadležnost i drugim organima. Po dosadanim propisima ta stvar je zasada ostavljena kasnijem zakonodavstvu.

Претседник: Прелазимо на следећу тачку. Има ли примедба по тачки 5? (Нема). Прелазимо на тачку 6. Има ли примедба у вези са овом тачком? (Нема). Прелазимо на тачку 7.

Милош Царевић: Мислим да је у овој тачки недовољно казано само помиловање, ако се не мисли на обе врсте помиловања. Ми смо видели да је чак и Претседништво у своме склопу од 30 чланова велико да доноси помиловања, па смо то пренели на уже Претседништво, јер то диктује техника ствари. Ја мислим да би требало Претседништву дати право амнестије и помиловања. Нема разлога да амнестија иде пред Скупштину. Треба да се назначи да се то право даје по савезним законима и да ће га оно вршити према прописима закона, тј. овога закона који већ постоји. То значи да ће га вршити уже Претседништво. Према томе, моја редакција овога става била би

следећа: „врши право амнестије и помиловања према савезним законима а према прописима закона“.

Д-р Душан Братић: По делима повреде савезних закона?

Милош Царевић: Не, овде би било речи само о оним делима за које је кривац осуђен по једном савезном закону. Не би требало ставити речи „по делима повреде савезних закона“.

Д-р Душан Братић: Ја мислим да би баш требало овако и да остане и да је то била интенција Министарства за Конституанту, због тога што у тачки 17 члана 44 стоји да је за амнестију и помиловање по делима повреде савезних закона надлежна Народна скупштина, а овде се поставља помиловање на основу Закона о помиловању, јер имамо Закон о помиловању. Оно што није амнестија и што не обухвата тачка 17 то се оставља Претседништву. Или, ако ту надлежност предвидимо овде, онда да се брише тачка 17 члана 44.

Бане Андрејев: Боље је да остане тачка 17.

Милош Царевић: Ја не знам како неко схвата члан 44, али ја га схватам овако: члан 44 одређује шта долази у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, а шта долази у надлежност савезних власти. То је општи пропис, а органи савезне власти су или Народна скупштина или Претседништво Народне скупштине. У глави која говори о Народној скупштини ја не видим да је то задржано за њену надлежност, а у овој тачки 7 видим да се у надлежност Претседништва даје помиловање. Према томе, потпуно је испуштено. Ако је било у интенцији да се помиловање да Скупштини, онда је у глави о Скупштини требало то ставити. Међутим, то што стоји у члану 44, то је оно што је изузето из надлежности република за савез, а питање који ће орган савеза то решавати, то се не може изводити из члана 44 него из оних прописа који говоре о томе органу, или о Народној скупштини или о Претседништву Народне скупштине. У глави о Народној скупштини о томе се не говори. Овде се говори само о помиловању.

Претседник: Има ли још каква примедба?

Јожа Милivojeвић: Ја држим да је то јасно. У члану 74 тачка 7 јасна је баš обзиром на тачку 17 члана 44. Тачка је, истина, dato право савезној држави Југославији да она извршава амнестију и помиловања по делима повреде савезних закона. По члану 50 Народна скупштина врши сва она права која су суверено data савезној држави, а ukoliko Народна скупштина и овим Уставом то преноси на који други орган, utoliko тај други то и врши. Видимо у члану 74 да је на орган Претседништва Народне скупштине пренесено у тачки 7 само да врши право по-

milovanja prema postojećim propisima zakona, dakle, tačno je fiksirano šta ima da radi, a sve ostalo ide u nadležnost suverene Skupštine. Ako ne bi bilo navedeno da to pravo ima Narodna skupština, razume se već i po duhu Ustava da pravo pripada tome suverenom tijelu a tek onda drugim tijelima. Pretsjedništvo Narodne skupštine ima taksativno tačno nabrojan svoj djelokrug. Ono što je dato organima Pretsjedništva Narodne skupštine, to je, dakle, taksativno navedeno u članu 74. Znači, što tamo nije, da sve pripada Narodnoj skupštini, a taksativno je navedeno u članu 44.

Frane Frol: U članu 44 Ustava određena je nadležnost Federativne Narodne Republike Jugoslavije i u tački 17 stoji: „amnestija i pomilovanje po delima povrede saveznih zakona“. Znači da amnestija i pomilovanje po djelima povrede saveznih zakona spada u nadležnost Demokratske Federativne Jugoslavije. Ona vrši iz te nadležnosti sve poslove, ono što je rekao Carević, preko svojih organa, a to je Pretsjedništvo. Po članu 74 Ustava dato je u nadležnost Pretsjedništva pomilovanje. Dakle, nigdje nije riječ o amnestiji. To znači da amnestija ostaje u nadležnosti Narodne skupštine.

Sada se postavlja pitanje: je li to moguće nehotice ispala ta amnestija iz tačke 7, ili se to naročito htjelo? Bez obzira na to je li to ispalo nehotice ili namjerice, moje je mišljenje da pravo amnestije treba dati Narodnoj skupštini, ali ne Pretsjedništvu Narodne skupštine, jer je amnestija zapravo zakon. Ona ne dolazi kao pojedinačni akt, već kao akt koji obuhvata cijelu grupu. To je akt kojim se zabranjuje pokrenuti postupak i da se pokrenuti postupak pojedinih grupa obustavlja, dok je pomilovanje akt kojim se ništi izrečena kazna. To su, dakle, dvije različite kategorije i moje je mišljenje da bi se pravo amnestije kao zakona a ne upravni akt, koji se odnosi ne na pojedince nego na veće grupe, ostavilo u nadležnost Narodnoj skupštini, a Pretsjedništvu da se daje samo pravo pomilovanja. Prema tome, ja stojim na stanovištu da tačka 7 člana 74 ostane nepromjenjena.

Pretsednik: Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja se slažem sa objašnjenjem druga Frola, jer se amnestija ne odnosi na pojedinca već na grupe.

Pretsednik: Prelazimo na sledeću tačku. Molim druga sekretara da pročita tačku 8.

Zamenik sekretara čta tačku 8.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu da učini na ovu tačku? Reč ima drug Frol.

Frane Frol: Ako sam razumio čitanje druga sekretara, on je ovu tačku pročitao ovako:

„8) dodeljuje odlikovanja i počasna zvanja u Federativ-

noj Narodnoj Republici Jugoslaviji na predlog predsednika Savezne vlade i Ministra narodne odbrane;”

On je, dakle, ovdje umetnuo riječ „u” ispred riječi „Federativnoj”, što ja mislim da nije potrebno. Prema sadržini ovog člana i ove tačke njegove, Predsjedništvo Narodne skupštine dodjeljuje odlikovanja i počasna zvanja Federativne Narodne Republike Jugoslavije, a kad je tako, onda ova tačka treba da glasi bez ovoga „u”.

Predsjednik: ima li još ko kakvu primedbu da učini? Reč ima Radovan Zogović.

Radovan Zogović: Ja sam htio da kažem ono što je već rekao drug Frane Frol.

Predsjednik: Prelazimo na sledeću tačku. Molim druga sekretara da pročita tačku 9 ovoga člana.

Zamenik sekretara čita tačku 9.

Predsjednik: Ima li ko kakvu primedbu na ovu pročitano tačku? (Nema). Prelazimo na sledeću tačku. Molim druga sekretara da pročita tačku 10.

Zamenik sekretara čita tačku 10.

Predsjednik: Ima li ko kakvu primedbu na ovu tačku? Reč ima drug Frane Frol.

Frane Frol: Ja predlažem da se kod ove tačke riječi „ambasadore, izvanredne poslanike i opunomoćene poslanike” zamijene riječima „diplomatske pretstavnik”.

Predsjednik: Da li ima još ko kakav predlog da učini? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja se slažem sa učinjenim prijedlogom.

Predsjednik: Prelazimo na sledeću tačku. Molim druga sekretara da pročita tačku 11.

Zamenik sekretara čita tačku 11.

Predsjednik: Ima li ko kakvu primedbu da učini na ovu tačku? (Nema). Prelazimo na sledeću tačku. Molim druga sekretara da pročita tačku 12.

Zamenik sekretara čita tačku 12.

Predsjednik: Ima li ko kakvu primedbu na ovu tačku? Reč ima drug Frane Frol.

Frane Frol: Ja predlažem da se u tački 12 brišu riječi „u vremenu između dva zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije” i da se to pravo daje Predsjedništvu bez ograničenja, s obzirom na to da se tu radi o nenadnom oružanom napadu na Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju ili u slučaju potrebe neposrednog izvršenja međunarodnih obaveza Federativne Narodne Republike Jugoslavije prema međunarodnoj organizaciji mira ili nekoj savezničkoj zemlji.

Predsjednik: Reč ima d-r Čubrilović.

D-r Branko Čubrilović: Ja bih bio protiv toga. Ako zasjedaju oba doma, to bi bilo pravo Narodne skupštine. Ja bih, prema tome, bio da ova stilizacija ostane ovakva.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu na pročitano tačku? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da je prijedlog Frana Frola potpuno umjestan. Koji su razlozi kada je Pretsjedništvo Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije primorano da proglašuje opštu mobilizaciju i ratno stanje? Ili je u pitanju oružani napad na Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju ili je u pitanju slučaj potrebe neposrednog izvršenja obaveza iz međunarodnih ugovora, a ja mislim da svaki međunarodni ugovor predstavlja zakon i mi smo se obavezali da i u takvom slučaju proglasimo opštu mobilizaciju i ratno stanje, da bismo na taj način ispunili svoje obaveze prema međunarodnoj organizaciji mira iil nekoj savezničkoj zemlji. Znači da je u pitanju jedan izvršni akt a ne zakonodavni. Prema tome, radi se o tome da Pretsjedništvo Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije može da izvršava jedan zakon u slučaju napada, pa mislim da se ova oznaka „u vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije” ispusti.

Pretsednik: Reč ima d-r Čubrilović.

D-r Branko Čubrilović: Ja sam protiv toga. Objaviti rat nije mala stvar. Ako zaseda Narodna skupština, to je njeno pravo. Uvući zemlju u rat, to je velika stvar. A ostajem pri tome ako Skupština ne zasjeda da to pravo može da izvrši Pretsjedništvo Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Ja insistiram na tome i izjavljujem da ću glasati protiv toga člana, ako ova izmjena bude učinjena.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Prime-daba nema. Molim druga sekretara da pročita tačku 13.

Zamenik sekretara čita tačku 13.

Pretsednik: Ima li primedaba kod ove tačke? Reč ima Frane Frol.

Frane Frol: Mi smo predvidjeli u članu 81 komisije. Prema tome, ja bih nadopuno ovu tačku i ona bi glasila konačno ovako:

„postavlja i razrešava, na predlog predsednika Savezne vlade, pojedine savezne ministre i predsednike komisija u vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine”.

Pretsednik: Reč ima drug Mitar Bakić.

Mitar Bakić: Ima komisija čiji pretsjednici nisu članovi Vlade.

Frane Frol: Ja nisam bio za to da se stavi „pretsednik

komiteta", jer sam protiv komiteta kao takvih. Kad bude riječi o komitetima, ja ću govoriti o tome.

Mitar Bakić: Ja mislim da ne treba da se usvoji „pretsednik komiteta“, jer se oni smatraju članovima Vlade i kad se kaže „ministar“, to obuhvata i njih. Ja sam za to da ovaj član ostane u ovoj redakciji kako je otštampan.

D-r Dušan Bratić: Da stavimo „pojedine članove Vlade“, jer ne znamo da li će pretsednik komiteta biti ministar.

Pretsednik: Molim druga Lea Gerškovića da se izjasni da li prima ovu izmenu.

D-r Leo Geršković: Primam ovu izmjenu.

Pretsednik: Molim drugove narodne poslanke koji su za ovu redakciju kako je predložena od druga Bratića, da dignu ruku. (Svi dižu ruke). Molim druga sekretara da pročita tačku 14.

Zamenik sekretara čita tačku 14.

Pretsednik: Ima li primedaba kod ove tačke? Ima reč drug Carević.

Miloš Carević: Ja predlažem da se stavi „određuje zamenike članovima Vlade“, a ne „ministrima“. Ja mislim da se to odnosi na određivanje zamenika članovima Vlade koji su odsutni, koji su u inostranstvu ili bolesni.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da to nije potrebno. Ministar je šef jedne grane uprave i ako je on odsutan, onda ta grana uprave nema svoga šefa. U komisiji je druga stvar. Komisija je kolektivni organ i tamo nije potreban zamjenik. Ona može djelovati i bez pretsjednika. A ovdje se baš radi o ministru kao šefu jedne grane uprave.

Pretsednik: Prelazimo na tačku 15. Ovde postoji predlog druga Frana Frola. Molim druga poslanika da obrazloži svoj predlog.

Frane Frol: Ja predlažem da se tačka 15 člana 74 briše, a da se mjesto toga stavi: „ustanovljava nova, međusobno spaja i ukida postojeća ministarstva i komisije na predlog pretsednika Vlade u vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine, uz naknadnu potvrdu Narodne skupštine FNRJ“.

Ja sam u principu za to da se ukinu komiteti u sastavu Vlade kao što su predviđeni u članu 85. Kad dođemo kod člana 85, ja ću objasniti i zašto sam protiv komiteta. Ja izneseni prijedlog motivišem time što držim da ćemo u pogledu organizacije države tokom vremena naići na takvu situaciju, da će biti potrebno ustanoviti nova ministarstva, neka ukidati a neka spajati i nećemo imati vremena da donosimo zakon u tome pogledu, i da bismo bili što elastičniji u organizaciji države, potreb-

no je da damo u nadležnost Pretsjedništva da može osnivati, spajati i ukidati ministarstva. Zato i predlažem da umjesto tačke 15 dode nova redakcija.

Miloš Carević: Ja ne bih imao ništa protiv predloga druga Frola kad on ne bi zadirao u jedno drugo pravo Narodne skupštine, a to je pravo budžeta. To je materijalna strana. Kako ćemo dati Pretsjedništvu pravo da ukida ili osniva nova ministarstva kad je ovo jedna zakonska materija koja je u vezi sa budžetskim pitanjem. Ako bismo mi to dali u nadležnost Pretsjedništva skupštine, onda bismo okrnjili princip koji smo ustanovili — da ono nema zakonodavnu vlast.

A drugo, povredili bismo taj princip budžetskog prava Narodne skupštine. Zato bih ja da nekako vidimo sva ta tri člana, da ih dovedemo u sklad.

Frane Frol: Ja držim da Pretsjedništvo po naravi svojoj vrši izvjesne funkcije vrhovne zakonodavne vlasti koja ne vrši poslove državne uprave, a ako se ovako postavi po nadležnosti, ja mislim da se može dati u kompetenciju Pretsjedništva da može ustanovljavati, međusobno spajati i ukidati postojeća ministarstva, tim više što u mom prijedlogu Pretsjedništvo ima tu dužnost da vrši samo između dva zasjedanja Narodne skupštine, uz njeno naknadno odobrenje.

Pretsednik: Ima li još ko kakav predlog? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja bih se, drugovi, složio sa drugom Frolom. Nije potrebno da se ovo daje Pretsjedništvu; Vlada će za pojedine grane uprave za koje ne postoje ministarstva osnivati komitete, jedan ili više njih, prema tome koliko budu razgranati poslovi. To je u današnje vrijeme stvaranja organizacije naše vrhovne državne uprave naročito potrebno, jer, kao što vam je poznato, naša državna uprava još nije izgrađena i mi nemamo dovoljno iskustva danas da možemo znati za jedan dug period, kao što je to u Ustavu predviđeno, da li će sve biti onako kako smo mi predvidjeli. Zato se mora dati jedna veća elastičnost i zbog toga drug Frol predlaže da se ta tačka ispusti. Mi smo baš prilikom raspravljanja o budućoj organizaciji Savezne vlade došli do toga da je stvarno danas nemoguće ustanoviti konačnu organizaciju Savezne vlade. Mora se dati veća elastičnost da se ona ne vrši samo putem zakona nego da i samo Pretsjedništvo odlučuje. Međutim, kontrola najvišeg organa državne vlasti i ovdje je zadržana. To će doći na potvrdu Narodnoj skupštini i time se ne vrijeđa pravo Narodne skupštine da ustanovljava ministarstva, niti budžetsko pravo, već se radi o većoj mogućnosti elastičnosti u današnje vrijeme izgradnje naše državne uprave.

Председник: Има ли још каквих предлога? (Нема). Прелазимо на следећу тачку.

Секретар Митар Бакић чита тачку 16 члана 74 нацрта Устава.

Председник: Има ли ко какав предлог?

Д-р Лео Гершковић: Ја бих молио да се бришу ријечи „министарства односно комитета“.

Председник: Има ли још каквих предлога? (Нема). Прелазимо на тачку 17.

Секретар чита тачку 17 члана 74 нацрта Устава.

Председник: Има ли ко какав предлог? Има рећ друг Савић.

Кирило Савић: И ово је једна од важних одредаба овога пројекта Устава, наиме увођење референдума. Референдум, то је доста ретка ствар у државним уређењима. То имају нове државе после рата, као прибалтичке државе, Ирска, Чехословачка и Аустрија. (Један глас: И Швајцарска!) Швајцарска је други тип, на који се ми не можемо угледати. И ова одредба узета је из совјетског Устава који просто и кратко, као и овај Устав, прописује да постоји референдум, али не одређује ни потребу за коју ће се он сазвати ни процедуру како ће се држати. Међутим, устави осталих држава прописују потребу кад ће се референдум одржати. Ја нисам у принципу тако строго против овог референдума, али не видим потребу. Сви референдуми не дају свакад баш повољне резултате. Швајцарска је земља референдума, тамо су навикли на то па и тамо, као што је друг Јаша прошли пут напоменуо, долази до заблуда у тим референдумима. Али, главно је овде што ја не видим материју која се томе референдуму даје. Има много што-шта што припада референдумима у другим земљама. Референдум се сазива да би се, на пример, решио спор између оба дома, али то је питање код нас решено већ унапред расписивањем нових избора, те тако отпада један од најважнијих повода за референдум. Други случај претставља неспоразум између владе и претставника народа. Наш Устав не предвиђа такве неспоразуме и суксобе. Кажем да су ови референдуми врло проблематични у погледу ефикасности и користи, тако да ово претставља само једну компликацију више. Ја мислим да би ово требало брисати.

Председник: Има ли још ко какву примедбу на тачку 17?

Рато Дугоњић: Ја бих имао само једну техничку примједбу. Мислим да би добро било да се посљедњи став, у коме се каже да указе Претсједништва Народне скупштине ФНРЈ потписују Претсједник и Секретар, дода тачки 5, јер има више унутарње везе.

Председник: Има ли још ко какву примедбу? (Нема). Има реч друг Гершковић да се изјасни.

D-r Leo Geršković: Ovdje se radi o jednom krupnom pitanju, a to je kad će moći da se sazove narodni referendum. Ja mislim, ne može se, a nije ni potrebno, odrediti u kojim se slučajevima raspisuje narodni referendum. To je jedno sredstvo dato našem Pretsjedništvu na prijedlog Savezne vlade da izglasava referendum povodom nekog krupnog pitanja koje bi se u budućem životu naše države tek javilo, da bi se narod koristio direktnim izražavanjem po nekom pitanju. Za to ima da se ispituju konkretni slučajevi i raspisuje referendum, ali ne bi bilo moguće da određujemo to sada Ustavom. Predlažem stoga da ostane ova tačka kao jedna eventualija bez drugih određivanja.

Što se tiče prijedloga druga Dugonjića: da bi odredba o ukazima došla u tačku 5, držim da nije to potrebno, pošto se na kraju ovoga člana govori o svima odlukama Pretsjedništva koje se proglašavaju ukazima, a njih potpisuju Pretsjednik i Sekretar, dok se u tački 5 govori o pravu izdavanja ukaza uopće.

Pretsednik: Pošto više primedaba nema, molim druga Gerškovića da pročita definitivnu redakciju člana 74.

D-r Leo Geršković (čita):

„Pretsedništvo Narodne skupštine FNRJ vrši ove poslove:

- 1) saziva zasedanje Narodne skupštine FNRJ;
- 2) raspušta Narodnu skupštinu FNRJ u slučaju nesaglasnosti domova o zakonskom predlogu;
- 3) raspisuje izbore za Narodnu skupštinu FNRJ;
- 4) daje obavezna tumačenja o saglasnosti zakona sa Ustavom FNRJ uz naknadnu potvrdu Narodne skupštine FNRJ;
- 5) daje obavezna tumačenja saveznih zakona, izdaje ukaze;
- 6) proglašuje izglasane zakone;
- 7) vrši pravo pomilovanja prema propisima zakona;
- 8) dodeljuje odlikovanja i počasna zvanja Federativne Narodne Republike Jugoslavije na predlog Pretsednika Savezne vlade i Ministra narodne odbrane;
- 9) ratifikuje međunarodne ugovore;
- 10) postavlja i opoziva na predlog Savezne vlade diplomatske pretstavnike;
- 11) prima akreditivna i opozivna pisma diplomatskih pretstavnika stranih država;
- 12) proglašuje opštu mobilizaciju i ratno stanje u slučaju oružanog napada na Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, ili u slučaju potrebe neposrednog izvršenja međunarodnih obaveza Federativne Narodne Republike Jugoslavije prema međunarodnoj organizaciji mira ili nekoj savezničkoj zemlji;
- 13) postavlja i razrešava na predlog Pretsednika Savezne

vlade pojedine članove Savezne vlade u vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine FNRJ;

14) određuje zamenike ministrima na predlog Predsednika Savezne vlade;

15) na predlog Predsednika Savezne vlade ustanovljava nova, spaja i ukida postojeća ministarstva i komisije u vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine FNRJ uz naknadu potvrdu Narodne skupštine FNRJ;

16) određuje na predlog Savezne vlade koja su preduzeća od opštedržavnog značaja pod neposrednom upravom Savezne vlade;

17) raspisuje narodni referendum u pitanjima iz nadležnosti FNRJ na osnovu odluke Narodne skupštine FNRJ ili na predlog Savezne vlade.

Ukaze Predsedništva Narodne skupštine FNRJ potpisuju Predsednik i Sekretar”.

Председник: Је ли све јасно? Има реч друг Братић.

Д-р Душан Братић: Мени не изгледа конзеквентно да се у тачки 15 кад се говори о мање значајној ствари као што је укидање и спајање постојећих министарстава ставе речи „у времену између два заседања Народне скупштине“, док су овде у тачки 12 код тако значајне ствари те речи брисане.

Председник: Има реч друг Васиљевић.

Душан Васиљевић: Ја мислим да је ново у овој тачки 12 „извршења међународних обавеза“ и налазим да је то сувишно казати уопште.

Председник: Више примедаба нема. Молим вас, друже Гершковићу, шта ви мислите о овоме?

Д-р Лео Гершковић: Ја сам пре нагласио да је немогуће да ми расправљамо о међународним обавезама које су за нас постале закон, па према томе више није потребно о тим обавезама гласати. У томе случају Председништво наступа као извршни орган Народне скупштине.

Председник: Нема више никаквих предлога, зато стављам на гласање редакцију члана 74 прочитану од стране повереника. Ко је за ту редакцију, нека дигне руку? (Посланици дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку? (Нико не диже руку). Према томе, објављујем да је примљен члан 74 у редакцији како га је прочитао друг повереник. Прелазимо на следећи члан.

Заменик секретара чита члан 75 нацрта Устава.

Председник: Има ли примедаба овоме члану? (Нема). Стављам овај члан на гласање. Ко је за овај члан, нека диг-

не руку. (Сви дижу руке). Ко је *против?* (Нико). Молим секретара да прочита следећи члан.

Заменик секретара чита члан 76.

Претседник: Има ли примедба овоме члану? (Нема). Стављам овај члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против?* (Није нико). Члан 76 је примљен.

Одређујем одмор од пет минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Прелазимо на главу VIII. Молим друга секретара да прочита главу VIII.

Секретар чита наслов главе VIII — Органи савезне државне управе — и све чланове ове главе, почевши од члана 77 па закључно са чланом 89.

Претседник: Има ли принципијелних примедба овој глави? Има реч друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Мени се чини да је материјал у овој глави незгодно распоређен. Прво се говори о надлежности Савезне владе па онда ко сачињава Савезну владу. Ја бих ставио прво ко су чланови Савезне владе па онда ставио њихову надлежност, јер би то било и технички и органски боље.

Претседник: Има ли још каква начелна примедба? (Нема). Пошто нема никаквих примедба, молим друга повереника да се изјасни по предлогу друга Братића.

Д-р Лео Гершковић: Не слажем се са примједбом друга Братића и сматрам да је материјал правилно распоређен, јер најприје треба да се ставишта је Савезна влада, па онда каква је њена надлежност.

Претседник: Пошто више нема никаквих примедба и нико се не јавља за реч, прелазимо на члан 77. Молим секретара да га прочита.

Секретар чита члан 77.

Претседник: Има ли ко да учини какву примедбу код овога члана? (Нема). Како нема нико да учини примедбу, то стављам овај члан на гласање овако како га је прочитао секретар Бакић. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против?* (Није нико). Објављујем да је овај члан примљен.

Секретар чита члан 78.

Претседник: Има ли примедба овоме члану?

Јосип Рус: Ја мислим да није потребно да стоји „на основу нарочитог законског овлашћења“, него „на основу законског овлашћења“.

Претседник: Ви предлагете да се реч „нарочитог“ брише?

Јосип Рус: Да.

Радован Зоговић: Предлажем да се у задњој реченици другог пасуса, иза ријечи „она“, уметне ријеч „провјерава“, па да тај пасус гласи: „Она провјерава и стара се о тачном извршењу савезних закона“. Мишљења сам да ријеч „провјерава“ има свога смисла и разлога, јер у овом периоду развитка наше власти провјеравање извршавања налога има веома велики значај.

Претседник: Има ли још ко каквих примедба овоме члану? (Нема). Мислим друга Гершковића да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Прихватам обе ове примједбе: и да се ријеч „нарочитог“ брише и да се унесе ријеч „проверава“.

Претседник: Стављам овај члан на гласање. Ко је за то да се члан 78 прими са овим изменама, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Оглашавам да је члан 78 примљен и молим друга секретара да прочита члан 79.

Секретар чита члан 79.

Претседник: Има ли примедба по овоме члану? (Нема). Стављам овај члан на гласање. Ко је за то да се овај члан прими, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите чути даље.

Секретар чита члан 80.

Претседник: Има ли примедба на овај члан? Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Овде у првом ставу ова реч „савезних“ треба да испадне, јер ми имамо поделу министара на савезне и министре савезних република, па би стога боље било да се место „савезних министарстава“ стави: „својих министарстава“.

Претседник: Има ли још ко какву примедбу?

Фране Фрол: Ја предлажем да се у члану 80 ово од ријечи „и других“ па до краја брише, тј. да се бришу ријечи: „и других надлештава и установа које се налазе под њеним непосредним руководством и надзором“. То предлажем због тога што су надлештва у саставу министарстава. И онда би први став овога члана гласио: „Савезна

влада усмерава и усклађује рад министарстава, комисија и комитета“.

Претседник: Има ли још ко каквих примедба?

Фране Фрол: Предложио бих да се у другом ставу члана 80, из оног пасуса који гласи: „решава о законским предлозима Владе...“, она ријеч „Владе“ брише, јер не може Савезна влада решавати о савезним предлозима Владе.

Претседник: Има ли још ко каквих примедба на члан 80? (Нема). Молим друга владиног повереника да се изјасни о овим примедбама.

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да су ове примједбе оправдане. И зато се од ријечи „и других“ брише све до краја. Према томе, бришу се ријечи: „и других надлештава и установа које се налазе под њеним непосредним руководством и надзором“. Затим се брише ријеч „Владе“ у другом ставу.

Претседник: Има реч Кирило Савић.

Кирило Савић: Ја имам да учиним једну стилистичку исправку. У ставу другом члана 80 стоји: „решава о законским предлозима Владе и појединих министара“, а ја бих предложио да гласи: „решава о законским предлозима Владе које поједини министри подносе Народној скупштини ФНРЈ“.

Претседник: Има реч друг Васиљевић.

Душан Васиљевић: У другом ставу члана 80 говори се да се Влада стара о испуњењу међународних уговора и обавеза. Међутим, у члану 74, тачка 12, говори се такође о извршењу међународних обавеза. Према томе, било би сувишно то понављати у тачки 12.

Претседник: Молим друга Гершковића да прочита дефинитивну редакцију члана 80.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче примједбе да би требало објаснити ко подноси законске приједлоге, мислим да је јасно да неће подносити законске приједлоге поједини министри него Влада. Тиме се хоће да појача колективност Владе као врховног органа државне управе. Према томе, први став члана 80 гласи у новој редакцији:

„Савезна влада усмерава и усклађује рад својих министарстава, комисија и комитета.

Што се тиче примједбе да се изостави одредба „стара се о испуњењу међународних уговора и обавеза“, то мора да остане, јер се међународни уговори испуњавају и на други начин осим проглашења рата. Сем тога у тачки 12 члана 74 говори се о међународним обавезама наше земље према међународној организацији мира или некој савезничкој земљи. На тај начин члан 80 треба да гласи:

„Савезна влада усмерава и усклађује рад својих министарстава, комисија и комитета.

Савезна влада се стара о припреми и остварењу општедржавног привредног плана и буџета; руководи кредитним и новчаним системом; предузима све потребне мере за осигурање и заштиту уставног поретка и грађанских права; руководи општом организацијом Југословенске армије; руководи одржавањем односа са страним државама; стара се о испуњењу међународних уговора и обавеза; решава о законским предлозима појединих министара, који се подносе Народној скупштини ФНРЈ; прописује унутрашње уређење министарстава и подређених установа; оснива комисије и установе у циљу спровођења привредних, одбранбених и културних мера“.

Претседник: Стављам члан 80 на гласање. Ко је за ову редакцију, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Молим секретара да прочита следећи члан.

Секретар чита члан 81.

Претседник: Има ли примедбе по овом члану?

Фране Фрол: Ја бих молио да се прочита мој приједлог.

Претседник: Вашег предлога код овог члана нема.

Фране Фрол: Bez obzira na to, htio bih da kažem da je jedna osobina naše Savezne vlade u tome da sve grane državne uprave nisu zastupljene u Saveznoj vladi. Da bi se ipak postiglo jedinstvo u sprovođenju najosnovnijih načela za vođenje tih poslova u republikama, mislim, rodila se ideja koja dolazi do izražaja u članu 81: da se obrazuju komiteti ne samo za pojedine grane državne uprave, nego, šta više, da se obrazuju komiteti za pojedine poslove državne uprave, kao što su komiteti za visoke škole i nauke itd. Ja ne vidim razlogine mogu se složiti s tim da se ti komiteti osnivaju u ovakvoj formi, kao u članu 81 i uopšte u glavi VIII i da pretsjednici tih komiteta ulaze kao članovi Vlade, tim više što oni i u duhu Ustava nisu vrhovni organi državne uprave. Po mome mišljenju moralo bi da Savezna vlada za opšte rukovodstvo za pojedine grane državne uprave osnuje komitete, koji će biti pri Pretsjedništvu Vlade. U vezi s tim ja imam pripremljenu formulaciju prema kojoj bi, umjesto člana 89, koji bi trebalo u cijelosti brisati, imalo da se stavi sljedeće:

„Savezna vlada može za opšte rukovodstvo za pojedine grane državne uprave koje ne ulaze u sastav pojdinih ministarstava osnivati pri Pretsjedništvu Vlade komitete“.

Ја, према томе, предлажем да се у члану 81 у четвртом реду од riječi „pretsednik komiteta“ па до краја све брише.

Далје, у vezi с tim, ја бих предложио да се у члану 83, брише

stav prvi koji glasi: „Članovi Savezne vlade se nalaze na čelu određenih grana državne uprave”, a da stav drugi istog člana koji glasi: „Savezna vlada može imati i ministre bez resora”, — uđe kao stav 2 člana 81.

Кирило Савић: Ако сам ја добро разумео друга Фрола, он предлаже да председници комисија и комитета не улазе у Министарски савет. Међутим, овде имам један примерак совјетског Устава. У њему стоји да председници појединих комисија долазе пре народних комесара. Ја мислим да би могло остати слично као у совјетском Уставу.

Јосип Рус: Ја молим друга повереника да нам објасни и образложи детаљно ту поделу.

Фране Фрол: У вези са чланом 81, мишљења сам да би став 2 — „Чланови Савезне владе полажу...” — требало да уђе у нацрт као члан 82.

Д-р Синиша Станковић: Овај предлог друга Фрола је начелне природе. Поставља се питање да ли треба у Савезној влади да учествују и председници комитета? Ако би се усвојио предлог друга Фрола, у томе случају би испало ово: да у Уставу нигде не буде ближе поменут тако важан ресор као што је просвета, народно здравље и социјално старање када је реч о саставу Владе и о њеним пословима. Јер, по члану 87, који предвиђа савезна министарства и републиканска министарства, набројане су све остале гране у државној управи. Ја ово помињем без обзира на то да ли ће се усвојити предлог Фрола или ће се задржати одредбе које су овде унесене. Осећа се да извесне гране државног живота, и то веома важне као што је просвета, нису довољно истакнуте у овоме Уставу. Чак ако би и остао председник Комитета за високе школе и науке, не би се јасно могло видети ко руководи осталим областима народног просвећивања као што је школство или као што су култура и уметност и народно просвећивање у широком смислу те речи.

Зато мислим, ако се Одбор сложи да усвоји предлог друга Фрола, да би онда бар требало поменути које су и за какве послове те комисије које ће бити установљене у Претседништву Владе.

Претседник: Жели ли још ко да нешто каже по члану 81?

Д-р Бранко Чубриловић: Ја бих се сложио са другом Станковићем. Члан 81 има велико значење, прво ради три важне гране — народно школство, здравље и социјално старање. Члан 89 говори да Савезна влада може на поједине комисије да пренесе извесне дужности, а овде у члану 81 чисто је идеолошки изражено шта сачињава Саве-

зну владу и ређа се: претсједник, потпретсједници и министри, па се уносе и претсједници комитета за просвјету, здравље и социјално старање. Просвјета, здравље и социјално старање биће од велике важности и у народним републикама и зато бих ја био за редакцију члана 81 овакву каква је.

Претседник: Има ли још каквих примедба? (Нема). Молио бих владиног повереника друга Гершковића да се изјасни.

D-r Leo Geršković: Ја бих у првом реду рекао неколико ријечи о дискусијама које су се водиле приликом стилације члана 81. То тим више што се друг Фрол претходно споразумио са другом Министром за Конstituantу у погледу приједлога које је он поднио, те да објасним зашто прихватам овакву промјену стилације како ју је предложио друг Фрол.

Ради се о томе да се ради самог устројства Федеративне Народне Републике мора промијенити и структура и надлежност savezних министарстава. Ми не можемо остати на истој структури Savezne владе као што је било за вријеме старе Југославије. Ако имамо у виду не само нашу федерацију, него ако имамо у виду народне odbore као organe народне власти, који самостално руководе извјесним пословима, онда ми морамо видјети да ће бити извјесних послова који уопће неће доћи у рјешавање до Savezne владе осим у одређивању најопћенитијих начела, у доношењу најопћенитијих оквирних закона, као што се могло видјети и из стилације члана 44, тачка 23, гдје се ради о доношењу општих начела. Према томе, код нас је било јасно да су извјесни послови који имају баš изричито локално значење, републикански, да нису уопште saveзни. Тако, на примјер, просвјета, гдје се ради о стварима народне културе, о бризи за узгој. Сваки народ према својим особинама и културним традицијама гради своју просвјету. Savezna влада може у томе погледу само да води рачуна о томе да не буде битних разлика у просвјетном систему и просвјетним установама у појединим републикама. Она може само да доноси најопћенитија начела. Исто тако је и на подручју социјалног старанја. Ту има цио низ послова као што је помоћ сиromaшним, брига за децу, који ће се свршити већ код окружних и sresких odbora, јер ће они водити бригу о становништву.

Према томе, не можемо одржати министарства centralističким баš у овим пословима, него се морају установе Savezne владе саобразити са овим новим станјем. Postojanje saveznog Министарства просвјете, социјалне политике или народног здравља има једну прилично негативну послједицу, која се очитовала у пракси, да самим тим што су то министарства, она себи привлаче извјесне надлежности чак и када се правилно одреди политичка

linija. Htjelo se, prema tome, ustanoviti kod Savezne vlade izvjesno nadležstvo koje neće biti najviši organ u tome području državne uprave, a koje će moći Saveznoj vladi da podnosi izvjesne prijedloge gdje je nužno jedinstvo. Tako je došlo do toga da je najpravičniji organizacioni oblik da se stvore komiteti za te poslove. U drugom dijelu člana 81 naznačeni su ti komiteti s tim da su njihovi pretsjednici članovi Vlade. Međutim, u daljem razmatranju došlo se do toga da nije potrebno da oni budu članovi Vlade, jer kada se postavilo da pretsjednici tih komiteta budu članovi Vlade, htjelo se to radi toga da bi oni imali što veći autoritet u odnosu prema ministarstvima federalnih jedinica, jer moraju za njih davati pojedine propise. Sada se stalo na stanovište da je moguće da ti komiteti imaju taj autoritet tako što će pojedini ministri Savezne vlade ili potpretsjednici Vlade rukovoditi tim komitetima. Prema tome je nepotrebno da pretsjednici tih komiteta budu članovi Vlade, jer se pruža mogućnost veće diferencijacije, budući da će biti izvjesnih grana u kojima će pretsjednik komiteta moći da bude član Vlade, a biće komiteta gde pretsjednik neće biti član Vlade. U tome se pružaju različite mogućnosti.

Radi toga ja mislim da se na ovome mjestu ispusti da članovi pojedinih komiteta odnosno pretsjednici tih komiteta treba da budu članovi Vlade. To će zavisiti od same Vlade kako će ona rasporediti svoje ministre, u kojim će komitetima biti ministri, a u kojima neće.

Slažem se sa primjedbom druga poslanika Zogovića da Vlada može u pojedinim granama državne uprave, naročito na području prosvjete, socijalnog staranja, narodnog zdravlja itd. osnivati pojedine komitete, pa da, na primjer, na području narodnog zdravlja, može biti i više komiteta, a naročito na području prosvjete, kao, na primjer, Komitet za umjetnost, Komitet za visoke škole itd. Ne mora čitava prosvjeta biti predstavljena u jednom komitetu. Ja bih se zato složio u raspravi po članu 81 da se iz člana 81 ispusti ono što predlaže drug Frol, a da se drugi stav stavi kao poseban član. Ovaj član bi, prema tome, glasio ovako:

„Saveznu vladu sačinjavaju: pretsednik, potpretsednici, ministri, pretsednik savezne planske komisije i pretsednik savezne kontrolne komisije.

Tome da se doda:

„Savezna vlada može imati i ministre bez resora”, čime bi sastav Savezne vlade bio određen.

Претседник: Реч има Радован Зоговић.

Радован Зоговић: Ја бих, без обзира на то колико се можемо а колико не можемо угледати на совјетски Устав,

да кажем неколико ријечи о нашој специфичној ситуацији у овом питању.

Ми имамо четири републике које говоре истим језиком. Из тога произлази могућност да се просвјетни кадрови из четири републике могу премјештати из једне републике у другу, или, боље речено, једна република може давати у помоћ другој републици извјесне своје просвјетне кадрове. Ако се таква могућност не би остварила, ми не бисмо извршили оно што је друг Кардељ, тумачећи овај Устав, нарочито нагласио — дужност просвјетенијих, развијенијих република да помогну оне републике које су мање развијене и просвјетене. Када, на примјер, Хрватска или Србија, које имају више кадрова него Босна, не би један дио својих кадрова давале Босни у помоћ, — онда бисмо дозволили да у новој Југославији и даље дјелују посљедице бивше Југославије. С друге стране, ми бисмо оставили да дјелују посљедице рата, чињенице да су кадрови једних република изгинули више него кадрови других република итд. Мени се чини да се Уставом мора на неки начин предвидјети могућност да поједине републике стављају на помоћ другим републикама своје просвјетне па можда и друге културне раднике. Ја не знам да ли би то требало предвидјети неким нарочитим параграфом или неком реченицом у дотичном параграфу, али мислим да је неизбјежно да то буде предвиђено. Ако се предвиђа могућност да Претсједништво Владе, под чијим ће руководством радити комитети, може вршити размјештаје појединих кадрова, онда мислим да не треба предвидјети ништа посебно. Но, ако у пракси не би било могућно да Претсједништво Владе врши такав посао, онда инсистирам да се то на неки начин предвиди и утврди.

Претседник: Реч има друг Рус.

Јосип Рус: Ја молим да ми се објасни како је замишљена организација ових комитета. Да ли се она замишља као колективни орган или не?

Претседник: Има ли још каквих примедба? Реч има друг повереник.

D-r Leo Geršković: Organizacija komiteta je predviđena kao kolektivna i to se jasno razabire iz jednoga člana Ustava gdje se kaže da ministri, komisije i komiteta Savezne vlade izdaju pravilnike, naredbe i uputstva na osnovu i radi sprovođenja saveznih zakona, uredaba i uputstava Savezne vlade. Prema tome se zamišlja da bi komiteta bili kolektivni organi. Kako će se to u praksi sprovođiti, to ćemo vidjeti. Ne mora biti organizacija svih komiteta ista. Možda će kod nekih komiteta biti potrebno da oni budu sastavljeni od pretsjednika i

sekretara, koji će rukovoditi poslovima komiteta, i od ministara pojedinih federalnih jedinica koji rukovode tim granama državne uprave. Dakle, organizacija komiteta ne može biti jednoobrazna, već su to kolektivni organi koji će u tome smislu davati Vladi svoje prijedloge. U praksi to će se najbolje pokazati.

Pretsednik: Je li jasan član 81? Treba li ga pročitati? (*Glasovi:* Treba ga pročitati!) Ja molim druga Frola da pročita svoj predlog, pošto je poverenik sustao od obaveštenja.

Frane Frol: Član 81 trebalo bi, prema tome, da glasi: „Saveznu vladu sačinjavaju: predsednik, potpredsednici, ministri, predsednik savezne planske komisije i predsednik savezne kontrolne komisije.

Savezna vlada može imati i ministre bez resora”.

D-r Leo Geršković: Što se tiče stručnih kadrova, stvarno, u Ustavu o tome problemu nema ni riječi, a mislim da se o tome u Ustavu teško može govoriti. Međutim, Narodna skupština imaće prilike da rješava o tome prilikom donošenja Zakona o državnim službenicima. Koliko mi je poznato, u Zakonu o službenicima, koji je diskutovan jednim dijelom u Narodnoj skupštini, učinjena je izmjena u tome pravcu i prema toj izmjeni moći će Savezna vlada da razmješta izvjesne kadrove iz raznih republika.

Pretsednik: Je li jasan član 81? (Jeste). Glasamo za ovaj predlog. Ko je za to, neka digne ruku. (Svi dižu ruke sem dvojice). Objavljujem da su dva člana za staru redakciju, dok su ostali za novu. Prema tome, objavljujem da je član 81 primljen u novoj redakciji. Ima reč drug Frane Frol.

Frane Frol: Predlažem da stav drugi člana 81 uđe kao član 82 i da glasi: „Članovi Savezne vlade polažu pre stupanja na dužnost zakletvu pred Predsedništvom Narodne skupštine FNRJ”.

Pretsednik: Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja sam se već izjasnio da stav drugi člana 81 postane član 82.

Pretsednik: Znači, ovaj se predlog prima i znači da mi sada glasamo za član 82. Ko je za član 82, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Objavljujem da je član 82 primljen. Stari član 82 postaje sada član 83. Molim druga sekretara da pročita član 83.

Zamenik sekretara čita član 82, koji postaje član 83.

D-r Siniša Stanković: Ja mislim da ne bi bilo rdavo da se stavi da Predsednika Vlade u slučaju odsustva zamenjuje potpredsednik.

Pretsednik: Glasamo za član 83 kako je otštampan. Ko je za to, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ko je

protiv? (Nije niko). Objavljujem da je član 83 primljen.
(Član 83 nacrtu Ustava briše se).

Pretsednik: Molim druga sekretara da pročita član 84.

Zamenik sekretara čita član 84.

Pretsednik: Ima li primedaba? Ima reč drug Josip Rus.

Josip Rus: Ovdje se kaže da su članovi Savezne vlade krivično odgovorni za povredu Ustava i zakona u vršenju službene dužnosti. Da li će se doneti bliže odredbe o njihovoj krivičnoj odgovornosti i da li će to biti posebni krivični zakon?

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ovdje se radi o ministarskoj krivičnoj odgovornosti za povredu Ustava i zakona i kaže se da će bliže odredbe o toj odgovornosti članova Savezne vlade donijeti posebni zakon.

Pretsednik: Ko je za član 84, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Objavljujem da je član 84 primljen. Molim druga sekretara da pročita član 85.

Zamenik sekretara čita član 85.

Pretsednik: Ima li primedaba kod ovog člana? Ima reč drug Frane Frol.

Frane Frol: S obzirom na tačku 15 člana 74, ja predlažem da se riječi „i komiteti“ brišu.

Miloš Carević: Da se kaže „Ministri i komisije“.

Mitar Bakić: Ja predlažem da se stavi „Ministri, pretsjednici komisija i članovi Vlade“. Ti pretsjednici kao članovi Savezne vlade mogu da izdaju uputstva kao i ostali ministri.

Frane Frol: Treba riješiti pitanje da li su pretsjednici komisija na čelu određenih grana državne uprave. Ako jesu, onda oni mogu izdavati pravilnike, a ako nisu, onda ne mogu.

D-r Leo Geršković: Ministri su na čelu pojedinih grana državne uprave. Komisije imaju naročite poslove koji zahvataju u sve grane državne uprave, i baš zbog toga će se voditi računa da te komisije budu sastavljene tako da prema svima organima imaju izvjestan autoritet. Na primjer, Planska komisija zadire u nadležnost svih resora. Prema tome, ako bi se dalo samo pretsjedniku da on odlučuje o poslovima odnosno da donosi pravilnike, naredbe i uputstva, značilo bi samim tim da bi pretsjednik ove komisije bio najjači član ove Vlade, ne zato što je najjači član po drugom nekom merilu, već bi bio najjači član Vlade što bi svojim pravilnicima zadirao u rad svih ostalih ministara. Zato je potrebno da komisija postane kolektivan organ i ako komisija donese neki pravilnik koji zadire u rad svih ostalih ministarstava, onda to treba da bude i djelo ostalih članova.

Bane Andrejev: Komisija donosi predloge, ali će pretsed-

nik biti taj koji će biti izvršni organ za sprovođenje tih predloga. On ih sprovodi Ministarskom savetu i ako ih Ministarski savet prihvati, onda ti predlozi postaju rešenja svih ministara. I baš zbog toga se te komisije ne mogu uzimati kao kolektivi, jer su one pomoćni organi. Rešenje potpisuje predsednik koji je odgovoran za politiku i za zadatke koje ima da sprovodi ta komisija.

Mitar Bakić: Pretsjednik komisije odgovoran je za rad komisije; i samim tim što odgovara zanjen rad, on ima pravo da potpisuje rješenja obavezna za cijelu komisiju. Stoga sam mišljenja da pretsjednici kao i ministri, u oblasti svojih ministarstava, donose pravilnike, naredbe i uputstva.

D-r Leo Geršković: Drugovi, ako bi se ovako postavilo, kao što motivišu drugovi Bakić i Andrejev, onda bi izgledalo da nema nikakve bitne razlike u statusu komisije i ministarstava, jer ako se uporede članovi komisije sa načelnicima i pomoćnicima ministarstava, onda bi se moglo kazati: Ministarstvo za plan i Ministarstvo za kontrolu, a ne Kontrolna komisija ili Planska komisija, jer u tom slučaju ne bi bilo nikakve razlike i zašto onda davati jednom organu ime ministarstva a drugom komisije? Komisija odlučuje kao kolektivan organ. Ovdje se govori o pravilnicima, naredbama i uputstvima. Uredbe po ovome Ustavu, kao što je dosad primljeno, donosi Savezna vlada. Prema tome, radi se samo o pravilnicima, naredbama i uputstvima. Mi razlikujemo još jednu vrstu, a to su rješenja. Rješenja donosi pretsjednik, on izvršuje sve zaključke kako Vlade tako i komisije i potpuno je pravilno da bude razlika između ministarstva i komisije. Inače bi samo postavljanje komisije bilo bespredmetno. Zato mislim da je najpravilnije da bude kao što je u predlogu: da komisije izdaju naredbe, pravilnike i uputstva.

Pretsednik: Molim druga Frola da pročita član 85.

Frane Frol (čita):

„Ministri i komisije Savezne vlade izdaju pravilnike, naredbe i uputstva na osnovu ili radi sprovođenja saveznih zakona, uredaba i uputstava Savezne vlade.

Ministri se staraju o pravilnom izvršenju saveznih zakona, uredaba i uputstava Savezne vlade i odgovaraju za njihovu primenu u grani državne uprave kojom rukovode”.

Pretsednik: Stavljam na glasanje član 85. Oni koji primaju član 85 ovako kako je sada pročitano, nega dignu ruku. (Većina diže ruke). Član 85 je primljen. *Protiv* su glasali drugovi Bakić, Andrejev i Dugonjić. Molim sekretara da pročita član 85.

Sekretar Mitar Bakić: (Čita član 86 nacrtu Ustava.) Kod ovog člana 86 ima predlog druga Frana Frola, koji glasi:

„Ministarstva Savezne vlade su najviši organi državne uprave u poslovima iz nadležnosti FNRJ”.

Председник: Molim druga narodnog poslanika Frana Frola da obrazloži taj svoj predlog.

Frane Frol: Ja mislim da bi ovaj član 86 trebalo da dà opštu definiciju saveznih ministarstava, to znači definiciju saveznih ministarstava i savezno-republikanskih. Polazeći s ovog stanovišta da član 86 daje opštu definiciju saveznih ministarstava i da se njime ujedno određuje njihova nadležnost u skladu sa članom 44 ovog Ustava, i kako bi se ta formulacija mogla dovesti u sklad sa članom 88 koji glasi: „Savezna ministarstva rukovode po pravilu neposredno preko sopstvenih organa određenom granom državne uprave na čitavoj teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije”, ja smatram da bi trebalo ovome članu 86 dati novu stilizaciju i da bi trebalo prihvatiti redakciju koju sam imao čast predložiti, a koja glasi: „Ministarstva Savezne vlade su najviši organi državne uprave u poslovima iz nadležnosti FNRJ”.

Председник: Има реч Кирило Савић.

Кирило Савић: Мај каква да буде редакција овога члана, ја сматрам да би члан 85 морао да дође наместо члана 86, а члан 86 наместо члана 85.

Председник: Има реч Милош Царевић.

Милош Царевић: Друг Фрол проширује много надлежност saveznih ministarstava.

Бане Андрејев: Сужава.

Милош Царевић: Он би хтео да су она надлежна за све оно за што је надлежна Федеративна Република. Уствари је цела Савезна влада само извршни и наредбодавни орган ФНРЈ. У члану 44 овог Устава дато је нешто више у надлежност Федеративне Републике а не само извршни наредбодавни део. Ја сматрам да је ова стилизација довољна, јер су за највиша савезна надлештва одређене гране савезне државне управе, што се види из члана 77, и то у извршном и наредбодавном смислу.

Председник: Има реч Бане Андрејев.

Бане Андрејев: С једне стране, излагање друга Царевића је тачно, а с друге стране — ова формулација сужава надлежност, јер води рачуна само о савезним министарствима и савезно-републиканским министарствима, која ће руководити и координирати и извесне послове појединих федералних република, а мање важним пословима руководиће федерална министарства. Овде би према овој формулацији престао сав њихов рад. Због тога та формулација с једне стране проширује, а с друге стране сужава рад по-

јединих министарстава. Зато ја сматрам да је најбоље да остане стара формулација.

Претседник: Реч има Милош Царевић.

Милош Царевић: Ја бих се сложио са формулацијом друга Фрола са једном допуном: „Министарства савезне владе су највиша надлештва државне управе“.

Фране Фрол: Па ја сам то и предложио.

Претседник: Има ли још ко да се јави за реч? (Нема). Молим друга повереника, пошто нико више не жели да говори, да да своје мишљење.

D-r Leo Geršković: Drugovi koji su se izjašnjavali po prijedlogu druga Frola, mislim da nisu gledali ukoliko je ova formulacija bolja ili gora od predašnje. Mogao bi se staviti prigovor predašnjoj formulaciji sa ovog gledišta. Mislim da formulacija koju predlaže drug Frol odgovara onome što se prije mislilo reći.

О чему се оvdје ради? Ради се о томе да утврдимо у првом реду ко је највиши орган државне управе. У духу овога Устава највиши органи то су поједина министарства. Она руководе појединим гранама државне управе и према томе је правилно да се та мисао изрази и та мисао htjela се изразити предашњом формулацијом ријечима „савезне државне управе“. Међутим, приједлог друга Фрола упаво погађа оно што се htjело рећи, оно што се изоставило, кад предлаже да су министарства највиши органи државне управе у пословима надлежности FNRJ. Према томе, не треба се бојати оног чега се другови боје: да би, кроз то што се овој формулацији додаје, савезна министарства постала највиши управни орган и да би на тај начин искључила надлежност министарстава федералних јединица, да би се смањило значај министарстава појединих федералних јединица. Према томе, ја мислим да ова формулација каже уствари исто што и ранија, с том разликом да је у формулацији друга Фрола смисао боље изражен. Зато ја пристајем на ову формулацију, која гласи: „Министарства Савезне владе су највиши органи државне управе у пословима из надлежности FNRJ“.

Претседник: Има реч Милош Царевић.

Милош Царевић: Савезна влада ради на основу Устава и савезних закона. Не може она директно да прими из члана 44 и оне надлежности које припадaju савезној републици. Nego, кад савезна република нешто утврђује као закон, она у njenом извршном и наредbodавном делу може да га извршује. Ја мислим да се овде бркају два појма. Због тога је формулација да су министарства Савезне владе највиша савезна надлештва у одређеној грани савезне државне управе доволjna дефиниција да се одреди njihov карактер и njihovo место у државној управи.

Pretsednik: Reč ima drug Josip Rus.

Josip Rus: Ako bismo prihvatili predlog druga Frola, onda bi trebalo da se kaže i doda „u određenim poslovima”.

Pretsednik: Ima reč drug Bane Andrejev.

Bane Andrejev: Ja mislim da bi se član 86 mogao da popravi i dotera, ali formulacija koju je dao Frane Frol nikako ne valja i ne može da se primi.

Pretsednik: Želi li još ko da govori? (Ne želi). Pošto više niko ne želi da uzme reč, ja molim druga poverenika da pročita definitivnu redakciju ovoga člana.

D-r Leo Geršković: Prije nego što bih pročitao definitivnu redakciju člana 86, ja hoću malo da objasnim čitavu stvar. Prema redakciji ovoga člana savezna ministarstva nastupaju tu kao organi Savezne vlade. Ali, da bi ovaj član zadovoljio obje formulacije, i predloženu i formulaciju Frana Frola, ja bih molio da se složimo u tome da nademo jednu formulaciju koja će zadovoljiti oba gledišta. Da bismo to postigli, ja bih molio za jedan kratak odmor.

Pretsednik: Dajem odmor od pet minuta da bi se donela definitivna redakcija člana 86.

(Posle odmora)

Pretsednik: Nastavljamo sednicu Ustavotvornog odbora. Reč ima vladin izaslanik da nam podnese izveštaj o redakciji člana 86.

D-r Leo Geršković: Drugovi, kada pogledamo na svrhu ovog člana 86, onda se vidi da se time htjelo da se odredi rang ministarstava u sistemu naše državne uprave. Prilikom redakcije ovoga člana pošlo se sa stanovišta da treba odrediti rang ministarstava. Međutim, ministri su rukovodioci pojedinih grana državne uprave, a ne ministarstava kao nadležstava. Da bi se izbjegli razni nesporazumi, koji su se javljali u vezi sa pokušajem formulacije člana 86, tj. da li su ministarstva savezni organi ili ne, zbog čega nastaju razne nezgode, predlažem da ta stvar pođe sa jednog drugog stanovišta, da se nadležnost ministara formuliše onako kako je to započeto u članu 85, — predlažem, s obzirom da nema potrebe da se odredi položaj ministarstava, nego položaj ministara u sistemu državne uprave, da se u član 85 umetne nov stav kao prvi i da glasi:

„Ministri Savezne vlade rukovode granama državne uprave koje ulaze u nadležnost Federativne Narodne Republike Jugoslavije”.

U prvom redu stava drugog, po nacrtu stava prvog, umje-

sto riječi „Ministri, komisije i komiteti” staviti „Ministri i komisije”.

Prema tome, član 85 glasio bi:

„Ministri Savezne vlade rukovode granama državne uprave koje ulaze u nadležnost Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Ministri i komisije Savezne vlade izdaju pravilnike, naredbe i uputstva na osnovu i radi sprovođenja saveznih zakona, uredaba i uputstava Savezne vlade.

Ministri se staraju o pravičnom izvršenju saveznih zakona, uredaba i uputstava Savezne vlade i odgovaraju za njihovu primenu u grani državne uprave kojom rukovode”.

Član 86 ispušta se.

Predsjednik: Stavljam na glasanje ovaj član 85 u redakciji koju je predložio i sada pročitao drug vladin povernik. Ko je za to da se ovaj član 85 primi kako je sada pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je član 85 primljen ovako kako je sada predložen. Član 86 nacrta otpada. Član 87 nacrta postaje sada član 86. Molim druga sekretara da ga izvoli pročitati.

Sekretar čita član 86.

Predsjednik: Ima li primedaba po ovome članu? (Nema). Pošto nema primedaba, prelazimo na glasanje. Ko je za ovakvu redakciju ovoga člana kao što je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Član 87, sada član 86, primljen je bez izmena. Prelazimo na član 87, po projektu stari član 88. Molim druga sekretara da pročita član 87.

Sekretar čita član 87.

Predsjednik: Molim druga Frola da objasni svoj predlog kod člana 88, odnosno sada člana 87.

Frane Frol: Moj prijedlog ide za tim da u prvom stavu riječ „neposredne” dođe iza riječi „određenom granom državne uprave”.

Drugo, da se član 88 razdvoji i to tako da bi prvi i drugi stav sačinjavali član 87, a treći stav ovog člana postao bi član 88. Zatim bih predložio, smatrajući da je to pravilnije, da treći stav, kao novi član 88, glasi:

„Savezno republikanska ministarstva rukovode određenom granom državne uprave posredno preko odgovarajućih ministarstava u narodnim republikama, a neposredno mogu upravljati samo određenim poslovima, preduzećima i ustanovama opštodravnog značaja.

Predsjednik: Molim druga poverenika da se izjasni po predlogu druga Frola.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da se može prihvatiti prijedlog druga Frola iz razloga što je stilizacija jasnija.

Pretsednik: Molim druga Frola da ponovo pročita definitivnu redakciju članova 87 i 88.

Frane Frol: Kao što sam predložio, član 87 glasio bi: „Savezna ministarstva rukovode po pravilu preko sopstvenih organa određenom granom državne uprave neposredno na čitavoj teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Savezna ministarstva mogu za izvršenje poslova svoje nadležnosti postaviti svoje opunomoćenike pri vladama republika i osnivati odeljenja i otseke pri narodnim odborima”.

Pretsednik: Ko je za ovu redakciju člana 87 onako kako ga je pročitao drug Frol, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 87 primljen. Molim druga Frola da ponovo pročita član 88.

Frane Frol: Nova redakcija člana 88 glasila bi: „Savezno-republikanska ministarstva rukovode određenom granom državne uprave posredno preko odgovarajućih ministarstava u narodnim republikama, a neposredno mogu upravljati samo određenim poslovima, preduzećima i ustanovama opštedržanvog značaja”.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu kod člana 88? (Nema). Ko je za član 88 u redakciji kako je predložio drug Frol, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 88 prihvaćen. Molim druga sekretara da pročita član 89.

Sekretar čita član 89.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu kod člana 89?

D-p Siniša Stanković: Drugovi, mi smo se malčas prilikom izmene onog важног члана 81 postavili на гледиште, које је изнео друг повереник, да ћемо за поједине гране, као што су народно здравље, просвета и социјално старање, предвидети комисије при Претседништву Владе. Ми смо то и изгласали приликом гласања нове редакције тога члана. Ми сада долазимо и до последњег члана главе VIII. Међутим, у члану 89 стоји само да „Савезна влада може уредбом пренети извесне послове своје надлежности из области привреде и народне одбране на уже савете министара“. На тај начин остала би нам ова глава крња, пошто она основна мисао код члана 81 није нашла свога изражаја у новој редакцији. Мислим да би требало да нађемо могућности да у принципу предвидимо оснивање комисија за конкретно предвиђене послове, што, додуше стоји у члану 85. У сваком случају, у овој глави, ако не бисмо

унели једну одредбу о томе, изостало би уопште помињање просветног, социјалног и народно-здравственог старања.

Frane Froi: Kad sam govorio o članu 81, ja sam se protivio ustanovljavanju komiteta u ovoj formi i bio sam za to da se obrazuju komiteti pri Predsjedništvu Vlade za pojedine grane državne uprave, koji ne ulaze u sastav pojedinog ministarstva. U vezi s tim ja sam rekao da sam protiv člana 89 i rekao sam da se član 89 ukine, a da na njegovo mjesto dođe nova stilizacija, koja bi glasila:

„Savezna vlada može za opšte rukovodstvo za pojedine grane državne uprave, naročito na području prosvete, narodnog zdravlja i socijalnog staranja, koje ne ulaze u sastav pojedinih ministarstava, osnivati komitete pri Predsjedništvu Vlade”.

Ja sam protiv člana 89 zbog toga što, po mom mišljenju, nije u intenciji Savezne vlade da prenosi izvjesne poslove na druge organe. Ja držim da se prema članu 87 ti poslovi ne mogu prenositi na pojedine savete, pošto je Vlada kao kolektiv odgovorna za sve poslove Narodnoj skupštini. Tu se radi samo o savjetima kao savjetodavnim tijelima kod Savezne vlade. Ja mislim da su to neka vrsta savjetodavnih tijela i takova tijela ne treba predviđati ustavnim odredbom. Zbog toga sam ja za to da se ovaj član u cijelosti briše i da se doneše formulacija koju sam maločas pročitao u pogledu osnivanja pojedinih komiteta pri Predsjedništvu Vlade.

Д-р Душан Братић: Ја морам поново да нагласим своје незадовољство што је из члана 81 брисана она одредба, која гласи: „председник комитета за високе школе и науку, председник комитета за заштиту народног здравља, председник комитета за социјално старање”. Ја верујем да ми нећемо моћи на други начин Уставом решити функцију ових врло важних грана државне управе, као што су социјално старање, народно здравље и просвета. Јер, ако погледамо задатке који су стављени тим гранама службе, видећемо да су то важни задаци, као што су заштита малолетне деце, ванбрачне деце, инвалида, жртава рата итд. Ја не могу да видим који ће органи моћи да реше ове задатке, ако се не створе посебне гране државне управе или ако се, пак, не створе посебне управе у рангу министарства, ако не министарства а оно комитети. Ја верујем да ћемо се вратити на члан 81 и поднети амандман.

Бане Андрејев: У вези са излагањем друга Фрола ја се слажем у томе да не би требало одређивати унутрашњу организацију Владе, јер Устав је трајне природе, а у развоју државе могу се извесне ствари мењати и поједини послови решавати на разне начине. Због тога не бих се сложио да

таква одредба уђе у Устав, и сматрам да треба као непо-
требан брисати члан 89.

Претседник: Реч има друг Савић.

Кирило Савић: Ја налазим, тако исто, да би овим пред-
логом, мало је да кажем била ограничена, него знатно
оштећена намера Устава да посвети особиту пажњу изве-
сним гранама, као просвети, уметности, народном здрављу
итд. и да би требало да будемо врло опрезни кад мењамо
чланове, да не нанесемо штету самој идеји Устава. Зато
се слажем са другом Братићем да поднесемо амандман,
ако би био примљен овај предлог друга Фрола.

Претседник: Реч има друг Зоговић.

Радован Зоговић: Ја сам малоприје, говорећи о пи-
тању просвјетних кадрова, истакао и потребу омогућава-
ња правилног рјешавања тога питања. Мени се чини да су
другови, који су говорили да Уставом треба ријешити
питање просвјете, социјалног осигурања итд., мало круто
схватили та питања и не виде праксу која је код нас већ
установљена и која се нужно мора развијати у вези с фе-
деративним уређењем наше земље.

Тим питањима се не може никако дати већи значај
непошто га она фактично имају. Код нас се не може уста-
новити централно министарство просвјете, типа осталих
министарстава, — а да то не иде на уштрб или министар-
ства просвјете, као установе, или на уштрб слободног кул-
турног развика федералних република.

Овдје се не може говорити о оној врсти централног
руковођења какво је нужно, на примјер, о индустрији.
Овдје се ради о једном централном општем руководству, и
мени се чини да за то централно оште руководство принци-
пијелне природе није потребна нека нарочита установа у
смислу министарства, него је, бар за сада, довољан један
орган при Претседништву Владе, који ће, у име Прет-
седништва Владе и преко њега, претстављати Владу, вршити
функцију општег руководиоца у овој области. Зато мислим
да нема никакве потребе да се ствари постављају онако
како је говорио друг Братић.

Претседник: Жели ли још ко од другова народних по-
сланика да се изјасни по 89 члану? Реч има друг Васи-
љевић.

Душан Васиљевић: Ја мислим да се овдје може наћи
и једно заједничко рјешење. Не треба избјећи могућ-
ност да се фактично формирају они органи који би могли
допунити ону акцију која је предвиђена овим Уставом по
питањима социјалног старања, народног здравља итд. Ја
мислим да би се овај члан 89 овако могао формулисати:

„Савезна влада може из области привреде и народне одбране као и из области науке, школства, народног здравља и социјалног старања образовати посебне комитете.

Уредбом о оснивању савезних министарстава одредиће се састав и надлежност ових комитета“.

Претседник: Има ли још ко да жели реч по 89 члану? (Нема). Ја молим друга повереника да каже своје мишљење.

Д-р Лео Гершковић: Треба разликовати две ствари: испуштање члана 89 и формирање новог члана. Ја предлажем да се овај Одбор прво изјасни о избацивању члана 89. Мислим да се то може прихватити онако како су то истакли друг Андрејевић и друг Фрол, па тек онда да рјешавамо о формирању новог члана 89.

Претседник: Онда стављам на гласање овај предлог: да се избаци члан 89 у овој редакцији како је отшампан. Ко је за то да се овај члан избаци, нека дигне руку. (Већина диже руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Значи да је усвојен предлог да се овај члан избаци. Има реч друг повереник.

Д-р Лео Гершковић: Код овога члана разлоге друга Братића оповргао је друг Зоговић. Установљавањем савезних министарстава не даје се веће значење пословима, него обратно, као што је друг Зоговић објаснио. Савезна министарства нису за ово потребна, јер се послови могу боље развијати ако се децентрализирају. Зато предлажем да се усвоји приједлог друга Фрола и да нови члан 89 гласи:

„Савезна влада може за опште руководство у појединим гранама државне управе нарочито просвете, народног здравља, социјалног старања итд., које не улазе у састав министарстава, оснивати комитете при Претседништву Владе“.

Претседник: Је ли друговима народним посланицима јасан члан 89? Жели ли ко реч по тој новој редакцији? (Не жели нико). Стављам тај члан у новој редакцији на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви, сем Кирила Савића, дижу руке). Ко је *против*? (Један). Друг Кирило Савић је за стару редакцију. Објављујем да је члан 89 у новој редакцији примљен.

Другови народни посланици, има неколико предлога. На првом месту предлог да ми данас прекинемо са радом. Има ли ко *против*? (Нема).

Затим постоји предлог, пошто стојимо пред божићним празницима, да Уставни одбор прекине свој рад данас

и следећа седница да буде 29 децембра у суботу. Ја бих молио другове посланике да се изјасне и стављам тај предлог на гласање. Ко је за то да Уставотворни одбор не ради до 29 децембра, нека дигне руку. (Десет посланика дижу руке). Ко је за то да одбор ради нека дигне руку. (Пет посланика дижу руке).

Значи да је усвојен предлог да се састанемо 29 овог месеца. Другови, закључујем данашњу седницу Уставотворног одбора Скупштине народа, а идућу заказујем за 29 овог месеца у 4 сата по подне. Нарочите објаве неће бити. (Седница је закључена у 20 часова).

Jedanaesta sednica

(29 decembra 1945 godine)

Početak u 16,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Božidar Maslarić**.

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, otvaram jedanaestu redovnu sednicu Ustavotvornog odbora Skupštine naroda. Molim druga sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika.

Zamenik sekretara Bogdan Oreščanin vrši prozivku.

Pretsednik: Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Zamenik sekretara čita zapisnik desete sednice od 21 decembra 1945 godine.

Pretsednik: Ima li, drugovi narodni poslanici, primedaba ovom zapisniku? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Prelazimo na pretres nacrtu Ustava u pojedinostima, na glavu IX. Molim druga sekretara da pročita glavu IX.

Zamenik sekretara čita naslov glave IX — Najviši organi državnih vlasti narodnih republika — i sve članove od člana 90 do zaključno člana 95.

Pretsednik: Ima li, drugovi narodni poslanici, principijelnih primedaba glavi IX? (Nema). Pošto nema nikakvih primedaba, prelazimo na prvi član glave IX, odnosno član 90. Molim sekretara da pročita član 90.

Zamenik sekretara čita član 90 nacrtu Ustava.

Pretsednik: Ima li primedaba ovom članu? (Nema). Pošto primedaba nema, stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za ovu stilizaciju člana 90, neka digne ruku. (Svi članovi Odbora dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 90 primljen. Prelazimo na član 91.

Zamenik sekretara čita član 91.

Pretsednik: Ima li primedaba ovom članu? (Nema). Pošto primedaba nema, onda glasamo za član 91 kao što je otštampan. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi članovi Odbora dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 91 primljen. Prelazimo na član 92.

Zamenik sekretara čita član 92.

• **Pretsednik:** Ima li primedaba ovome članu?

Dušan Vasiljević: Ja mislim da bismo mogli izostaviti riječ „isključivo”, tako da prva rečenica člana 92 glasi: „Zakonodavnu vlast u republici vrši Narodna skupština republike”. Ovo zbog toga što ima i prenesene vlasti.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Pošto primedaba više nema, stavljam ovaj član na glasanje ovako kako je otštampan, tj. onako kako ga je pročitao naš sekretar. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ko je protiv? (Nije niko). Objavljujem da je član 92 primljen. Prelazimo na član 93.

Zamenik sekretara čita član 93.

Pretsednik: Ima li primedaba ovome članu?

Radovan Zogović: Da li se dužnosti pretsjednika, potpretsjednika i sekretara svode samo na rukovođenje sjednicama?

Pretsednik: Ima li još ko kakvih primedaba? (Nema). Pošto nema više nikakvih primedaba, molim druga Gerškovića da se izjasni povodom primedbe druga Zogovića.

Vladin poverenik D-r Leo Geršković: Ja mislim da je to dovoljno rečeno. Rukovođenje ne znači samo upravljanje sjednicama nego znači i pripravljanje i pripremanje materijala za sjednice, sve što je u vezi sa držanjem sjednice. Ako mislite da to nije dovoljno, predložite drugu stilizaciju.

Pretsednik: Pošto više nema nikakvih primedaba ni pitanja, stavljam član 93 na glasanje. Ko je za ovu redakciju kako je pročitao sekretar, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Nije niko). Član 93 primljen je jednoglasno, prelazimo na član 94.

Zamenik sekretara čita član 94.

Pretsednik: Ima li primedaba ovom članu?

D-r Dušan Bratić: Ja mislim da ne bi bilo suvišno da u posljednjem redu člana 94 iza reči „čiji broj” dodamo reči „i nadležnost”, tako da ta rečenica glasi: „čiji broj i nadležnost određuje Ustav republike”.

Pretsednik: Ima li još ko kakve primedbe? (Nema). Molim druga Gerškovića da se izjasni po primedbi d-r Bratića.

D-r Leo Geršković: Može da se usvoji primjedba d-r Bratića.

Pretsednik: Ja stavljam ovaj član na glasanje sa ovom dopunom druga Bratića. Ko je za tu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Nije niko). Pošto su svi za, prelazimo na član 95.

Zamenik sekretara čita član 95.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu?

Frane Frol: Ja bih nadopunio član 95 tako da glasi:

„Narodna skupština republike imenuje i razrešava Vladu republike”.

D-r Siniša Stanković: Ja postavljam pitanje da li ne bi možda bilo zgodnije i logičnije da ovaj član ne bude u glavi IX, nego da se prebaci u glavu X. Jer, stvarno, glava X govori o Vladi republike. Logično je, prema tome, da se u tu glavu unese odredba ko postavlja i razrešava Vladu republike. U članu 95 je konkretno definisana samo jedna dužnost. Zašto da samo ova jedna dužnost bude izdvojena? Meni izgleda da član 95 treba da uđe u sastav glave X.

Jaša Prodanović: Ja mislim da bi trebalo da ostane onako kako jeste.

Frane Frol: Slažem se s prijedlogom Siniše Stankovića, s tim da se član 95 uvrsti u član 96.

Jaša Prodanović: Ja mislim da je to pogrešno. Član 95 spada u atribucije Narodne skupštine i tu mu je mesto i ne može da se stavi u atribucije Vlade, nego onde gde je Skupština.

Pretsednik: Jasno. — Primedaba više nema. Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da bi ovo moglo da uđe kao drugi stav člana 96, analogno sa članom 77.

Pretsednik: Molim vas, pročitajte definitivnu redakciju.

D-r Leo Geršković: Član 95 bi ispaao, a član 96, koji postaje član 95, glasio bi:

„Najviši izvršni i naredbodavni organ državne vlasti narodne republike jeste Vlada republike.

Narodna skupština republike imenuje i razrešava dužnosti Vladu republike.

Vlada republike je odgovorna Narodnoj skupštini republike, kojoj polaže račun o svome radu. U vremenu između dva zasjedanja Narodne skupštine, Vlada republike odgovara i polaže račun o svome radu Predsedništvu Narodne skupštine republike”.

Pretsednik: Stavljam ovaj predlog druga Gerškovića na glasanje. Ko je za, neka dignu ruku. (Većina diže ruke). Ko je protiv? (Manjina diže ruke).

D-r Branko Čubrilović: Ovdje se meša kompetencija Narodne skupštine i organa državne vlasti. Treba da se vratimo na to pitanje i da ostane kako je bilo u članu 95. Inače ovim je oduzeta Narodnoj skupštini kompetencija.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da se time ne oduzima kompetencija Narodnoj skupštini. Tu se radi o Vladi i o tome kako se ona obrazuje i razrešava. U predašnjoj se glavi govorilo o organima, o organizaciji same Narodne skupštine i

njenoj nadležnosti, a sada se govori o Vladi i tu nije ništa bitno izmijenjeno.

Jaša Prodanović: Ovo je jedna odredba o važnoj atribuciji Narodne skupštine. Gospoda se valjda ne sećaju da su se oko toga vodile krvave borbe da li će Vlada pasti pred Narodnom skupštinom ili pred vladaocem. Mnogi narodi čitav niz godina su se borili za to da vlada bude parlametarna tj. da skupština može da obori vladu kada njome nije zadovoljna i vi tu tačku bacate tamo gde se govori o Vladi.

D-r Branko Čubrilović: Narodna skupština ima da naglasi jasno svoje kompetencije u svome otsjeku, a to je otsjek tipično u glavi IX i mi smo pogriješili. To je narod, Narodna skupština, a vlast može da padne pred narodom.

Pretsednik: Je li jasan član 95 kako ga je formulisao drug Geršković? Taj član, kako ga je pročitao drug Geršković, stavljam na glasanje i molim druga Gerškovića da ga još jednom pročita.

D-r Leo Geršković: Član 95 ima da glasi:

„Najviši izvršni i naredbodavni organ državne vlasti narodne republike jeste Vlada republike.

Narodna skupština republike imenuje i razrešava dužnosti Vladu republike.

Vlada republike je odgovorna Narodnoj skupštini republike, kojoj polaže račun o svome radu. U vremenu između dva zasedanja Narodne skupštine Vlada republike odgovara i polaže račun o svome radu Predsedniku Narodne skupštine republike”.

D-r Josip Hrnčević: Drugovi, ja mislim da smo malo pre naglo glasali član 95 i da se mi vratimo, da on ostane tamo gdje je, ako ostane u ovoj stilizaciji. A ako ga unosimo u član 96, onda valjalo bi da se prestilizuje, promijeniti stilizaciju i reći: „Vladu republike imenuje i razrešava Narodna skupština republike”. Jer, kad se kaže „Narodna skupština imenuje”, znači da se time određuje nadležnost Narodne skupštine. U tome slučaju član 95 treba da ostane tamo gdje je, tj. u glavi IX. Dakle, ili ćemo se vratiti na član 95 ili prestilizovati i reći: „Vladu republike imenuje i razrešava dužnosti Narodna skupština republike”. To bi bilo analogno članu 77.

D-r Leo Geršković: Ja nemam ništa protiv da se vratimo nazad.

Pretsednik: Glasamo o članu 95 onako kako je otštampan sa dodatkom „i razrešava dužnosti”.

Radovan Zogović: Meni se čini da se na smislu neće ništa izgubiti i da ni po čemu nije nezgodno ako se član 96 formuliše kao što je rekao Hrnčević. Tako formulisan taj član ne propisuje prava i nadležnosti Skupštine, nego govori o tome

kako proističe Vlada i kome odgovara za svoj rad. Čini mi se da Ustav treba da bude rađen po načelu da bude koncizan i neprotivurečan. Dakle, da ovdje bude uneseno: „Vladu republike imenuje i razrešava...”

Jaša Prodanović: Tačno je da treba dovesti u vezu ova dva člana. Ja mislim da je mnogo pravilnije vratiti se na član 77 i njega promeniti i istaći pravo federativne Skupštine da može smeniti Vladu. To je važno da Skupština može smeniti Vladu, a ne uneti u prava Vlade da ona može pasti pred Skupštinom. Pravilno je reći da Skupština imenuje i razrešava Vladu.

Pretsednik: Reč ima drug Bratić.

D-r Dušan Bratić: Ja mislim da ovde ima logike ako se držimo onoga što je istaknuto u drugome stavu člana 77, gde stoji da Saveznu vladu imenuje i razrešava Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije na zajedničkoj sednici oba doma.

Pretsednik: Reč ima drug Rato Dugonjić.

Rato Dugonjić: Ja mislim da drug Prodanović ne bi trebalo da osporava ovaj član, jer ako mi idemo organskom logikom i organskom vezom, onda treba da ostane kao što je istaknuto u članu 77.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Reč ima drug Geršković.

D-r Leo Geršković: Drugovi, moramo uzeti jedan sistem pri određivanju članova. Suštinski izgleda da tu nema nikakve razlike, ali ima razlike u zakonodavnoj tehnici. Ako bismo mi htjeli da ostavimo član 95, onda bismo morali logično da mijenjamo i član 77. Međutim, to nije tako lako, jer taj član govori o imenovanju Vlade, kao što član 73 govori o tome da Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije bira Predsedništvo Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na zajedničkoj sjednici oba doma. Prema tome, znači treba mijenjati i član 77 i član 73. Zato ja mislim da je mnogo pravilnije da se ovo briše iz člana 95 i stavi u član 96, kao novi, drugi stav, koji bi glasilo:

„Vladu republike imenuje i razrešava dužnosti Narodna skupština republike”.

Pretsednik: Drugovi, nema više nikakvih primedaba. Mislim da predemo na glasanje. Molim druga sekretara da još jedanput pročita član 96 sa predloženom dopunom.

Zamenik sekretara čita član 96, koji postaje član 95, u novoj redakciji koja glasi:

„Najviši izvršni i naredbodavni organ državne vlasti narodne republike jeste Vlada republike.

Vladu republike imenuje i razrešava dužnosti Narodna skupština republike.

Vlada republike je odgovorna Narodnoj skupštini republike, kojoj polaže račun o svome radu. U vremenu između dva zasedanja Narodne skupštine, Vlada republike odgovara i polaže račun o svome radu Predsedništvu Narodne skupštine republike”.

Pretsednik: Stavljam na glasanje ovaj član kao što ga je pročitao drug sekretar. Ko je za predloženu redakciju, neka digne ruku. (Većina diže ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Samo Jaša Prodanović diže ruku). Drug Prodanović je *protiv*. Objavljujem, prema tome, da je ovaj član primljen u novoj redakciji. Molim druga sekretara da izvoli pročitati predloženi član 97, koji sada postaje član 96.

Zamenik sekretara čita član 97, koji postaje član 96.

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, ima li primedaba na ovaj član? Reč ima drug Rus.

Josip Rus: Ja mislim da je prvi stav ovoga člana suvišan i da ga zbog toga treba izbaciti iz ovoga člana. Dovoljno je ono što je rečeno u drugome stavu toga člana.

Pretsednik: Ima li još ko da učini kakvu primedbu na ovaj član? Reč ima drug Bane Andrejev.

Bane Andrejev: Ja mislim da prvi stav nije suvišan. Baš on pokazuje, on daje jasno obeležje tome da smo mi federativna država, da je Vlada republike potčinjena Ustavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Ustavu republike, saveznom zakonima i zakonima republike. Nismo mi konfederacija, već baš zato što smo mi federativna država, Vlada republike je odgovorna federativnom Ustavu i zakonima koje izrađuje ova Skupština, na koju su naši narodi dragovoljno preneli svoja suverena prava. Zbog toga smatram da se predlog druga Rusa ne može usvojiti.

Pretsednik: Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Molim druga izaslanika da se izjasni o ovome predlogu.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da ovaj stav mora da ostane.

Pretsednik: Stavljam član 96 na glasanje kako je otštampan. Ko je za taj član, neka digne ruku. (Većina diže ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Poslanik Josip Rus diže ruku). Drug Rus je *protiv*. Objavljujem da je član 96 primljen. Idemo dalje.

Zamenik sekretara čita član 98, ranije član 98.

Pretsednik: Ima li primedaba po ovome članu? (Nema). Stavljam ovaj član na glasanje kako ga je pročitao drug sekretar. Ko je za taj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je član 97 primljen. Idemo dalje.

Zamenik sekretara čita član 98, raniji 99.

Pretsednik: Ima li primedaba po ovome članu? (Nema). Ko je za član 98 kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Nije niko). Objavljujem da je član 98 primljen. Idemo na sledeći član.

Zamenik sekretara čita član 99, po nacrtu Ustava član 100.

Pretsednik: Ovde imamo predlog druga Frola. Molim druga sekretara da pročita ovaj predlog.

Zamenik sekretara: Član 99 menja se i glasi:

„Savezno-republikanska ministarstva u narodnim republikama rukovode samostalno određenom granom državne uprave iz svoje nadležnosti, a poslovima savezno-republikanskih ministarstava Savezne vlade na osnovu njihovih pravilnika, naredaba i uputstava”.

Pretsednik: Drug Frol bi želeo da objasni svoj predlog.

Frane Frol: U vršenju poslova savezno-republikanska ministarstva vrše svoje poslove iz dvostruke nadležnosti. U prvu grupu poslova spadaju poslovi koje savezno-republikanska ministarstva vrše iz svoje nadležnosti samostalno, a onda dolaze poslovi tzv. prenesenog djelokruga koje savezno-republikanska ministarstva vrše u ime saveznih ministarstava, na osnovu njihovih pravilnika, naredaba i uputstava.

Radovan Zogović: Predlažem da se uz prvi dio ovoga člana, kad se bude fiksirao njegov konačni oblik, doda da savezno-republikanski ministri odgovaraju za svoj rad kako pred svojom vladom, tako i pred odgovarajućim saveznim ministarstvom. I to stoga, što ta ministarstva obavljaju ne samo svoje poslove, nego i jedan dio poslova koji spadaju u nadležnost saveznih ministarstava. Prema tome, treba i da odgovaraju kako Vladi federalne republike, tako i dotičnom ministru Savezne vlade. Inače se kontrola ne bi mogla uspešno vršiti.

Pretsednik: Ima reč drug Andrejev.

Bane Andrejev: Ja mislim da predlog druga Frola nije zgodno stilizovan. Ja mislim da treba da bude istaknuta grana poslova koju savezno-republikanska ministarstva obavljaju u ime saveznog ministarstva, a posle da budu i poslovi koje obavljaju samostalno. Što se tiče predloga druga Zogovića, ja mislim da je pravilno da ovi ministri moraju odgovarati i pred ministrom Savezne vlade. Nužna je ta dvostruka odgovornost i mislim da ta odgovornost treba da bude.

Zamenik sekretara: Ja mislim da ne bi trebalo menjati formulaciju kako je data u Ustavu i unositi reč „samostalno”. Jasno je da na osnovu pravilnika, naredaba i uputstava oni rade samostalno, ali preko njih ne mogu da rade.

D-r Dušan Bratić: Ovako kako je formulisan član 99 do-

veden je potpuno u logičnu vezu sa članom 88, gde je navedeno kako savezna ministarstva rukovode svojim poslovima preko svojih organa, i ovaj član je koordinat onoga člana te je potrebno da on ostane kako je predložen. Ministri su vezani ne samo republikanskim zakonima nego i uputstvima, pravilnicima i naredbama Savezne vlade i Vlade republike. Njihova odgovornost dovoljno je zajemčena i prema tome oni mogu da odgovaraju samo pred Narodnom skupštinom svoje republike. Svaki drugi način odgovornosti mislim da bi bio opasan.

Pretsednik: Ima reč drug Bane Andrejev.

Bane Andrejev: Ja mislim da se na taj način neće krnjiti autoritet ministra i jedan ministar neće moći biti pozvan na odgovornost drukčije nego preko Narodne skupštine. Potrebno je da se ministar može pozvati na odgovornost za sprovođenje pravilnika, naredaba i uputstava.

Pretsednik: Ima li još ko da se izjasni o ovome članu? Ima reč drug Bakić.

Mitar Bakić: Mislim da je stanovište druga Zogovića ispravno, jer se ne krnje suverena prava pojedinih narodnih republika, ako se ministar republike učini odgovornim i pred nadležnim ministrom Savezne vlade, a za djela koja spadaju čak u onu užu njegovu kompetenciju kao republikanskog ministra, jer je i to dio poslova u kojima je država zainteresovana.

Pretsednik: Želi li još ko da se izjasni po ovome članu pre nego što dam zaključnu reč drugu izaslaniku? (Ne želi). Ima reč drug izaslanik.

D-r Leo Geršković: Drugovi, da bismo pravilno mogli odrediti ovaj član u njegovoj formulaciji, moramo uzeti u obzir da se naša savezno-republikanska ministarstva kako danas postoje ne mogu potpuno identifikovati sa sličnim saveznim republikanskim ministarstvima, recimo u Sovjetskom Savezu, kako su tamo predviđena, prosto iz tog razloga što naša ministarstva nemaju onaj obim zemlje i obim poslova kao što je to organizovano tamo, tako da su svi savezni poslovi koji spadaju isključivo u nadležnost saveza koncentrisani isključivo u savezna ministarstva. Prema tome, ne možemo tačno odrediti da su svi poslovi Savezne vlade kod saveznog ministarstva, a svi poslovi koji su stavljeni u nadležnost pojedinih republika da bi bili kod savezno-republikanskih ministarstava. Naša su ministarstva mješovita. Uzmimo, na primjer, Ministarstvo industrije. U Ministarstvu industrije imamo poslova koji spadaju u nadležnost pojedinih republika i savezno-republikanskih ministarstava. Prema tome, mi moramo nekako odrediti tu formulaciju. I kod savezno-republikanskih ministarstava imamo dvostruke poslove. Prema tome, ne možemo ni kod

savezno-republikanskih ministarstava u republikama kazati da vrše poslove za koje su odgovorni samo saveznom republikanskom ministarstvu, jer će biti poslova koji su čisto republikanski, dok će svi ostali biti savezno-republikanskih ministarstava. Prema tome, kod nas je potrebno da se u formulaciji označi da imaju izvjesne poslove samostalne nadležnosti i izvjesne poslove za koje su odgovorni ministarstvu Savezne vlade. Zbog toga je pravilna izmjena koju drug Frol predlaže: da savezno-republikanska ministarstva u narodnim republikama rukovode samostalno određenim poslovima iz svoje nadležnosti. To je za taj dio poslova i za poslove savezno-republikanskih ministarstava Savezne vlade na osnovu njihovih uputstava.

Međutim, ja smatram da je pravilna primjedba druga Zogovića, samo ne u toj konzekvenciji kao što misli drug Bratić. Naime, ne mogu republikanski ministri odgovarati saveznom ministarstvu. To bi značilo da su oni lično odgovorni i da ovi imaju neku vlast nad njima. Zato bih ja predložio da se formulacija drugog dijela ovako postavi: „A za poslove savezno-republikanskih ministarstava odgovaraju i tim ministarstvima i vrše poslove na osnovu njihovih pravilnika, naredaba, uredaba i rešenja”. Prema tome bih predložio da se mora naglasiti ta potčinjenost ministarstva ministarstvu a ne lična odgovornost ministra ministru. Prema tome, ovaj član 99 mogao bi glasiti ovako:

„Savezno-republikanska ministarstva u narodnim republikama rukovode određenom granom državne uprave iz svoje nadležnosti, a za poslove savezno-republikanskih ministarstava Savezne vlade odgovaraju i tim ministarstvima i vrše poslove na osnovu njihovih pravilnika, naredaba, uredaba i rešenja.

Republikanska ministarstva rukovode samostalno svojom granom državne uprave”.

D-r Dušan Bratić: Ja bih želeo samo jednu primedbu. Ja se opet bojim da mi nećemo uštinuti tu prava savezno-republikanskih ministarstava, jer, osim toga, prema članu 128 Ustava, savezni ministar ima u svako doba prava i mogućnosti da odluke savezno-republikanskih ministarstava suspenduje, da ih obustavi i poništi. Ja mislim da su ove sankcije o kojima je reč u članu 128 Ustava dovoljne i smatram da ne bi trebalo ništa menjati.

Pretsednik: Reč ima Radovan Zogović.

Radovan Zogović: Član 128 Ustava govori, uopšte, o odnosima centralne Vlade i federalnih vlada, odnosno ministara iz centralne Vlade i federalnih ministara, bez obzira da li su savezno-republikanski ili republikanski. Ovdje se, međutim, radi

o konkretnom vidu odgovornosti. Pošto savezno-republikanski ministar centralne Vlade obavlja jedan dio svojih poslova preko ministra federalne republike, to je logično da za te poslove, koji su defakto i poslovi ministra centralne Vlade, ministar federalne Vlade mora da odgovara i ministru centralne Vlade. To je potpuno razumljivo. Tu se ne treba zadržavati na nekim formalističkim principima, bojeći se da se nešto ne „uštrbne” ili ne „ugrize”. Ovdje se radi o organizaciji pravilnog funkcionisanja državnog organizma. Nama, prije svega, treba da bude ped očima kako bi interesi naše države, interesi naših naroda, bili što bolje zaštićeni. Ali, insistiram da se član formuliše tako, da se iz njega jasno vidi da federalni ministar ne odgovara samo ministru Savezne vlade, već i svojoj Vladi, jer je ta dupla odgovornost naročito potrebna sada, u periodu u kome se nalazi naša zemlja. Formulacija koju je predložio drug Geršković nije dovoljno jasna. Potrebno je da se iz člana jasno vidi baš ta dvostruka odgovornost.

Pretsednik: Reč ima drug Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Drug izaslanik Ministra predložio je da se članu 99 doda poseban stav koji govori o nadležnosti republikanskih ministarstava. Ako se taj predlog usvoji, ja bih predložio da se on unese kao zaseban član, jer bi to logički odgovaralo tehnici koja je primenjena u pogledu saveznih ministarstava, čija je nadležnost takođe predviđena u posebnom članu 87.

Pretsednik: Pošto niko više ne želi da govori, molim druga Gerškovića da se izjasni po predlogu druga Siniše Stankovića.

D-r Leo Geršković: Ja se slažem sa prijedlogom druga Siniše Stankovića da se ovaj drugi stav izdvoji kao poseban član. Što se tiče primjedbe druga Zogovića, smatram da je pravilna, samo bi trebalo da se u tom smislu član stilizuje.

Pretsednik: U tom cilju određujem kratak odmor i molim drugove da za to vreme dadu konačnu formulaciju ovom članu.

(Posle odmora)

Pretsednik: Nastavljamo sednicu. Molim druga Gerškovića da pročita definitivnu redakciju člana 99.

D-r Leo Geršković: Član 99 glasi: „Savezno-republikanska ministarstva u narodnim republikama rukovode određenom granom državne uprave i obavljaju pored poslova iz svoje nadležnosti i poslove savezno-republikanskih ministarstava Savezne vlade na osnovu njihovih pravilnika, naredaba, uputstava i rešenja, odgovarajući za te poslove kako Vladi narodne

republike tako i odgovarajućem savezno-republikanskom ministarstvu Savezne vlade. (*Glasovi: Vrlo dobro!*).

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu na ovaj član? (Nema). Pošto primedaba nema, stavljam član 99 na glasanje. Ko je za član 99 kako ga je pročitao vladin izaslanik, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li da je ko *protiv*? (Nema). Idemo dalje. Molim sekretara da pročita član 100.

Zamenik sekretara čita nov član 100:
„Republikanska Ministarstva rukovode samostalno svojom granom državne uprave”.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu na član 100? (Nema). Kako nema nikakvih primedaba, to stavljam na glasanje član 100. Ko je za taj član kako je pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Prelazimo na član 101.

Zamenik sekretara čita član 101 nacрта Ustava.

Pretsednik: Ima li ko kakvu primedbu na član 101? Ima reč Frane Frol.

Frane Frol: Ja predlažem da se prvi stav izbríše u vezi moga prijedloga kod člana 74, tačka 15, gdje se stavlja u nadležnost Pretsjedništva, da Pretsjedništvo Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije ustanovljava nova, a može da ukida i spaja postojeća ministarstva.

D-r Siniša Stanković: Teško je primiti ovaj predlog druga Frola da se izbací ovaj stav, jer mi ne možemo znati kako će Ustav regulisati i propisati i koje poslove dati Pretsjedništvu Narodne skupštine Republike Jugoslavije.

Puniša Perović: Ja mislim da bi trebalo u stavu drugom ovoga člana dodati riječi: „narodne republike”, tako da bi ovaj član glasio ovako: „Zakonom republike mogu se osnivati nova i ukidati stara ministarstva narodne republike u saglasnosti sa Ustavom FNRJ, Ustavom republike i saveznim zakonima”.

Pretsednik: Ima li još kakve primedbe? (Nema). Molim druga poverenika da dá izjavu kako prima ovaj član.

D-r Leo Geršković: To znači da Pretsjedništvo narodne republike može osnivati nova, spajati i ukidati postojeća ministarstva. Mi nismo odredili nadležnosti Pretsjedništva Skupštine, ali mislim da bi trebalo odrediti nadležnost ministarstava u pojedinim republikama. Inače, promjene u saveznim ministarstvima biće promjene i u samoj republici.

Pretsednik: Je li vam sad jasan ovaj član? (Jeste). Molim druga poverenika da pročita ceo član.

D-r Leo Geršković (číta):
„Ministarstva republike osnivaju se Ustavom republike u saglasnosti sa Ustavom FNRJ.

Pretsedništvo Narodne skupštine republike može osnivati nova, spajati i ukidati postojeća ministarstva u saglasnosti sa Ustavom FNRJ, Ustavom republike i saveznom zakonima”.

Pretsednik: Ko je za ovakvu redakciju člana 101, kako je pročitao poverenik Vlade, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Nije niko). Objavljujem da je ovaj član primljen. Prelazimo na glavu XI. Molim sekretara da je pročita.

Zamenik sekretara čita naslov glave XI — Organi državne vlasti autonomnih pokrajina i autonomnih oblasti — i sve članove od člana 102 do zaključno člana 104.

Pretsednik: Ima li principijelnih primedaba ovoj glavi kao celini? (Nema). Molim druga sekretara da pročita prvi član ove glave.

Zamenik sekretara čita član 102 nacрта Ustava.

Pretsednik: Ima li primedaba ovome članu? (Nema). Stavljam ovaj član na glasanje. Narodni poslanici koji su za ovaj član, neka dignu ruku. (Svi dižu ruke). Ovaj član je primljen. Molim druga sekretara da pročita sledeći član.

Zamenik sekretara čita član 103.

Pretsednik: Ima li primedaba ovome članu? (Nema). Stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Objavljujem da je i ovaj član primljen. Molim druga sekretara da pročita sledeći član.

Zamenik sekretara čita član 104.

Pretsednik: Ima li primedaba na član 104? Ima reč drug Mitar Bakić.

Mitar Bakić: Predlažem da se član 104 podijeli u dva člana, tako da prva dva stava sačinjavaju poseban član 104, dok bi dva poslednja stava sačinjavala poseban član 105, jer ova dva poslednja regulišu materiju koja se odnosi na autonomne oblasti, dok ova dva gornja pasusa govore o autonomnim pokrajinama.

Pretsednik: Ima li još ko da učini kakvu primedbu?

D-r Dušan Bratić: Ja bih molio da se u članu 104, u prvom odeljku, na kraju gde se kaže „i koja se sastaje prema odredbama Ustava republike”, umesto reči „Ustava republike”, stavi: „prema odredbama statuta”.

Naime, narod Vojvodine bezuslovno je zaključio da se pripoji Srbiji i da čini sastavni deo Srbije. Vojvođanji su veoma zadovoljni autonomijom, koja je prošla kroz praksu, i ne boje se da će Ustav republike Srbije doneti nešto što je protivno interesima Vojvodine i nešto što će kočiti razvoj ekonomskih snaga Vojvodine. Ali, kad smo u članu 103 naglasili da statut Autonomne pokrajine Vojvodine donosi Republika Srbija, onda bismo mogli, s obzirom na posebne prilike Vojvodine u ekonomskoj i privrednoj strukturi, dati svima pokrajinskim

skupštinama pravo da donose statute, što je i dato, i da taj statut odredi način i vreme kada će se sazivati skupštine. Dalje, mislim da Skupština republike neće moći, s obzirom na neke posebne poslove i uslove života u ovoj pokrajini, predvideti kada će se sastati Skupština Autonomne pokrajine Vojvodine. Zato mislim da je potrebno da se tu stavi: prema odredbama statuta, koje će statute odobravati republika Srbija. Ja bih molio da se učini izmena u tom pogledu u prvom odeljku člana 104.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu?

Puniša Perović: Pri kraju prvog stava člana 104 riječi „za vreme od četiri godine” treba zamijeniti riječima „na vreme od četiri godine”. To je primjedba čisto stilske prirode.

Pretsednik: Ima li još ko kakvih primedaba?

D-r Branko Čubrilović: U članu 104 „autonomna pokrajina” napisano je malim „a”, dok su u prethodna dva člana ove riječi napisane velikim „A”.

Bane Andrejev: Ja mislim da je baš pitanje federalnih republika da one svoje odnose prema autonomnim pokrajinama i autonomnim oblastima rešavaju svojim Ustavom. Mi dajemo samo okvir i ne bi trebalo da prejudiciramo njihov suverenitet, što je pravo njihovih skupština. Prema tome, ovaj način nije pogrešan i mislim da bi trebalo usvojiti samo primedbu druga Bakića, a federalne skupštine će najbolje rešiti i utvrditi njihove odnose i statut.

Rato Dugonjić: Ja bih htio da učinim jednu napomenu stilske prirode. U članu 104, stav drugi, stoji: „Narodna skupština autonomne pokrajine bira kao svoj izvršni i naredbodavni organ Glavni izvršni odbor autonomne pokrajine”. Meni se čini da bi se riječ „kao” mogla ispustiti a između riječi „naredbodavni organ” i „Glavni izvršni odbor” staviti crticu.

Pretsednik: Pošto nema više primedaba, ja molim druga izaslanika da se izjasni po dosadašnjim primedbama.

D-r Leo Geršković: Što se tiče primjedbe druga Bratića, ja mislim da ovom odredbom Ustava ne sprječavamo ni najmanje da narodne skupštine republike regulišu ono što drug Bratić hoće. Ja mislim da prepustimo njima da rješavaju te svoje odnose.

Što se tiče druge primjedbe, odnosno primjedbe druga Bakića, nemam ništa protiv da se član podijeli u dva člana, s tim da prva dva stava čine jedan član, a druga dva stava — drugi član, samo što ćemo u tome slučaju morati opet da lovimo brojeve članova. Najzad, u pogledu primjedbe da riječi „autonomna pokrajina” treba pisati velikim slovom „A”, to je pravilno.

Što se tiče primjedbe da se u stavu drugom člana 104 ispusti riječ „kao” i posle riječi „naredbodavni organ” stavi crti-

ca, nalazim da to ne bi bilo najbolje rješenje, iako predložena stilizacija nije najbolja. Ja mislim da to ostane onako kako je otštampano.

Pretsednik: Ja mislim da je svima jasno da postoji predlog da se član 104 podeli u dva člana. Prema tome, ko je za to, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Znači da se član 104 deli u dva člana, s tim da član 104 čine prva dva stava dosadašnjeg člana 104, a stavovi treći i četvrti dosadašnjeg člana 104 sačinjavaće novi član 105. Što se tiče ostalih stilskih promena, mislim da su i one jasne.

Bogdan Oreščanin: Ja bih predložio da stav drugi člana 104 glasi:

„Narodna skupština autonomne pokrajine bira Glavni izvršni odbor autonomne pokrajine kao svoj izvršni i naredbodavni organ”. Na ovaj način izbjegli bismo izbacivanje riječi „kao” i stavljanje crtice na odgovarajuće mjesto.

Analogno tome, drugi stav člana 105 glasio bi: „Oblasni narodni odbor bira Oblasni izvršni odbor kao svoj izvršni i naredbodavni organ”.

Pretsednik: Molim, ko je za stilizaciju stava drugog člana 104 i stava drugog člana 105 kako je pročitao drug Oreščanin, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko da je protiv? (Nema). Pošto je član 105 već primljen, prelazimo na glavu XII.

Zamenik sekretara čita naslov glave XII — Organi državne vlasti administrativno-teritorijalnih jedinica — i sve članove ove glave od člana 107 do člana 112 zaključno.

Pretsednik: Ima li ko kakvu principijelnu primedbu po ovoj glavi nacрта Ustava? Ima reč drug Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Molim jedno objašnjenje. Kroz ovu glavu XII sproveden je konzekventno pincip narodnih odbora kao karakterističnih organa vlasti kod nas, koji se izgradio kroz borbu. Uostalom, taj princip čak je stavljen i u opšta načela ovoga Ustava. Međutim, kad se cela glava pročita, onda izlazi ovo. Dok su za narodne odbore viših kategorija, počevši od sreza pa naviše, predviđena tela u obliku skupština kojima su izvršni odbori odgovorni, dotle je za selo, a to znači za najnižu kategoriju narodnih odbora, predviđen u članu 109 samo izvršni odbor koji sačinjavaju pretsednik i sekretar, a nije rečeno šta čini mesni narodni odbor. U dosadašnjoj praksi mi znamo kako je to išlo. Mesni odbor u jednom selu ustvari jesu građani, svi građani toga sela. Međutim, ovde u samome Ustavu iz ovakve redakcije člana 109 to se ne vidi. Vi imate svuda po ovim odredbama da je propisana ne samo nadležnost izvršnog odbora nego i njegova odgovornost. Kaže se svuda da je izvršni odbor ustvari naredbodavni i izvršni organ odbora, da je odgovoran narodnom odboru, da vrši određene poslove koji

su mu stavljeni u nadležnost od strane narodnog odbora. Međutim, za sela se kaže da izvršni organ narodnog odbora predstavljaju pretsjednik i sekretar, a nije bliže rečeno šta je narodni odbor u jednom selu, tj. šta je mesni narodni odbor. Ja bih molio da nam drug izaslanik da malo bliža objašnjenja po ovome pitanju.

France Lubej: Molio bih takođe i ja jedno objašnjenje. Kod nas u Sloveniji osim sreskih, okružnih, narodnih odbora i krajevnih mesnih odbora, nemamo oblasnih. Ovde smo dosada govorili o oblasti samo za Kosovo i Metohiju. Sad odjednom ovde nailazimo na član 105, prvi stav, koji govori o oblastima. Ja bih hteo objašnjenje da li je u nekim našim republikama predviđeno i jedno telo između Narodne skupštine republike i okruga.

Rato Dugonjić: Ja mislim da bi pored Kosovsko-metohijske oblasti trebalo zadržati ovaj izraz „oblast” zato što ima izvjesnih okruga koji su po svojim istoriskim ili ekonomskim uslovima takvi da, po mome mišljenju, treba da dobiju taj naziv. Na primjer, Hercegovina. Ona i sada u praksi ima Oblasni odbor i ja mislim da bi taj naziv mogao da ostane iako se ne odnosi na autonomnu oblast.

Pretsednik: Pošto više niko ne želi da govori u načelu, molim druga izaslanika da da objašnjenje.

D-r Leo Geršković: Što se tiče pitanja Siniše Stankovića, mislim da stvar stoji ovako. Mi imamo kao organ mjesne vlasti, odnosno organ državne vlasti u mestima, kao što kaže član 106, narodne odbore. Narodni odbor je organ državne vlasti. Po ovoj stilizaciji, kao što je i u ovom članu i inače u ovome Ustavu postavljeno, skupština nije organ narodnog odbora, nego, kako se kaže u članu 105, najviši organ državne vlasti. Ovdje, kad se govori o skupštini, onda se misli samo na oblik sastajanja narodnog odbora. Prema tome, skupština nije organ narodnog odbora, to je samo jedan oblik sastajanja narodnog odbora. Jer, narodni odbor se ne deli na dva organa, skupštinu ili izvršni odbor, nego je narodni odbor u cjelini organ državne vlasti i time se naglašava jedinstvo vlasti. Izvršni odbor je organ samog tog odbora. Isto tako je i u mjestima. Isti se odbori biraju u mjestima kao i u srezovima i u okruzima, samo može biti da je odbor u okrugu veći, on broji oko 100 članova, 120 i 130, prema veličini okruga, a odbori u srezu 70—80 članova, dok odbori u mjestima broje između 7, 15 ili 25 članova; u manjim selima 7 a u varošicama 25 članova. U manjim selima nije potrebno posebno izdvajati jedan izvršni odbor. U manjim selima samo pretsjednik i sekretar obavljaju izvršnu vlast u ime čitavog odbora. To je osnovna razlika između mjesnih i svih ostalih odbora. Druge razlike nema i

skupština se ne smatra kao neki organ nego kao oblik sastajanja.

Što se tiče primjedbe za oblast, mi imamo oblast u Hrvatskoj, u Dalmaciji, a možda i u Istri, ako ona bude nama priključena. I tamo je danas Oblasni narodni odbor. U Hercegovini se može narodni odbor nazvati oblasnim. U Dalmaciji riječ okrug ima šire značenje, jer je Dalmacija veća nego Hercegovina, ali se zadržava mogućnost da se to sprovede i u Hercegovini.

Pretsednik: Reč ima drug France Lubej.

France Lubej: U članu 109 kaže se da izvršni organ narodnog odbora u manjim selima sačinjavaju predsednik i sekretar, dakle samo predsednik i sekretar. Ja mislim da je to nezgodno, jer ako se oni ne slože, onda se ne može rešavati i zbog toga bi trebalo da dođe pored njih i jedno treće lice. To ustvari nije moja ideja, to je predlog jednoga pravnika, druga Ljubibratića, sudije Vrhovnog suda Hercegovine.

Pretsednik: Primedaba više nema. Sada možemo da pređemo na pojedine članove. Molim druga sekretara da izvoli pročitati stari član 105, koji je postao član 106.

Zamenik sekretara čita član 106.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj član? Reč ima drug Frane Frol.

Frane Frol: Ja mislim da se nije vodio pretres o nazivu ove glave XII, gdje stoji: „Organi državne vlasti administrativno-teritorijalnih jedinica”. Ja mislim da ovaj naziv glave nije sretno izabran, pa bih ja predložio drugi naziv, koji bi bolje odgovarao: „Organi državne vlasti u mestima i teritorijalnim jedinicama”.

Pretsednik: Reč ima drug Bratić.

D-r Dušan Bratić: Ja molim da mi se da jedno objašnjenje. Kakav je razlog da se mesni odbori, narodni odbori sela i manjih gradova, biraju za vreme od dve godine, a narodni odbori srezova, gradova, okruga i oblasti da se biraju na tri godine. Mislim da bi bolje bilo da se Ustavom predvidi da se i mesni odbor biraju na tri godine.

Mi znamo iz prakse da su članovi mesnih odbora ujedno i članovi sreskih odbora, a članovi sreskih odbora da su ujedno članovi okružnih odbora. Isto tako iz prakse znamo, ma da to ne mora da bude, da se ceo posao uvek svaljuje na teret pojedinih lica i pošto u praksi biva da su članovi mesnih odbora u isto doba i članovi sreskih odbora i radi koordinacije rada, ja mislim da je bolje da se svi odbori biraju na tri godine. Osim toga, ako se zadrži ovakav Ustav, onda ćemo svake godine u zemlji imati izbore, jedne godine za narodne odbore sela i manjih gradova, a druge godine za narodne odbore srezova, gradova, okruga i oblasti. Ja mislim da bi trebalo, radi praktično-

sti, da se i mesni odbori biraju na tri godine, tim više i tim pre što birači mogu u svako doba ako nisu zadovoljni radom nekog odbornika ovoga da opozovu i da na njegovo mesto biraju drugog.

Pretsednik: Želi li još ko reč? Ima reč drug poverenik.

D-r Leo Geršković: Drug Frane Frol je predložio da naziv glave XII glasi: „Organi državne vlasti u mestima i teritorijalnim jedinicama”. Ja mislim da je to pravilno, jer to proizilazi i iz dalje formulacije člana 106.

Što se tiče prijedloga druga Bratića da se i narodni odbori sela i manjih gradova biraju na tri godine, ja ne znam, ali se meni čini da to ne bi bilo dobro, naročito u današnje vrijeme, jer još nemamo stabilizirane odbore, i jedan predugi rok za seoske narodne odbore u današnje vrijeme kočio bi nužne promjene.

Kad je bilo riječi kod redigovanja Ustava o kraćem roku za biranje ovih odbora sela i manjih gradova i narodnih odbora srezova, gradova, okruga i oblasti, prevladalo je mišljenje da jedan kratkotrajan odbor ne bi imao dovoljan autoritet i ne bi bilo kontinuiteta u upravi, pa se, prema tome, došlo do toga da bi bilo najbolje da se mjesni odbori sela i manjih gradova biraju na dve godine, jer to omogućava ipak češće promjene.

Što se tiče primjedba o sprovođenju izbora, da bi izbori prema stilizaciji drugoga stava člana 16 bili svake godine, ja mislim da tako neće biti. Neće se izbori sprovoditi uopšte kod nas tako da opći izbori budu jedne godine, već će pojedine republike raspisivati izbore za izvjestan niz okruga a za druge neće. Prema tome, ne treba se bojati da će izbori biti česti u našoj praksi. Jer, izbori su škola za široke narodne mase. Tu se narodne mase uče da razmišljaju o državnim problemima.

Pretsednik: Prelazimo na glasanje o nazivu glave XII. Molim drugove narodne poslanike da se izjasne da li su im jasne ove promene koje će biti izvršene u ovoj glavi, kako je predložio drug Frane Frol. Molim druga Frola da ponovo pročita svoj predlog.

Frane Frol: Ja predlažem da glava XII glasi: „Organi državne vlasti u mestima i teritorijalnim jedinicama”.

Pretsednik: Ko je za tu promenu, neka dignu ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv, neka dignu ruku. (Niko ne diže ruku). Znači da je primljena predložena izmena.

Prelazimo na pojedine članove. Pročitali smo član 105, koji postaje član 106. Ima li primedaba na član 106? (Nema). Sada bismo prešli na glasanje. Predlaže se još izmena da se u drugome stavu reč „za” zameni rečju „na”. Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Stavljam član 106 na glasanje sa tom malom izmenom. Ko je za tu redakciju, neka dignu ruku. (Svi

dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je ovaj član primljen sa ovom izmenom. Molim druga sekretara da izvoli pročitati član 106 nacрта, koji sada postaje član 107.

Zamenik sekretara čita član 106, koji postaje član 107.

Pretsednik: Ima li primedaba ovom članu? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: U šestom redu umjesto „utvrđuju mesni budžet” da se stavi „utvrđuju svoj budžet”.

Pretsednik: Stavljam ovaj član na glasanje sa ovom izmenom. Ko je za član sa ovom izmenom, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je član 107 primljen. Izvolite čuti član 108.

Zamenik sekretara čita član 107, koji postaje član 108.

Pretsednik: Ima li primedaba po članu 108? Ima reč Rato Dugonjić.

Rato Dugonjić: Predlažem da se u drugom redu umjesto „opštih i mesnih zadataka” stavi „svojih zadataka”.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da je potrebno da ostane stilizacija „opštih i mesnih zadataka”. Narodni odbori mobiliziraju mase za izvršenje zadataka koji imaju mjesni karakter, ali isto tako treba da mobiliziraju narodne mase za izvođenje opštih zadataka. Zato je potrebno da ostane ta stilizacija.

Pretsednik: Stavljam član 108 na glasanje. Ko je za ovaj član kako je otštampan, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 108 primljen. Prelazimo na član 109.

Zamenik sekretara čita član 109, ranije 108.

Pretsednik: Ima reč drug Frane Frol.

Frane Frol: Ja predlažem da se iza riječi „narodnog odbora” u četvrtom redu stavi „iz svoje sredine”.

D-r Leo Geršković: Mislim da se može primiti. Isto tako da se u pretposljednem redu izbriše riječ „potpredsednik”.

Pretsednik: Molim druga sekretara da pročita izmenjeni član.

Zamenik sekretara čita član 108, koji je potsao član 109 i koji izmenjen glasi:

„Izvršni i naredbodavni organi narodnih odbora, osim u manjim selima, jesu izvršni odbori, koje bira skupština narodnog odbora iz svoje sredine. Izvršni odbor sačinjavaju predsednik, sekretar i članovi”.

Pretsednik: Ko je za ovu redakciju člana 109, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem

da je član 109 ovako primljen. Molim druga sekretara da pročita član 110.

Zamenik sekretara čita član 110, raniji član 109.

Pretsednik: Ima li primedaba ovom članu? Ima reč drug Lubej.

France Lubej: Ja predlažem da se iza reči „pretsednik“ doda reč „potpretsednik“.

Tone Hafner: Mesto „potpretsednik“ predlažem da se stavi „još jedan član“, tako da ih bude trojica.

Pretsednik: Molim druga poverenika da se izjasni.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da je ovo potrebno da ostanu kako jeste. Ovi izvršni organi narodnog odbora u manjim selima nešto su drugo nego organi u odborima u članu 108. Ono je organ koji donosi odluke, a ovo je izvršni organ koji izvršuje odluke i nije teško u odboru koji broji 7 članova da se sazove cio odbor ako se ova dvojica ne slože. Oni su samo izvršni organ i izvršavaju samo zaključke koje je naredio narodni odbor. U prvoj redakciji bilo je „pretsednik, sekretar i jedan član“. Ali, Ministar finansija, koliko god brisao plaćanje mjesnih odbora, moraće na kraju odrediti izvjesnu naknadu članovima mjesnog odbora, koji cijelog dana sjede na svojoj dužnosti. Ako tu stavimo još i člana za jedno malo mjesto, onda će narod kazati da mu je preskupa administracija. Dakle, neka ostanu dvojica, a neka sazovu sjednicu odbora ako se ne mdgu da slože.

Bane Andrejev: Ja se slažem sa ovim predlogom, samo ne znam šta će tu biti merilo za „malo selo“ i „veliko selo“. Često puta ono što je u Vojvodini malo selo, kod nas je u Makedoniji veliko selo. Treba odrediti koliko žitelja broji selo.

Pretsednik: Ima li još primedaba? (Nema). Znači, ostajemo pri redakciji kako je predložena. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je član 110 primljen.

Zamenik sekretara čita član 111, po nacrtu član 110.

Pretsednik: Ima li primedaba po ovom članu? (Nema). Stavljam na glasanje ovaj član. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 111 primljen. Idemo dalje.

Zamenik sekretara čita član 112, po nacrtu član 111.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj član? (Nema). Glasamo. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Objavljujem da je član 111, a sada 112, primljen. Molim druga sekretara da pročita sledeći član.

Zamenik sekretara čita član 112 nacrtu, koji postaje član 113.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj član? (Nema). Glasamo. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Objavljujem da je član 113 primljen.

Sada ćemo zaključiti sednicu. Odnosno iduće sednice postoje dva predloga. Jedan je da se sutra radi, a drugi da nastavimo rad u ponedjeljak. Ima reč drug Andrejev.

Bane Andrejev: Ja smatram, drugovi, ma da nije u Ustavotvornom odboru govoreno o tome, da jedan dan u nedelji treba dati ljudima da mogu slobodno da ga iskoriste, da gledaju svoje poslove. Drugog dana u nedelji možemo da radimo i po više sati i zbog toga ja smatram, ako je potrebno, da sad radimo i do 8 i 9 sati, ali da sutra ne radimo, nego da u ponedjeljak nastavimo rad. U čitavom svetu ljudi imaju slobodan po jedan dan kad mogu da raspoložu svojim vremenom. Ako se mislilo da treba sutra raditi, onda je to trebalo ranije obavestiti.

Pretsednik: Ima reč drug Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Imao bih da dam jedno obavještenje. Mi smo prilično izmakli ispred Ustavotvornog odbora Savezne skupštine. Ja se nadam, sudeći po materiji koja nam još ostaje, da ćemo mi na idućoj sednici svoj posao završiti. Nama ostaje dovoljno vremena da možemo da pripremimo sve što je potrebno za izveštaj. Sem toga, naši izveštaji se svakako neće stavlјati na diskusiju u samom domu pre 10 januara i za vreme tih malih ferija mi možemo svoj izveštaj da završimo i da pripremimo sve što je potrebno za rad samog doma, za rad same Skupštine naroda. Zato ja smatram da bismo mi mogli bez velikog uštrba da odložimo sednicu za ponedjeljak, i da u ponedjeljak uveče završimo pretres Ustava. Ostaje nam tada još dovoljno vremena, pet dana do ferija i još pet dana posle toga, da završimo svoj izveštaj i spemimo sve što je potrebno za rad u samoj Skupštini.

D-r Leo Geršković: Ja bih vas sa svoje strane zamolio da odložimo sjednicu za ponedjeljak, jer vjerujem da ćemo u ponedjeljak završiti posao, a sem toga ima nekih predloženih izmjena za ovu glavu o sudovima, pa bih se morao posavjetovati sa drugom Ministrom.

Pretsednik: Pošto preovladuje raspoloženje da se radi u ponedjeljak, ja prekidam ovu sednicu, a iduću zakazujem za ponedjeljak, tačno u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 19 časova).

Дванаеста седница

(31 децембра 1945 године)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао претседник **Божидар Масларић**.

Претседник: Другови народни посланици, отварам дванаесту седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Молим друга секретара да изврши прозивку присутних чланова.

Заменик секретара Богдан Орешчанин прозива чланове Одбора.

Претседник: Има нас 21. Према томе, имамо довољан број за рад и решавање. Молим друга секретара да прочита записник једанаесте седнице.

Заменик секретара чита записник једанаесте седнице од 29 децембра 1945 године.

Претседник: Има ли, другови народни посланици, примедба на записник? (Нема). Значи, записник се оверава.

Прелазимо на главу XIII. Молим друга секретара да прочита главу XIII.

Заменик секретара чита наслов главе XIII — Судови и јавно тужиоштво — и све чланове ове главе од члана 113, који постаје члан 114, до закључно члана 125, који постаје члан 126.

Претседник: Има ли, другови, принципијелних примедба овој глави? Има реч друг Јосип Рус.

Јосип Рус: У овој глави није предвиђено надзорно право Врховног суда преко судства за све судове, односно судске органе у читавој држави. Ја мислим да је то једна од важних и битних ствари, односно битно својство које мора да има судство у коме је заиста спроведена његова независност. Највиши орган судства мора да има надзор над свима судовима.

Претседник: Жели ли још ко реч? Реч има друг Фране Фрол.

Фране Фрол: Ја сам хтио да примјетим, у вези са овим што је рекао друг Јосип Рус, да сам у том смислу и ставио приједлог.

Претседник: Примедаба принципејне нарави нема.

Јосип Рус: То је примедба принципијелне нарави.

Претседник: Ја мислим да сада можемо прећи на претрес појединих чланова у појединостима. Само, ја бих скренуо пажњу друговима народним посланицима да се поштује наш Пословник и да се предлози шаљу Претседништву у писменој форми. Молим друга секретара да прочита наслов главе XIII и члан 113, који постаје члан 114.

Заменик секретара чита главу XIII — Судови и јавно тужиштво.

Претседник: Има реч друг Фране Фрол.

Фране Фрол: С обзиром на функцију јавног тужиоца, сматрам за потребно да се Јавно тужиштво, односно прописи о Јавном тужиштву одвоје од прописа о судовима. Мој приједлог је да глава XIII гласи: „Глава XIII — Судови“.

Претседник: Има ли још ко какав предлог? (Нема). Молим друга Гершковића да се изјасни.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Ја се слажем са овим приједлогом.

Претседник: Стављам предлог друга Фрола на гласање. Ко је за предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Предлог је примљен. Прелазимо на први члан, члан 113, који сада постаје члан 114. За тај члан нема предлога у писменој форми. Има ли ко од народних посланика какву примедбу? Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: Пошто су сви наши судови народни, ја предлажем да се из става првог члана 114 брише ријеч „народни“. Друго, кад се у другом ставу говори о посебним судовима, онда не треба набрајати у првом ставу и војне судове. Зато предлажем да се у првом ставу члана 114 бришу ријечи „и војни судови“. Треће, предлажем да се у члану 114 брише у цијелости трећи став који гласи: „Судови изричу правду у име народа“, а ја ћу на другом мјесту предложити као посебан члан да судови изричу правду у име народа.

Претседник: Ја мислим да су ови предлози били јасни. Има ли још каквих предлога? Реч има друг Братић.

Д-р Душан Братић: Кад већ бришемо из текста реч „народни“, да ли би онда горе у самој глави могло да се стави као наслов „Народни судови“, да се ипак види да су то народни судови, јер се народ с тим изразом сада већ саживео.

Фране Фрол: Ја се слажем са приједлогом друга Брати-

ћа већ ради тога што у закону стоји да је ријеч о народним судовима.

Претседник: Ја мислим да је и друг изасланик с тиме сагласан.

Д-р Лео Гершковић: Да!

Претседник: Дакле, наслов главе XIII ће гласити: „Народни судови“. Има ли још ко каквих предлога? (Нема). Молим друга Гершковића да се изјасни,

Д-р Лео Гершковић: Ја мислим да су примједбе друга Фрола умјесне. Исто тако сматрам да може испасти посебно напомињање војних судова, јер је то једна врста специјалних судова. А што се тиче прописа да судови изричу правду у име народа, боље је да се то унесе касније када буде ријеч о поступку.

Бане Андрејев: Имамо војних судова који суде и као редовни судови. Нису то само ванредни судови, нити нека посебна врста судова.

Д-р Душан Братић: Ја мислим да бисмо могли примити да се бришу речи „војни судови“, тим пре што друга алинеја предвиђа оснивање и других судова. Мислим, дакле, да би ово могло да отпадне и да буде снако како је предложио друг Фрол.

Претседник: Молим друга Фрола да прочита нову формулацију члана 114.

Фране Фрол: (Чита главу XIII — Народни судови — члан 114.)

„Органи правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији јесу: Врховни суд ФНРЈ, врховни судови република и аутономних покрајина, окружни и срески судови.

Законом се могу оснивати посебни судови за одређене врсте спорова“.

Трећа алинеја се брише.

Душан Васиљевић: У другој алинеји члана 114 стоји: „Законом се могу оснивати посебни судови за одређене врсте спорова“. Претпоставља се као да би то била једна врста спорних или парничних судова. Држим да би се ова ријеч „спорови“ могла да замијени којом згоднијом, која би претстављала посебну функцију тога суда.

Д-р Лео Гершковић: Молио бих друга посланика да каже другу, бољу ријеч.

Душан Васиљевић: Могло би се рећи „за одређене функције“ или „са одређеним функцијама“. То би се могло да каже. Биће можда и старатељских и трговачких судова који нису само за спорове.

Д-р Лео Гершковић: Признајем да би се могао наћи је-

дан бољи израз, али ми се чини да ријеч „функције” не погађа.

Претседник: Реч има друг Царевић.

Милош Царевић: Ако се већ каже код овога члана да се посебни судови могу оснивати законом, онда можемо рећи: „Законом се оснивају посебни судови“.

Претседник: Реч има друг повереник да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Мислим да је боље без ичега.

Претседник: Пошто више нема никаквих предлога, да бисмо знали шта ћемо да гласамо, ја молим друга Фрола да још једном прочита свој предлог.

Фране Фрол: Ја предлажем да став други овог члана гласи: „Законом се могу оснивати посебни судови“.

Претседник: Стављам на гласање овако прочитани члан. Ко је за то да се овај члан прими у предложеној редакцији, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико не диже руку, значи да је члан 114 примљен у предложеној редакцији.

Прелазимо на члан 115. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 115, по нацрту члан 114.

Заменик Секретара чита члан 114.

Претседник: Писмених предлога за измену овога члана нема. Има ли усмених примедба на овај члан? Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: Независност судова у изрицању правде највише се манифестује у томе што судови изричу правду по закону и услед тога ја предлажем да се у први став члана 115 уметну ријечи: „и суде по закону“, па би, према томе, став први члана 115 гласио: „Судови су у изрицању правде независни и суде по закону“.

Предлажем, затим, да се у ставу другом овога члана брише реченица: „Одлуке једнога суда може изменити само надлежни виши суд“, па да се иста реченица стави у члан 117 који говори о поступку код судова.

Претседник: Има ли још предлога код члана 115? (Нема). Молим друга изасланика да се изјасни по предлогу друга Фрола.

Д-р Лео Гершковић: Мислим да се могу примити ове примједбе.

Претседник: Молим друга Фрола да прочита члан 115 у предложеној редакцији.

Фране Фрол (чита):

„Судови су у изрицању правде независни и суде по закону.“

Судови су одвојени од управе у свим степенима“.

Претседник: Стављам овај члан на гласање у редакцији друга Фрола. Ко је за тај члан у предложеној редакцији друга Фрола, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико не диже руку, објављујем да је члан 115 примљен у предложеној редакцији друга Фрола. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 116.

Заменик секретара чита члан 116, по нацрту члан 115.

Претседник: Реч има друг Фране Фрол.

Фране Фрол: Што се тиче приједлога који сам ставио у вези са чланом 115, предлажем да се овај члан брише у цијелости и умјесто тога унесе, као нови члан 116, трећи став члана 114. Према томе би нови члан 116 гласио:

„Судови изричу правду у име народа“.

Претседник: Има ли још каквих предлога? (Нема). Молим друга изасланика да се изјасни по предлогу друга Фрола.

Д-р Лео Гершковић: Слажем се са приједлогом друга Фрола.

Претседник: Молим друга Фрола да прочита поново цео члан 116.

Фране Фрол: Члан 116 имао би да гласи:

„Судови изричу правду у име народа“.

Претседник: Стављам на гласање члан 116 у редакцији коју је предложио друг Фрол. Ко је за ту редакцију, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је члан 116 примљен у предложеној редакцији друга Фрола. Молим друга секретара да изволи прочитати члан 117.

Заменик секретара чита члан 117, по нацрту члан 116.

Претседник: Има ли предлога за овај члан? Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: Предлажем да се у члан 117 као став други уврсти друга реченица става другог члана 115, која гласи: „Одлуке једног суда може изменити само надлежни виши суд“.

Затим предлажем да се као трећи став уметне следећи став: „У свима поступцима пред судом оптуженом је осигурано право на одбрану“.

Право одбране је осигурано свакоме по закону и због тога сматрам да је потребно да се то уврсти у Устав и да се то истакне у члану 117.

Претседник: Има ли још каквих предлога? (Нема).

Молим друга изасланика да каже своју реч по овоме предлогу.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих се сложио углавном са приједбом друга посланика Фрола, само мислим да треба ову задњу формулацију друкчије формулисати и казати овако: „Оптуженоме је осигурано право на одбрану пред судом“.

Претседник: Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: Ја прихватам овај приједлог.

Претседник: Пошто више нема никаквих предлога, молим друга Фрола да прочита дефинитивну редакцију целог члана 117.

Фране Фрол: Члан 117 у новој редакцији има да гласи:

„Расправљање пред судовима врши се по правилу јавно.“

Одлуке једнога суда може изменити само надлежни виши суд.

У поступцима пред судом оптуженом је осигурано право на одбрану“.

Претседник: Реч има друг повереник да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Могло би овако да се прихвати: „Оптуженоме је осигурано право на одбрану пред судом“.

Претседник: Реч има друг Царевић.

Милош Царевић: То би било уствари скраћено право одбране. Треба рећи: „У поступку пред судом“. Сасвим је лепо у своје предлогу друг Фрол подвукао да у поступку пред судом оптуженоме треба дати право на одбрану.

Претседник: Реч има друг повереник.

Д-р Лео Гершковић: Довољно је да је оптуженоме осигурано право на одбрану пред судом, а закон ће регулисати кад ће се то право и на који начин остварити.

Претседник: Реч има друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: У Закону о уређењу редовних судова каже се да је у свакоме поступку оптуженоме осигурано право на одбрану. Ви знате да се грађани оптужују и у кривичним споровима, а туже се и у грађанским парницама, па се овде поставља питање да ли је и једноме и другоме осигурано право на одбрану. Да ли је право на одбрану осигурано само оптуженима по кривичним стварима или и у грађанским стварима? Ми ћемо имати кривични поступак који ће правити разлику у томе кад се неко има да сматра да је оптужен. Оптужени је онда када је против њега подигнута формална оптужница, а он, међутим, треба и пре тога да има право одбране пред судом.

Претседник: Има ли још каквих примедба? (Нема). Молим друга повереника да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Примједба друга Братића је правилна и могла би се усвојити редакција: „Грађанима је обезбеђено право одбране пред судом“. И тиме бисмо имали мало разлога да говоримо о поступку. Тиме је дата довољна уставна гаранција, а све остало доћи ће у закон.

Претседник: Ја бих дао два минута одмора, да се друг повереник и друг Фрол договоре о дефинитивној редакцији.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу Уставотворног одбора Скупштине нарседа. Молим друга Фрола да прочита члан 117 у коначној редакцији.

Фране Фрол: Члан 117 треба да гласи:

„Расправљање пред судовима врши се по правилу јавно.

Одлуку једног суда може изменити само надлежни виши суд.

Оптуженоме је пред судом обезбеђено право одбране“.

Претседник: Је ли јасна ова формулација? (Јесте). Ко је за овако стилизовани члан 17, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је члан 117 примљен како је сада прочитан. Молим друга секретара да прочита члан 118.

Заменик секретара чита члан 118, по нацрту члан 117.

Претседник: Има ли примедба на овај члан?

Фране Фрол: По моме мишљењу, не би се могла прихватити разлика на сталне судије и судије поротнике, јер ми сталних судија уопште немамо. Зато би било добро да се умјесто „сталних судија“ каже „судија“ а умјесто „судија поротника“ — „поротника“. То би било прво.

Друго, предлажем да се трећи став члана 118 у цијелости брише из разлога што се у њему говори о надлежности, а надлежност не треба да буде Уставом одређена, већ треба да буде прописана кривичним поступком.

Јаша Продановић: Ја сам за то да овај члан остане по старом.

Д-р Душан Братић: Овде има једна граматичка погрешка. Наиме, каже се горе: „Веће среског и окружног суда кад суди у првом степену састоји се од сталних судија и судија поротника“. Ја бих предложио да ставимо горе множину па да буде: „Веће среских и окружних судава...“ итд.

Претседник: Молим друга повереника да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: У овом другом ставу треба рећи оно што је предложио друг Братић. То је једно. Друго, ми овдје у Уставу дајемо нов садржај ријечи „поротник“ која је одомаћена у народу као органа суда али не у овој функцији. Стога би се то могло ради једноставности да изостави.

Што се тиче приједлога односно испуштања трећег става, ја мислим такође да би се то могло прихватити. Ја сам видео из разговора да ово није прецизирано. То би се морало много више разрадити, јер је овако нејасно. Могли бисмо дати једну гаранцију да не би срески судови судили сами на смрт, али то би се могло препустити каснијем законодавству.

Душан Васиљевић: Ја бих хтио само једно објашњење, наиме, шта се подразумева под именом стални судија, јер се разликују два појма: сталне судије и судије поротници. Сматрам да се овдје мислило на стручне судије. Да ли је то тачно или није, ја не знам, али бих желио у том погледу објашњење, јер је то свакако потребно.

Д-р Лео Гершковић: Овдје има једна разлика која је настала у нашој новој организацији судства између сталних судија и судија поротника, који су се досад називали при-судитељима. Основна разлика није у њиховој квалифика-вности, него је разлика у томе да једне судије стално суде у суду и више мање су, уколико можемо казати, чи-новници, док друге судије долазе само у поједина вијећа и то по листи као поротници. Само што је разлика између тих поротника и поротника старог права, као што их по-знајемо у другим земљама, који суде само о кривцама док наши поротници суде потпуно равноправно. Дакле, разлика је између њих само на који начин врше своју службу у самом суду.

Душан Васиљевић: Онда би морало отпасти ово „сви судови“, јер се каже да се могу формирати и посебни су-дови. Зато би било потребно овај члан редиговати да не би било пометње.

Јаша Продановић: Ја мислим да гласамо за овај члан по алинејама, јер ћу ја гласати за прву и другу алинеју, а за трећу ћу да гласам да остане.

Претседник: Има ли још ко какву примедбу?

Фране Фрол: Ја не прихватам да се гласа став по став него да се гласа, као и досада, члан по члан.

Јаша Продановић: Ја не видим зашто господин Фрол каже да он не прихвата, јер не говори у име Владе он него само господин повереник.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих само дао објашњење на питање друга Васиљевића. Ради се о томе: сви судови суде по правилу у вијећу, то значи да ће редован начин нашег суђења бити у вијећу. Јасно је да се у ванпарничком поступку може предвидјети да буде један судија, али по правилу основни принцип нашег судства јесте суђење у вијећу. Вијећа виших судова не морају имати поротнике. Ја мислим да је ово сада јасно.

Претседник: Ја бих молио друга Фрола да прочита цео члан.

Фране Фрол: Члан 118 требало би да гласи:
„Сви судови суде по правилу у већу.

Већа среског и окружног суда кад суде у првом степену састоје се од судија и поротника, који су у суђењу равноправни“.

Јосип Рус: Кад се већ каже „Већа“ мислим да би се морало овде уместо „среског и окружног суда“ ставити „среских и окружних судова“.

Претседник: Молим друга Фрола да се изјасни да ли прихвата овај предлог друга Руса.

Фране Фрол: Прихватам.

Претседник: Сад ћемо да пређемо на гласање. Желе ли можда другови народни посланици да се овај члан још једанпут прочита? (Желе). Молим друга Фрола да члан 118 прочита још једанпут.

Фране Фрол (чита):
„Сви судови суде по правилу у већу.

Већа среских и окружних судова кад суде у првом степену састоје се од судија и поротника, који су у суђењу равноправни“.

Трећи став овог члана брише се.

Претседник: Да ли је прочитани члан 118 у новој стилизацији јасан? (Јесте). Стављам тај члан на гласање у новој стилизацији како је прочитао друг Фрол. Ко је за тај предлог, нека дигне руку. (Већина диже руке). Ко је против? (Јаша Продановић гласа против). Констатујем да друг Јаша Продановић гласа против. (Јаша Продановић: Али само због испуштања треће алинеје!) Молим секретара да прочита члан 119.

Заменик секретара чита члан 119, по нацрту члан 118.

Претседник: Предлога за измену овог члана нема. Има ли примедба? (Нема). Прелазимо на гласање. Ко је за ову редакцију, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Објављујем да је члан 118 нацрта, који постаје члан 119, примљен. Молим секретара да прочита члан 120.

Заменик секретара: (Чита члан 119 нацрта, који постаје члан 120.) Код овог члана постоји приједлог.

Јоза Миливојевић: Постоји и мој приједлог.

Претседник: Постоји предлог друга Фрола и то за чланове 121, 122 и 123, међутим, нема предлога у погледу овог члана. Има ли још ко каквих предлога? Друг Савић има реч.

Кирило Савић: Ја сматрам да би било правилније да се у члану 120 реч „за“ замени свуда речју „на“, тако да овај члан треба да гласи: „Врховни суд ФНРЈ бира тајним гласањем Народна скупштина ФНРЈ у заједничкој седници оба дома на време од четири године“. Тако да се уради и у осталим ставовима.

Претседник: Има ли још ко какав предлог?

Фране Фрол: Ја сам ставио писмени приједлог.

Претседник: Ваш предлог је за члан 121. Можда сте бројеве помешали. Има реч друг Фрол.

Фране Фрол: Предлажем да се у члан 120, умјесто ријечи „Врховни суд“, стави „Судије и поротнике“, јер мислим да је правилније рећи да Народна скупштина бира судије и поротнике, него рећи „Врховни суд“. Друго, ја сам за то да се умјесто ријечи „бира“ стави „именује“, јер су судије чиновници „*sui generis*“, па би било правилније рећи „именује“, јер се то исто каже у члану 123 и за јавног тужиоца. Зато предлажем да се у свим ставовима овог члана употреби ријеч „именује“ умјесто ријечи „бира“. Даље, предлажем да се ријеч „тајним“ испусти, јер то не спада у Устав, тако да би реченица гласила: „Судије и поротнике Врховног суда ФНРЈ бира гласањем Народна скупштина...“ Надаље сам за то да се избор судија и поротника временски не сграничава, јер ће тиме бити судијама дата већа стабилност. Ово ограничење уствари није ни потребно, јер, по систему наше организације, они се могу увек опозвати. Осим тога предлажем, пошто ми немамо уопште судова аутономних области, да се у ставу трећем бришу ријечи „аутономних области, области...“ и да остане само: „судове округа бирају...“ итд. Надаље, предлажем да се у четвртном ставу друга реченица која гласи: „Иста лица могу више пута бити бирана за судије“ истакне као посебан нов став, јер би у свој стилизацији изгледало да се ова реченица односи само на среске судије, док се она уствари односи на све судије. Надаље, предлажем измјену посљедњег става овог члана и предлажем да овај став гласи: „Законом ће се прописати начин избора судија и поротника свих судова“.

Претседник: Има реч друг Братић.

Д-р Душан Братић: У пракси је данас спорно да ли срески и окружни одбори који бирају судије могу опозвати судије без законских разлога. У Закону о уређењу судова казано је да се судије не могу опозвати без законских разлога. Међутим, као што сам рекао, у пракси се дешава да народ бира те судије, а народ их и разрешава, и дешава се да због кривице једнога судије разрешава цео суд, јер окружни одбори стоје на овоме становишту: „Народ те бира, народ те и разрешује“. Ми морамо судијама загарантовати, кад буду изабрани, да их не може ниједан орган власти смењивати без законских разлога. Морамо признати да код судије данас влада психоза да није сигуран, кад буде изабран, да га неће прва скупштина среског или окружног одбора сменити. Зато сам противан предлогу друга Фрола да се место речи „бирају“ стави реч „именују“, јер бирати и именовати није једно исто. Тако исто сам за то да остане тајно гласање, али сам за то да се рок не одређује, а уколико се буде одређивао, да се смањи од 4 на 3, од 3 на 2 итд.

Исто тако потребно је да се законом прогласи начин избора као и начин смењивања. Није довољно одредити само начин бирања кад га тај исти одбор може одмах да смени. Ми морамо судији загарантовати право да неће бити смењен све докле, док из законских разлога не буде опозван.

Претседник: Реч има Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Предлажем да се у трећој алинеји, у којој се не спомињу градске скупштине, стави да народни одбори такође бирају судије за своје подручје као градско, ако имају ранг среза или округа. Треба, дакле, ставити да судије окружних и среских судова именују окружне скупштине, односно градске скупштине народног одбора. Треба да се види да и градови долазе у обзир код тих бирања. Даље, треба дати формулацију за спајање треће и четврте алинеје.

Претседник: Има реч Милош Царевић.

Милош Царевић: Код питања овог члана 120 у потпуности се слажем и саглашавам са примедбама друга Фрола и сматрам да питање времена избора судија не би требало стављати у Устав него треба ставити да се бирају на неодређено време. Тако исто требало би да се пропише не само начин избора, него и начин на који се именују као и опозивају. Ја потпуно делим мишљење друга Душана Братића да има случајева да су среске и окру-

жне скупштине, недовољно испитујући услове, и бирале и именовале судије, па после те судије смењивале без икаквог законског разлога. Стога треба донети поступак који ће озаконити и спровести у живот одредбу да се судија може само из законских узрока сменити. Дакле, треба осигурати судијама да ће, кад буду изабрани, бити смењени само из законских узрока.

Претседник: Има реч друг Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Ја имам да додам само то да судије среске и скружне именује и разрјешује окружна односно градска скупштина народног одбора. Јер, ако градски одбори имају компетенцију да именују судије, онда имају компетенцију и да их разрјешују.

Претседник: Има реч Јосип Рус.

Јосип Рус: Не слажем се са другом Фролом у погледу промене начина бирања, тј. да се судије именују, уместо бирају. Кад бисмо ми то усвојили, онда би статус судија био непроменљив. Јер, ако судија постане чиновник као раније, онда у судству нема никакве промене. Тиме што би он био именован на одређено или неодређено време, тиме би његов карактер био чиновнички, а ми то нећемо, јер би тиме карактер судиског звања био гори него раније. Ја мислим да је у новим односима судија према народу битно то што се они бирају. Судије, дакле, треба бирати и треба их бирати на одређено време. Што се тиче начина избора и њиховог смењивања, то мора да се предвиди Уставом. Ја мислим да је то разумљиво.

Претседник: Има реч Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић: Хтио сам рећи да је у цијелој овој дебати главно тежиште на ријечи и факту бирања. То зајемчује народу права и постизава се то да народ има судију који има његово повјерење и зато је ријеч „бирање“ далеко јача као право народа него „именовање“ судија, које умањује његов положај који се оснива на повјерењу. То је једна ствар.

Друга ствар, ово је право бирање а именоване је један административни акт, и кад је ријеч о избору ријечи „бирања“ или „именовања“, онда мислим да је „бирање“ далеко јача ријеч него „именовање“.

Претседник: Има реч друг Орешчанин.

Богдан Орешчанин: Ја мислим да независност судства и судија не лежи у томе да ли су они бирани или именовани, него у томе што њихово именоване или бирање долази баш од скупштине, а не од кога другога. Кад ми кажемо „именујемо“, то је шири појам него бирање, јер и скупштина не може их именовати а да их не изабере.

Претседник: Има реч друг Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић: Ја бих хтио да кажем неколико ријечи о овом питању именованја. Сву судску власт имају у рукама народни одбори и они у овом случају преносе сву своју власт на становите људе који ће вршити ту њихову власт. Народни одбори и претставници у тим народним одборима ту своју суверену судску власт преносе. Ја држим да и то има своје оправдање.

Претседник: Има реч друг Царевић.

Милош Царевић: Ја не могу да пропустим, а да не ставим једну примедбу. Погрешно је из основа мишљење да је судска власт на одборима и да они њу преносе на другога. Она је изворна власт на судовима, па су и они, тј. судови као такви, одвојени од управних власти и од других власти. Избор судија позерен је народу, односно у овом случају не директно народу, него онима које је народ изабрао, преко њихових изабраника, преко претставника народа у том округу или у том срезу. Према томе, то није преношење права са одбора, него је једна Уставом опредељена надлежност једног органа власти из те заједничке јединствене власти која потиче из народа. И те своје судске послове врше судови оригинално, изворно, по Уставу.

Ја мислим да треба задржати реч „бирање“, али треба додати и реч „именује“. Јер, после избора мора доћи и декрет о његовом именованју, о одређивању његове плате, ранга итд. Према томе, ја бих био за то да остане да се судије бирају, и то баш да се нагласи да се бирају тајним гласањем, затим да се именују и разрешавају.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Ја бих молио изасланика друга Гершковића да се изјасни по овим предлозима.

Д-р Лео Гершковић: Другови, кад морам да се изјасним о овим промјенама које је изнио друг посланик Фрол, онда хоћу, прије свега, да нагласим да се у принципу слажем са измјенама које је друг Фрол предложио код члана 120. Међутим, тачно је, а и другови посланици су то примјетили, да постоји једна доста велика разлика између првобитног приједлога овога нацрта који је поднело Министарство за Конституанту и приједлога који је изнио друг посланик Фрол. И, ако се ја изјашњавам да у принципу прихватам ову промјену коју је изнио друг Фрол, онда морам да кажем зашто мислим да би требало да се те измјене прихвате.

Наиме, тачним уочавањем потреба наших судава и по-

треба њиховог развитка pokazalo se da je potrebno izvršiti niz promjena. Pri izradi Ustava najteža glava bila je baš ova glava o sudovima i Javnom tužilstvu zato što smo u državnoj administraciji imali najmaње iskustva u toku samoga rata. Mi smo, na primjer, imali narodne odbore od prvih dana Oslobođilačkog rata i ta se vlast naroda u narodnim odborima razvijala. Međutim, sudovi se nisu jednako razvijali po svima krajevima naše države i na nekim mjestima za vrijeme oslobođenja sudska vlast ostala je prilično nerazvijena, ma da su narodni odbori bili razvijeni. Zato je materija o organizaciji sudija nama bila najteža i mi moramo mnogo da promislimo pre nego što u Ustavu postavimo jednu konačnu organizaciju sudstva. Prilikom ranijih diskusija po ovojme dolazili su nam prijedlozi i od strane naroda kao i sa raznih konferencija pravnika i iz drugih slojeva naroda i diskusija po toj temi pitanje bila je dosta živa. Baš u pogledu organizacije sudstva mi smo o svemu toj vodi računa, jer se pokazalo da mi imamo prilično slabe sudove i da nam se ta sudska organizacija teško uključuje u cjelokupan sistem organizacije naše državne vlasti, a ponaјviše baš iz toga razloga što smo mi u sudskom aparatu imali najviše staroga kadra, ma da su, s druge strane, baš na području sudstva učinene najveće promjene. Mi smo sudove iz temelja izmijenili. Mi smo postavili sudove na nove temelje, a zadržali smo stare sudije, jer nismo imali novoga kadra. Zato prilikom konačnog ustanovljenja organizacije sudstva po Ustavu mi o tim činjenicama moramo voditi računa. Moramo ustanoviti sudove koji će moći da se uključe u sistem organizacije narodne vlasti i da ti sudovi budu јемство narodu u његоvoj borbi protiv narodnih непријатеља и на подручју криминала и на подручју политичке уроте.

Према томе, ми морамо водити рачуна и о основним чинjenicama и принципима организације наше власти. Кад је овде било ријечи о томе шта су судови и какав положај имају судови у систему организације наше власти, ми, другови, стојимо јасно на принципу народне власти. Међутим, тај принцип не може бити само теоретски принцип, него мора постојати једно стварно јединство власти. Мислим да не бисмо постигли јединство власти на тај начин, ако не стојимо на становишту да народ има сву власт и да ту власт претстављају народни претставници. Према томе, разне функције власти, управне и судске, морају коначно да произлазе из народа, односно из његових изабраних претставника. Ми не можемо рећи

да постоји јединство власти, а да на другој страни поставимо организацију тако, да би један део те власти био независан од народа, да не би произлазио из народа. Код нас народ има сву власт. Ми кажемо да је та власт јединствена. Где је та власт? Ко је претставник те власти? Ко је носилац те власти? Носилац те власти јесте народ, односно његови претставници, а то су чланови народних одбора, који се састају и одлучују о свим пословима и облицима извршења те власти. Судство је такође један од начина извршења те власти. Судство произлази из власти народа и, према томе, народ сам мора да има утицаја на оне који ту власт врше.

Организационо је то постављено тако да су судије или поротници који ту власт врше изабрани или постављени од народних претставника и да они у име њих ту власт врше.

Ако тако поставимо принцип, односно систем, онда нам је потпуно јасно да народни одбори на својим скупштинама морају изабрати судије и поротнике, морају да их именују. Међутим, те судије и ти поротници одговарају за тај свој рад народу. Они не могу бити независни од народа, они су независни само од управе, а управу код нас претставља извршни одбор, поједина одељења извршног одбора и други органи управе које имамо.

Народне скупштине, односно народни одбори, као целина нису органи управе; они су органи државне власти која руководи органима управе, као што, с друге стране, руководи органима судства.

Према томе, ако се поставимо на становиште да је судство орган народне власти, онда је потпуно јасно да судство треба да буде постављено од оних које је народ поставио да врше његову власт. То значи да судије може именовати и разрјешавати скупштина народног одбора. Јер, ако бисмо друкчије поставили ствар, то не би више био израз народне власти. Ми бисмо тиме судство поставили изнад органа државне власти, изнад самог народа. Значи да бисмо судство бирократизирали, одвојили од живота народа, тако да судство не би било орган народа. Ради тога је ово питање принципијелно. И тај принцип који је изражен и у старој редакцији члана 120 у основи је исти, само има једна нијанса, разлика између приједлога друга Фрола и штампаног приједлога. Разлика је у томе што овим постављамо судије на неодређено вријеме. Код овог судског кадра, кога данас имамо, досадашња формулација рађа извјесну несигурност у нашем судству, тако да судије

немају перспективе, не само они који су стари, и старог кадра, него и нови, који су од народа изабрани, не као поротници, него и као сталне судије. Ни они немају перспективе свога развоја. Ми, додуше, не стојимо на принципу судског професионализма у томе смислу да онај ко је изучио право мора да буде судија и да га народ мора да изабере. Ми стојимо на принципу судске квалификације, што значи да судије морају бити квалификоване, да се судија мора оспособити, макар изабрали за судију једног земљорадника, обртника или радника, он мора да се квалификује, да се развија, да постане доиста народни судија. Он је претставник своје класе и није једноставно само судија. Ми желимо да наше судије из народа, без обзира да ли су квалификацију добили у школи, на факултету или другдје, за свој посао буду квалификоване.

Према томе, да бисмо ми ту перспективу дали нашим судијама, постављена је перспектива сталности. У томе смислу иде приједлог друга Фрола. Кад се каже да се судије именују, они остају онолико колико дуго буду добри. Они могу да се правилно развијају као судије. Али, овакво постављање, именовање, свака перспектива сталности, мора баш ради специјалног карактера наших судија имати своје јемство да ће тај суд остати народни, а то значи да народни одбор, народна власт, може тај суд да смијени ако он неправилно ради, ако није оно што је народ од њега очекивао. И зато је правилно да се судије именују и разрјешавају. То значи да се народу задржава његова власт, да смјењује и уклања оне који не буду радили у интересу народа.

Ја се, према томе, принципијелно слажем са примједбама и промјенама које је унио друг Фрол. И, ако тако поставимо ствар, онда је непотребно одређивање времена за избор судија и непотребна је тајност гласања. Тајност гласања можда је овде ушла погрешно. Јер, када скупштина бира или именује, то у сваком случају зависи и од посланика, — јер то нису избори да се мора гарантовати тајност. То је питање скупштине и њенога рада да ли ће бити тајности. То се питање може ријешити самим законом. Зато бих се ја сложио са овим промјенама које је предложио друг Фрол.

На крају, ради извјесне гаранције да се тај посао неће одвијати самовољно, могло би се унијети у закон и одредити законским прописима начин именовања и разрјешавања судија и поротника.

Претседник: Да ли има још примједба на овај члан?

Фране Фрол: Пошто је дебата завршена, ја бих молио друга Претседника да одреди један кратак одмор ради стилизације члана 120.

Претседник: Дајем одмор од 5 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Молим друга Фрола да прочита дефинитивну редакцију члана 120.

Фране Фрол: Члан 120 мења се и гласи:

„Судије Врховног суда Федеративне Народне Републике Југославије бира, именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ у заједничкој седници оба дома.

Судије Врховног суда републике односно аутономне покрајине, бира, именује и разрешава Народна скупштина републике односно Народна скупштина аутономне покрајине.

Судије и поротнике окружних и средњих судова бира, именује и разрешава окружни, средњи односно градски народни одбор на својој скупштини.

Законом ће се прописати начин избора, именовања и разрешавања судија и поротника“.

Јаша Продановић: Важно је да остане да иста лица могу бити поново бирана. Јер, због сличне ситуације десило се у Францукој да за претседника Француске републике није могло бити бирано исто лице два пута, па је извршен државни удар. Треба, дакле, нагласити да исто лице може бити више пута изабрано.

Д-р Јосип Хрнчевић: Ја мислим да идемо на то да нам судије буду сталне. И ако ми кажемо да исто лице може више пута бити бирано за судију, онда као да кажемо да се судије имају бирати на неко одређено вријеме. Међутим, ако преко тога пређемо ћутке, онда се то разумије само по себи и ми смо тиме потенцирали стабилност изабраних судија.

Милош Царевић: Ова одредба по којој би исто лице могло више пута бити бирано за судију имала би свога смисла само када би народ судије бирао на две, три или више година. Међутим, чим је отпала одредба у том погледу, онда треба да отпадне и ова. Смењивање судије може бити само из законских узрока, а у томе случају тај не може бити поново биран. Судија се уствари бира за стално и остаје све дотле док је исправан, а смењује се само из законских узрока.

Јосип Рус: Али, ипак неки рок бирања мора да буде постављен. Ја не могу себи да замислим како се то може сада уредити ако се не каже изрично. Ако то треба да се уреди посебним законом, онда би она одредба по којој једно исте лице може бити бирано више пута могла да остане.

Јаша Продановић: Шта је, молим вас, са оном одредбом о тајности бирања? Личности се не могу бирати јавно. Шта ће бити са тајним гласањем? Да ли оно треба да уђе у закон? Ако треба да уђе, онда је боље да уђе у Устав, ако се то уопште хоће.

Д-р Душан Братић: Ја бих молио друга Фрола да приставе на то да свој предлог допуни са тајним гласањем. Знате ли због чега? Ви знате како је на терену код нас кад судија зна, или одборник зна, да ли је ко за њега гласао да он буде изабран, и какав је осећај људи пред судом, односно судијом, и каквим ће очима судија гледати на онога који није гласао за њега. Живот нам каже друкчије него што га гледамо кроз призму овога члана. (*Фране Фрол:* Молио бих друга Братића да се обраћа другу поверенику да се он изјасни по тој ствари. — *Јаша Продановић:* То је општи принцип).

Фране Фрол: Ја остајем код свога приједлога.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче овога испуштања „Иста лица могу бити више пута бирана“ мислим да је та ствар постала непотребна.

Што се тиче тајног гласања, мислим, такође, да не би требало у Устав уносити ограничење. Ја допуштам да има и таквих ситуација о којима говори друг Братић, али мислим да није потребно да ми то у Уставу формулишемо. То би још донекле важило за среске скупштине, али узмимо Скупштину народа или Савезну скупштину. Зашто бисмо ми њима прописивали да мора бити тајно гласање? Може Скупштина сама да закључи да има једна кандидатска листа и да гласа за ту кандидатску листу дизањем руку. Зашто бисмо то у Уставу спријечавали? Шта би се у овако великој Народној скупштини имао бојати народни посланик да се гласа дизањем руку, ко је за једну листу или против ње? Ту се не бира поименично. Законом се може предвидјети да се у среској и окружној скупштини мора гласати тајно, али не видим зашто би то морало бити код скупштине републике или Савезне скупштине. Ја сам за то да се то као општа формула из Устава избаци.

Јаша Продановић: Владин повереник није добро схватио. Скупштина бира и своје часништво и своје одборе тајно.

ним гласањем. Ако Скупштина једногласно реши, а нема нико против, онда она може своје часништво и одборнике бирати дизањем руку. Међутим, друге власти, које су ван ње, ван њене средине, она мора да бира тајним гласањем. Друкчије се не може то установити. То је принцип у целој свету. Ако владин повереник инсистира на јавном гласању, ја ћу гласати против овога члана.

Претседник: Стављам члан 120 у редакцији друга Фрола на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Већина диже руке). Ко је против? (Против је Јаша Продановић). Према томе, овај члан је примљен и прелазимо на наредни. Молим секретара да прочита члан 121.

Заменик секретара чита текст члана 120, који постаје члан 121.

Претседник: Молим друга секретара да прочита предлог друга Фрола за измену овог члана.

Заменик секретара чита предлог Франа Фрола за измену овога члана.

Претседник: Реч има друг Фрол ради усменог објашњења.

Фране Фрол: У смислу члана 113 Устава, судови су органи правосуђа, па, према томе, треба ову терминологију до краја задржати. Према њој би гласно члан 121 — да је Врховни суд ФНРЈ највиши орган правосуђа ФНРЈ.

Друго, предлажем да се из овога члана бришу ријечи: „у грађанским, кривичним и војним предметима“. Сматрам да је то набрајање непотребно.

Треће, предлажем да се став други овога члана у цијелости брише, јер сматрам да ова надлежност не спада у Устав, а осим тога овим набрајањем није исцрпљена уопште сва надлежност Врховног суда.

Четврто, држим да би требало дати Врховном суду и право надзора, јер он као највиши орган правосуђа свој пуни изражај добија са правом надзора. Врховни суд, сем дужности да суди, треба да врши и надзор над нижим судовима, указујући на све њихове неправилности у раду, и у административним пословима и у пословима суђења. Према томе, ја сам мишљења да би требало да се у члан 121 уврсти и следећа реченица: „Врховни суд ФНРЈ има право надзора над свима органима правосуђа ФНРЈ“.

Претседник: Има ли још каквих предлога? Реч има друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Ја сматрам да је потребно да Устав осигура код овога члана бар то да се савезним законом пропише надлежност Врховног суда. Према томе, овај

трећи став члана 121, како је овде отштампан, требало би да гласи: „Савезним законом одређује се надлежност Врховног суда ФНРЈ“. То се мора предвидети. Чиме ће се иначе одредити та надлежност? Не може се то у Уставу све набројати поименце, него је најбоље рећи тако да се то има да одреди савезним законом.

Претседник: Реч има друг Хрнчевић.

Д-р Јосип Хрнчевић: Ја мислим да није потребно то што је предложио друг Братић. Ако се каже да ће се то одредити законом, тиме није ништа речено. Закони о уређењу судова постоје и у њима се предвиђа надлежност свакога суда па и надлежност Врховног суда.

Претседник: Реч има друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: У пракси се поставља питање за шта ће бити надлежан тај Врховни суд. Кад законодавац буде доносио закон, на основу чега ће га донети? Овде не предвиђамо надлежно овлашћење законодавцу да одреди ту надлежност; а кад је тако, онда на основу чега ће бити одређена надлежност Врховног суда?

Претседник: Реч има друг Хрнчевић.

Д-р Јосип Хрнчевић: Ако се стане на ваше гледиште, онда на основу чега ће се одредити надлежност средског суда, ако се то не каже у Уставу и ако се не даје овлашћење? Све то није потребно.

Претседник: Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: По вашем, друже Братићу, требало би ставити у Устав и све оно што се односи на поступак суда.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Ја бих молио друга изасланика да се изјасни по предлогу друга Фрола и да да изјашњење друговима народним посланицима.

Д-р Лео Гершкович: Прва предложена измјена друга Фрола код овог члана, као што се види, углавном иде за правилнијим одређивањем положаја Врховног суда у нашем систему правосуђа. Према томе, ја не бих имао ништа против тога да се код овога става уметне да Врховни суд има право надзора над нижим срганима правосуђа. Исто тако немам ништа против да се избаци ријечи: „у грађанским, кривичним и војним предметима“, што је само по себи разумљиво.

Што се тиче другог става овога члана, тај други став је стварно непотпун и кад се он упореди са другом материјом која одређује ову надлежност, увидело би се да он не би био потребан и зато немам ништа против да се он испусти.

Што се тиче примједбе друга Братића, да би требало ставити у Устав да закон одређује надлежност Врховног суда, неслим да је то у погледу уставотворне технике потпуно непотребно, јер би на основу тог његовог приједлога требало код свакога параграфа ставити да ће се законом одредити то и то.

Потпуно је јасно да сви закони који ће се доносити произлазе из Устава, и шта би Закон о судовима одређивао друго него надлежност и организацију судова? Према томе, уносити ставку да ће се то регулисати законом, потпуно је непотребно.

Претседник: Реч има друг Фрол.

Фране Фрол: Једно су уставна питања, а друго су питања текућег законодавства. Према томе, ја држим, што је рекао друг повјереник, да се не може обухватити у Уставу цјелокупна организација судова него само основна начела и мислим да су та основна начела, која се односе на судство, одређена у нацрту Устава и, према томе, не видим потребу да се та начела разрађују у законодавној материји разрађивањем ове цијеле главе. Моје је мишљење да овако треба да остане у цијелости, како је предложено.

Д-р Душан Братић: Онда нема логике ни став трећи овога члана, који каже да се савезним законом одређује у којим ће случајевима Врховни суд ФНРЈ судити у првом а у којим случајевима у другом степену.

Фране Фрол: Не видим нелогичности што се тиче става трећег. Ово је морало ући, јер би се иначе противило принципу федерације кад се не би знало када ће Врховни суд судити у првом, а када у другом степену.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Не жели нико). Пошто нико не жели реч, стављам овај члан на гласање. Молим друга Фрола да прочита редакцију члана 121.

Фране Фрол: Члан 121 треба да гласи:

„Врховни суд ФНРЈ је највиши орган правосуђа Федеративне Народне Републике Југославије.

Врховни суд има право надзора над свим органима правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији.

Савезним законом одређује се у којим ће случајевима Врховни суд ФНРЈ судити у првом а у којим случајевима у другом степену“.

Претседник: Стављам на гласање члан 121 како је прочитан. Молим народне посланике који су за овај члан, да дигну руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Објављујем да је члан 121 примљен. Прелазимо на члан 122.

Заменик секретара: Друг Фране Фрол има свој предлог који гласи:

„Врховни суд ФНРЈ оцењује законитост правоснажних одлука свих органа правосуђа у погледу примене савезних закона.

Врховни судови република и аутоночних покрајина оцењују законитост правоснажних одлука свих органа правосуђа републике, односно аутономије покрајине“.

Претседник: Жели ли реч друг Фрол, да усмено образложи свој предлог?

Фране Фрол: Сматрам да се ово право рјешавања жалбе морало признати и Врховном суду ФНРЈ, кад је признато врховним судовима република.

Друго, сматрам да се за питање о жалби против правоснажних одлука судова стилизује један посебан члан. Моје је мишљење да ова одлука по жалби против правоснажних одлука не би имала само деклараторни карактер, него и конституциони карактер, те да се, према томе, као непотребна брише последња реченица: „Одлука по жалби против правоснажних судских одлука нема дејства на пресуђену ствар уколико савезни закон не одреди другачије“.

Претседник: Жели ли још ко реч по предлогу друга Фрола? (Не жели нико). Шта мисли друг повереник?

Д-р Лео Гершковић: Прихватам предлог.

Претседник: Молим друга Фрола да прочита члан 122.

Фране Фрол чита члан 122 у својој редакцији.

Претседник: Је ли јасан члан? (Јесте). Стављам на гласање овај члан. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Објављујем да је члан 122 примљен. Прелазимо на следећи члан. Друг Фрол је предложио да став други члана 121 нацрта буде као наредни члан 123. Молим друга Фрола да прочита свој предлог.

Фране Фрол: Став други члана 121 нацрта гласио би као члан 123:

„Жалбу правоснажних одлука судова могу подићи само Јавни тужилац и претседник Врховног суда ФНРЈ према прописима закона“.

Претседник: Да ли се слаже друг изасланик?

Д-р Лео Гершковић: Слажем се.

Душан Васиљевић: Мислим да је овај члан сувишан и да се то може рећи у глави која говори о Јавном тужиоштву. Ако се каже овако, онда излази да и Врховни суд ФНРЈ подлежи контроли Јавног тужиоца.

Претседник: Жели ли још ко реч? Има реч Рато Дутоњић.

Рато Дутоњић: Мени није јасна ова стилизација, гдје се каже „Жалбу против правоснажних одлука судова могу

подићи само Јавни тужилац и претседник Врховног суда ФНРЈ према прописима закона“.

Међутим, пошто има много јавних тужилаца, можда би било боље кад би се казало у множини да би се боље разумјело, јер у оваквој стилизацији као што је ова може се мислити да се то односи само на једног јавног тужиоца.

Фране Фрол: Молим за реч.

Претседник: Ја мислим, друже Фроле, да саслушамо претходно све примедбе, па ћете после на крају ви да одговорите на све примедбе. Има реч Душан Братић.

Д-р Душан Братић: Сматрам да би овај став могао уопште да се брише с обзиром на пропис члана 125 где се каже: „Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе итд.“. Кад се већ у члану 125 ово каже, сматрам да није потребно то понављати.

Фране Фрол: Ми ништа не понављамо. Друго је тужба и жалба која је једна редовна ствар, а овдје се говори о једној ванредној жалби. У члану 125 се говори о жалбама као редовном правном леку, а не о надзорној жалби која је ванредни правни лек.

Д-р Душан Братић: То није редовна жалба кад се подиже против правоснажне одлуке, јер се у члану 125 каже: „за заштиту законитости против правоснажних одлука судова и управних органа“.

Претседник: Жели ли још ко реч? Друже Гершковићу, шта ви мислите?

Д-р Лео Гершковић: Мислим да претседнику Врховног суда треба дати право жалбе против правоснажних одлука, ако хоћемо да оно право које смо дали суду у ранијем члану не буде само ријеч, јер иначе неће моћи суд то право остварити. Нижи судови изричу пресуде. Виши судови не могу виже позивати на одговорност, ако нису законом за то овлашћени. Како ће претседник Врховног суда да изнесе ствар пред вијеће Врховног суда, ако нема законских овлашћења.

Радован Зогсвић: Онда то није жалба него интервенција.

Д-р Лео Гершковић: Ја признајем да има извјесне нелогичности, извјесне нескладности у терминима. Стварно, ми нисмо нашли термине, још док смо редиговали у стручној комисији, упркос настојања да нађемо термине који нису разумљиви само правницима. Ми нисмо могли да нађемо изразе који би били народски и свима разумљиви. Ово стварно није жалба против правоснажних одлука. Али се не може наћи бољи израз. Исто тако није згодно употреби-

ти ријеч „правоснажни“ јер то нико не разумије осим правника. Наши термини су тако оскудни, да не можете наћи бољи израз. Ако неко од другова нађе неки бољи израз, ми ћемо измијенити.

Што се тиче примједбе у вези са чланом 125, да се он понавља, то је донекле и истина. Али је потребно да се и у ставу који се предлаже као члан 123 то каже зато што се ту ради о судовима. С друге стране, у члану 125 потребно је да се то понови, јер се он не односи само на судове него и на управне органе. Стварно ово није технички најбоље, али ми нисмо могли наћи другог излаза.

Претседник: Има реч Радован Зоговић.

Радован Зоговић: На жалост нисам задовољан објашњењем. Овдје се не ради само о форми него и о садржају. Наиме, ради се о двије врсте интервенција. Једна је врста — интервенција претседника суда, а друга — интервенција тужиоца. Уколико сам ја, упркос свим правничким терминима, ствар ипак разумио, ради се о томе да се државни тужилац може жалити Врховном суду, али не разумијем против кога претседник Врховног суда подиже жалбу. Иако је наш језик прилично ограничен у неким терминима, нисам за то да капитулирамо, него да се пронађе израз који ће најбоље одговарати смислу, јер се у Уставу ствари не могу оставити на пола свршене. Мени се чини да ће, ако ствар оставимо овако, изстати неспоразум. Ја не сматрам себе најнеписменијим читаоцем, па ипак нисам разумио како се то подједнако жале Јавни тужилац и претседник Врховног суда.

Д-р Душан Братић: Ја мислим да се у пракси може догодити, кад смо у члану 121 дали Врховном суду право надзора над радом свих органа правосуђа у држави, да Врховни суд код надзора наиђе на незаконити или противзаконити рад једног суда против кога Јавни тужилац није уложио жалбу, није успео да уложи жалбу, или можда из неких других разлога неће да уложи жалбу. Сада Устав не може да предвиди какав ће карактер та жалба имати: или декларативан, да каже да је законом то предвиђено, да то буде нека директива за судове да се убудуће код таквих случајева имају тако и тако руководити, или ће имати конститутиван карактер. У пракси се заиста може догодити да Врховни суд током свог надзора наиђе на незаконитост коју Јавни тужилац није путем своје жалбе побијао. Истина је и то да може доћи и до једне незгоде, да претседник поднесе жалбу против једне одлуке Врховног суда. Да није ту једна колизија? С једне стране је право а с друге стране

је дужност и одговорност. Но, ја верујем да ће Врховни суд бити у стању да донесе правилно решење.

Претседник: Молим друга Фрола да изволи прочитати дефинитивну редакцију члана 123.

Фране Фрол: Ја се слажем с примједбом друга Братића да ова формулација није најгоднија, само мислим да претседник Врховног суда треба да има право да поднесе жалбу свакако по претходном споразуму са Јавним тужиоцем. Према томе, ми бисмо морали преиначити овај члан.

Претседник: Дајем два минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. Има реч друг Фрол.

Фране Фрол: Предлажем да се члан 123 мог приједлога у цијелости брише. Повлачим приједлог.

Д-р Лео Гершковић: Ево објашњења. Овај члан био је потребан онда док нисмо имали овај став члана 121, у коме се каже да Врховни суд има право надзора, а за Јавног тужиоца је речено у члану 125. Према томе, ово је непотребно. Какво ће бити право иницијативе за тај надзор, то ћемо преустити закону.

Претседник: Стављам на гласање накнадни предлог друга Фрола да се члан 123 његовог предлога брише. Ко је за то, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је предлог усвојен — члан 123 брише се. Прелазимо на следећу главу. Молим секретара да прочита следећу главу XIV — Јавно тужиштво.

Заменик секретара чита све чланове главе XIV, који су у нацрту Устава спадали у одељак б) Јавно тужиштво.

Претседник: Има ли, другови, принципијелних примедба овој глави? (Нема). Значи, можемо прећи на 123 члан. Молим секретара да прочита члан 123.

Заменик секретара чита члан 123, по нацрту Устава 122.

Претседник: Има ли примедба по овоме члану?

Фране Фрол: Вршење надзора над тачним испуњењем закона треба да се протегне и на органе правосуђа. Према томе, ја предлажем да се у трећем реду, последије ријечи: „од стране“, уметну ријечи „органа правосуђа“; даље, мјесто ријечи „министарстава Савезне владе“ предлажем „свих министарстава“, чиме се не би ограничавао тај надзор само на министарства Савезне владе него треба да стоји и над свима министарствима.

Претседник: Има реч друг Јосип Рус.

Јосип Рус: Није ми јасно шта значи „орган Народне скупштине“. Како ће Јавно тужиоштво бити орган Народне скупштине? Ја мислим да је државно тужиоштво посебна институција која није и не може бити орган Народне скупштине. То је једна самостална институција.

Претседник: Има реч друг Душан Братић.

Д-р Душан Братић: На напомену друга Фрола да и органи правосуђа долазе под надзор Јавног тужиоца, имам да изјавим да ја то право не бих дао Јавном тужиоцу, јер је то врло важна ствар. Овим би се ставило и правосуђе под његову контролу, а ја сам против тога што је то крупна ствар и треба да изостане, јер у члану 125 имамо пропис како и кад Јавни тужилац остварује право надзора.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Молим изасланика друга Гершковића да се изјасни о предлогу друга Фрола.

Д-р Лео Гершковић: Ја бих се сложио са промјенама које прелаже друг Фрол да надзор над тачним испуњењем закона од стране свих министарстава врши Јавно тужиоштво, само бих предложио да се додаду ријечи: „и осталих њима потчињених управних и осталих органа управе“. Али, што се тиче измјене ове одредбе, тј. да Јавно тужиоштво буде орган и над правосуђем, то не бих могао да примим из следећих разлога. Друга је позиција Јавног тужиоштва према органима управе, јер према управним органима Јавни тужилац има право тужбе и жалбе. Он има право жалбе према судовима, али, само, према судовима наступа у другој позицији. Док он својом жалбом или тужбом уствари тужи и има право неке интервенције, он према суду редовно наступа као странка, а не из позиције права надзора, него са друге позиције. Према моме приједлогу, овај члан 123 гласио би:

„Јавно тужиоштво јесте орган Народне скупштине ФНРЈ за вршење надзора над тачним испуњавањем закона од стране свих министарстава и осталих њима потчињених органа управе ФНРЈ“.

Богдан Орешчанин: Ја бих код овога члана имао да учиним само један додатак, а то је да се последије ријечи: „и осталих њима потчињених органа“ додају ријечи „у ФНРЈ“, а бришу ријечи „и република“.

Претседник: Има реч Фране Фрол.

Фране Фрол: Да не би било никакве нејасноће, треба у члану 123 истакнути да јавни тужиоци врше надзор „и органа правосуђа“. Требало би нарочито да се види да они нису подређени органи Министарства правосуђа и, према

томе, надзор над судовима не би имало да врши Министарство правосуђа у погледу законитости.

Претседник: Има реч повереник Министра за Конституанту д-р Лео Гершковић.

Д-р Лео Гершковић: Однос између Министарства правосуђа и судова тачно је одређен кад се каже да ће министар правосуђа вршити надзор над правосуђем преко врховних судова. Уосталом, то питање биће решено законом, који ће се донијети. Не бих хтио да уђе у овај члан ријеч „правосуђе“, јер бисмо дошли у забуну, а тиме што не би ушла та ријеч „правосуђе“, не смањујемо надлежност правосуђа.

Претседник: Има реч Јосип Рус.

Јосип Рус: Ја бих молио да се објасни како се замишља Јавно тужиоштво као орган Народне скупштине.

Претседник: На то питање сада ће вам дати одговор повереник Владе, кога молим да прочита дефинитивну редакцију овога члана.

Д-р Лео Гершковић: Јавно тужиоштво орган је Народне скупштине, орган је државне власти. Народна скупштина, која доноси законе, има Јавног тужиоца који контролише да ли се закони које Народна скупштина доноси извршују или не. Карактеристика је старе власти да је законодавна власт доносила законе, које ниједан полициски писар, ниједан начелник, није извршавао. Зато је баш са становишта јединства власти потребно да законодавна власт, ради очувања уставности, има свој властити орган, помоћу кога ће своју законитост да штити и да тај орган буде независан. Законодавна власт издаје законе и има орган који контролише да ли се ти закони испуњавају, па ако се не испуњавају, он их предаје надлежним судовима. Тиме је дата гаранција да ће врховни орган државе моћи своје законе да спроведе.

Јавно тужиоштво не би испуњавало своје дужности ако би било независан орган. Зато је речено да је оно орган Народне скупштине. Само ће Претседништво морати да издвоји и један свој орган који ће пратити законе и на основу чијег ће мишљења у сагласности са Уставом радити. И тај ће орган стајати у вези са Јавним тужиоцем и кроз ту везу Јавног тужиоштва и Претседништва оствариваће се ова замисао да је Јавно тужиоштво орган Народне скупштине.

Претседник: Молим, прочитајте цео члан тако формулисан.

Д-р Лео Гершковић: Члан 123 гласио би:
„Јавно тужиоштво јесте орган Народне скупштине ФНРЈ за вршење надзора над тачним испуњавањем закона

од стране свих министарстава и њима потчињених управних органа ФНРЈ и република, службених лица и свих грађана“.

Претседник: Је ли сад јасан овај члан? (Јесте). Стављам овај члан на гласање у овој редакцији и како га је прочитао друг Гершковић. Ко је за то да се овај члан овако прими, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Према томе, овај члан је примљен. Молим секретара да прочита члан 124.

Заменик секретара чита члан 124, који је у пројекту штампан као члан 123.

Претседник: Има ли примедба овоме члану?

Јаша Продановић: Ја бих предложио да се стави реч „бира“ место „именује“.

Фране Фрол: С обзиром да су јавни тужиоци независни и подређени само Јавном тужиоштву ФНРЈ, сматрам да би јавне тужиоце народних република требало да поставља Јавни тужилац ФНРЈ а не Народна скупштина.

Претседник: Има ли још ко какав предлог?

Јоза Миљивојевић: Ја бих предложио да се у том члану стави: „Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ, којој је Јавни тужилац ФНРЈ и одговоран“. Јер овдје, у члану 123, 125 и 126, гдје се говори о Јавном тужиоцу, види се његова компетенција, а нигдје немамо то да је он и одговоран. Он, дакле, мора бити и одговоран Народној скупштини, која га именује и разрешава. Ја држим да би се и то морало ставити да је он томе врховном телу одговоран.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Молим друга изасланика да се изјасни.

Д-р Лео Гершковић: Мислим да би у овом члану биле нужне још неке промјене. Прихватам промјене које је предложио друг Фрол. Само бих још додао у првом ставу: „бира, именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ“.

Што се тиче измјене коју је предложио друг посланик Миљивојевић, да се предвиди и одговорност, ја мислим да је то непотребно. Јер, ако Јавног тужиоца ФНРЈ бира, именује и разрешава Народна скупштина, онда је јасно да је он њој и одговоран, и зато ја мислим да би приједлог друга Миљивојевића био сувишан. Прихватам приједлог друга Фрола.

Претседник: Ја молим друга Гершковића да прочита дефинитивну редакцију члана 124.

Д-р Лео Гершковић: Члан 124, према томе, у новој редакцији гласио би:

„Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира, именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ. Јавне тужиоце народних република и аутономних покрајина и њихове заменике именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.“

Јавног тужиоца аутономне области, округа и срезова поставља и разрешава јавни тужилац републике, односно аутономне покрајине уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ“.

Претседник: Стављам овај члан на гласање у редакцији како га је прочитао друг изасланик. Ко је за такву редакцију, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Није нико). Објављујем да је члан 124 примљен и молим друга секретара да прочита члан 125.

Заменик секретара чита члан 125, по нацрту члан 124.

Претседник: Има ли какве примедбе на овај члан?

Д-р Лео Гершковић: Предложио бих стилску измјену. У овом члану се каже да су сви јавни тужиоци независни од свих мјесних органа. Код нас мјесни орган има посебно значење. Због тога бих ја учинио измјену тако, да овај члан у новој редакцији гласи:

„Јавни тужиоци независни су од свих државних органа и подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Богдан Орешчанин: Ја бих предложио сљедећу редакцију:

„Јавни тужиоци подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ и од њега примају наређења и упутства“.

Д-р Лео Гершковић: Може и једна компромисна формулација, тако да члан 125 гласи:

„Јавни тужиоци су независни и подређени само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Претседник: Пошто предлога више нема, стављам члан 125 на гласање. Ко је за формулацију како је предложио друг Гершковић, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Није нико). Објављујем да је члан 125 примљен, па прелазимо на члан 126.

Заменик секретара чита члан 126, по нацрту члан 125.

Претседник Има ли ко какву примедбу?

Јоза Миливојевић: Ја бих предложио да се уметне још једна ријеч, тако да би овај члан гласио:

„Јавни тужиоци имају право подизања истраге, тужбе, жалбе и право интервенције...“. Треба уметнути само ријеч „истраге“; то је изостављено, а Јавни тужилац има на то право.

Претседник: Има ли још ко какав предлог?

Д-р Душан Братић: Ја бих предложио да се између речи „право“ и „интервенције“ уметне реч „законске“. Зна-

мо да су судови независни и да не може бити никакве друге сем законске интервенције, али сматрам да је потребно то нагласити.

Јоза Миливојевић: У члану 123 видимо какву задаћу има Јавни тужилац: да врши надзор над тачним испуњавањем закона. Та интервенција може бити само у томе оквиру, па сматрам да би нешто друго било сувишно понављати.

Претседник: Молим друга изасланика да се изјасни по овом предлогу.

Д-р Лео Гершковић: Што се тиче приједлога да се уметне ријеч „законске“, ја бих се сложио с тим, али да се стави „законите интервенције“.

Што се тиче приједлога да јавни тужиоци имају право и вођења истраге, ја у то не бих улазио просто зато, што то можемо препустити закону. Можда ће бити предмета по којима ће истрагу водити Јавно тужиоштво, а можда ће бити и таквих предмета по којима ће истрага бити предата суду. То ће регулисати закон. Стога би стилизација овога члана требало да гласи:

„Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе и право законите интервенције у току судског и управног поступка, као и право подизања жалбе за заштиту законитости против правоснажних одлука судова и управних органа“.

Јоза Миливојевић: Ја бих упозорио на члан 28, други став, гдје се говори да нико не може бити задржан у притвору дуже од 3 дана без писменог и образложеног рјешења суда.

Д-р Лео Грешковић: То је питање судског поступка.

Претседник: Стављам овај члан на гласање у редакцији како је прочитао друг Гершковић. Ко је за ту редакцију, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Није нико). Објављујем да је овај члан 126 примљен.

Постоји предлог да данашњу седницу прекинемо.

Д-р Јосип Хрнчевић: Прије тога приједлога ја бих предложио да се овој глави дода још један члан, као члан 127, који би гласио:

„Војног тужиоца Југословенске армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске армије“.

Д-р Бранко Чубриловић: Ми смо већ избацили одредбу о војним судовима.

Д-р Јосип Хрнчевић: Јесте, избацили смо ту одредбу, али смо то учинили с обзиром да смо уврстили, односно да ће се уврстити одредба о специјалним судовима.

Другови, ја бих образложио приједлог тиме што се на Јавног тужиоца могу грађани непосредно обраћати. У војсци би овакво непосредно обраћање било нецјелисходно. У војсци је потребно да се војна лица, када су спрам њих учињене незаконите радње, обраћају својим старјешинама, односно својим првим старјешинама, како би се очувала војна хијерархија. Тај старјешина је дужан да предмет достави војном тужиоцу, ако се ради о кривичном дјелу.

Пошто Врховног команданта бира Скупштина, то значи да он право постављања војних тужилаца изводи из Скупштине. Према томе, сматрам да је овај члан правила. Осим тога, ми смо стално наглашавали да Устав треба да одговара стварности. Ја мислим да ће овај члан допринијети на даш Устав боље одговори стварности.

Јаша Продановић: Пошто је седница при крају, ја мислим да је боље да то питање оставимо за другу седницу.

Претседник: Има ли још ко какав предлог да учини? (Нема). Молим друга изасланика да се изјасни по предлозима друга Хрнчевића и друга Јаше Продановића.

Д-р Лео Гершковић: Уколико се у току рада види да ми не можемо то питање данас брзо да ријешимо, мислим да би онда требало прекинути ову сједницу; али како се нико не јавља за ријеч, ми ћемо то питање брзо да ријешимо.

Што се тиче самога приједлога, мислим да он одговара данашњој стварности. Ја ћу одмах да образложим зашто. Кад је у Министарству за Конституанту био стилизован члан 132, у њему је наведено да Врховног команданта Југословенске армије именује Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије. Он као Врховни командант руководи свом војном силом Федеративне Народне Републике Југославије и, према томе, јасно је да он као изабран од Скупштине треба да поставља и Врховног тужиоца Југословенске армије и остале војне тужиоце. То одговара и стварним условима развитка наше Југословенске армије. Зато треба прихватити приједлог друга посланика Хрнчевића.

Претседник: Реч има друг Јаша Продановић.

Јаша Продановић: Ја сам предложио да се овај члан одложи за идућу седницу, јер сам мислио да ће и претседавајући и повереник Министра за Конституанту пристати на то; а ако они не пристају на то, ја немам ништа против тога да се пређе на решавање о усвајању овога члана.

Претседник: Молим друга Хрнчевића да прочита члан 127.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 127 треба да гласи:

„Војног тужиоца Југословенске армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске армије“.

Претседник: Стављам овај нови члан 127 на гласање. Ко је за овај члан у предложеној редакцији, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је овај члан примљен.

Има ли још каквих предлога по овој глави. (Нема).

Другови, постоји предлог да прекинемо рад, с тим да се рад нашег Уставотворног одбора настави 2 јануара у четири сата после подне са истим дневним редом. (Сви се слажу). Данашњу седницу закључујем.

(Седница је закључена у 19,30 часова).

Trinaesta sednica

(2 januara 1946 godine)

Početak u 16,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Božidar Maslarić**.

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, otvaram današnji sastanak i molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Zamenik sekretara Bogdan Oreščanin proziva narodne poslanike.

Pretsednik: Ima nas 22; kvorum, dakle, imamo. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Zamenik sekretara čita zapisnik dvanaeste sednice od 31 decembra 1945 godine.

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Primedaba nema, znači da se zapisnik overava.

Prelazimo na glavu XV, po nacrtu glavu XIV. Molim druga sekretara da pročita sve članove ove glave.

Zamenik sekretara čita naslov glave XV — Odnosi između organa državne vlasti i organa državne uprave — i sve članove.

Pretsednik: Ima li, drugovi narodni poslanici, principijelnih primedaba ovoj glavi? Reč ima drug Josip Rus.

Josip Rus: Formulacija čitave ove glave nije toliko jasna da bi se moglo sasvim precizno shvatiti da li je to nadležnost tih organa da ukinu uredbe, uputstva itd., ili su to instance u nekakvom upravnom postupku. Da li to više liči na upravni poredak, odnosno na upravni red, ili na organe koji su nadležni da mogu ukinuti odluke nižih organa?

Pretsednik: Ima li još ko da učini kakvu primedbu na ovu glavu? (Nema). Ja bih molio druga Gerškovića da da svoju reč.

Vladin poverenik d-r Leo Geršković: Drugovi, ova glava ustanovljava odnose između pojedinih stupnjeva organa državne vlasti i državne uprave. Prema tome, mi ne možemo od-

nose koji su postavljeni u ovoj glavi da upoređujemo sa odnosima nadležnosti u upravnom postupku, niti sa instancijama u postupku. U paragrafima ove glave ustanovljena su organizaciona načela našeg Ustava, a to je demokratski centralizam. Polazeći od stanovišta da narod u svima, i najnižim teritorijalnim jedinicama, odlučuje o svojim interesima, ipak je potrebno da narod u višim jedinicama, pretstavljen u višim organima, ima pravo da rasmatra odluke svojih nižih organa, da ispituje da li su one od opšteg interesa, da li zadiru u opšte interese ili ne. Bez toga načela moglo bi se dogoditi da mjesni ili seoski odbori budu organizacije za sebe, potpuno nezavisne. Kroz ustanove u ovoj glavi vidi se da viši organ državne vlasti ima pravo da poništi odluke nižeg organa vlasti ukoliko je ona protiv opšteg interesa. U času kad organ više državne vlasti ukida odluku organa niže vlasti, kod višeg su organa zastupljeni i oni koji su donijeli prvobitnu odluku. Time je data mogućnost da se, pored toga što se svakoj najnižoj jedinici daje mogućnost da raspravlja o poslovima mjesnog značaja, ipak ustanovljava jedna čvrsta zajednica cjelokupnog sistema državne vlasti. Prema tome, ne možemo uporediti taj odnos sa odnosom nadležnosti u upravnom postupku, nego je to kontrola viših organa nad radom nižih organa.

Pretsednik: Molim druga sekretara da pročita glavu XV.

Zamenik sekretara čita glavu XV — Odnosi između organa državne vlasti i organa državne uprave.

Pretsednik: Ima li primedaba ovoj glavi? (Nema). Molim druga sekretara da pročita član 126, koji postaje član 128.

Zamenik sekretara čita član 128.

Pretsednik: Pismenih primedaba po ovome članu nema. Ima li ko kakvu usmenu primedbu po ovome članu? (Nema). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član kako je stilizovan, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Nije niko). Objavljujem da je član 128 primljen. Molim, čitajte član 129.

Zamenik sekretara čita član 127 nacрта, koji postaje član 129.

Pretsednik: I po ovom članu, drugovi narodni poslanici, nije podnet nijedan pismeni predlog. Ima li usmenih primedaba po ovome članu? (Nema). Prema tome, glasamo za ovako redigovan član 129. Ko je za, neka izvoli dići ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Objavljujem da je član 129 primljen. Molim druga sekretara da pročita član 130.

Zamenik sekretara čita član 128, koji postaje član 130.

Pretsednik: Ima li primedaba po ovome članu? Ima reč Rato Dugonjić.

Rato Dugonjić: U članovima 128, 129 i 139 svuda se upotrebljava izraz „može poništiti”. Tako se kaže: „Pretsedništvo Narodne skupštine FNRJ može poništiti...” ili „Pretsedništvo Narodne skupštine republike može poništiti...” ili „Vlada republike može poništiti...” Prema ovim izrazima „može”, izgleda da može i da ne poništi akta koja nisu u saglasnosti sa Ustavom. Ja mislim da bi bolje bilo da se to postavi kao dužnost i da se kaže: „dužna je da poništi” ili „Savezna vlada će poništiti sva rešenja ukoliko nisu saglasna sa Ustavom”.

Pretsednik: Znači da se vraćamo natrag. Ima li još kakvih primedaba? (Nema). Šta misli drug izaslanik?

D-r Leo Geršković: Što se tiče člana 128 i 129, moglo bi se ovako stilizovati, a što se tiče člana 130, to je diskreciono pravo i Savezna vlada može obustaviti sva akta Vlade republike itd.

Pretsednik: Da vidimo za ova dva člana. Ima glasova da ostane stara stilizacija, a ima glasova da se to ostavi komisiji za definitivnu redakciju. Ima reč drug Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Ja mislim da ništa ne bi smetalo da ostane izraz ovakav kakav je upotrebljen u nacrtu. Meni izgleda očevidno da će kontrola zakonitosti i ustavnosti svih akata državnih ustanova podleći kontroli sa više strana. To jest, Javnog tužništva i viših organa državnih vlasti koji će kontrolu vršiti tim samim što im tu kontrolu Ustav stavlja u dužnost. Ko će se starati i čijom će se inicijativom pokrenuti da se jedan akt poništi, to mi ne možemo znati unapred. Ovde je rečeno da Savezna vlada može učiniti to svojom inicijativom, ne čekajući inicijativu drugih faktora. Daje se pravo Saveznoj vladi, ili Predsedništvu Skupštine da uzmu inicijativu i da ponište takva akta, ne čekajući druge faktore koji takođe imaju pravo inicijative. Zato mislim da ne bi ništa naročito bolje bilo da se izrično stavi koji faktori to moraju da učine, nego da se time htelo prosto da konstatuje da svi organi državne uprave imaju pravo da to učine uvek kad to nađu za shodno. Otuda ja nalazim da taj izraz treba da ostane onakav kakav je prvobitno unet i da nimalo ne menja samu suštinu i sam smisao.

Rato Dugonjić: Ja mislim da bi najbolje bilo ispraviti i reći „Savezna vlada obustaviće” itd.

Pretsednik: Postoje dva predloga, jedan da ostane redakcija ovakva kakva je i drugi predlog — za njenu izmenu. Ko je za staru redakciju, neka digne ruku. (Većina diže ruke).

Frane Frol: Mišljenja sam da se u petom redu sadašnjeg člana 130, ranije 128, iza riječi „sa saveznim Ustavom” stave riječi „i Ustavom republike”. Ovo zato, jer savezni ministri

mogu obustaviti sva akta ministara republike, ako nisu ne samo u saglasnosti sa Ustavom FNRJ nego i sa Ustavom republike.

D-r Dušan Bratić: Ja ne znam gde stoji da savezni ministar može obustaviti pravilnike i uredbe Vlade republike ako su one u suprotnosti sa Ustavom republike, jer je ovde priznato isključivo pravo Predsedništva Skupštine republike da ono može da obustavlja sva akta Vlade republike ako nisu u saglasnosti sa Ustavom i Ustavom republike i svima zakonima. Samo Predsedništvo republike može da obustavlja takva akta. Ja nisam nigde video da može savezni ministar obustaviti neki pravilnik republikanskog ministra, ako bi taj pravilnik bio u suprotnosti sa Ustavom republike, nego samo Predsedništvo narodne republike.

Bogdan Oreščanin: Ovdje se ne radi o poništenju pravilnika i uredaba nego samo o obustavljanju.

D-r Leo Geršković: Mislim da primjedba druga Bratića nije pravilna. Jer, iako Predsedništvo to može učiniti, ovdje se radi o tome da se ustanovi izvjestan nadzor Savezne vlade nad radom Vlade republike u izvjesnom smislu. Prema tome, ovo može da ostane.

Predsednik: Pošto više nema primedaba, prelazimo na glasanje. Oni drugovi poslanici koji su za ovu redakciju sa ispravkama i dopunama druga Frola, neka dignu ruku. (Svi dižu ruke). Objavljujem da je član 130 primljen. Molim sekretara da pročita član 131.

Zamenik sekretara čita član 131, ranije član 129 nacрта Ustava.

Predsednik: Ima li, drugovi narodni poslanici, primedaba ovome članu? Ima reč drug Bratić.

D-r Dušan Bratić: Molim jedno objašnjenje. Ovde, u drugoj alineji, gde se govori šta mogu da urade Vlada republike, pojedini njeni ministri i Glavni izvršni odbor autonomne pokrajine, kaže se „u okviru svoje nadležnosti“. Imamo jednu analognu ustanovu u članu 130 i tamo se kaže „U poslovima iz savezne nadležnosti“. Sad se radi o tome da li se ovim konstatuje nadležnost Vlade republike i Glavnog izvršnog odbora da mogu postupati u poslovima svoje nadležnosti kao što je to slučaj u članu 130, i onda bi bolje bilo reći „u poslovima iz svoje nadležnosti“ nego „u okviru svoje nadležnosti“, jer bi se to moglo dvojako tumačiti.

Predsednik: Ima li još ko od narodnih poslanika kakvu primedbu ili želi ko od narodnih poslanika još kakvo objašnjenje? (Ne želi niko). Molim druga izaslanika da dâ objašnjenje.

D-r Leo Geršković: Ja mislim, drugovi, da je ipak bolje

da ovdje ostanu riječi „u okviru svoje nadležnosti”. Ima za to razloga, ma da naoko izgleda da je to ista stvar kao gore. Radi se, najme, o tome: ovdje se ustanovljavaju odnosi između narodnih odbora. Svaki narodni odbor ima jedan izvjestan okvir svoje nadležnosti. Taj okvir određuju oni poslovi koji su mjesnog karaktera, a poslovi koji nisu mjesnog karaktera prelaze u nadležnost višeg odbora, na primjer, ulaze u okvir sreskog ili, recimo, okružnog odbora. Ovdje se radi o tome da jedan viši odbor, odnosno Vlada republike, može poništiti odluku u okviru „svoje nadležnosti”, to znači ukoliko odluka nižeg narodnog odbora prelazi okvir mjesnog karaktera i prelazi u okvir, djelokruga interesa, tih viših narodnih odbora, odnosno Vlade. Zbog toga nije dobro reći samo poslove „iz svoje nadležnosti” zato što su poslovi određeni. Može jedan određen posao, na primjer, osnivanje škole, da se daje u nadležnost sreskom odboru. Može to biti njegov posao za koji nije nadležna Vlada republike. Može jedan određen posao da postane u određenom času takvog značaja da prelazi okvir mjesnog interesa i da postane interes čitave republike. Zato ovdje nije rečeno „u poslovima” nego „u okviru”, dakle, jedna riječ koja ima daleko širi značaj u izvjesnom smislu, a ipak označava krug nadležnosti o kome se radi. Zato mislim da su pravilne riječi „u okviru svoje nadležnosti”.

Pretsednik: Pošto više primedaba nema, a drug Bratić je dobio objašnjenje, stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Molim druga sekretara da pročita član 132.

Zamenik sekretara čita član 132, prvobitno član 130.

Pretsednik: Ima li primedaba ovome članu? (Nema) Stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za pročitano redakciju člana 132, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Konstatujem da je ovaj član primljen i molim druga sekretara da pročita glavu XVI.

Zamenik sekretara čita glavu XVI i članove 131 i 132, koji postaju članovi 133 i 134.

Pretsednik: Ima li principijelnih primedaba ovoj glavi? (Nema). Pošto niko ne traži objašnjenje, prelazimo na glasanje ove glave. Molim sekretara da pročita naslov glave.

Zamenik sekretara čita glavu XVI — Jugoslovenska armija.

Pretsednik: Ko je za pročitano redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Nije niko). Prelazimo na član 133.

Zamenik sekretara čita član 133, ranije 131.

Pretsednik: Ima li primedaba ovome članu? Ima reč drug Dušan Vasiljević.

Dušan Vasiljević: Ja bih riječ „sila” zamijenio riječju „snaga”.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primedbu? Ima reč drug Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković: Ja bih učinio jednu sugestiju, ukoliko bi stilski bila dobra, jer bih želeo da se ovde na neki način istakne narodni karakter naše Jugoslovenske armije. To bismo mogli učiniti time, ako bismo iza reči „sila”, odnosno, ukoliko se usvoji promena, „snaga”, dodali reč „naroda”, tako da bi ovaj član glasio: „Jugoslovenska armija je oružana sila naroda Federativne Narodne Republike Jugoslavije”. Mislim da bi bilo dobro da se na neki način više istakne narodni karakter naše Armije.

Pretsednik: Ima li još kakva primedba? (Nema). Pošto primedaba nema, molim druga poverenika Gerškovića da se izjasni po ovim primedbama.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da bi se riječ „naroda” mogla umetnuti, a što se tiče riječi „sila” ili „snaga”, ja mislim da je to jedno te isto i da bi, prema tome, riječ „sila” mogla ostati.

Dušan Vasiljević: Ja bih htio samo nešto da objasnim.

Pretsednik: Ima reč Dušan Vasiljević.

Dušan Vasiljević: Ja bih htio da objasnim razlog zašto sam predložio riječ „snaga”. „Sila” i u narodu i po opštim shvaćanjima predstavlja jednu grubu snagu. Ovdje, kad se kaže „oružana snaga”, u ovome je pojam i fizičke snage i moralne snage i zato sam postavio primjedbu da se mjesto riječi „sila” stavi riječ „snaga”. Oružana snaga naroda — to je moralna i fizička pozitivna snaga kojom narod raspolaze za odbranu svoje zemlje i za postizavanje svojih ciljeva.

Pretsednik: Molim druga Gerškovića da pročita novu redakciju ovoga člana.

D-r Leo Geršković (čita):

„Jugoslovenska armija je oružana sila naroda Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Njen je zadatak da obezbeđuje i brani nezavisnost države i slobodu naroda. Ona je čuvar nepovredivosti državnih granica, ona služi održavanju mira i bezbednosti.

Pretsednik: Stavljam pročitani član na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Većina diže ruke). Ko je protiv? (Trojica glasaju protiv). Konstatujem da su trojica glasala protiv. Molim druga sekretara da pročita član 134, po prvobitnoj redakciji član 132.

Zamenik sekretara čita član 134, raniji član 132.

Pretsednik: Ima reč d-r Josip Hrnčević.

D-r Josip Hrnčević: Ja bih predložio da se poslije riječi „vojnom” dodadu riječi „i oružanom”.

Joza Milivojević: Ja držim da je u ovom tekstu člana 134, na kraju prve rečenice, ispušteno da se kaže da Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije imenuje Narodna skupština FNRJ „na zajedničkom zasjedanju oba doma”.

Pretsednik: Ima reč Dušan Vasiljević.

Dušan Vasiljević: Ja bih i ovdje opet bio za to da se riječ „sila” zamijeni riječju „snaga”. Ovo je jedna finesa jezika i treba dobro razumjeti duh jezika da bi se razumjelo značenje riječi „sila” i „snaga”. Riječ „sila” znači grubu silu, a riječ „snaga” znači mogućnosti da se brani. Svakako da je riječ „snaga” pozitivna riječ, a ova druga riječ „sila” manje je pozitivna riječ.

Pretsednik: Reč ima drug Zogović.

Radovan Zogović: Iz riječi „vojna sila” ne proizilazi „nasilje”. Ali ako iz te riječi ipak proizilazi nekakvo „nasilje”, onda se, u našem slučaju, radi samo o nasilju nad nasiljem. „Vojna sila” — to je specijalan termin, koji je nastao u ratu i naročito se u ratu upotrebljava. Taj termin, bez sumnje, sadrži u sebi izraz „snaga”, ali je širi i precizniji od izraza „oružana snaga”. Smatram da bi bilo besmisleno da se ovoj diskusiji (da li je bolji jedan ili drugi termin kao takav) daje neko političko značenje.

Pretsednik: Ima reč drug Andrejev.

Bane Andrejev: Ja mislim da mi više ne diskutujemo oko ovoga, nego da ostavimo to Redakcionom odboru.

Pretsednik: Reč ima poverenik d-r Leo Geršković.

D-r Leo Geršković: Tu su tri prijedloga. Jedan je prijedlog učinio drug Hrnčević tražeći da se u rečenici člana 134, gdje se govori da Vrhovni komandant rukovodi svom vojnom silom, stave i riječi „i oružanom”, tako da Vrhovni komandant rukovodi svom vojnom i oružanom silom, jer sama riječ „vojnom” ne obuhvata i svu oružanu snagu kojom takode rukovodi Vrhovni komandant. Taj se prijedlog može prihvatiti.

Drugi je prijedlog u tome da se riječ „sila” zamijeni riječju „snaga”, ali ja smatram da to treba prepustiti Redakcionom odboru.

Treći je prijedlog Joze Milivojevića da se na kraju prve rečenice člana 134 dodadu riječi „na zajedničkoj sednici oba doma”, koji se takode može primiti, tako da bi ovaj član glasio ovako:

„Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije imenuje Narodna skupština FNRJ na zajedničkoj sednici oba doma. Vrhovni komandant rukovodi svom vojnom i oružanom silom Federativne Narodne Republike Jugoslavije”.

Pretsednik: Stavljam na glasanje ovaj član 134 kako ga je pročitao drug poverenik d-r Geršković. Ko je za taj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Prema tome, ovaj član 134 primljen je. Idemo dalje.

Zamenik sekretara čita glavu XVII, po prvobitnom predlogu glavu XVI, i član 133, koji postaje član 135.

Pretsednik: Ima li principijelnih primedaba kod ove glave? Reč ima Frane Frol.

Frane Frol: Cio nacrt Ustava podijeljen je bio u dva dijela i to na prvi dio, koji govori o osnovnim načelima, i drugi dio, koji govori o državnom uređenju. Ja mislim da bi ove prelazne i završne odredbe glave XVII trebalo da čine jedan zasebni dio, treći, te predlažem da prije glave XVII dođe „Treći deo“.

Pretsednik: Ima li još principijelnih primedaba? (Nema). Molim druga poverenika da se izjasni o predlogu druga Frola.

D-r Leo Geršković: Može se prihvatiti prijedlog druga Frola da se glava XVII stavi pod „Treći deo“.

Pretsednik: Stavljam na glasanje predlog Frana Frola, koji je usvojio i poverenik Ministra za Konstituantu, da se pred glavom XVII stavi „Treći deo“. Ko je za taj predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Objavljujem da je ovaj predlog primljen. Neka drug sekretar pročita treći deo, glavu XVII — Prelazne i završne odredbe — kao i član 135.

Zamenik sekretara čita naslov glave XVII i član 135.

Pretsednik: Ima li ko od narodnih poslanika da učini kakvu primedbu ovome članu? Ima reč drug Dušan Vasiljević.

Dušan Vasiljević: Ja imam da učinim primjedbu da se može dogoditi da neko lice iz člana 135 izgubi i poslije toga biračko pravo, iako je glasalo za Ustavotvornu skupštinu. Ja neću da postavim naročitu redakciju zbog ovoga, ali smatram za dužnost da vam skrenem pažnju na to.

Pretsednik: Ima li još ko da učini kakvu primedbu? (Nema). Molim vladinog poverenika da se izjasni o primedbi druga Vasiljevića.

D-r Leo Geršković: Ja mislim da to nije nužno, jer se ovim članom Ustava određuje da sva lica mlada od 18 godina, koja su bila u biračkim spiskovima za izbore za Ustavotvornu skupštinu, zadržavaju to pravo. Mi smo, dakle, ovaj član unijeli samo zbog toga da se tim licima to pravo ne bi ukinulo.

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za to da se ovaj član primi onako kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Objavljujem da je ovaj član primljen. Dajem 10 minuta odmora.

(Posle odmora)

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, nastavljamo sednicu Ustavotvornog odbora Skupštine naroda.

Prema dogovoru sa Ustavotvornim odborom Savezne skupštine, treba da izaberemo jednu komisiju od pet članova, koja će sa komisijom od pet članova Ustavotvornog odbora Savezne skupštine da ujednači sve tekstove i izmene koje su predložene i kod nas i kod njih. Eto, takav zadatak stoji pred nama. Do vaše volje stoji da iznesete predlog koja će petorica biti izabrana.

Jaša Prodanović: Ja imam predlog za pet lica koja bi trebalo da uđu, a o tome sam se sporazumeo i sa g. Sinišom Stankovićem. Za tu komisiju ja predlažem ova lica: d-r Sinišu Stankovića, d-r Dušana Bratića, Frana Frola, d-r Josipa Hrnčevića i Franca Lubeja.

Pretsednik: Ima li još ko kakav predlog? (Nema). Pošto drugih predloga nema, stavljam ovaj predlog druga Jaše Prodanovića na glasanje. Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je ovaj predlog primljen.

Mi smo, znači, za danas svršili svoj posao. Molim izabranu petoricu drugova da dođu sutra na sednicu, jer oni treba sa izabranom petoricom iz Ustavotvornog odbora Savezne skupštine da produže svoj posao.

A sad, drugovi narodni poslanici, zaključujem današnju sednicu Ustavotvornog odbora. Iduća sednica biće sazvana pišmenim putem.

(Sednica je zaključena u 17,30 časova).

Четрнаеста седница

(4 јануара 1946)

Почетак у 10,45 часова.

Претседавао председник **Божидар Масларић**.

Претседник: Другови народни посланици, отварам XIV седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Мслим друга секретара да изврши прозивку чланова.

Секретар Митар Бакић прсзива чланове Одбора.

Претседник: Пошто нас има довољно, можемо почети са радом. Молим друга Бакића да прочита записник прошле седнице.

Секретар чита записник тринаесте седнице, одржане 2 јануара 1946 године.

Претседник: Има ли, другови народни посланици, примедаба овом записнику? (Нема). Значи, записник се прима и оверава.

Следећа тачка нашег дневног реда је есте извештај Координационог одбора у погледу изједначавања текстова и свих амандмана и предлога који су поднети Министру за Конституанту и појединим уставотворним одборима. Мслим друга секретара да прочита извештај, члан по члан, како је који измењен, па ћемо онда гласати.

Секретар: Да бисмо убрзали поступак, нека сваке прати Устав, а ја ћу читати измјене.

Претседник: Гласаћемо одмах за сваку измену члана.

Богдан Орешчанин: Најбоље би било да чита неко ко је био у Координационом одбору.

Претседник: Ја бих предложио друга Хрнчевића. Молим друга Хрнчевића да прочита извештај.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 1, од ријечи „који су“, измењен текст гласи: „на основу права на самоопредељење, укључујући право на оцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави“.

Према томе, у цјелини члан 1 гласи:

„Федеративна Народна Република Југославија је савезна народна држава републиканског облика, заједница равнсправних народа, који су на основу права на самостредење, укључујући право на оцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави“.

Претседник: Жели ли ко објашњење? (Не жели). Ко је против овог члана, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 1 у свој редакцији примљен.

Д-р Јосип Хрччевић: У члану 3 и 4 остају измјене Одбора које су идентичне у оба одбора. Према томе, мислим да њих не треба читати.

У члану 7 почетак прве реченице гласи: „Све претставничке органе државне власти бирају...“

Друга реченица у другом ставу гласи: „Законом ће се прописати у којим случајевима, под којим условима и на који начин бирачи могу опозвати своје народне претставнике и пре истека рока за који су изабрани“.

Према томе, цио члан 7 гласи:

„Све претставничке органе државне власти бирају грађани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем.“

Народни претставници у свим органима државне власти одговорни су својим бирачима. Законом ће се прописати у којим случајевима, под којим условима и на који начин бирачи могу опозвати своје народне претставнике и пре истека рока за који су изабрани“.

Претседник: Молим, ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је члан 7 једногласно примљен.

Д-р Јосип Хрччевић: У члану 8, мјесто „Сви органи“, ставља се „Органи“. Други став гласи: „Сви акти органа државне управе и органа правосуђа морају бити основачи на закону“. Према томе, цио члан 8, гласи:

„Органи државне власти врше власт на основу Устава ФНРЈ, устава појединих народних република, закона ФНРЈ, закона народних република и општих прописа виших органа државних власти.“

Сви акти органа државне управе и органа правосуђа морају бити основани на закону“.

Претседник: Има ли ко да је против ове редакције члана 8? (Нема). Објављујем да је члан 8 у овој редакцији примљен.

Д-р Јосип Хрччевић: Наслов главе III гласи: „Основна права народа и народних република“.

Претседник: Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Није нико), Објављујем да је наслов главе III примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 9, став други, мјесто „заштићује“ ставити „штити“. Став трећи, иза ријечи „безбедност“ ставити запету и ријеч „као“. Према томе, члан 9 у цјелини гласи:

„Сувереност народних република у саставу Федеративне Народне Републике Југославије ограничена је само правима која су овим Уставом дата Федеративној Народној Републици Југославији.

Федеративна Народна Република Југославија штити и брани суверена права својих народних република.

Федеративна Народна Република Југославија штити безбедност, као и друштвено и политичко уређење својих народних република“.

Претседник: Ко је против редакције члана 9 како је прочитана, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 9 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 10 бришу се посљедње двије ријечи и члан почиње ријечима „Противустанан је сваки акт...“ Према томе, члан 10 у цјелини гласи:

„Противустанан је сваки акт уперен против суверености, равноправности и националне слободе народа Федеративне Народне Републике Југославије и њихових народних република“.

Претседник: Ко је против ове редакције члана 10, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 10 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 11 дијели се на три става и гласи:

„Свака народна република има свој Устав.

Народна република доноси свој Устав самостално.

Устав народне републике мора бити у сагласности са Уставом ФНРЈ“.

Претседник: Ко је против ове редакције члана 11, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 11 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 12 додаје се други став који гласи:

„Границе народне републике не могу се мењати без њеног пристанка“.

Према томе, члан 12 у цјелини гласи:

„Разграничења територија народних република врши Народна скупштина ФНРЈ.

Границе народне републике не могу се мењати без њеног пристанка“.

Претседник: Ко је против прочитане редакције члана

12, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 12 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 13 ријеч „уживају“ из првог реда пребацује се иза ријечи „Југославије“. У трећем реду брише се ријеч „сва“ а ријеч „права“ замјењује се са „право“. Према томе, члан 13 дефинитивно гласи:

„Националне мањине у Федеративној Народној Републици Југославији уживају право и заштиту свог културног развика и слободне употребе свог језика“.

Претседник: Ко је против ове редакције члана 13, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 13 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 14, други ред, иза ријечи „јесу“ ставља се ријеч „или“; трећи ред, иза ријечи „имовина“ ставља се запета и ријечи „то јест имовина“; иза ријечи „државе“ ставља се запета.

Почетак другог става гласи: „Сва рудна и друга блага у утроби земље, воде, укључујући минералне и лековите“; у четвртм реду истог става место „радио-веза“ ставља се „радио“.

Иза тога става додаје се нов став који гласи:

„Средства за производњу у рукама државе искоришћава држава сама или их даје другом на искоришћавање“.

Према томе, цео члан 14 гласи:

„Средства за производњу у Федеративној Народној Републици Југославији јесу или општенародна имовина, то јест имовина у рукама државе, или имовина народних задружних организација, или имовина приватних физичких или правних лица.

Сва рудна и друга блага у утроби земље, воде, укључујући минералне и лековите, извори природне снаге, средства железничког и ваздушног саобраћаја, пошта, телеграф, телефон и радио јесу општенародна имовина.

Средства за производњу у рукама државе искоришћава држава сама или их даје другом на искоришћавање.

Спољна трговина је под контролом државе“.

Претседник: Ко је против члана 14 у овој редакцији, нека дигне руку. (Није нико). Објављујем да је члан 14 примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У претпоследњем реду члана 15 брише се ријеч „народних“, а у последњем реду, иза ријечи „организација“, додају се ријечи „радног народа“. Према томе, члан 15 гласи:

„У циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања и правилног искоришћавања свих привредних могућности и снага, држава даје правац при-

вредном животу и развиту путем општег привредног плана, ослањајући се на државни и задружни привредни сектор а остварујући општу контролу над приватним сектором привреде.

У остваривању општег привредног плана и привредне контроле држава се ослања на сарадњу синдикалних организација радника и намештеника и других организација радног народа“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члану 16 додаје се нов први став који гласи:

„Општенародна имовина главни је ослонац државе у развиту народне привреде“.

Стари први став постаје трећи. Према томе, члан 16 гласи:

„Општенародна имовина главни је ослонац државе у развиту народне привреде.“

Општенародна имовина стоји под нарочитом заштитом државе.

Управљање и располагање општенародном имовином одређује се законом“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члану 18 додаје се други став који гласи:

„Зајемчује се наслеђивање приватне својине. Право наслеђа уређује се законом“.

Иза старог другог става додаје се нов став који гласи:

„Забрањује се постојање приватних монополистичких организација, као што су картели, синдикати, трустови и сличне организације створене у циљу диктирања цена, монополисања тржишта и оштећивања интереса народне привреде“.

Иза старог последњег става, у коме се бришу речи „и уз законску накнаду сопственику“, додаје се „Законом ће се одредити у којим ће се случајевима и у којој висини дати накнада сопственику“.

Иза тога додаје се нов став који гласи:

„Под истим условима могу се законом национализовати поједине привредне гране или предузећа ако то траже општи интереси“.

Према томе, члан 18 гласи:

„Зајемчује се приватна својина и приватна предузимљивост у привреди.

Зајемчује се наслеђивање приватне својине. Право наслеђа уређује се законом.

Нико не сме употребљавати право приватне својине на штету народне заједнице.

Забрањује се постојање приватних монополистичких организација, као што су картели, синдикати, трустови и сличне организације створене у циљу диктирања цена, монополисања тржишта и оштећивања интереса народне привреде.

Приватна својина може се ограничити или експроприсати ако то тражи општи интерес, али само на основу закона. Законом ће се одредити у којим ће се случајевима и у којој висини дати накнада сопственику.

Под истим условима могу се законом национализовати поједине привредне гране или предузећа ако то тражи општи интерес“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку).

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 19 последњи став продужује се ријечима: „својом општом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“.

Према томе, члан 19 гласи:

„Земља припада онима који је обрађују.

Закон одређује може ли и колико земље имати установа и лице које није земљорадник.

Не може бити великих земљишних поседа у приватним рукама ни по коме основу.

Максимум приватног земљишног поседа одређује закон.

Држава нарочито заштићује и помаже малог и средњег сељака својом општом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Члан 19 је примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 20 ријеч „уједини“ замјењује се ријечју „удружује“, а ријечи „привредног изабљивања“ замјењују се ријечима „привредне експлоатације“.

Иза посљедњег става додаје се нов став који гласи:

„Малолетна лица у радном односу уживају нарочиту заштиту државе“.

Према томе, члан 20 гласи:

„Привредним и другим мерама држава помаже радни народ да се удружује и организује у циљу одбране од привредне експлоатације.

Држава заштићује лица у најамном односу обезбеђењем права удруживања, ограничењем радног дана, одређивањем минималних надница (плата), социјалним осигурањем и заштитом права на плаћени годишњи одмор.

Малолетна лица у радном односу уживају нарочиту заштиту државе“.

Претседник: Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 22, у другом реду другог става, мјесто ријечи „чине ограничења“ стављају се ријечи „ограничавају“.

Према томе, члан 22 гласи:

„Сви грађани Федеративне Народне Републике Југославије равноправни су без обзира на народност, расу и вероисповест.

„Сваки акт којим се грађанима дају привилегије или ограничавају права на основу разлике у народности, раси или вери, као и свако проповедање националне, расне или верске мржње и раздора, противно је Уставу и кажњиво“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 23, у четвртном ставу, трећи ред, мјесто ријечи „грађанских права“ стављају се ријечи „бирачког права“.

Према томе, члан 23 гласи:

„Сви грађани без разлике пола, народности, расе, вероисповести, ступња образовања и места становања, који су навршили 18 година старости, имају право да бирају и да буду бирани у све органе државне власти.

Грађани који се налазе у редовима Југословенске армије имају право да бирају и да буду бирани као и остали грађани.

Бирачко право је опште, једнако и непосредно и врши се тајним гласањем.

Не уживају бирачко право лица под старатељством, лица која су судском пресудом лишена бирачког права у времену док дејство пресуде траје, и лица која на основу савезног закона изгубе бирачко право“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели).

Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Молим, даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 24 измијењен први став гласи:

„Жене су равноправне са мушкарцима у свима областима државног, привредног и друштвено-политичког живота“.

У другом ставу мјесто ријечи „једнаку награду“ стављају се ријечи „једнаку плату“. Иза ријечи „мушкарци“ брише се ријеч „жене“ и ставља се „и уживају посебну заштиту у радном односу“. Остале ријечи се бришу.

У посљедњем ставу мијења се ред ријечи те став гласи: „Држава нарочито заштићује интересе матере и детета, оснивањем породилишта, дечијих домова и обданишта и правом матере на отсуство пре и после порођаја“.

Према томе, члан 24 гласи:

„Жене су равноправне са мушкарцима у свима областима државног, привредног и друштвено-политичког живота.“

За једнак рад жене имају право на једнаку плату као и мушкарци и уживају посебну заштиту у радном односу.

Држава нарочито заштићује интересе матера и детета оснивањем породилишта, дечијих домова и обданишта и право матере на плаћено отсуство пре и после порођаја“.

Претседник: Да ли је ко *против* ове редакције? (Није нико). Констатујем да није нико *против*. Молим д-р Хрнчевића да чита даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 25 додају се на крају два нова става која гласе:

„Забрањена је злоупотреба цркве и вере у политичке сврхе и постојање политичких организација на верској основи.“

Држава може материјално помагати верске заједнице“.

Према томе, члан 25 гласи:

„Грађанима је зајемчена слобода савести и слобода вероисповести.“

Црква је одвојена од државе.

Верске заједнице слободне су у својим верским пословима и у вршењу верских обреда.

Забрањена је злоупотреба цркве и вере у политичке сврхе и постојање политичких организација на верској основи.

Држава може материјално помагати верске заједнице“.

Претседник: Да ли је овај члан јасан? (Јесте). Ко је *против*? (Није нико). Констатујем да није нико *против* и идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Код члана 26 прва два става мијењају се и гласе:

„Брак и породица су под заштитом државе. Држава законом уређује правне односе брака и породице.

Пуноважан је само онај брак који се закључује пред надлежним државним органима. После закључења брака грађани могу извршити и венчање по верским прописима“.

У четвртном ставу, посљедњи ред, иза ријечи „права“ додати ријечи „и дужности“. Иза посљедње реченице додати реченицу: „Положај ванбрачне деце регулише са законом“.

Према томе, члан 26 гласи:

„Брак и породица су под заштитом државе. Држава законом уређује правне односе брака и породице.

Пуноважан је само онај брак који се закључи пред надлежним државним органима. После закључења брака грађани могу извршити и венчање по верским прописима.

Сви брачни спорови спадају у надлежност народних судова.

Родитељи имају према деци рођеној ван брака исте обавезе и дужности као и према брачној деци. Ванбрачна деца имају једнака права и дужности са брачном. Положај ванбрачне деце регулише се законом“.

Претседник: Да ли жели ко какво објашњење? (Не жели нико). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Није нико). Није нико *против*, идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 27 остаје без промјене.

У члану 28, у другом реду, у другом ставу, између ријечи „без“ и ријечи „решења“, додати ријечи „писменог и образложеног“, а брисати ријечи „без одобрења“ и додати реченицу „Најдужи рок притвора одређује закон“.

Шести став мијења се и гласи:

„Казне за прекршаје правних прописа могу органи државне управе изрицати само у границама које су одређене законом“.

Посљедњи став, први ред, иза ријечи „држављанин“ ставити „ФНРЈ“. Други ред, иза ријечи „из“ брисати ријеч „земље“ и ставити ријеч „државе“. Остале ријечи до краја бришу се и замјењују реченицом: „Само у случајевима прописаним законом може грађанин бити протеран из свог пребивалишта“. Додаје се нов став који гласи:

„Држављани ФНРЈ уживају заштиту ФНРЈ у страним државама“.

Према томе, члан 28 гласи:

„Зајемчена је неприкосновеност личности грађана.

Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без писменог и образложеног решења суда или јавног тужиоца. Најдужи рок притвора одређује закон.

Нико не може бити кажњен за кривично дело без одлуке надлежног суда, донете на основу закона којим је одређена надлежност суда и кривично дело.

Казне се могу установити и изрицати само на основу закона.

Нико, ако је достижан државним органима, не може бити суђен а да није по закону саслушан и на прописан начин позват да се брани.

Казне за прекршаје правних прописа могу органи државне управе изрицати само у границама које су одређене законом.

Ниједан држављанин ФНРЈ не може бити протеран из државе.

Само у случајевима прописаним законом може грађанин бити протеран из свог пребивалишта.

Држављани ФНРЈ уживају заштиту ФНРЈ у страним државама“.

Претседник: Да ли је ко против прсчитане редакције? (Није никс). Пошто нико није *против*, констатујем да је члан 28 у новој редакцији примљен и молим д-р Хрнчевића да настави.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 29, у другом ставу, у трећем реду, мјесто ријечи „имаоца“ ставити ријеч „држаоца“

Претседник: Да ли је ко против ове измене? (Није нико). Молим д-р Хрнчевића да продужи.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 30 остаје без промјене.

У члану 31 мјесто ријечи „демскратију“ ставити ријечи „демократска начела“.

Претседник: Да ли примате ову измену? (Прима се). Констатујем да је ова измена прихваћена.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 32 остаје без измјене.

У члану 33, у првом реду, мјесто ријечи „једнако“ ставити ријеч „подједнако“.

Претседник: Ко је против ове промене? (Није нико). Констатујем да није нико *против*.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 41 постаје члан 34 и додаје му се нов други став који гласи:

„Издаја отаџбине је највећи злочин према народу“.

Тако члан 34 гласи:

„Одбрана отаџбине највиша је дужност и част сваког грађанина.

Издаја отаџбине је највећи злочин према народу.

Војна обавеза грађана је општа“.

Претседник: Да ли жели ко од народних посланика какво објашњење? (Не жели нико). Пошто нико не жели објашњење, приступамо гласању за прочитани текст. Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико није *против*, настављамо.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 34 постаје члан 35, а у првом реду ријечи „се стара“ замјењују се ријечима „је дужна“, тако да члан гласи:

„Држава је дужна да ратним инвалидима обезбеди...“ итд.

Претседник: Да ли је ко против ове измене? (Није нико). Молим д-р Хрнчевића да настави.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 35 постаје члан 36. У првом реду мјесто ријечи „здравље“ ставити „подизање здравља“. У трећем реду, иза ријечи „болница“, ставити ријеч „апотека“ и запету.

Додати нов став ксји гласи:

„Држава води бригу о физичком васпитању народа, нарочито омладине, ради подизања здравља и радне способности народа, као и одбранбене моћи државе“.

Према томе, члан 36 гласи:

„Држава се стара за подизање здравља народа организацијом и контролом здравствене службе, болница, апотека, санаторијума, лечилишта и опоравилишта и других здравствених установа.

Држава води бригу о физичком васпитању народа, нарочито омладине, ради подизања здравља и радне способности народа, као и одбранбене моћи државе“.

Претседник: Да ли је ко против ове нове редакције? (Није нико). Нема никог *против*, идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 36 постаје члан 37. Овоме члану додаје се на крају нов став:

„Ауторско право заштићено је законом“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 37 постаје члан 38. Овоме члану додаје се нов, други став, који гласи:

„Држава посвећује нарочиту пажњу и заштићује васпитање омладине“.

Иза овога додаје се нов став који гласи:

„Малолетна лица стоје под нарочитом заштитом закона“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите чути даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 38 постаје члан 39. Други став мијења се и гласи:

„Против решења органа државне управе, као и против неправилних поступака службених лица, грађани имају право жалбе у границама закона“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Никс не диже руку). Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 39 постаје члан 40, члан 40 постаје члан 41, а члан 41 постаје члан 42. Они остају непромијењени.

Члан 42, који постаје члан 43, мијења се и гласи:

„Ради заштите грађанских слобода и демократског уређења ФНРЈ, утврђеног овим Уставом, незаконито је и кажњиво употребљавати грађанска права ради промене и нарушавања уставног уређења у противдемократском циљу“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 44, први став, мјесто „све послове који“ ставити „сва права која“, мјесто ријечи „дати“ ставити „дата“. Према томе, став први гласиће:

„Федеративна Народна Република Југославија врши сва права која су јој дата у надлежност Уставом“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Други став мијења се и гласи:

„У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, у лицу највиших савезних органа државних власти и органа државне управе, спадају:“.

Претседник: Има ли ко каква обавештења да тражи код овога члана? (Нема). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У тачки 1) мјесто ријечи „измјене и допуне“ ставити ријечи „промена и допуна“. У трећем реду ријеч „Устава“ написати малим словом. Према томе, тачка 1) овога члана имала би да гласи:

„1) промена и допуна Устава ФНРЈ, старање о његовом извршењу и осигурање сагласности устава република са Уставом ФНРЈ;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачке 2) и 3) остају непромијењене, а у тачки 4), у трећем реду, иза ријечи „односима“ ставити тачку и запету, избрисати ријеч „склапање“, а мјесто „међународних уговора“ ставити „међународни уговори“, тако да тачка 4 гласи:

„претстављање Федеративне Народне Републике Југославије у међународним односима; међународни уговори;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачка 5 остаје неизмијењена, а у тачки 6 ријеч „с“ замјењује се ријечју „са“, тако да тачка 6 гласи:

„опште руководство и контрола трговинских односа са иностранством;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Код тачке 7 брисати ријеч „слови“ тако да та тачка гласи:

„народна одбрана и државна безбедност;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачка 8 мијења се и гласи:

„железнице, ваздушни, поморски и речни саобраћај;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачке 9, 10 и 11 остају неизмијењене, а тачки 12 додаје се на крају ријеч „статистика“.

Претседник: Има ли ко шта да примети код тачке 12? (Нема). Значи да је примљена како је известилац прочитао. Изволите читати даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачка 13 остаје непромијењена, а код тачке 14 брисати ријеч „закључивања“, а мјесто „савезних зајмова“ ставити „савезни зајмови“; мјесто „последњи осигурања“ ставити „осигурање“, тако да та тачка сада гласи:

„14) новчани и кредитни систем; савезни зајмови; девизни и валутни промет; осигурање; царине; државни монополи;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи, примљена је онако како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачке 15, 16, 17 и 18 остале су неизмијењене, а тачка 19 мијења се и гласи:

„путеви, реке, канали и луке општедржавног значаја;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код тачке 19? (Нема). Значи да је тачка 19 примљена како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Иза ове тачке 19 ставља се нова тачка 20, која гласи:

„20) контрола спровођења савезних закона;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код ове тачке? (Нема). Значи да је примљена како је известилац прочитао.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачка 20 постаје тачка 21 и остаје неизмијењена. Тачка 21 постаје тачка 22 и гласи:

„законодавство о уређењу судова, о јавном тужиоштву, о адвокатури; кривични законик; законодавство о грађанском парничном и ванпарничном, извршном, стечајном, кривичном и општем управном поступку и лично стању грађана; начела приватног права;“

Претседник: Има ли ко шта да примети код тачке 22? (Нема). Значи да је тачка 22 примљена онако како је прочитао известилац.

Д-р Јосип Хрнчевић: Тачка 22 постаје тачка 23 и на крају се додају ријечи „о задругарству“. Тачка 23 постаје тачка 24. Она се мијења и гласи:

„доношење општих начела за законодавство и за руководство република у области рударства, шумарства и водних снага; грађевинарства; привредног пословања; политике цена; јавних зајмова и дажбина; здравља и физичке културе; просвете; социјалног старања и организације државне власти“. Остатак тачке остаје неизмијењен, осим што се ријеч „врше“ из посљедњег става ставља иза ријечи „републике“.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против овога члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 45 трећи став постаје став први.

Претседник: Жели ли ко какво објашњење? (Не жели). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Чланови 46, 47 и 48 остају непромијењени. Члан 49 мијења се и гласи:

„Народна скупштина ФНРЈ носилац је народног суверенитета ФНРЈ“.

Претседник: Тражи ли ко какво објашњење? (Не тражи). Ко је против ове редакције, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 50 мијења се почетак, који гласи:

„Народна скупштина је врховни орган државне власти у ФНРЈ и врши...“

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Ко је против овог члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Чланови 51 и 52 остају непромијењени. У члану 53 ријеч „држављани“ замијењује се ријечју „грађани“.

Претседник: Има ли каквих примедба? (Нема). Ко је против овога члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Чланови 54 до 58 остају непромијењени. У члану 58 мјесто ријечи „заседају“ ставити „заседавају“.

Претседник: Ко је против овога члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 59 мјесто ријечи „три“, у првом и другом ставу, ставити ријеч „два“, а мјесто ријечи „два“, у првом и другом ставу, ставити „три“.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 60 остаје без измјене. У члану 61, први став, мјесто ријечи „заседају“ ставити „заседавају“.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 62 остаје без измјене. У члану 63 додати нов став први, који гласи:

„Право подношења законских предлога имају Савезна влада, чланови Савезне владе и народни посланици оба дома“.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 64, први став, мјесто „сваки од домова“, ставити „сваки дом“. У истом ставу, пети ред, иза ријечи „је“, ставити ријеч „предлог“.

У трећем ставу, петом реду, иза ријечи „предмету“, ставити „тачку“ и брисати све ријечи до краја.

Претседник: Ко је против овог члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 65, други ред, брисати ријеч „свих“.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 66, иза ријечи „Службеном листу“, а пре наводнице, ставити „ФНРЈ“.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 67 измијењен почетак гласи:

„Сваки дом бира одборе...“

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 68 остаје без измјене. У члану 69, други став, мјесто ријечи „ухапшени“ ставити „лишени слободе“. Мјесто ријечи „судски“ ставити „кривични“, а посљедњу реченицу продужити ријечима: „осим у случају затицања на делу злочина, о чему се мора одмах извести Претседништво Народне скупштине“.

Претседник: Ко је против овог члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 70, трећи ред, ријечи „период рада све“ замијенити ријечима „трајања свог мандата“, а иза ријечи „траје“ ставити тачку и брисати све ријечи до краја.

Претседник: Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 71 остаје непромијењен. У члану 72, први став, иза ријечи „врши“ замијенити остатак реченице ријечима: „промену и допуну Устава“.

У другом ставу ријеч „измену“ замијенити ријечју „промену“.

У трећем ставу мјесто ријечи „измени“ ставити ријеч „промену“.

У другом ставу ријеч „измену“ замијенити ријечју „промена“.

Иза тога става ставити нов став који гласи:
„Усвојену промену или допуну Устава проглашује Народна скупштина на заједничкој седници оба дома“.

Претседник: Ко је против овога члана, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 73 остаје без измјене. У

члану 74, тачка 1, мјесто ријечи „заседање“ ставити ријеч „заседања“.

Тачка 4 мијења се и гласи:

„4) оцењује сагласност закона република са Уставом ФНРЈ и савезним законима уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ, а на захтев Савезне владе, претседништва народних скупштина република, Врховног суда ФНРЈ, јавног тужиоца ФНРЈ и по сопственој иницијативи“;

Из тачке 5 ријечи „издаје указе“ пребацују се на крај шесте тачке.

Тачка 8 мијења се и гласи:

„8) додељује одликовања и почасна звања Федеративне Народне Републике Југославије према прописима савезног закона“;

У тачки 10 мјесто „опуномоћене посланике“ ставити „опуномоћене министре“.

У тачки 11, иза ријечи „писма“, ставити ријечи „код њега акредитованих“.

У тачки 12, у другом и трећем реду, брисати ријечи „у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ, и то“.

У тачки 13, први ред, иза ријечи „разрешава“ ставити запету, други ред, иза ријечи „влада“ ставити запету, а мјесто ријечи „савезне министре“ ставити „чланове“ Савезне владе“ и на крају тачке додати „уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ“.

У тачки 14 мјесто ријечи „министрима“ ставити „члановима владе“.

Тачка 15 мијења се и гласи:

„15) на предлог Претседника Савезне владе мења, спаја и укида постојећа министарства и комисије у времену између заседања Народне скупштине и уз њену накнадну потврду“;

Тачка 16 мијења се и гласи:

„16) одређује на предлог Савезне владе која предузећа имају општедржавни значај и долазе под непосредну управу Савезне владе“;

Претседник: Пошто се гласало о свакој тачки члана 74 посебно и сви су народни посланици гласали за, то објављујем да је члан 74 у целини примљен како је у новој редакцији прочитан.

Д-р Јосип Хрнчевић: На реду је глава VIII. Наслов главе VIII мијења се и гласи: „Савезни органи државне управе“.

У члану 77, први ред, мјесто ријечи „наредбодавни“ ставити „управни“.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Ко је *против*, нека дигне руку. (Није нико). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 78, други став, брисати ријечи „нарочитог“. У петом реду брисати ријеч „тачном“, а на крају посљедње реченице додати ријечи „и контролише њихово спровођење“.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Да ли је ко *против*? (Није нико). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 79 измијењени почетак гласи:

„Уредбе, упутства, наредбе и решења Савезне владе обавезна су...“.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Ко је *против*, нека дигне руку. (Није нико). Читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 80, други ред, мјесто ријечи „савезних“ ставити „својих“, а иза ријечи „комисија“ ставити ријеч „и“. У трећем реду, иза ријечи „комитета“, ставити тачку и брисати све ријечи до краја става.

У другом ставу, у једанаестом реду, брисати ријечи „Владе и“ а реч „министара“ замијенити ријечима „чланова владе“.

Претседник: Је ли и ово јасно? Треба ли да се прочита цео став?

Д-р Јосип Хрнчевић: Да прочитам посљедњу реченицу овога члана. Та посљедња реченица члана 80 гласи:

„... решава о законским предлозима појединих чланова владе који се подносе Народној скупштини ФНРЈ; прописује унутрашње уређење министарстава и подређених установа; оснива комисије и установе у циљу спровођења привредних, одбранбених и културних мера“.

Претседник: Је ли сада јасно? (Јесте). Ко је *против*, нека дигне руку. (Није нико). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 81, трећи ред, иза ријечи „комисије“ ставити ријеч „и“. У четвртном реду, иза ријечи „комисије“, ставити тачку и брисати све ријечи до краја става.

Иза тога става ставити нов став, други, који гласи:

„Савезна влада може имати и министре без ресора“.

Стари други став овог члана постаје члан 82. Члан 82 постаје члан 83. Члан 83 брише се цио, а члан 84 остаје неизмијењен. Члан 85 добија нови први став, који гласи:

„Министри Савезне владе руководе гранама државне управе које улазе у надлежност ФНРЈ“.

У старом првом ставу измијењени почетак гласи:

„Министри и комисије Савезне владе...“

Посљедњи став брише се цио.

Према томе, члан 85 гласи:

„Министри Савезне владе руководе гранама државне управе које улазе у надлежност ФНРЈ.“

Министри и комисије Савезне владе издају правилнике, наредбе и упутства на основу и ради спровођења савезних закона, уредаба и упутстава Савезне владе.

Министри се старају о правилном извршењу савезних закона, уредаба и упутстава Савезне владе и одговарају за њихову примену у грани државне управе којом руководе“.

Претседник: Да ли је јасна стилизација новог члана? (Јесте). Ко је *против*? (Није нико). Прелазимо на следећи члан.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 86 брише се цио, а члан 87 постаје члан 86. У другом ставу, трећи ред, иза ријечи „саобраћаја;“ ставити ријечи „Министарство поморства;“.

У трећем ставу, трећи ред, испред „Министарство индустрије“ ставити „Министарство правосуђа“, а ријечи „Министарство правосуђа“ на крају тога става брисати.

Претседник: Је ли јасан овај члан? Да ли треба да га у целости прочитамо? (Да). Молим друга д-р Хрнчевића да прочита цео члан 86.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 86 гласи:

Министарства Савезне владе су савезна или савезно-републиканска.

Савезна министарства су: Министарство иностраних послова; Министарство народне одбране; Министарство саобраћаја; Министарство поморства; Министарство пошта; Министарство спољне трговине.

Савезно-републиканска министарства су: Министарство финансија; Министарство унутрашњих послова; Министарство правосуђа; Министарство индустрије; Министарство рударства; Министарство трговине и снабдевања; Министарство пољопривреде и шумарства; Министарство рада; Министарство грађевина“.

Претседник: Је ли сада јасно? (Јесте). Ко је *против*? (Није нико). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 88 постаје члан 87. У другом реду првог става, брисати ријеч „непосредно“, а у трећем реду, иза ријечи „управе“, ставити ријеч „непосредно“.

Посљедњи став овог члана постаје члан 88, а у првом и другом реду мјесто ријечи „обављају послове из одређене области“ ставити ријечи „руководе одређеном граном“.

Претседник: Треба ли прочитати цео члан? (Не). Ко је *против*? (Није нико). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 89, мијења се и гласи:

„При Савезној влади постоје комитети за подручје просвете и културе, народног здравља и социјалног старања, ради општег руководства у тим гранама државне управе.

Овакви комитети могу се оснивати и у другим гранама државне управе“.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Ко је *против*? (Није нико). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 90 остаје у првобитној редакцији. У члану 90, у првом реду, последије ријечи „врши“, ставити „у име народа“.

Друга реченица члана 92 постаје друга реченица члана 91.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Има ли ко *против*? (Нема). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 92 остаје у првобитној редакцији без друге реченице, а члан 93 остаје такође у првобитној редакцији.

Претседник: Има ли ко *против*? (Нема). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члану 94 додаје се нови, други став, који гласи:

„Надлежност Претседништва Народне скупштине републике одређује се Уставом републике“.

Претседник: Ко је *против*? (Није нико). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 95 гласи:

„Народна скупштина републике именује и разрешава владу републике“.

Претседник: Ко је *против*? (Није нико). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: У члану 96, у првом реду, мјесто ријечи „наредбодавни“ ставити „управни“.

Претседник: Је ли јасно? (Јесте). Ко је *против*? (Није нико). Молим, читајте даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 97 гласи:

„Влада републике ради на основу Устава ФНРЈ, Устава републике, савезних закона, закона републике и на основу уредаба и упутстава Савезне владе.

Влада републике доноси уредбе за примену савезних закона, закона републике, уредаба и упутстава Савезне

владе; доноси уредбе на основу законског овлашћења као и обавезна упутства ради извршења савезних закона и закона републике и контролише њихово спровођење“.

Претседник: Ко је против ове редакције? (Није нико). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрччевић: Чланови 98 и 99 остају у првобитној редакцији.

Претседник: Јесте ли вољни да учинимо кратак одмор од пет минута? (Да). Дајем одмор од пет минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу Уставотворног одбора Скупштине народа. Молим друга Хрччевића да прочита редакцију члана 100.

Д-р Јосип Хрччевић: Члан 100 у новој редакцији гласи: „Савезно-републикански министри у народним републикама руководе одређеним гранама државне управе и врше поред послова из сопствене надлежности и послове савезно-републиканских министарстава Савезне владе на основу њихових правилника, упутстава, наредаба и решења“.

Претседник: Ко је против? (Није нико). Даље.

Д-р Јосип Хрччевић: Додаје се нов, 101 члан, који гласи: „Републиканска министарства руководе самостално одређеном граном државне управе из надлежности народне републике“.

Претседник: Има ли ко против? (Нема).

Д-р Јосип Хрччевић: Члан 101 приједлога постаје члан 102. Његов други став гласи:

„Претседништво Народне скупштине републике може мењати, спајати и укидати постојећа министарства у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике, савезним законима и одлукама Претседништва Народне скупштине ФНРЈ“.

Према томе, овако измијењен ранији члан 101, а сада 102, гласи:

„Министарства републике оснивају се Уставом републике у сагласности са Уставом ФНРЈ.

Претседништво Народне скупштине републике може мењати, спајати и укидати постојећа министарства у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике, савезним законима и одлукама Претседништва Народне скупштине ФНРЈ“.

Претседник: Ко је против? (Није нико). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрччевић: Члан 102 постаје члан 103; члан

103 постаје члан 104. У оба члана писати ријеч „аутономно“ малим почетним словом.

Члан 104 постаје члан 105. У четвртном реду, последије ријечи „покрајине“, мјесто ријечи „за“ ставити ријеч „на“ а мјесто ријечи „четири“ ставити ријеч „три“.

Други став гласи:

„Народна скупштина аутономне покрајине бира Главни извршни одбор аутономне покрајине као свој извршни и управни орган“.

У првом ставу писати ријечи „Аутономне“ малим почетним словом „а“.

Трећи и четврти став члана 105 постају нови члан 106. У четвртном реду ставити мјесто ријечи „на“ ријеч „за“.

Други став гласи:

„Обласни и народни одбор бира Обласни извршни одбор као свој извршни и управни орган.“

Наслов главе XII гласи: „Органи државне власти у административно-територијалним јединицама“.

Члан 105 приједлога постаје члан 107. Први став гласи:

„Органи државне власти у местима (селима, мањим градовима), срезовима, градским рејонима, градовима, с-крузима и областима јесу народни одбори“.

У другом ставу, први ред, мјесто ријечи „села и мањих градова“ ставити ријечи „у местима“. У трећем реду истог става, последије ријечи „срезова“, ставити ријечи „градских рејона“.

У трећем ставу, у првом реду, брисати ријеч „градова“. У другом реду истог става, последије ријечи „рејона“, ставити ријеч „градова“. У трећем реду истог става брисати ријечи „према прописима“ и ставити ријечи „у роковима које прописује“. У четвртном реду истог става мјесто ријечи „Устава“ ставити ријеч „Устав“.

Претседник: Прима ли се? (Прима). Ко је против? (Није нико). Прелазимо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 106 постаје члан 108. У четвртном и петом реду брисати ријеч „и чување“ и ставити ријеч „испуњавање“. У петом реду, последије ријечи „и“ ставити ријеч „чување“; мјесто ријечи „месни“ ставити ријеч „свој“.

Претседник: Прима ли се члан 108 са прочитаним изменама? (Прима се). Члан је једногласно примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 107 постаје 109 и остаје у првобитној редакцији. Члан 108 постаје члан 110. У првом реду мјесто ријечи „наредбодавни“ ставити ријеч „управни“. У трећем и четвртном реду бришу се ријечи „које бира скупштина народног одбора“, а у трећем реду,

послије ријечи „одбори“, ставити тачку. Додаје се други, нови ред, који гласи: „Извршне одборе у селима и мањим градовима бирају народни одбори из своје средине. Извршне одборе у градским рејонима, градовима, срезovima, окрузима и областима бирају одговарајући народни одбори на својим скупштинама“.

Претседник: Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан једногласно примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 109 постаје члан 111, члан 110 постаје члан 112, члан 111 постаје члан 113 и сви остају у првобитној редакцији. Члан 112 постаје члан 114. У првом реду мјесто ријечи „руковођење“ ставити ријеч „вођење“, а у тексту свуда ставити мјесто ријечи „одељења“ ријеч „одељења“.

Претседник: Да ли је ко против овако стилизованог члана 114? (Није). Објављујем да је члан 114 једногласно примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: Наслов главе XIII гласи: „Народни судови“. Члан 113 постаје члан 115 и гласи:

„Органи правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији јесу: Врховни суд ФНРЈ, врховни судови република и аутономних покрајина, окружни и средски судови.“

Савезним законом одређује се устројство и надлежност војних судова.

Законом се могу оснивати посебни судови за одређене врсте спорова“.

Претседник: Да ли је ко против члана 115 у овој редакцији? (Није). Објављујем да је члан 115 једногласно примљен.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 114 постаје члан 116 и гласи: „Судови су у изрицању правде независни и суде по закону“.

Владин повереник д-р Лео Гершковић: Ја бих предложио, споразумно са друговима из Савезне скупштине, да овај члан гласи:

„Судови су у изрицању правде независни и суде по закону.“

Судови су одвојени од управе у свим степенима.

Виши судови имају у границама закона право надзора над нижим судовима.

Министри правосуђа руководе и надзиру рад судске управе и старају се за правилну организацију судова“.

Претседник: Прима ли се члан 116 у свој редакцији? (Прима се). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 117 гласи:

„Судови изричу правду у име народа“.

Члан 115 приједлога брише се. Члан 116 приједлога постаје члан 118, додаје му се посљедња реченица првобитног члана 114 и гласи:

„Расправљање по судовима врши се по правилу јавно.“

Одлуке једног суда може изменити само надлежни виши суд.

Окривљенику је обезбеђено право одбране пред судом“.

Претседник: Прима ли се нови члан 118 у овој редакцији? (Прима се). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 117 приједлога постаје члан 119. У трећем реду брисати ријеч „сталних“.

Трећи став брише се.

Претседник: Прима ли се члан 119? (Прима се). Идемо даље.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 118 постаје члан 120 и остаје у првобитној редакцији. Члан 119 постаје члан 121 и гласи:

„Судије Врховног суда ФНРЈ бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.“

Судије Врховног суда републике, односно аутономне покрајине, бира и разрешава Народна скупштина републике односно Народна скупштина аутономне покрајине.

Судије и судије-поротнике окружног суда у округу или граду бира и разрешава народни одбор округа или града на својој скупштини“.

Судије и судије-поротнике среског суда у срезу или граду бира и разрешава народни одбор среза или града на својој скупштини“.

Претседник: Прима ли се члан 121 у новој редакцији? (Прима се). Објављујем да је члан 121 примљен једногласно.

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 120 постаје члан 122. У првом реду брисати ријеч „судски“. У другом реду, последије ријечи „орган“, ставити ријеч „правосуђа“. У трећем реду, последије ријечи „Југославије“, ставити тачку и брисати остали дио реченице.

Други став брише се.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 121 постаје члан 123. Ставити нови, први, став који гласи:

„Врховни суд ФНРЈ оцењује законитост правоснажних одлука свих судова ФНРЈ у погледу примене савезних закона“.

Трећи став, у првобитном приједлогу други став, брише се.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Испред „Јавно тужиоштво“ ставити „Глава XIV“, а испред тога брисати слово „б“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 122 постаје члан 124 и гласи: „Јавно тужиоштво је орган Народне скупштине ФНРЈ за вршење надзора ради правилног испуњавања закона од стране свих министарстава и осталих њима потчињених управних органа и установа ФНРЈ и република, службених лица и свих грађана“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 123 постаје члан 125 и гласи: „Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Јавне тужиоце народних република и њихове заменике именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.

Јавне тужиоце аутономних покрајина, аутономних области, области, округа и срезова именује и разрешава јавни тужилац републике уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 124 постаје члан 126 и гласи: „Јавни тужиоци су независни у своме раду и подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Члан 125 постаје члан 127 и гласи: „Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе и право законске интервенције у току судског и управног поступка, право кривичног гоњења као и искључиво право подизања захтева за заштиту законитости против правоснажних одлука судова и управних органа“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Поставља се нов члан, 128, који гласи:

„Војног тужиоца Југословенске армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске армије.

Савезним законом одредиће се устројство и надлежност војног тужиоца“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрнчевић: Глава XIV постаје „Глава XV“. Члан 126 постаје члан 129, а члан 127 постаје члан 130. Оба члана остају у првобитној редакцији. Члан 128 постаје члан 131. У другом реду брисати ријеч „све“. У трећем реду бри-

сати ријечи „а савезни министри“ и ставити ријечи „и укинути“.

Додаје се нови став који гласи:

„Под истим условима имају савезни министри право обустављати акте министара републике“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрччевић: Члан 129 постаје члан 132 и остаје у првобитној редакцији. Члан 130 постаје члан 133. У четвртом реду, последије ријечи „распустити“, ставити ријеч „сваки“. У деветом реду, последије ријечи „одбор“, ставити ријеч „сваког“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрччевић: Првобитна „Глава XV“ постаје „Глава XVI“. Члан 131 постаје члан 134. У другом реду одоздо мјесто ријечи „она“ ставити ријеч „и“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрччевић: Члан 132 постаје члан 135. У другом реду, код ријечи „ФНРЈ“, брисати тачку и додати „на заједничкој седници оба дома“. У трећем реду брисати ријечи „свом војном“ и ставити ријечи „целокупном војном и оружаном“.

Претседник: Прима ли се? (Прима се).

Д-р Јосип Хрччевић: Брисати ријечи „Глава XVI“ и ставити „Трећи део“. Члан 133 постаје члан 136 и остаје у првобитној редакцији.

Претседник: Другови наредни посланици, ту има још низ амандмана који су поднети за измену читавог низа чланова. Координациони одбор узео је приликом свог рада у обзир те амандмане предложене од стране Министра за Конституванту и од стране Кирила Савића, који је поднео у писменој форми низ предлога. Све ове предлоге узео је Координациони одбор у претрес и углавном их усвојио и унео у измењени нацрт Устава.

Тиме би наш посао био свршен. Остаје нам још да извршимо коначно гласање прочитаног нацрта Устава. Због тога прелазимо, у смислу нашег Пословника, на гласање прочитаног нацрта Устава и молим друга секретара да изврши прозивку чланова Одбора, а чланове Одбора да гласају за или *против*.

Секретар врши прозивку народних посланика — чланова Одбора. (Сви присутни гласали су за).

Претседник: Другови народни посланици, објављујем да је наш нацрт Устава једногласно примљен овако како је прочитан.

Сада би требало, другови народни посланици, да изберемо још известиоца за пленум Скупштине народа. Да ли

има ко од другова какав предлог?

Бранко Чубриловић: Ја предлажем друга Хрнчевића д-р Јосипа.

Синиша Станковић: Ја се слажем са овим предлогом.

Претседник: Да ли постоји још какав предлог? (Не постоји). Пошто другог предлога нема, молим другове народне посланике да се изјасне да ли примају друга Хрнчевића као известиоца. (Прима се). Према томе, одређен је за известиоца нацрта Устава пред пленумом Скупштине народа друг Хрнчевић д-р Јосип.

Тиме смо наш посао Уставотворног одбора Скупштине народа завршили и ја данашњу седницу закључујем, а наредна ће бити сазвана писменим путем.

Пошто наступају православни празници, ја бих друговима народним посланицима православне вере зажелео пријатне празнике у духу Устава и наше верске толеранције. На идући рад бићете позвани писменим путем. (Узвици: Живео претседник!)

(Седница је закључена у 13 часова).

МИНИСТАРСТВО ЗА КОНСТИТУАНТУ

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 1003

1 децембра 1945 год.

Београд

ПРЕТСЕДНИШТВУ УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ

Београд

Министарство за Конституанту, овлашћено да припреми сазивање и рад Уставотворне скупштине, израдило је нацрт Устава нове Југославије уз сарадњу једне саветодавне комисије стручњака. Нацрт је био поднет Савезној влади која га је проучила и сагласила се са истим начелно и у основи.

На основу тога упућујемо вам сада овај нацрт Устава Федеративне Народне Републике Југославије као предлог Савезне владе. Молимо да овај предлог доставите Уставотворној скупштини на поступак.

Смрт фашизму — слобода народу!

Потпретседник владе
и Министар за Конституанту
Едвард Кардељ, с. р.

НАЦРТ УСТАВА

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ПРВИ ДЕО

ОСНОВНА НАЧЕЛА

ГЛАВА I

ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

Члан 1

Федеративна Народна Република Југославија је савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа, који су слободно изразили своју вољу да остану уједињени у Југославији.

Члан 2

Федеративну Народну Републику Југославију сачињавају: Народна Република Србија, Народна Република Хрватска, Народна Република Словенија, Народна Република Босна и Херцеговина, Народна Република Македонија и Народна Република Црна Гора.

Народна Република Србија има у свом саставу Аутономну покрајину Војводину и Аутономну косовско-метохијску област.

Члан 3

Државни грб Федеративне Народне Републике Југославије претставља поље оивичено са два снопа житног класја. Снопови су на дну повезани траком на којој је исписан датум 29 новембар 1943. Између врхова класја налази се петокрака звезда. Усред поља налази се пет буктиња косо положених чији се пламенови спајају у један сјајан пламен.

Члан 4

Државна застава Федеративне Народне Републике Југославије састоји се из три боје: плаве, беле и црвене, са црвеном петокраком звездом у средини. Однос ширине и дужине заставе је један према два. Боје заставе су положене хоризонтално одозго и то овим редом: плаво, бело и црвенс. Свака боја заузима једну трећину простора висине заставе. Звезда има правилан петокраки облик, црвена је и оивичена златом (жутом ивицом). Средишња тачка звезде поклапа се са тачком у којој се секу дијагонале заставе. Горњи крак звезде улази до половине плаве боје заставе, тако да доњи краци звезде добијају одговарајуће место у црвеној боји заставе.

Члан 5

Главни град Федеративне Народне Републике Југославије је Београд.

ГЛАВА II

НАРОДНА ВЛАСТ

Члан 6

У Федеративној Народној Републици Југославији сва власт произлази из народа и припада народу.

Народ остварује своју власт преко слободно изабраних претставничких органа државне власти, народних одбора,

који су од месних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ настали и развили се у народноослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.

Члан 7

Све органе државне власти, народне одборе и скупштине, бирају грађани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем.

Народни претставници у свим органима државне власти одговорни су својим бирачима. Законом ће се прописати у којим случајевима и под којим условима грађани могу опозвати своје народне претставнике и пре истека рока за који су изабрани.

Члан 8

Сви органи државне власти врше власт на основу Устава ФНРЈ, Устава појединих народних република, закона ФНРЈ, закона народних република и општих прописа виших органа државне власти.

Сви акти државне управе и народних судова морају бити основани на закону.

ГЛАВА III

ОСНОВНА ПРАВА НАРОДА И РЕПУБЛИКА

Члан 9

Сувереност народних република у саставу Федеративне Народне Републике Југославије ограничена је само правима која су овим Уставом дата Федеративној Народној Републици Југославији.

Федеративна Народна Република Југославија заштићује и брани суверена права својих народних република.

Федеративна Народна Република Југославија штити безбедност и друштвено и политичко уређење својих народних република.

Члан 10

Сваки акт уперен против суверености, равноправности и националне слободе народа Федеративне Народне Републике Југославије и њихових народних република јесте противустанован.

Члан 11

Свака народна република има свој Устав који доноси

самостално. Устав народне републике мора бити у сагласности са Уставом ФНРЈ.

Члан 12

Разграничења између народних република врши Народна скупштина ФНРЈ.

Члан 13

Националне мањине уживају у Федеративној Народној Републици Југославији сва права и заштиту свог културног развитка и слободне употребе свога језика.

ГЛАВА IV

ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ

Члан 14

Средства за производњу у Федеративној Народној Републици Југославији јесу општенародна имовина у рукама државе или имовина народних задружних организација или имовина приватних физичких или правних лица.

Сва рудна и друга блага у земљи, воде, извори и природне снаге, средства железничког и ваздушног саобраћаја, пошта, телеграф, телефон и радио-веза јесу општенародна имовина.

Спљна трговина је под контролом државе.

Члан 15

У циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања и правилног искоришћавања свих привредних могућности и снага, држава даје правац привредном животу и развиту путем општег привредног плана, ослањајући се на државни и задружни привредни сектор а остварујући општу контролу над приватним сектором привреде.

У остваривању општег привредног плана и привредне контроле држава се ослања на сарадњу синдикалних организација радника и намештеника и других народних организација.

Члан 16

Управљање и располагање општенародном имовином одређује се законом.

Општенародна имовина стоји под нарочитом заштитом државе.

Члан 17

Држава посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народном задругарству.

Члан 18

Зајемчује се приватна својина и приватна предузимљивост у привреди.

Нико не сме употребљавати право приватне својине на штету народне заједнице.

Приватна својина може се ограничити или експроприсати ако то тражи општи интерес, али само на основу закона и уз законску накнаду сопственику.

Члан 19

Земља припада онима који је обрађују.

Закон одређује може ли и колико земље имати уставна и лице које није земљорадник.

Не може бити великих земљишних поседа у приватним рукама ни по коме основу.

Максимум приватног земљишног поседа одређује закон.

Држава нарочито заштићује и помаже малог и средњег сељака.

Члан 20

Привредним и другим мерама држава помаже радни народ да се уједини и организује у циљу одбране од привредног израбљивања.

Држава заштићује лица у најамном радном односу обезбеђењем права удруживања, сграничењем радног дана, одређивањем минималних надница (плата), социјалним осигурањем и заштитом права на плаћени годишњи одмор.

ГЛАВА V

ПРАВА И ДУЖНОСТИ ГРАЂАНА

Члан 21

Сви грађани Федеративне Народне Републике Југославије једнаки су пред законом и дужни су придржавати се Устава и закона.

Не признају се никакве привилегије по рођењу, имовном стању и ступњу образовања.

Члан 22

Сви грађани Федеративне Народне Републике Југосла-

вије равноправни су без обзира на народност, расу и вероисповест.

Сваки акт којим се грађанима дају привилегије или чине ограничења права на основу разлике у народности, раси или вери, као и свако проповедање националне, расне или верске мржње и раздора, противно је Уставу и кажњиво.

Члан 23

Сви грађани без разлике пола, народности, расе, вероисповести, ступња образовања и места становања, који су навршили 18 година старости, имају право да бирају и да буду бирани у све органе државне власти.

Грађани који се налазе у редовима Југословенске армије имају право да бирају и да буду бирани као и остали грађани.

Бирачко право је опште, једнако и непосредно и врши се тајним гласањем.

Не уживају бирачко право лица под старатељством, лица која су судском пресудом лишена грађанских права у времену док дејство пресуде траје, и лица која на основу савезног закона изгубе бирачко право.

Члан 24

Жене су равноправне са мушкарцима у свима областима привредног, државног и друштвеног живота.

За једнак рад жене имају право на једнаку награду као и мушкарци. Жене уживају једнака права социјалног осигурања.

Држава нарочито заштићује интересе матере и детета правом на плаћено отсуство пре и после порођаја, оснивањем породилишта, дечијих домова и обданишта.

Члан 25

Грађанима је зајемчена слобода савести и слобода вероисповести.

Црква је одвојена од државе.

Верске заједнице слободне су у својим верским пословима и у вршењу верских обреда.

Члан 26

Брак и породица су под заштитом државе. Држава уређује правне односе брака и породице својим законима.

Пуноважни брак може се закључити самс пред надлежним државним органима. Грађани могу склопити поред грађанског брака и црквени брак по прописима своје вере.

Сви брачни спорови спадају у надлежност народних судова.

Родитељи имају према деци рођеној ван брака исте обавезе и дужности као и према брачној деци. Ванбрачна деца имају једнака права са брачном.

Члан 27

Грађанима се зајемчује слобода штампе, говора, удруживања, зборова, јавних скупова и манифестација.

Члан 28

Зајемчена је неприкосновеност личности грађана.

Нико не може бити задржан у притвору дуже од три дана без решења суда или без одобрења јавног тужиоца.

Нико не може бити кажњен за кривично дело без одлуке надлежног суда, донете на основу закона којим је одређена надлежност суда и кривично дело.

Казне се могу установити и изрицати само на основу закона.

Нико, ако је достижан државним органима, не може бити суђен а да није по закону саслушан и на прописан начин позват да се брани.

Органи државне управе могу изрицати казну лишења слободе за обичне прекршаје правних прописа у границама које су одређене законом.

Ниједан држављанин не може бити прогнан из земље нити из свог боравишта у земљи осим у случајевима прописаним законом.

Члан 29

Стан је неповредив.

Нико не може ући у туђи стан или просторије ни вршити претрес против воље њиховог имаоца без законом предвиђеног решења.

Претрес се може вршити само у присуству два сведока. Претресу има право присуствовати и лице чији се стан претреса.

Члан 30

Неповредива је тајна писама и других средстава општења, осим у случају кривичне истраге, мобилизације и ратног стања.

Члан 31

У Федеративној Народној Републици Југославији ужи-

вају право уточишта страни држављани прогоњени због залагања за демократију, национално ослобођење, права радног народа и слободу научног и културног рада.

Члан 32

Сваки грађанин дужан је да ради по својим способностима; ко не даје заједници не може од ње ни примати.

Члан 33

Свима грађанима једнако су доступне под законским условима све јавне службе.

Дужност је грађана да савесно обављају јавне дужности за које су изабрани или које су им поверене.

Члан 34

Држава се стара да ратним инвалидима обезбеди достојан живот и бесплатно оспособљавање за рад.

Деца палих бораца и жртава рата под нарочитим су старањем државе.

Члан 35

Држава се стара за здравље народа организацијом и контролом здравствене службе, болница, санаторијума, лечилишта и опоравилишта.

Члан 36

Обезбеђује се слобода научног и уметничког рада.

Држава помаже науку и уметност у циљу развитка народне културе и народног благостања.

Члан 37

У циљу подизања опште културе народа, држава обезбеђује да школе и друге просветне и културне установе буду доступне свима слојевима народа.

Школе су државне. Само законом може се допустити оснивање приватних школа, а њихов је рад под контролом државе.

Основна настава је обавезна и бесплатна.

Школа је одвојена од цркве.

Члан 38

Грађани имају право молбе и петиције органима државне власти.

Против свих незаконитих и неправилних решења органа државне управе, као и против штетних поступака службених лица, грађани имају право жалбе.

Члан 39

Сваки грађанин има право да тужи надлежном суду службена лица за кривична дела учињена у службеном раду.

Члан 40

Грађани имају под законским условима право да захтевају од државе и службених лица накнаду штете која им се учини незаконитим и неправилним вршењем службе.

Члан 41

Одбрана отаџбине највиша је дужност и част сваког грађанина.

Војна обавеза грађана је општа.

Члан 42

Пореска обавеза грађана је општа и сразмерна њиховој привредној снази.

Јавне дажбине и ослобођења од њих установљавају се само законом.

Члан 43

У циљу заштите слобода зајемчених овим Уставом, незаконита је и кажњива употреба грађанских права са намером насилне промене уставног поретка Федеративне Народне Републике Југославије.

ДРУГИ ДЕО

ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ

ГЛАВА VI

ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА И НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ

Члан 44

Федеративна Народна Република Југославија врши све послове који су јој дати у надлежност Уставом.

У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије спадају:

1) измене и допуне Устава ФНРЈ, старање о његовом извршењу и осигурање сагласности Устава република са Уставом ФНРЈ;

2) примање нових република, као и одобравање оснивања нових аутономних покрајина и аутономних области;

3) разграничење између република;

4) претстављање Федеративне Народне Републике Ју-

гославије у међународним односима, склапање међународних уговора;

5) питање рата и мира;

6) опште руководство и контрола трговинских односа с иностранством;

7) послови народне одбране и државне безбедности;

8) железнице, ваздушни саобраћај, поморски саобраћај и речно бродарство;

9) пошта, телеграф, телефон и радио;

10) савезно држављанство;

11) исељенички и усељенички послови; правни положај странаца;

12) општедржавни привредни план;

13) савезни буџет; одобрење општедржавног буџета и завршног рачуна; врховна контрола извршења општег државног буџета;

14) новчани и кредитни систем; закључивање савезних зајмова; девизни и валутни промет; послови осигурања; царине; државни монополи;

15) патенти, жигови, модели, мере, тегови и драгоцени метали;

16) старање о ратним инвалидима;

17) амнестија и помиловање по делима повреде савезних закона;

18) финансиска, индустриска, рударска, грађевинска, трговачка, шумска и пољопривредна предузећа општедржавног значаја;

19) путеви, реке, водени канали, морске и речне луке општедржавног значаја;

20) законодавство о расподели прихода на савезни буџет, буџете република и буџете аутономних и административно-територијалних јединица;

21) законодавство о уређењу судова, начела приватног права, кривични закони, законодавство о грађанском, извршном, ванпарничном, кривичном и општеуправном поступку и личном стању грађана;

22) основно законодавство о раду, радњама и социјалном осигурању;

23) доношење општих начела за законодавство и руководство република у области социјалног старања, грађевинарства, јавних зајмова и дажбина, здравља, искоришћавања рудног блага, шума и водних снага, привредног пословања, политике цена, просвете и организације државне власти. — Републике могу саме у овим пословима доносити своје прописе до доношења општих начелних прописа од стране Федеративне Народне Републике Југославије.

Изван ових послова врше народне републике своју власт самостално.

Члан 45

Савезни закони важе на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије.

У случају размимоилажења између савезних закона и закона република примењују се савезни закони.

Територија Федеративне Народне Републике Југославије састоји се из територија њених република и чини јединствено државно и привредно подручје.

Члан 46

Промет робе између република је слободан и не може се ограничити законом републике.

Члан 47

Акти и исправе државних органа једне републике имају једнаку важност у свакој републици.

Члан 48

За грађане Федеративне Народне Републике Југославије установљава се јединствено савезно држављанство. Сваки држављанин народне републике истовремено је држављанин ФНРЈ.

Сваки држављанин једне републике ужива у свакој републици иста права као и њени држављани.

ГЛАВА VII

НАЈВИШИ САВЕЗНИ ОРГАНИ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ

а) Народна скупштина ФНРЈ

Члан 49

Народна скупштина ФНРЈ јесте врховни орган државне власти Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 50

Народна скупштина ФНРЈ носилац је народног и државног суверенитета и врши сва она права која припадају Федеративној Народној Републици Југославији уколико Уставом нису дата у надлежност Претседништву Народне скупштине ФНРЈ или Савезној влади.

Члан 51

Законодавну власт у пословима из надлежности Федеративне Народне Републике Југославије врши искључиво Народна скупштина ФНРЈ.

Члан 52

Народну скупштину ФНРЈ сачињавају два дома — Савезно веће и Веће народа.

Члан 53

Савезно веће бирају сви држављани Федеративне Народне Републике Југославије. На сваких 50.000 становника бира се по један посланик.

Члан 54

Веће народа се бира по републикама, аутономним покрајинама и аутономним областима. Грађани сваке републике бирају по 30, аутономне покрајине по 20, а аутономне области по 15 посланика.

Члан 55

Нико не може бити истовремено посланик у оба дома Народне скупштине ФНРЈ.

Члан 56

Народна скупштина ФНРЈ бира се на четири године.

Члан 57

Оба дома Народне скупштине ФНРЈ јесу равноправна.

Члан 58

Домови Народне скупштине ФНРЈ заседају по правилу одвојено.

Заседања Савезног већа и Већа народа отварају се и закључују истовремено.

Члан 59

Савезно веће бира председника, три потпредседника и два секретара.

Веће народа бира председника, три потпредседника и два секретара.

Председници руководе седницама домова и њиховим радом на основу пословника.

Члан 60

Заседања Народне скупштине ФНРЈ јесу редовна и ванредна и сазивају се указом Претседништва Народне скупштине.

Редовна заседања сазивају се два пута годишње и то 15 априла и 15 октобра. Ако Народна скупштина не буде

сазвана о овим роковима може се сама састати и без указа Претседништва.

Ванредна заседања сазивају се кад Претседништво Народне скупштине ФНРЈ нађе да је потребно, кад то тражи једна од република преко свог врховног органа државне власти или кад то затражи једна трећина посланика једног од домова.

Члан 61

Оба дома Народне скупштине ФНРЈ заседају у заједничкој седници само када је то овим Уставом нарочито одређено или кад то реше оба дома.

Заједничким седницама Народне скупштине ФНРЈ претседавају наизменично претседници домова.

Члан 62

Сваки дом прописује себи пословник, а Народна скупштина ФНРЈ пословник за заједничке седнице.

Члан 63

Законски предлог може бити поднет једном или другом дому Народне скупштине ФНРЈ.

Ниједан законски предлог не може постати закон, ако није изгласан већином гласова у оба дома на седници на којој је присутна већина посланика сваког дома.

Члан 64

Сваки од домова Народне скупштине ФНРЈ има право да предложи допуне и измене законског предлога који је већ изгласан у једном дому. Овако измењен предлог враћа се на сагласност дому из кога је потекао.

Ако се сагласност не постигне, предмет се подноси координационом одбору Народне скупштине ФНРЈ, у који улази исти број чланова и једног и другог дома.

У случају да се у координационом одбору не постигне сагласност или ако један од домова одбије решење предложено од координационог одбора, домови ће поново решавати о читавом предмету оним редом којим је првобитни предлог расправљан.

Ако се ни овога пута не постигне сагласност, Народна скупштина ФНРЈ ће се распустити.

Указ о распуштању садржаће и расписивање нових избора.

Члан 65

Закони које изгласа Народна скупштина ФНРЈ објављују се на језицима свих народних република.

Члан 66

Закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу“ ако самим законом није друкчије одређено.

Члан 67

Савезно веће и Веће народа бирају нарочите одборе којима поверавају одређене послове.

Сваки дом на првом заседању бира верификациони одбор који испитује посланичка пуномоћја.

Сваки дом на предлог верификационог одбора потврђује или поништава пуномоћја посланика.

Члан 68

Народна скупштина ФНРЈ и сваки од њених домова могу вршити анкете по питањима општег значаја преко својих анкетних одбора.

Сви државни органи дужни су испуњавати захтеве анкетних одбора у погледу утврђивања чињеница и прикупљања доказа.

Члан 69

Посланици Народне скупштине ФНРЈ уживају имунитетска права.

Посланици не могу бити ухапшени нити се противу њих може покренути судски поступак без одобрења дома коме припадају или Претседништва Народне скупштине ФНРЈ.

Члан 70

Народна скупштина ФНРЈ може у случају рата и сличних изванредних прилика продужити период рада све док то стање траје и после истека периода за који је изабрана.

Народна скупштина ФНРЈ може одлучити да се распусти и пре истека периода за који је изабрана.

Члан 71

Избори за нову Народну скупштину ФНРЈ морају бити расписани пре истека последњег дана периода за који је изабрана.

Од дана распуштања Народне скупштине ФНРЈ до дана избора нове Народне скупштине ФНРЈ не може протећи више од три месеца ни мање од два месеца.

Члан 72

Народна скупштина ФНРЈ врши измене и допуне Устава.

Предлог за измену и допуну Устава могу поднети: Претседништво Народне скупштине ФНРЈ, Савезна влада или трећина посланика једног од домова.

Предлог да се приступи измени или допуни Устава треба да буде примљен у сваком дому већином гласова.

Предложена измена или допуна Устава усвојена је ако за њу гласа апсолутна већина од целокупног броја посланика у сваком од домова.

б) Претседништво Народне скупштине ФНРЈ

Члан 73

Народна скупштина ФНРЈ бира Претседништво Народне скупштине ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Претседништво Народне скупштине ФНРЈ састоји се од Претседника, шест потпретседника, два секретара и највише 30 чланова.

Члан 74

Претседништво Народне скупштине ФНРЈ врши ове послове:

- 1) сазива заседање Народне скупштине ФНРЈ;
- 2) распушта Народну скупштину ФНРЈ у случају несагласности домова о законском предлогу;
- 3) расписује изборе за Народну скупштину ФНРЈ;
- 4) даје обавезна тумачења о сагласности закона са Уставом ФНРЈ уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ;
- 5) даје обавезна тумачења савезних закона; издаје указе;
- 6) проглашује изгласане законе;
- 7) врши право помиловања према прописима закона;
- 8) додељује одликовања и почасна звања Федеративне Народне Републике Југославије на предлог претседника Савезне владе и министра народне одбране;
- 9) ратификује међународне уговоре;
- 10) поставља и опозива на предлог Савезне владе амбасадаре, изванредне посланике и опуномоћене посланике у страним државама;
- 11) прима акредитивна и опозивна писма дипломатских претставника страних држава;
- 12) проглашује општу мобилизацију и ратно стање у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ, и то у случају оружаног напада на Федеративну Народну Републику Југославију, или у случају потребе непосредног из-

вршења међународних обавеза Федеративне Народне Републике Југославије према међународној организацији мира или некој савезничкој земљи;

13) поставља и разрешава на предлог председника Савезне владе поједине савезне министре у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ;

14) одређује заменике министрима на предлог председника Савезне владе;

15) установљава на предлог председника Савезне владе комитете у оквиру владе и именује њихове руководиоце;

16) одређује на предлог Савезне владе која су предузећа од савездржавног значаја под непосредном управом министарства односно комитета Савезне владе;

17) расписује народни референдум у питањима из надлежности ФНРЈ на основу одлуке Народне скупштине ФНРЈ или на предлог Савезне владе.

Указе Претседништва Народне скупштине ФНРЈ потписују Претседник и секретар.

Члан 75

Претседништво Народне скупштине ФНРЈ за свој рад одговара Народној скупштини ФНРЈ. Народна скупштина може опозвати Претседништво и изабрати ново, као и разрешити дужности поједине чланове и изабрати нове и пре истека времена за које су изабрани.

Члан 76

У случају распуштања Народне скупштине ФНРЈ Претседништво врши дужности све до избора новог претседништва Народне скупштине ФНРЈ.

Претседништво сазива новоизабрану Народну скупштину и то најдоцније месец дана од дана извршених избора.

ГЛАВА VIII

ОРГАНИ САВЕЗНЕ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Члан 77

Највиши извршни и наредбодавни орган државне власти Федеративне Народне Републике Југославије јесте Савезна влада.

Савезну владу именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Савезна влада одговара и полаже рачун о своме раду Народној скупштини ФНРЈ. У времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ Савезна влада је одговорна и по-

лаже рачун о своме раду Претседништву Народне скупштине ФНРЈ.

Члан 78

Савезна влада ради на основу Устава и савезних закона.

Савезна влада доноси уредбе за примену закона и уредбе на основу нарочитог законског овлашћења, као и обавезна упуства ради извршења савезних закона. Она се стара о тачном извршењу савезних закона.

Уредбе, упуства и решења Савезне владе потписују претседник владе и надлежни министар.

Члан 79

Уредбе и упутства Савезне владе су обавезна на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 80

Савезна влада усмерава и усклађује рад савезних министарстава, комисија, комитета и других надлештава и установа које се налазе под њеним непосредним руководством и надзором.

Савезна влада се стара о припреми и остварењу општедржавног привредног плана и буџета; руководи кредитним и новчаним системом; предузима све потребне мере за осигурање и заштиту уставног поретка и грађанских права; руководи општом организацијом Југословенске армије; руководи одржавањем односа са страним државама; стара се о испуњењу међународних уговора и обавеза; решава о законским предлозима Владе и појединих министара који се подносе Народној скупштини ФНРЈ; прописује унутрашње уређење министарстава и подређених установа; оснива комисије и установе у циљу спровођења привредних одбранбених и културних мера.

Члан 81

Савезну владу сачињавају: претседник, потпретседници, министри, претседник савезне планске комисије, претседник савезне контролне комисије, претседник комитета за високе школе и науку, претседник комитета за заштиту народног здравља, претседник комитета за социјално старање.

Чланови Савезне владе полажу пре ступања на дужност заклетву пред Претседништвом Народне скупштине ФНРЈ.

Члан 82

Претседник Савезне владе претставља владу, председава седницама и руководи радом владе.

Члан 83

Чланови Савезне владе се налазе на челу одређених грана државне управе.

Савезна влада може имати и министре без ресора.

Члан 84

Чланови Савезне владе су кривично одговорни за повреду Устава и закона при вршењу службене дужности.

Они одговарају за штету коју учине држави незаконитим радом.

Ближе одредбе о одговорности чланова Савезне владе прописују се савезним законом.

Члан 85

Министри, комисије и комитети Савезне владе издају правилнике, наредбе и упутства на основу и ради спровођења савезних закона, уредаба и упутстава Савезне владе.

Министри се старају о правилном извршењу савезних закона, уредаба и упутстава Савезне владе и одговарају за њихову примену у грани државне управе којом руководе.

Само савезним законом могу се успостављати нова и укидати постојећа министарства, комисије и комитети.

Члан 86

Министарства су највиша савезна надлештва у одређеној грани савезне државне управе.

Члан 87

Министарства Савезне владе су савезна или савезно-републиканска.

Савезна министарства су: Министарство иностраних послова; Министарство народне одбране; Министарство саобраћаја; Министарство пошта; Министарство спољне трговине.

Савезно-републиканска министарства су: Министарство финансија; Министарство унутрашњих послова; Министарство индустрије; Министарство рударства; Министарство трговине и снабдевања; Министарство пољопривреде и шумарства; Министарство рада; Министарство грађевина; Министарство правосуђа.

Члан 88

Савезна министарства руководе по правилу непосредно преко сопствених органа одређеном граном државне управе

на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије.

Савезна министарства могу за извршење послова своје надлежности поставити своје опуномоћенике при владама република и оснивати одељења и отсеке при народним одборима.

Савезно-републиканска министарства обављају послове из одређене области државне управе посредно преко одговарајућих министарстава у народним републикама, а непосредно могу управљати само одређеним пословима, предузећима и установама општедржавног значаја.

Члан 89

Савезна влада може уредбом пренети извесне послове своје надлежности из области привреде и народне одбране на уже савете министара.

Уредбом о оснивању савета министара одредиће се састав и надлежност ових савета.

ГЛАВА IX

НАЈВИШИ ОРГАНИ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА

Члан 90

Највиши орган државне власти народних република је сте Народна скупштина републике.

Народну скупштину републике бирају грађани републике на време од четири године према списима Устава и закона републике.

Члан 91

Народна скупштина републике врши суверена права републике на основу Устава републике у сагласности са Уставом ФНРЈ.

Члан 92

Законодавну власт у републици врши искључиво Народна скупштина републике. Она врши све послове из надлежности републике уколико Уставом републике нису пренети у надлежност Претседништва Народне скупштине републике или Владе републике.

Члан 93

Народна скупштина републике бира за руковођење седницама претседника, потпретседнике и секретаре.

Члан 94

Народна скупштина бира Претседништво Народне скуп-

штине републике, које се састоји од Претседника, једног или више потпретседника, секретара и чланова, чији број одређује Устав републике.

Члан 95

Народна скупштина републике именује Владу републике.

ГЛАВА X

ОРГАНИ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА

Члан 96

Највиши извршни и наредбодавни орган државне власти народне републике јесте Влада републике.

Влада републике је одговорна Народној скупштини републике, којој полаже рачун о своме раду. У времену између два заседања Народне скупштине, Влада републике одговара и полаже рачун о своме раду Претседништву Народне скупштине републике.

Члан 97

Влада републике је потчињена Уставу ФНРЈ, Уставу републике, савезним законима и законима републике.

Она доноси уредбе и обавезна упутства за примену савезних закона и закона републике, уредаба и обавезних упустава Савезне владе, или на основу изричитог законског овлашћења. Она се стара о тачном извршењу савезних закона и закона републике.

Члан 98

Министри републике имају право да издају правилнике, наредбе и упутства на основу и ради извршења савезних закона, закона републике као и уредаба и упустава Савезне владе и Владе републике.

Министри републике се старају о правилном извршењу савезних закона, закона републике, као и уредаба и упустава Савезне владе и Владе републике.

Члан 99

Министарства републике су савезно-републиканска или републиканска.

Члан 100

Савезно-републиканска министарства у народним републикама обављају поред послова из сопствене надлежности

и послове савезно-републиканских министарстава Савезне владе на основу њихових правилника, наредба и упутстава.

Члан 101

Министарства републике оснивају се Уставом републике у сагласности са Уставом ФНРЈ.

Законом републике могу се оснивати нова и укидати стара министарства у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике и савезним законима.

ГЛАВА XI

ОРГАНИ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ АУТОНОМНИХ ПОКРАЈИНА И АУТОНОМНИХ ОБЛАСТИ

Члан 102

Права и делокруг аутономије Аутономних покрајина и Аутономних области одређују се Уставом републике.

Члан 103

Статут Аутономне покрајине односно Аутономне области доноси у сагласности са Уставом ФНРЈ и Уставом републике највиши орган државне власти Аутономне покрајине или Аутономне области а потврђује га Народна скупштина републике.

Члан 104

Највиши орган државне власти у аутономној покрајини јесте Народна скупштина аутономне покрајине, коју бирају грађани аутономне покрајине за време од четири године и која се састаје према одредбама Устава републике.

Народна скупштина аутономне покрајине бира као свој извршни и наредбодавни орган Главни извршни одбор аутономне покрајине.

Највиши орган државне власти у аутономној области јесте Обласни народни одбор, који бирају грађани аутономне области за време од три године и који одржава своје скупштине према одредбама Устава републике.

Обласни народни одбор бира као свој извршни орган Обласни извршни одбор.

ГЛАВА XII

ОРГАНИ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИЈАЛНИХ ЈЕДИНИЦА

Члан 105

Органи државне власти у местима (селима, мањим градовима), градовима, срезовима, окрузима и областима јесу народни одбори.

Народне одборе села и мањих градова бирају грађани за време од две године, а народне одборе срезова, градова, округа и области бирају грађани на три године.

Народни одбори срезова, градова, градских рејона, округа и области одржавају своје редовне скупштине према прописима Устава народних република.

Члан 106

Народни одбори руководе радом потчињених органа управе и привредном и културном изградњом у своме делокругу; обезбеђују заштиту јавног поретка и чување закона и права грађана; утврђују месни буџет.

Народни одбори доносе у оквиру своје надлежности опште прописе (одлуке) на основу Устава, закона и општих прописа виших органа државне власти.

Члан 107

Народни одбори су дужни да се у извођењу општих и месних задатака ослањају на иницијативу и широко учешће народних маса и на организације радног народа.

Члан 108

Извршни и наредбодавни органи народних одбора, осим у мањим селима јесу извршни одбори, које бира скупштина народног одбора. Извршни одбор сачињавају претседник, потпретседник, секретар и чланови.

Члан 109

Извршни орган народног одбора у мањим селима сачињавају претседник и секретар.

Члан 110

Месни народни одбор сазива у законски предвиђеном року месни збор бирача коме полаже рачун о свом раду. Права и дужности месног збора бирача одређује закон.

Члан 111

Извршни и наредбодавни органи народних одбора потчињени су како своме народном одбору тако и извршним и наредбодавним органима виших органа државне власти.

Члан 112

Народни одбор може имати за руковођење појединих

страна управе одељења односно отсеке, који стоје под руководством извршног одбора. Одељења и отсеци потчињени су у свом раду извршном одбору, а истовремено и одговарајућем одељењу вишег народног одбора и надлежном министарству републике.

ГЛАВА XIII

СУДОВИ И ЈАВНО ТУЖИОШТВО

а) Судови

Члан 113

Органи правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији јесу: Врховни суд ФНРЈ, врховни судови република и аутономних покрајина, народни окружни и срески судови и војни судови.

Законом се могу оснивати посебни судови за одређене врсте спорова.

Судови изричу правду у име народа.

Члан 114

Судови су у изрицању правде независни.

Судови су одвојени од управе у свим степенима. Одлуке једног суда може изменити само надлежни виши суд.

Члан 115

Судови суде по закону.

Члан 116

Расправљање пред судовима врши се по правилу јавно.

Члан 117

Сви судови суде по правилу у већу.

Веће среског и окружног суда кад суди у првом степену састоји се од сталних судија и судија поротника, који су у суђењу равноправни.

Пресуду којом се изриче казна лишења слободе са принудним радом преко 10 година или тежа казна може донети у првом степену само окружни или виши суд.

Члан 118

Поступак пред судовима води се на језику републике, аутономне покрајине или аутономне области где се суд налази. Грађани који не знају тај језик могу се служити својим матерњим језиком. Тим грађанима ће се обезбедити

право на upoznavanje sa celokupnim materijalom i praćenje rada suda preko prevodioca.

Члан 119

Врховни суд ФНРЈ бира тајним гласањем Народна скупштина ФНРЈ у заједничкој седници оба дома за време од четири године.

Врховни суд републике односно аутономне покрајине бира тајним гласањем Народна скупштина републике односно Народна скупштина аутономне покрајине за време од четири године.

Судове аутономних области, области и округа бирају тајним гласањем скупштине народних одбора аутономне области, области и округа за време од три године.

Среске судове бира скупштина среског народног одбора за време од две године. Иста лица могу више пута бити бирана за судије.

Законом ће се прописати начин избора свих судова.

Члан 120

Врховни суд ФНРЈ је највиши судски орган Федеративне Народне Републике Југославије у грађанским, кривичним и војним предметима.

Врховни суд ФНРЈ надлежан је за решавање сукоба надлежности између судова република, између грађанских и војних судова, између судова и других власти са подручја две или више република, као и између својих већа и врховних судова појединих република.

Савезним законом одређује се у којим ће случајевима Врховни суд ФНРЈ судити у првом а у којим случајевима у другом степену.

Члан 121

Врховни судови република и аутономних покрајина оцењују законитост правноснажних одлука свих судова републике односно судова аутономне покрајине.

Жалбу против правноснажних одлука судова може подићи само јавни тужилац. Одлука по жалби против правноснажних судских одлука нема дејства на пресуђену ствар уколико савезни закон не одреди другачије.

б) Јавно тужиштво

Члан 122

Јавно тужиштво јесте орган Народне скупштине ФНРЈ за вршење надзора над тачним испуњавањем закона од

стране министарстава Савезне владе и осталих њима потчињених управних органа ФНРЈ и република, службених лица и свих грађана.

Члан 123

Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике именује Народна скупштина ФНРЈ. Јавне тужиоце народних република и аутономних покрајина и њихове заменике именује на предлог скупштина народних република односно аутономних покрајина Народна скупштина ФНРЈ.

Обласне, окружне и среске јавне тужиоце именује јавни тужилац републике односно аутономне покрајине у сагласности са јавним тужиоцем ФНРЈ.

Члан 124

Сви су јавни тужиоци независни од свих месних органа, а подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ и од њега примају наређења и упутства.

Члан 125

Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе и право интервенције у току судског и управног поступка, као и право подизања жалбе за заштиту законитости против правноснажних одлука судова и управних органа.

ГЛАВА XIV

ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ОРГАНА ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ И ОРГАНА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Члан 126

Претседништво Народне скупштине ФНРЈ може поништити или укинути уредбе, упутства и решења Савезне владе, ако нису у сагласности са Уставом и савезним законима.

Савезна влада може поништити или укинути правилнике, наредбе, упутства и решења савезних министара, ако нису у сагласности са Уставом, савезним законима, уредбама, упутствима и решењима Савезне владе.

Члан 127

Претседништво Народне скупштине републике може поништити или укинути уредбе, упутства и решења Владе републике, ако нису у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике, савезним законима и законима републике.

Влада републике може поништити или укинути правилнике, наредбе, упутства и решења министара републике ако нису у сагласности са савезним Уставом, Уставом републи-

ке, савезним законима, законима републике и уредбама, у-
путствима и решењима Владе републике.

Члан 128

У пословима из савезне надлежности Савезна влада мо-
же обуставити све акте Владе републике, а савезни мини-
стри све акте министара републике, ако нису у сагласности
са савезним Уставом, савезним законима и законима репу-
блике и уредбом Савезне владе односно правилником саве-
зног министра и уредбом Владе републике.

Члан 129

Претседништво Народне скупштине републике односно
Народна скупштина аутономне покрајине и виши народни
одбори могу поништити или укинути све незаконите и не-
правилне акте нижих народних одбора.

Влада републике, поједини њени министри и Главни из-
вршни одбор аутономне покрајине у оквиру своје надлеж-
ности могу поништити или укинути све незаконите и непра-
вилне акте извршних одбора. Извршни одбори виших на-
родних одбора имају исто право према нижим извршним
одборима.

Скупштина народног одбора може поништити или уки-
нути све незаконите и неправилне акте свога извршног од-
бора.

Извршни одбор вишег народног одбора односно Глав-
ни извршни одбор аутономне покрајине и влада републике
могу обуставити од извршења све незаконите и неправилне
акте скупштине нижег народног одбора и предложити сво-
јој скупштини да их поништи или укине.

Члан 130

Виши народни одбор, Народна скупштина аутономне
покрајине, односно Претседништво Народне скупштине ре-
публике може распустити нижи народни одбор и расписати
изборе за нови народни одбор. Скупштина вишег народног
одбора, Народна скупштина аутономне покрајине односно
Претседништво Народне скупштине републике може разре-
шити извршни одбор нижег народног одбора и одредити
избор новог извршног одбора.

ГЛАВА XV ЈУГОСЛОВЕНСКА АРМИЈА

Члан 131

Југословенска армија је оружана сила Федеративне На-

родне Републике Југославије. Њен је задатак да обезбеђује и брани независност државе и слободу народа. Она је чувар неповредивости државних граница, она служи одржавању мира и безбедности.

Члан 132

Врховног команданта Југословенске армије именује Народна скупштина ФНРЈ. Врховни командант руководи свом војном силом Федеративне Народне Републике Југославије.

ГЛАВА XVI

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 133

Сва лица млађа од 18 година, која су била уведена у бирачке спискове за изборе за Уставотворну скупштину, задржавају стечено бирачко право.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

НАЦРТА УСТАВА ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Нацрт Устава Министарства за Конституанту израђен је на основној поставци да Устав Федеративне Народне Републике Југославије не треба сам по себи и не може ништа да измишља нити треба и може да измени у суштини државне, националне и друштвене стварности, која је дело и тековина тешке ослободилачке борбе наших народа за независност и стварну демократију и то борбе не само против окупатора него и против домаћих издајника, против реакције, из које су изашли и која их је бранила и, најзад, против старог антидемократског и противнародног државног уређења, које је било у рукама непријатеља народа средство потлачивања народа. Уставотворна скупштина ФНРЈ има, према томе, да донесе Устав једној земљи, која је не само одбила покушај страних фашистичких завојевача да поробе њене народе, него и земљи која је у исто време снагом и вољом народних маса срушила са власти унутрашње издајничке снаге фашизма и реакције, и у којој је власт тиме прешла у руке истинских, демократских снага народа. Југославија је, на тај начин, ступила на пут напретка, демократских слобода, националне равноправности и јединства и смело закорачила правцем напредног социјалног развитка у корист благостања и среће радних маса и према економском и културном процвату Републике. Управо ова и оваква стварност је морала и могла наћи у нацрту Устава ФНРЈ одговарајући правни израз. Према томе, овај нацрт Устава је водио и морао неизбежно водити рачуна о фактима да уставна основа наше државе постоји како у битно измењеним друштвено-економским и националним основима и израђеним новим државним уређењем, тако и у актима уставног значаја које су донели највиши органи државне власти нове Југославије, од Другог заседања Антифашистичког већа народног осло-

бођења Југославије до дана сазивања Уставотворне скупштине.

Природно је да ће Устав имати изванредно велики значај у животу и развоју наше народне Републике. Одражавајући измењену и нову стварност, стварност нове Републике Југославије, Устав ту стварност потврђује и стабилизује. Познато је да се организација државе утврђује и јача уставним нормама. У сагласности са савременим развиконом наше Федеративне Републике, Устав завршава правно уобличавање нових демократских, социјалних и националних тековина, а у исто време поставља чврсте оквире за неизбежни и прогресивни развој нашег друштвеног и политичког живота.

На основу свега тога, стварање и доношење нашег новог Устава има далекосежан историски значај.

II

На првом месту, потребно је овде истаћи која су основна обележја наше нове државе и државне организације изражена у овом нацрту Устава.

Целокупна власт у ФНРЈ је у рукама народа, тј. његове већине коју претстављају радне масе. Цео демократски и напредни изборни систем стварно успоставља учешће народа у органима власти. Државна власт је стварно постала народна власт, јер су укинута односи сукоба између државе и радних маса, које претстављају огромну већину народа и чија воља зато одлучује у нашој Републици. Из ових чињеница произлазе два основна начела државне организације. Прво, то је начело јединства власти. Од народа изабрани претставнички органи су органи јединствене државне власти, тј. народне скупштине и народни одбори. Они бирају из своје средине, као своје извршне и наредбодавне органе, народне владе и извршне одборе, који у њихово име и на основи њихових закона и прописа, и под њиховом контролом, врше послове државне управе. Друго, то је демократски централизам. Сви органи наше државне власти, од месног народног одбора до Народне скупштине ФНРЈ, изабрани су непосредно од народа и у свом кругу послова претстављају органе народног самоуправљања. Али, ради остварења јединства власти и планског подизања националног, привредног и културног живота народних маса, виши органи државне власти и државне управе располажу правом руководства и контроле над нижим у сагласности са Уставом и законима. Зато је организација власти у Федеративној Народној Републици Југославији — према овом нацрту Устава — с једне стране, израз праве, истинске самоуправе

народа кроз све органе државне власти, а са друге стране, један чврсто повезани организам, одоздо до горе, који од наше државне заједнице чини јединствену целину, способну за плански рад на подизању привреде, благостања, културе и снаге свих наших народа. Разумљиво је да без оваквог јединства и организационе повезаности наши народи не би могли сачувати ни своју освојену слободу и независност, ни изградити благостање и срећнији живот за себе и нове нараштаје.

Нова Југославија је народна држава, нови и виши тип стварне демократије. Ово подизање наше државе на виши тип у политичком развоју модерног друштва, изражено је у нацрту Устава на тај начин, што се потврђује да је један важан сектор народне привреде постао општенародна имовина у рукама државе. Одузимајући привредно, а тиме и политичко, руководство из руку малог броја привилегисаних појединаца, држава је у стању да плански руководи целокупним развојем привредног живота и да ефективно врши контролу над приватним предузећима и приватном предузимљивошћу које нацрт Устава признаје као чиниоце економског живста.

На основу свега тога, највећи број грађана има прилику да стварно учествује у руководству државе, а широко прокламсвана грађанска права су снабдевена средствима за њихово остварење.

Нова Југославија је федеративна држава, и то федеративна држава нарочитог типа. Полазећи од пуне равноправности наших народа и њиховог добровољног уједињења у заједничку државу, наш федерализам потврђује суверена права и државност народних република као саставних делова федеративне државе. Народне републике врше самостално своју власт и ограничене су само оним правима која су добровољно пренеле на ФНРЈ. Али, задовољавајући тежње наших народа за међусобним помагањем и чувањем националних индивидуалитета, нацрт Устава предвиђа у надлежности ФНРЈ најважније гране заједничког живота, одбране и развоја, нарочито у области привреде. Без рационалног и планског искоришћавања свих економских и људских снага наших народа не би се могла остварити основа за привредно, културно и национално подизање како наших основних народних маса тако и самих народних република.

III

На другом месту, потребно је показати на којим је техничким начелима израђен наш нацрт Устава ФНРЈ.

Техника на основу које је израђен овај нацрт Устава

изражава само суштину наше нове државе. Према томе, прво, по својој форми наш Устав показује федеративно уређење нове Југославије. У вези са тиме, нацрт установљава на позитиван и недвосмислен начин надлежност ФНРЈ и утврђује савезну државну организацију, остављајући уставима народних република да разраде и одређеније изграде организацију, односе и рад својих органа државне власти. Али, при томе је наш нацрт Устава, потврђујући јединство државног уређења и потребу једнообразних органа и форми ради правилног и брзог функционисања народне власти, оцртао структуру свих органа државне власти и одредио њихово место, надлежност и права у уставном систему ФНРЈ.

Даље, за разлику од старих устава, нацрт Устава ФНРЈ говори о друштвено-економском уређењу и садржи низ норми из области друштвеног и културног живота. То је било потребно, не само зато што је наш Устав израз једне нове и измењене друштвене стварности, него и због тога што наш Устав показује суштину нове државе, **народне** Републике, која се појављује као оружје у рукама наших народних маса за остварење напредније и срећније заједнице. Природно је, да је у овом погледу нацрт Устава морао дати јасне организационе форме за процесе који су тек у повоју и за неке установе које су се тек почеле да појављују, а исто тако је прецизирао неке досад недовољно јасне и одређене облике и појмове. На тај начин, нацрт Устава је поставио оквири и основе за даљи развој и усавршавање тековина стечених у ослободилачкој борби народа. Али при томе нацрт се чувао како тога да буде декларација и програм, тако и тога да постане један недодређен и историски докуменат. Понављамо, он је израђен као основни правни докуменат данашње стварности, предвиђајући при томе њен неизбежни и даљи развитак. Наш нацрт оставља законодавству, односно народу, у сталном освајању нових победа и продубљавању своје организације, да допуни и разради многа питања организације и живота државе.

Као што се види из самог текста, наш нацрт Устава састављен је из два основна дела: из основних начела и прописа о државној организацији. Оваква основна подела нашег Устава одговара историској фази у којој се налази наша земља и типу наше народне и савезне државе. Крупне промене и тековине у економском, друштвеном, политичком и националном животу правно су формулисане у првом делу. Одређена је суштина нове Југославије као савезне народне државе републиканског облика; одређен је унутрашњи састав наше федерације засноване на равноправности и праву на слободни развој наших народа у оквиру народних

република; утврђени су основи и стваралачки принципи суштине и форме народне власти; прецизирано је друштвено-економско уређење и удео свих сектора народне привреде у оквиру општедржавног плана, наслоненог у првом реду на општенародну имовину у рукама државе и задружни привредни сектор уз контролисану сарадњу приватног сектора привреде. На крају овог првог дела изражена су права и дужности грађана, логично са целом структуром Устава по коме су права грађана допуна и последица нових друштвено-економских промена и могућности које народна власт даје грађанима да остварују бољи и срећнији живот.

Други део под називом „Државно уређење“, који решава основна питања наше нове државне организације, почиње одређивањем суштине федерације. Предвиђајући на одређен и јасан начин надлежност ФНРЈ, која обухвата регулисање и руководство најважнијим општедржавним и заједничким проблемима, нарочито у области спољне политике, саобраћаја, народне одбране и привредног живота, нацрт Устава дефинише правни положај и надлежност народних република. Наша федерација претставља један нови и својствени тип савезне државе у тежњи да обезбеди сувереност народних република и чврсто јединство ФНРЈ. Даље главе овога другог дела нацрта Устава у општим цртама одређују све степене организације наше државе, од врховних савезних органа државне власти до месних органа државне власти. Ови органи, народне скупштине у ФНРЈ, републикама и аутономним покрајинама, и народни одбори у аутономним областима и свим другим административно-територијалним јединицама поверавају функције државне управе својим извршним и наредбодавним органима, Савезној влади и влади република односно извршним одборима. Карактер суверености и државности, који имају не само ФНРЈ него и републике, огледа се у претседништвима народних скупштина чије надлежности и функције нацрт Устава јасно одређује.

Следеће две главе у другом делу нашег нацрта посвећене су судовима и јавном тужиоштву и односима између државне власти и органа државне управе. Организација судова изражава федеративно начело и начело строге законитости нове државе. Судовима, као независним органима правосуђа, предато је изрицање правде у систему јасних демократских гаранција како за тековинне народне државе тако и за права грађана. Физиономија јавног тужиоштва, као органа за вршење надзора над тачним испуњавањем закона од стране државне управе и свих грађана, јасно је обележена. Нацрт се завршава одређивањем улоге и положаја Југословенске

армије као оружане силе заједничке државе, чувара и гаранта независности и слободе народа. Разумљиво је што је нацрт Устава укључио у уставни поредак ФНРЈ народну снагу, која је толико допринела да се овај нови поредак оствари.

На крају, потребно је истаћи да се цео овај нацрт Устава, рађен истина у строго законском стилу, трудио да буде приступачан и јасан свим слојевима нашег народа. Највиши правни израз народне државе, наш Устав, треба да познају сви грађани, јер је он у овом нацрту замишљен као средство народа и грађана у чувању и даљем усавршавању њихових демократских, социјалних и националних тековина

Министар за Конституанту
Едвард Кардељ, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

УСТАВОТВОРНОГ ОДБОРА САВЕЗНЕ СКУПШТИНЕ

САВЕЗНА СКУПШТИНА
УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ

ЈУГОСЛАВИЈЕ

УСТАВОТВОРНИ ОДБОР

Бр. 38

5-1-1946 год.

Београд

САВЕЗНОЈ СКУПШТИНИ УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ

Београд

У вези вашег акта бр. 721 од 10-ХП-1945, а на основу члана 37 Пословника Савезне скупштине Уставотворне скупштине, доставља се у прилогу извештај Уставотворног одбора Савезне скупштине о нацрту Устава Федеративне Народне Републике Југославије.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник
Уставотворног одбора
Савезне скупштине
Моша Пијаде, с. р.

САВЕЗНОЈ СКУПШТИНИ УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

На дан 6 децембра изабрани су у Уставотворни одбор Савезне скупштине народни посланици: Аголи Неџат, Веселинов Станка, Влахов Димитар, Вукмановић Светозар, Гранђа Иван, Ђуровић Михаило, Зечевић Владо, Јарамазовић Лајчо, Јовановић д-р Драгољуб, Кардељ Едвард, Косановић Сава, Кузмановић Славко, Лампрет Жоже, Маринко Миха, Минић Милош, Московљевић д-р Милош, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Поповић Коча, Радмиловић д-р Јерко,

Рамљак Анте, Рашовић Милош, Салај Ђуро, Симић Владимир, Сремец д-р Златан, Филиповић Сулејман, Хебранг Андрија, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Чубриловић д-р Васо и Шнудерл д-р Макс.

Приликом избора Уставотворног одбора Савезна скупштина ставила је Одбору у задатак да у року од једног месеца заврши претрес нацрта Устава, изради свој извештај и коначни текст нацрта Устава.

Уставотворни одбор конституисао се истог дана кад је био изабран и изабрао за претседника Одбора Мошу Пијаде, за потпретседника Владимира Симића, а за секретара д-р Макса Шнудерла.

Одбор је отпочео са радом 10 децембра 1945 године.

Четири прве седнице Одбора биле су посвећене начелном претресу нацрта Устава, који је у име Савезне владе поднео Уставотворној скупштини министар за Конституанту Едвард Кардељ. Никакав други нацрт Устава није био поднет, тако да је овај нацрт узет као једина основа за претрес. У начелном претресу узели суучешћа чланови Одбора: д-р Драгољуб Јовановић, Милош Рашовић, Михаило Ђуровић, Владимир Симић, д-р Милош Московљевић, Едвард Кардељ, Моша Пијаде, Иван Гранђа, д-р Васо Чубриловић, д-р Макс Шнудерл, Влада Зечевић, Димитар Влахов, Сава Косановић и Андрија Хебранг.

По завршеном начелном претресу једногласно је у начелу усвојен поменути нацрт.

Посебни претрес отпочео је на петој седници Одбора, 14 децембра.

У току посебног претреса Одбор је усвојио, осим у ретким случајевима, готово увек једногласно следеће измене и допуне у предложеном нацрту:

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ УСВОЈЕНЕ У УСТАВОТВОРНОМ ОДБОРУ САВЕЗНЕ СКУПШТИНЕ

Чл. 1 и 2 остају у првобитној редакцији.

Чл. 3 мења се и гласи: „Државни грб Федеративне Народне Републике Југославије претставља поље окружено житним класјем. Класје је на дну повезано траком на којој је исписан датум 29-XI-1943. Између врхова класја налази се петокрака звезда. Усред поља налази се пет буктиња косо положених, чији се пламенови спајају у један пламен“.

Чл. 4. У шестом реду, место речи „хоризонтално одозго“ ставити „водоравно“. У седмом реду, после речи „редом“ додати реч „одозго“. У осмом реду, место речи „ви-

сине“ ставити „ширине“. У десетом реду, место речи „златом“ ставити реч „златном“. Реч „жутом“ ставити у заграду, а иза речи „ивицом“ брисати заграду.

Чл. 5 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 6. У другој алинеји, трећи ред, после речи „власти“ додати реч „преко“. У истом реду брисати речи „који су“. У шестом реду, после речи „ФНРЈ“ додати речи „који су“.

Чл. 7. Први став мења се и гласи: „Све претставничке органе државне власти бирају грађани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем“.

У другој алинеји, четврти ред, после речи „случајевима“ ставити запету и брисати реч „и“. У истом реду, после речи „условима“ додати речи „и на који начин“.

Чл. 8. У првој алинеји, други ред, после речи „ФНРЈ“ ставити запету. У истом реду, место речи „Устава“ ставити „устава“.

Наслов главе III мења се и гласи: „Основна права народа и народних република“.

Чл. 9. У другој алинеји, други ред, место речи „заштићује“ ставити реч „штити“. У трећој алинеји, други ред, после речи „безбедност“ ставити запету и реч „као“.

Чл. 10 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 11 мења се и гласи: „Свака народна република има свој Устав.“

Народна република доноси свој Устав самостално.

Устав народне републике мора бити у сагласности са Уставом ФНРЈ“.

Чл. 12. У првом реду брисати реч „између“ и ставити „територија“.

Чл. 13. У првом реду брише се реч „уживају“. У другом реду, место речи „Југославије“ ставити „Југославији“. У трећем реду, место речи „сва“ ставити „уживају“. Место речи „права“ ставити „право“.

Чл. 14. У првој алинеји, трећи ред, после речи „државе“ ставити запету. У петом реду, после речи „организације“ ставити запету. У другој алинеји, први ред, после речи „у“ додати реч „утроби“. Место речи „земљи“ ставити „земље“. Додаје се нови трећи став, који гласи: „Држава води нарочиту бригу о заштити, подизању и експлоатацији шума“.

Чл. 15. У првој алинеји, шести ред, место речи „општег привредног“ ставити реч „општепривредног“. У осмом реду брисати реч „остварујући“ и ставити реч „вршећи“. У другој алинеји, први ред, место речи „општег привредног“ ставити реч „општепривредног“. У другом реду, после речи

„и“ додати реч „вршењу“. У четвртом реду, после речи „наместеника“ ставити запету и додати реч „задружних“.

Чл. 16 и 17 остају у првобитној редакцији.

Чл. 18 мења се и гласи:

„Зајемчује се приватна својина и приватна предузимљивост у привреди.

Зајемчује се наслеђивање приватне својине. Право наслеђа уређује се законом.

Нико не сме употребљавати право приватне својине на штету народне заједнице.

Забрањује се постојање приватних монополистичких организација као што су: картели, синдикати, трустови и сличне организације.

Приватна својина може се ограничити или експроприрати ако то тражи општи интерес, али само на основу закона. Законом ће се одредити у којим ће се случајевима и у којој висини дати накнада сопственику.

Под истим условима могу се законом национализовати поједине привредне гране или предузећа ако то тражи општи интерес“.

Чл. 19. На крају петог става додати: „својом општом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“.

Чл. 20. У првој алинеји, други ред, место речи „уједини“ ставити „удружује“. У трећем реду, после речи „од“ додати „сваког“.

Чл. 21 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 22. У другој алинеји, други ред, место речи „чине ограничења“ ставити „ограничавају“.

Чл. 23 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 24. У првом ставу, други ред, место речи „привредног, државног“ ставити речи „државног, привредног“. У трећем реду брисати реч „друштвеног“ и ставити речи „друштвено-политичког“. Други став мења се и гласи: „За једнак рад жене имају право на једнаку плату као и мушкарци и уживају посебну заштиту у радном односу“.

Чл. 25 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 26. У четвртој алинеји, четврти ред, после речи „права“ додати речи „и дужности“. У продужетку истог става додаје се нова реченица, која гласи: „Положај ванбрачне деце регулише се законом“.

Чл. 27 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 28. У другој алинеји, други ред, после речи „без“ додати речи „писменог и образложеног“. У истом реду, после речи „или“ брише се реч „без“. На крају истог става

додаје се нова реченица, која гласи: „Најдужи рок притвора одређује закон“. Шести став мења се и гласи: „Казну лишења слободе за обичне прекршаје правних прописа могу изрицати органи државне управе само у границама које су предвиђене законом“. У седмом ставу, први ред, после речи „држављанин“ додати реч „ФНРЈ“. У другом реду, место речи „земље“ ставити „државе“. После речи „државе“ ставити тачку. Остатак става брише се и додаје се нова реченица, која гласи: „Само у случајевима прописаним законом може грађанин бити протеран из свог пребивалишта“. Додаје се нови став: „Држављани ФНРЈ уживају заштиту ФНРЈ у страним државама“.

Чл. 29, 30, 31 и 32 остају у првобитној редакцији.

Чл. 33. У другој алинеји, први ред, после речи „савесно“ додати речи „и законито“.

Чл. 41 постаје чл. 34 и гласи: „Одбрана отаџбине највиша је дужност и част сваког грађанина.

Војна обавеза грађана је општа за сва лица мушког пола способна за војну службу.

Жене могу бити примане у војну службу и стицати војне чинове“.

Чл. 34 постаје чл. 35. У првом реду, место речи „се стара“ ставити „је дужна“.

Чл. 35 постаје чл. 36. У трећем реду, после речи „болница“ додати реч „апотека“.

Чл. 36 постаје чл. 37. Додаје се нови трећи став, који гласи: „Ауторско право заштићено је законом“.

Чл. 37 постаје чл. 38. После првог става додаје се нови други став, који гласи: „Држава посвећује нарочиту пажњу и заштићује духовно и физичко васпитање омладине. Малолетна лица стоје под нарочитом заштитом закона“. У продужетку последњег става додаје се нова реченица, која гласи: „Верска настава може се вршити изван школског програма али само у школској згради“.

Чл. 38 постаје чл. 39 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 39 постаје чл. 40 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 40 постаје чл. 41 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 42 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 43. У другом реду, место речи „незаконита“ ставити „незаконито“, место речи „кажњива“ ставити „кажњиво“. У трећем реду, место речи „употреба“ ставити „употребљавати“, место речи „грађанских“ ставити реч „грађанска“.

Чл. 44. Први став, други ред, место речи „све послове“

ставити „сва права“. Место речи „који“ ставити реч „која“. Место речи „дати“ ставити „дата“.

Тачка 1. У првом реду, испред речи „измене“ ставити речи „промена“. У трећем реду, место речи „Устава“ ставити реч „устава“.

Тачка 4. У трећем реду, после речи „односима“ ставити тачку и запету. Брисати реч „склапање“. Место речи „међународних“ ставити реч „међународни“. Место речи „уговора“ ставити „уговори“ и тачку и запету.

Тачка 6. Место речи „с“ ставити „са“.

Тачка 7. Брисати реч „послови“. Место речи „народне“ ставити „народна“. Место речи „одбране“ ставити „одбрана“. Место речи „државне“ ставити „државна“. Место речи „безбедности“ ставити „безбедност“.

Тачка 8. У првом реду брисати реч „саобраћај“. У другом реду брисати реч „саобраћај“. У истом реду место речи „речно“ ставити „речни“. Брисати реч „бродарство“ и ставити реч „саобраћај“ и тачку и запету.

Тачка 9. У првом реду, место речи „радио“ ставити „радио-веза“ и тачку и запету.

Тачка 13, нова: „јединствена привредна статистика; начела и контрола опште статистике“.

Тачка 13 постаје тачка 14. У трећем реду брисати речи „општег државног“ и ставити „општедржавног“.

Тачка 14 постаје тачка 15. У првом реду брисати реч „закључивање“. У другом реду, место речи „савезних“ ставити „савезна“. Место речи „зајмова“ ставити „зајмови“. У трећем реду брисати реч „послови“. Место речи „осигурања“ ставити „осигурање“.

Тачка 15 постаје тачка 16. Тачка 16 постаје тачка 17. Тачка 17 постаје тачка 18. Тачка 18 постаје тачка 19.

Тачка 19 постаје тачка 20, мења се и гласи: „морске и речне луке, путеви, реке, водени канали општедржавног значаја;“.

Тачка 20 постаје тачка 21. Тачка 21 постаје тачка 22, мења се и гласи: „законодавство о уређењу судова; начела приватног права, законодавство о трговачком, меничном и чековном праву; поморско право; кривични законик; законодавство о грађанском, извршном, стечајном, ванпарничном, кривичном и општеуправном поступку и личном стању грађана;“.

Тачка 22 постаје тачка 23. На крају става додати речи „о задругарству;“. Тачка 23 постаје тачка 24, мења се и гласи: „доношење општих начела за законодавство република у области рударства, шумарства и водних снага; гра-

љевинарства; привредног пословања; политике цена; јавних зајмова и дажбина; здравља и физичке културе; просвете; социјалног старања и организације државне власти. — Републике могу саме у овим пословима доносити своје законске прописе до доношења општих начелних прописа од стране Федеративне Народне Републике Југославије.

Изван ових послова, народне републике врше своју власт самостално“.

Чл. 45. Трећи став постаје први.

Чл. 46, 47, 48 и 49 остају у првобитној редакцији.

Чл. 50. У првом реду, после речи „ФНРЈ“ додати речи „је у име народа“. У истом реду брисати реч „је“.

Чл. 51 и 52 остају у првобитној редакцији.

Чл. 53. У првом реду, место речи „држављани“ ставити „грађани“. У трећем реду, место „50.000“ ставити „40.000“.

Чл. 54. У четвртном реду, место „30“ ставити „25“. Место „20“ ставити „15“. У петом реду, место „15“ ставити „10“.

Чл. 55, 56 и 57 остају у првобитној редакцији.

Чл. 58. У првом реду, место речи „заседају“ ставити „заседавају“.

Чл. 59. У првом реду, место речи „три“ ставити „два“. У другом реду, место речи „два“ ставити „три“. У другој алинеји, у првом реду, место речи „три“ ставити „два“. У другом реду, место речи „два“ ставити „три“.

Чл. 60. У првом ставу, трећи ред, место речи „претседништва“ ставити „Претседништва“.

Чл. 61. У првом реду, место речи „заседају“ ставити „заседавају“.

Чл. 62 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 63. Додаје се нови први став, који гласи: „Право подношења законских предлога имају Савезна влада, чланови Савезне владе и народни посланици оба дома“.

Чл. 64. У првом реду брисати реч „од“. Место речи „домова“ ставити реч „дом“. У петом реду, после речи „је“ додати реч „предлог“. У трећем ставу, пети ред, после речи „предмети“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 65 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 66. У другом реду, после речи „листу“ додати реч „ФНРЈ“.

Чл. 67. У првом реду брисати речи „Савезно веће и Веће народа“ и ставити „Сваки дом“. У истом реду, место речи „бирају“ ставити реч „бира“.

Чл. 68 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 69. У другом ставу, први ред, место речи „ухапшени“ ставити „лишени слободе“.

Чл. 70 и 71 остају у првобитној редакцији.

Чл. 72. У првој алинеји, први ред, после речи „врши“ додати „промену“. У другој алинеји, први ред, после речи „за“ додати „промену“ и ставити запету. У истом реду, место речи „измену“ ставити „измене“. Место речи „допуњу“ ставити „дспуне“. У трећем ставу, први ред, после речи „приступи“ додати реч „промени“ и ставити запету. У истом реду, место речи „измени“ ставити „изменама“. Место речи „допуни“ ставити „допунама“. У четвртном ставу, први ред, после речи „Предложена“ додати реч „промена“ и ставити запету.

Чл. 73 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 74, тач. 1. Место речи „заседање“ ставити „заседања“.

Тачке 2 и 3 остају у првобитној редакцији.

Тачка 4 мења се и гласи: „оцењује сагласност закона република са Уставом ФНРЈ, уз накнадно одобрење Народне скупштине ФНРЈ;“.

Тачка 5. Брисати речи „издаје Указ“.

Тачка 6. После речи „законе“ брисати тачку и запету и додати речи „издаје указе;“.

Тачка 7. После речи „право“ додати речи „амнестије и“.

Тачка 8. У другом реду, место речи „Федеративној“ ставити „Федеративне“, место „Народној“ ставити „Народне“, место „Републици“ „Републике“, место „Југославији“ „Југославије“. Остатак става брисати и ставити „према прописима савезног закона“.

Тачке 9 и 10 остају у првобитној редакцији.

Тачка 11. После речи „писма“ додати речи „код њега акредитованих“.

Тачка 12. У другом реду, после речи „стање“ брисати речи „у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ и то“.

Тачка 13. У другом реду, после речи „владе“ ставити запету. Место речи „савезне министре“ ставити „чланове Савезне владе“. На крају става додати речи „уз накнадну потврду Скупштине;“.

Тачка 14. Место речи „министрима“ ставити „члановима владе“.

Тачка 15 мења се и гласи: „на предлог претседника Савезне владе установљава нова, спаја и укида постојећа министарства и комисије у времену између заседања Народне скупштине ФНРЈ, уз накнадну потврду Скупштине;“.

Тачка 16. У трећем реду брисати реч „непосредном“. У четвртном реду брисати речи „министарства односно комитета“.

Тачка 17 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 75, 76 и 77 остају у првобитној редакцији.

Чл. 78. У другој алинеји, други ред, брисати реч „нарочито“. У трећем реду, брисати речи „као и“. У четвртном реду, после речи „закона“ брисати остатак става и ставити „и контролише њихово извршење“. У другом ставу, место речи „упуства“ ставити „упутства“.

Чл. 79. У првом реду брисати реч „и“, и после речи „упутства“ додати речи „и решења“. После речи „владе“ брисати реч „су“, место речи „обавезна“ ставити речи „обавезни су“.

Чл. 80. У првом ставу, други ред, место речи „савезних“ ставити „својих“. У другом реду, после речи „комисија“ ставити „и“. У трећем реду, после речи „комитета“ брисати остатак става. У другом ставу, једанаести ред, брисати речи „владе и“. У дванаестом реду, место речи „министара“ ставити речи „чланова владе“.

Чл. 81. У првом ставу, трећи ред, после речи „комисије“ додати реч „и“. У четвртном реду, после речи „комисије“ ставити тачку, брисати остатак става и додати као други став „Савезна влада може имати и министре без ресора“.

Други став овог члана постаје члан 82.

Чл. 82 постаје чл. 83 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 83 брише се.

Чл. 84 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 85. Додаје се нови први став који гласи: „Министарства Савезне владе руководе гранама државне управе које улазе у надлежности ФНРЈ“. У другом ставу, првом реду, после речи „министри“ додати „и“. У истом реду брисати речи „и комитети“.

Трећи став овог члана брише се.

Чл. 86 брише се.

Чл. 87 постаје чл. 86. У другој алинеји, трећи ред, после речи „саобраћаја“ додати речи „Министарство поморства“.

Чл. 88 постаје чл. 87. У првом ставу, други ред, брисати реч „непосредно“. У трећем реду, после речи „управе“ додати реч „непосредно“.

Трећи став овог члана постаје чл. 88 с тим да се у првом реду после речи „министарства“ бришу речи „обављају послове из одређене области“ и ставе речи „руководе одређеном граном“.

Чл. 89 мења се и гласи: „При Савезној влади постоје комитети: просвете, народног здравља и социјалног старања, ради општег руководства у тим гранама државне управе. Овакви комитети могу се оснивати и за друге гране државне управе“.

Чл. 90 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 91. У првом ставу, први ред, после речи „републике“ додати речи „у име народа“.

Као други нови став додаје се други став чл. 92 са следећом изменом: у трећем реду, место речи „Претседништва“ ставити реч „Президијума“.

Чл. 92. Други став овога члана постаје други став чл. 91.

Чл. 93 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 94. У првом реду, после речи „Претседништво“ ставити „Президијум“.

Додаје се нови други став који гласи: „Надлежност Президијума Народне скупштине републике одређује Устав републике“.

Чл. 95. У првом реду, после речи „именује“ додати речи „и разрешава“.

Чл. 96. У другој алинеји, шести ред, место речи „Претседништву“ ставити „Президијуму“.

Чл. 97. У првој алинеји, први ред, место речи „је потчињена“ ставити „ради на основу“. Место речи „Уставу“ ставити „Устава“. У другом реду, место речи „Уставу“ ставити „Устава“, место „савезним“ ставити „савезних“, место „законима“ ставити „закона“. У трећем реду, место речи „законима“ ставити „закона“ и после речи „републике“ додати речи „и на основу уредаба и упутстава Савезне владе“.

Други став мења се и гласи: „Влада републике доноси уредбе за примену савезних закона, закона републике, уредаба и упутстава Савезне владе и уредбе на основу законског овлашћења, обавезна упутства ради извршења савезних закона и закона републике и контролише њихово извршење“.

Чл. 98 и 99 остају у првобитној редакцији.

Чл. 100. У другом реду, место речи „обављају“ ставити „врше“.

Чл. 101, нови: „Републиканска министарства руководе самостално одређеном граном државне управе из надлежности народне републике“.

Чл. 101 постаје чл. 102. Други став мења се и гласи: „Президијум Народне скупштине републике може оснивати нова, спајати и укидати постојећа министарства у сагласно-

сти са Уставом ФНРЈ, уставом републике, савезним законима и одлукама Президијума Народне скупштине ФНРЈ“.

У наслову главе XI, после речи „власти“ додати речи „и управе“.

Чл. 102 постаје чл. 103 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 103 постаје чл. 104 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 104 постаје чл. 105. У првом ставу, четврти ред, место речи „за“ ставити „на“. Место речи „четири“ ставити „три“.

Трећи и четврти став овога члана отпадају и постају чл. 106 нови са следећом изменом: у првом ставу, четврти ред, место речи „за“ ставити „на“.

У наслову главе XII, после речи „власти“ додати речи „и управе“.

Чл. 105 постаје чл. 107. У првој алинеји, други ред, брисати речи „градовима, срезовима“ и ставити „срезовима, градским рејонима, градовима“. Додаје се нови други став који гласи: „Организација народне власти у великим градовима може се регулисати посебним законима“.

Стари став други постаје став трећи. У првом реду брисати речи „села и мањих градова“ и ставити „у местима“. У трећем реду, после речи „срезова“ додати „градских рејона“.

Став трећи постаје став четврти. У првом реду, место речи „градова“ ставити „градских рејона“. Место речи „градских рејона“ ставити „градова“. У трећем реду после речи „скупштине“ брисати остатак става и ставити „у роковима које прописује устав народне републике“.

Чл. 106 постаје чл. 108. У првој алинеји, четврти ред, после речи „поретка“ ставити запету. Брисати речи „и чување“ и ставити „испуњавање“. У петом реду, после речи „и“ додати реч „чување“. Место речи „месни“ ставити „свој“.

Чл. 107 постаје чл. 109 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 108 постаје чл. 110. У трећем реду, после речи „одбори“ ставити тачку и брисати речи „које бира скупштина народног одбора“.

Додаје се нови други став, који гласи: „Извршне одборе у селима и мањим градовима бирају народни одбори из своје средине. Извршне одборе градских рејона, градова, срезова, округа и области бирају одговарајући народни одбори на својим скупштинама“.

Чл. 109 постаје чл. 111 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 110 постаје чл. 112 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 111 постаје чл. 113 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 112 постаје чл. 114. У првом реду, место речи „руковођење“ ставити „вођење“. У четвртном реду, место речи „одељења“ ставити „одељења“. У шестом реду, место речи „одељењу“ ставити „одељењу“.

Наслов главе XIII мења се и гласи: „Наредни судови“. Брише се поднаслов „а) Судови“.

Чл. 113 постаје чл. 115. У првој алинеји, четврти ред, брисати реч „народни“. У петом реду, после речи „судови“ ставити тачку и брисати остатак става. Додаје се нови други став, који гласи: „Савезним законом одређује се устројство и надлежност војних суда“.

Стари трећи став брише се.

Чл. 116, нови: „Судови изричу правду у име народа“.

Чл. 114 постаје чл. 117. На крају првог става додати речи „и суде по закону“.

Чл. 115 брише се.

Чл. 116 постаје чл. 118 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 117 постаје чл. 119. У другој алинеји, други ред, брисати реч „сталних“. У трећем реду, после речи „судија“ ставити паузу.

Трећи став брише се.

Чл. 118 постаје чл. 120. У првом ставу брисати другу реченицу и место ње ставити: „Грађани којима тај језик није матерњи могу се служити својим матерњим језиком“.

Чл. 119 постаје чл. 121, мења се и гласи: „Судије Врховног суда ФНРЈ бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.“

Судије Врховног суда републике односно аутономне покрајине бира и разрешава Народна скупштина републике односно аутономне покрајине.

Судије и поротнике окружног суда бира и разрешава народни одбор округа на својој скупштини.

Судије и поротнике срескога суда бира и разрешава скупштина народног одбора среза“.

Чл. 120 постаје чл. 122. У првој алинеји, први ред, брисати реч „судски“. У другом реду, после речи „орган“ додати реч „правосуђа“. У трећем реду, после речи „Југославија“ ставити тачку и брисати остатак става.

Други став брише се.

Чл. 121 постаје чл. 123. Додаје се нови став који гласи: „Врховни суд ФНРЈ оцењује законитост правноснажних одлука свих суда ФНРЈ по питању примене савезних закона“.

У трећем ставу брисати другу реченицу.

Глава XIV, нова: „Јавно тужиоштво“.

Чл. 122 постаје чл. 124. У првом реду, место речи „јесте“ ставити „је“. У другом реду, место речи „над тачним“ ставити „ради правилног“. У трећем реду, место речи „испуњавањем“ ставити „испуњавања“. У четвртном реду брисати речи „Савезне владе“. У петом реду, после речи „ФНРЈ“ ставити запету и додати речи „Савезне владе“. У истом реду, после речи „и“ додати реч „народних“.

Чл. 123 постаје чл. 125, мења се и гласи: „Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Јавне тужиоце народних република и аутономних покрајина и њихове заменике поставља јавни тужилац ФНРЈ.

Јавне тужиоце аутономних области, области, округа и срезова поставља јавни тужилац републике односно аутономне покрајине уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ“.

Чл. 124 постаје чл. 126, мења се и гласи: „Јавни тужиоци независни су у своме раду и подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Чл. 125 постаје чл. 127 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 128, нови: „Војног тужиоца Југословенске Армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске Армије.

Савезним законом одредиће се устројство и надлежност војног тужиоштва“.

Глава XIV постаје глава XV.

Чл. 126 постаје чл. 129. У првом реду, место речи „Претседништво“ ставити „Президијум“.

Чл. 127 постаје чл. 130. У првом реду, место речи „Претседништво“ ставити „Президијум“.

Чл. 128 постаје чл. 131. У другом реду, после речи „обуставити“ додати речи „и укинути“.

Чл. 129 постаје чл. 132. У првом реду, место речи „Претседништво“ ставити „Президијум“.

Чл. 130 постаје чл. 133. У другом реду, место речи „Претседништво“ ставити „Президијум“. У трећем реду, после речи „распустити“ додати реч „сваки“. У седмом реду, место речи „Претседништво“ ставити „Президијум“. У деветом реду, после речи „одбор“ додати реч „сваког“.

Глава XV постаје глава XVI.

Чл. 131 постаје чл. 134. У шестом реду, место речи „она“ ставити „и“.

Чл. 132 постаје чл. 135. У другом реду, после речи

„ФНРЈ“ додати речи „на заједничкој седници оба дома“. У трећем реду брисати речи „свом војном“ и ставити „целокупном војном оружаном“.

Глава XVI брише се и ставља се: „Трећи део“.

Чл. 133 постаје чл. 136 и остаје у првобитној редакцији.

НАКНАДНО УСВОЈЕНИ АМАНДМАНИ

Чл. 25. Као четврти и пети став: „Забрањена је злоупотреба цркве и вере у политичке сврхе и постојање политичких организација на конфесионалној основи.“

Држава може материјално помагати верске заједнице“.

Чл. 20. Као трећи став: „Малолетна лица уживају у радном односу нарочиту заштиту државе“.

Чл. 12. Као други став: „Границе народне републике не могу се мењати без њеног пристанка“.

Чл. 1. Нова стилизација гласи: „Федеративна Народна Република Југославија је савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа, који су на основу права на самоопредељење, укључујући право на отцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави“.

Чл. 6 остаје у штампаном првобитном тексту нацрта Устава ФНРЈ.

Чл. 7. У другом ставу, четврти ред, место речи „грађани“ ставити „бирачи“.

Чл. 10. У првом реду, испред речи „Сваки“ ставити „Противуставан је“. У петом реду брисати речи „јесте противуставан“.

Чл. 14. У другом ставу, први ред, после речи „всде“ додати речи „минерални и лековити извори“.

Место новог трећег става ставити: „Средства за производњу у рукама државе искоришћава држава сама или их даје другом на искоришћавање“.

Чл. 15 остаје у предложеној редакцији нацрта Устава са следећом изменом и допуном: у другом ставу, четврти ред, брисати реч „народних“ и после речи „организације“ додати речи „радног народа“.

Чл. 16. Додаје се нови први став, који гласи: „Општенародна имовина јесте главни ослонац државе у развоју народне привреде“.

Став други постаје став трећи, став трећи постаје став други.

Чл. 26. Други став мења се и гласи: „Пуноважни је брак само онај који се закључи пред надлежним државним ор-

ганима. После тога грађани могу извршити венчање по прописима своје вере“.

Чл. 28. Шести нови став мења се и гласи: „Казне за прекршаје правних прописа могу органи државне управе изрицати само у границама које су одређене законом“.

Чл. 31. У четвртном реду, место речи „демократији“ ставити „демократска начела“.

Чл. 34. Додаје се нови други члан, који гласи: „Издаја отаџбине је највећи злочин према народу“.

У трећем ставу, после речи „општа“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 36. Додаје се нови други став: „Држава води бригу о физичком васпитању народа, нарочито омладине, ради подизања здравља и радне способности народа као и одбранбене моћи државе“.

Чл. 38. У новом другом ставу брисати речи „духовно и физичко“.

У последњем ставу брише се новододата реченица.

Чл. 39. У другом ставу, први ред, брисати речи „свих незаконитих и неправилних“. У трећем реду брисати реч „штетних“ и ставити „неправилних“. У четвртном реду, после речи „жалбе“, брисати тачку и додати „у границама закона“.

Чл. 43 мења се и гласи: „Ради заштите грађанских слобода и демократског уређења ФНРЈ, утврђеног овим Уставом, незаконито је и кажњиво употребљавати грађанска права ради промене и нарушавања уставног уређења у противдемократском циљу“.

Пошто је Одбор завршио претрес у појединостима и учинио измене и допуне које су напред изложене, а у исто време је тај рад завршио и Одбор Скупштине народа, споразумела су се обадва одбора да изаберу по пет својих чланова да на заједничком састанку претресу све измене и допуне усвојене у оба одбора и да покушају изједначити текстове како би се добио јединствен нови текст нацрта Устава.

Од стране Уставотворног одбора Савезне скупштине изабрани су за делегате на заједнички састанак: Моша Пијаде, Владимир Симић, д-р Макс Шнудерл, Милош Рашовић и Милош Минић. Од стране Уставотворног одбора Скупштине народа изабрани су: д-р Синиша Станковић, Фране Фрол, Франце Лубеј, д-р Душан Братић и д-р Јосип Хрнчевић.

Ова делегација састала се 3 јануара ове године и свршила поверени јој задатак, те је усвојила јединствен текст

узимајући у обзир, поред измена и допуна усвојених у оба одбора, и амандмане предложене од заменика Министра за Конституанту, министра за Црну Гору Милована Ђиласа, као и амандмане предложене од народних посланика. У амандманима Министра за Конституанту узети су у обзир и разни предлози учињени из народа.

На седници Одбора од 4 јануара ове године поднео је од стране петорице делегата извештај о раду заједничког састанка Моша Пијаде. Одбор је усвојио овај извештај и сложио се са свима изменама и допунама предложеним са заједничког састанка. Овај извештај гласи:

УСТАВОТВОРНОМ ОДБОРУ САВЕЗНЕ СКУПШТИНЕ

На састанку десеторице чланова Уставотворног одбора оба дома, који су изабрани на седницама обадва одбора, а који је састанак одржан 3 јануара ове године, саласили су се делегати у погледу изједначења текстова нацрта Устава усвојених у оба дома.

Делегати су постигли потпуну сагласност и предлажу једном и другом одбору да у целини усвоје сагласно израђен јединствени текст, према приложеном извештају.

Делегати Уставотворног одбора Делегати Уставотворног одбора
Савезне скупштине Скупштине народа

Моша Пијаде, с. р.

Фране Фрол, с. р.

Д-р Макс Шнудерл, с. р.

Франце Лубеј, с. р.

Милош Рашовић, с. р.

Д-р Јосип Хрнчевић, с. р.

Милош Минић, с. р.

Синиша Станковић, с. р.

Владимир Симић, с. р.

Д-р Душан Братић, с. р.

Извештај десторице чланова оба дома гласи:

Чл. 1. Од речи „који су“ измењен текст гласи: „На основу права на самоопредељење, укључујући право на отцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави“.

У чл. 3 и 4 остају измене одбора које су идентичне у оба одбора.

Чл. 7. Почетак прве реченице гласи: „Све претставничке органе државне власти бирају...“

Друга реченица у другом ставу гласи: „Законом ће се прописати у којим случајевима, под којим условима и на који начин бирачи могу опозвати своје народне претставнике и пре истека рока за који су изабрани.

Чл. 8. Место „сви органи“ ставља се „органи“. Други

став гласи: „Сви акти органа државне управе и органа правосуђа морају бити основати на закону“.

Наслов треће главе гласи: „Основна права народа и народних република“.

Чл. 9. Став други, место „заштићује“ ставити „штити“. Став трећи, иза речи „безбедност“ ставити запету и реч „као“.

Чл. 10. Бришу се последње две речи и члан почиње речима: „Противустанован је сваки акт...“

Чл. 11 дели се на три става и гласи:

„Свака народна република има свој Устав.

Народна република доноси свој Устав самостално.

Устав народне републике мора бити у сагласности са Уставом ФНРЈ“.

Чл. 12. Први став, место речи „између“ ставити „територија“. Додаје се други став, који гласи: „Границе народне републике не могу се мењати без њеног пристанка“.

Чл. 13. Реч „уживају“ из првог реда пребацује се иза речи „Југославије“. У трећем реду брише се реч „сва“ а реч „права“ замењује се са „право“.

Чл. 14. Други ред, иза речи „јесу“ ставља се реч „или“; трећи ред, иза речи „имовина“ ставља се запета и речи „то јест имовина“; иза речи „државе“ ставља се запета; у петом реду, иза речи „организација“ ставља се запета. Почетак другог става гласи: „Сва рудна и друга блага у утроби земље, воде, укључујући минералне и лековите,“; у четвртном реду истог става место „радио-веза“ ставља се „радио“. Иза тога става додаје се нов став који гласи: „Средства за производњу у рукама државе искоришћава држава сама или их даје другом на искоришћавање“.

Чл. 15. У претпоследњем реду брише се реч „народних“ а у последњем реду, иза речи „организација“ додају се речи „радног народа“.

Чл. 16. Додаје се нов први став, који гласи: „Опште-народна имовина главни је ослонац државе у развоју народне привреде“. Стари први став постаје трећи.

Чл. 18. Додаје се други став, који гласи: „Зајемчује се наслеђивање приватне својине. Право наслеђа уређује се законом“. Иза старог другог става додаје се нов став, који гласи: „Забрањује се постојање приватних монополистичких организација, као што су картели, синдикати, трустови и сличне организације створене у циљу диктирања цена, монополисања тржишта и оштећивања интереса народне привреде“. Иза старог последњег става, у коме се бришу речи „и уз законску накнаду сопственику“, додаје се

„законом ће се одредити у којим ће се случајевима и у којој висини дати награда сопственику“. Иза тога додаје се нов став, који гласи: „Под истим условима могу се законом национализовати поједине привредне гране или предузећа ако то тражи општи интерес“.

Чл. 19. Последњи став продужује се речима „својом општом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“.

Чл. 20. Реч „уједини“ замењује се речју „удружује“, а речи „привредног израбљивања“ замењују се речима „привредне експлоатације“. Иза последњег става додаје се нов став који гласи: „Малолетна лица у радном односу уживају нарочиту заштиту државе“.

Чл. 22. Други ред, другог става, место „чине ограничења“ ставити „ограничавају“.

Чл. 23. Четврти став, трећи ред, место „грађанских права“ ставити „бирачког права“.

Чл. 24. Измењен први став гласи: „Жене су равноправне са мушкарцима у свима областима државног, привредног и друштвено-политичког живота“. У другом ставу, место „једнаку награду“ ставити „једнаку плату“, иза речи „мушкарци“ брисати тачку и реч „жене“ и ставити „и уживају посебну заштиту у радном односу“. Остале речи се бришу. У последњем ставу мења се ред речи, те став гласи: „Држава нарочито заштићује интересе матере и детета оснивањем породиштва, дечијих домова и обданишта и правом матере на плаћено отсуство пре и после порођаја“.

Чл. 25. Додају се на крају нова два става који гласе: „Забрањена је злоупотреба цркве и вере у политичке сврхе и постојање политичких организација на верској основи.“

Држава може материјално помагати верске заједнице“.

Чл. 26. Прва два става мењају се и гласе: „Брак и породица су под заштитом државе. Држава законом уређује правне односе брака и породице.“

Пуноважан је само онај брак који се закључи пред надлежним државним органима. После закључења брака грађани могу извршити и венчање по верским прописима“.

У четвртном ставу, последњи ред, иза речи „права“ додати речи „и дужности“. Иза последње реченице додати реченицу: „Положај ванбрачне деце регулише се законом“.

Чл. 28. Други ред, други став, између речи „без“ и речи „вршења“, додати речи „писменог и образложеног“, брисати речи „без одобрења“ и додати реченицу: „Најдужи рок притвора одређује закон“. Шести став мења се и гласи:

„Казне за прекршаје правних прописа могу органи државне управе изрицати само у границама које су одређене законом“. Последњи став, први ред, иза речи „држављани“ ставити „ФНРЈ“. Други ред, иза речи „из“ брисати реч „земље“ и ставити реч „државе“. Остале речи до краја бришу се и замењују реченицом: „Само у случајевима прописаним законом може грађанин бити протеран из свог пребивалишта“. Додаје се нов став који гласи: „Држављани ФНРЈ уживају заштиту ФНРЈ у страним државама“.

Чл. 29. Други став, трећи ред, место речи „имаоца“ ставити реч „држаоца“.

Чл. 31. Четврти ред, место речи „демократију“ ставити речи „демократска начела“.

Чл. 33. Први ред, место речи „једнако“ ставити реч „подједнако“.

Чл. 41 постаје члан 34 и додаје му се нов други став, који гласи: „Издаја отаџбине највећи је злочин према народу“.

Чл. 34 постаје чл. 35, а у првом реду речи „се стара“ замењују се речима „је дужност“.

Чл. 35 постаје чл. 36. У првом реду, место речи „здравље“ ставити „подизање здравља“, у трећем реду, иза речи „болница“ ставити реч „апотека“ и запету. Додати нов став, који гласи: „Држава води бригу о физичком васпитању народа, нарочито омладине, ради подизања здравља и радне способности народа, као и одбранбене моћи државе“.

Чл. 36 постаје чл. 37. Додаје се на крају нов став, који гласи: „Ауторско право заштићено је законом“.

Чл. 37 постаје чл. 38. Додаје се нов други став, који гласи: „Држава посвећује нарочиту пажњу и заштићује васпитање омладине“. Иза овог става додаје се став који гласи: „Малолетна лица стоје под нарочитом заштитом закона“.

Чл. 38 постаје чл. 39. Други став мења се и гласи: „Против решења органа државне управе, као и против неправилних поступака службених лица, грађани имају право жалбе у границама закона“.

Чл. 39 постаје чл. 40, а чл. 40 постаје чл. 41.

Чл. 43 мења се и гласи: „Ради заштите грађанских слобода и демократског уређења ФНРЈ, утврђеног овим Уставом, незаконито је и кажњиво употребљавати грађанска права ради промене и нарушавања уставног уређења у противдемократском циљу“.

Чл. 44. Први став, место „све послове који“ ставити „сва права која“. Место речи „дати“ ставити „дата“. Други

став мења се и гласи: „У надлежност Федеративне Народне Републике Југославије, у лицу највиших савезних органа државне власти и органа државне управе, спадају:“. Тачка прва, место „измене и допуне“ ставити речи „промена и допуна“. У трећем реду, реч „Устава“ написати малим словом.

У тачки четвртој, у трећем реду, иза речи „односима“ ставити тачку и запету, избрисати реч „склапање“ а место „међународних уговора“ ставити „међународни уговори“.

У тачки шестој реч „с“ заменити речју „са“.

Тачка седма. Брисати реч „послови“ тако да тачка гласи: „народна одбрана и државна безбедност“.

Тачка осма мења се и гласи: „железнице, ваздушни, поморски и речни саобраћај;“.

Тачка дванаеста. Додаје се на крају реч „статистика;“.

Тачка четрнаеста. Брисати реч „закључивање“ а место „савезних зајмосва“ ставити „савезни зајмови“, место „послови осигурања“ ставити „осигурање“.

Тачка деветнаеста мења се и гласи: „путеви, реке, канали и луке општедржавног значаја;“.

Иза ове тачке ставља се нова тачка двадесета, која гласи: „20) контрола спровођења савезних закона;“.

Тачка двадесета постаје тачка двадесет прва.

Тачка двадесет прва постаје тачка двадесет друга и гласи: „законодавство о уређењу судова, о јавном тужиоштву, о адвокатури; кривични законик; трговачко, менично и чековно право; поморско право; законодавство о грађанском парничном и ванпарничном, извршном, стечајном, кривичном и општеуправном поступку и личном стању грађана! начела приватног права;“.

Тачка двадесет друга постаје тачка двадесет трећа и на крају се додају речи „о задругарству;“.

Тачка двадесет трећа постаје тачка двадесет четврта, мења се и гласи: „доношење општих начела за законодавство и за руководство република у области рударства, шумарства и водних снага; грађевинарства; привредног пословања; пслиитке цена; јавних зајмова и дајбина; здравља и физичке културе; просвете; социјалног старања и организације државне власти“. Остатак тачке остаје неизмењен, осим што се реч „врше“ из последњег става ставља иза речи „републике“.

Чл. 45. Трећи став постаје први став.

Чл. 49 мења се и гласи: „Народна скупштина ФНРЈ носилац је народног суверенитета ФНРЈ“.

Чл. 50. Мења се почетак, који гласи: „Народна скупштина је врховни орган државне власти у ФРНЈ и врши...“.

Чл. 53. Реч „држављани“ замењује се речју „грађани“.

Чл. 58. Место речи „заседају“ ставити „заседавају“.

Чл. 59. Место речи „три“ у првом и другом ставу, ставити реч „два“, а место речи „два“ у првом и другом ставу, ставити „три“.

Чл. 61. Први став, место речи „заседају“ ставити „заседавају“.

Чл. 63. Додати нов став први, који гласи: „Правс подношења законских предлога имају Савезна влада, чланови Савезне владе и народни посланици оба дома“.

Чл. 64. Први став, место „сваки од домова“ ставити „сваки дом“. У истом ставу, пети ред, иза речи „је“ ставити реч „предлог“. У трећем ставу, у петом реду, иза речи „предмету“ ставити тачку и брисати све речи до краја.

Чл. 65. Други ред, брисати реч „свих“.

Чл. 66. Иза речи „Службеном листу“ а пре наводнице ставити „ФНРЈ“.

Чл. 67. Измењен почетак гласи: „Сваки дом бира одборе...“.

Чл. 69. Други став, место речи „ухапшени“ ставити „лишени слободе“. Место речи „судски“ ставити „кривични“ а последњу реченицу продужити речима: „осим у случају затицања на делу злочина, о чему се мора одмах извести Претседништво Народне скупштине“.

Чл. 70. Трећи ред, речи „период рада све“ заменити речима „трајање свог мандата“, а иза речи „траје“ ставити тачку и брисати све речи до краја.

Чл. 72. Први став, иза речи „врши“ заменити остатак реченице речима: „промену и допуњу Устава“. У другом ставу реч „измену“ заменити речју „промену“. У трећем ставу, место речи „измене“ ставити реч „промени“. У четвртом ставу, реч „измена“ заменити речју „прсмена“. Иза тога става ставити нов став, који гласи: „Усвојену промену или допуњу Устава проглашује Народна скупштина на заједничкој седници оба дома“.

Чл. 74. Тачка прва, место речи „заседање“ ставити реч „заседања“.

Тачка четврта мења се и гласи: „4) оцењује сагласност закона републике са Уставом ФНРЈ и савезним законима, уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ, а на захтев Савезне владе, претседништва народних скупштина република, Врховног суда ФНРЈ, јавног тужиоца ФНРЈ и по сопственој иницијативи“.

Тачка пета, речи „издаје указе;“ пребацују се на крају шесте тачке.

Тачка осма мења се и гласи: „8) додељује одликовања и почасна звања Федеративне Народне Републике Југославије према прописима савезног закона;“.

Тачка десета, место „опуномоћене посланике“ ставити „опуномоћене министре“.

Тачка једанаеста, иза речи „писма“ ставити речи „код њега акредитованих“.

Тачка дванаеста, у другом и трећем реду брисати речи „у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ, и то“.

Тачка тринаеста, први ред, иза речи „разрешава“ ставити запету, други ред, иза речи „владе“ ставити запету а место речи „савезне министре“ ставити „чланове Савезне владе“ и на крају тачке додати „уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ“.

Тачка четрнаеста, место речи „министрима“ ставити „члановима владе“.

Тачка петнаеста мења се и гласи: „15) на предлог претседника Савезне владе мења, спаја и укида постојећа министарства и комисије у времену између заседања Народне скупштине и уз њену накнадну потврду;“.

Тачка шеснаеста мења се и гласи: „16) одређује на предлог Савезне владе која предузећа имају општедржавни значај и долазе под непосредну управу Савезне владе;“.

Глава VIII. Наслов се мења и гласи: „Савезни органи државне управе“.

Чл. 77. Први ред, место речи „наредбодавни“ ставити „управни“.

Чл. 78. Други став, брисати реч „нарочитог“. У петом реду брисати реч „тачном“ а на крају последње реченице додати речи „и контролише њихово спровођење“.

Чл. 79. Измењени почетак гласи: „Уредбе, упутства, наредбе и решења Савезне владе обавезни су...“.

Чл. 80. Други ред, место речи „савезних“ ставити „својих“ а иза речи „комисија“ ставити реч „и“. У трећем реду, иза речи „комитета“ ставити тачку и брисати све речи до краја става. У другом ставу, у једанаестом реду, брисати реч „Владе и“ а реч „министара“ заменити речима „чланова владе“.

Чл. 81. Трећи ред, иза речи „комисије“ ставити реч „и“. У четвртном реду, иза речи „комисије“ ставити тачку и брисати све речи до краја става. Иза тога става ставити нов став други, који гласи: „Савезна влада може имати и министре без ресора“. Стари други став овог члана постаје члан 82.

Чл. 82 постаје чл. 83.

Чл. 83 брише се цео.

Чл. 85 добија нов први став, који гласи: „Министри Савезне владе руководе гранама државне управе које улазе у надлежност ФНРЈ.“ У старом првом ставу измењен почетак гласи: „Министри и комисије Савезне владе...“ Последњи став брише се цео.

Чл. 86 брише се цео.

Чл. 87 постаје чл. 86. У другом ставу, трећи ред, иза речи „саобраћаја;“ ставити речи „Министарство поморства;“. У трећем ставу, трећи ред, испред „Министарство индустрије“ ставити „Министарство правосуђа“ а речи „Министарство правосуђа“ на крају тога става брисати.

Чл. 88 постаје чл. 87. У другом реду првог става брисати реч „непосредно“ а у трећем реду, иза речи „управе“ ставити реч „непосредно“. Последњи став овог члана постаје чл.88, а у првом и другом реду, место речи „обављају послове из одређене области“ ставити речи „руководе одређеном граном“.

Чл. 89 мења се и гласи: „При Савезној влади постоје комитети за подручје просвете и културе, народног здравља и социјалног старања, ради општег руководства у тим гранама државне управе. Овакви комитети могу се оснивати и у другим гранама државне управе“.

Чл. 90 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 91. У првом реду, после речи „републике“ ставити „у име народа“.

Друга реченица чл. 92 постаје друга реченица чл. 91.

Чл. 92 остаје у првобитној редакцији без друге реченице.

Чл. 93 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 94. Додаје се нови други став, који гласи: „Надлежност Претседништва Народне скупштине републике одређује Устав републике“.

Чл. 95 гласи: „Владу републике именује и разрешава Народна скупштина републике“.

Чл. 96. У првом реду место речи „наредбодавни“ ставити „управни“.

Чл. 97 гласи: „Влада републике ради на основу Устава ФНРЈ, Устава републике, савезних закона, закона републике и на основу уредаба и упутстава Савезне владе.“

Влада републике доноси уредбе за примену савезних закона, закона републике, уредаба и упутстава Савезне владе, доноси уредбе на основу законског овлашћења као и

обавезна упутства ради извршења савезних закона и закона републике и контролише њихово спровођење“.

Чл. 98 и 99 остају у првобитној редакцији.

Чл. 100 гласи: „Савезно-републикански министри у народним републикама руководе одређеном граном државне управе и врше поред послова из сопствене надлежности и послове савезно-републиканских министарстава Савезне владе на основу њихових правилника, упутстава, наредаба и решења“.

Чл. 101 додаје се као нов и гласи: „Републиканска министарства руководе самостално одређеном граном државне управе из надлежности народне републике“.

Чл. 101 предлога постаје чл. 102. Други став гласи: „Претседништво Народне скупштине републике може мењати, спајати и укидати постојећа министарства у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике, савезним законима и одлукама Претседништва Народне скупштине ФНРЈ“.

Чл. 102 предлога постаје чл. 103.

Чл. 103 предлога постаје чл. 104.

У оба члана писати „Аутономно“ малим почетним словом.

Чл. 104 постаје чл. 105. Четврти ред, после речи „покрајине“, место речи „за“ ставити реч „на“, а место речи „четири“ ставити реч „три“.

Други став гласи: „Народна скупштина аутономне покрајине бира Главни извршни одбор аутономне покрајине као свој извршни и управни орган“.

У првом ставу писати речи „Аутономне“ малим почетним словом „а“.

Трећи и четврти став чл. 105 постају нови члан 106. У четвртном реду ставити место речи „на“ реч „за“.

Други став гласи: „Обласни народни одбор бира Обласни извршни одбор као свој извршни и управни орган“.

Глава XII. Напис гласи: „Органи државне власти у административно-територијалним јединицама.“

Чл. 105 предлога постаје чл. 107.

Први став гласи: „Органи државне власти у местима (селима, мањим градовима), градским рејонима, срезовима, градовима, окрузима и областима јесу народни одбори“.

У другом ставу, први ред, ставити место речи „села и мањих градова“ речи „у местима“.

У трећем реду истог става, после речи „срезова“ ставити речи „градских рејона“.

У трећем ставу, првом реду. брисати реч „градова“. У

другом реду истог става, после речи „рејона“ ставити реч „градова“. У трећем реду истог става брисати речи „према прописима“ и ставити речи „у роковима које прописује“.

У четвртном реду истог става место речи „Устава“ ставити реч „Устав“.

Чл. 106 постаје чл. 108. У четвртном и петом реду брисати речи „и чување“ и ставити реч „испуњавање“.

У петом реду, после речи „и“ ставити реч „чување“, место речи „месни“ ставити реч „свој“.

У четвртном реду, после речи „поретка“ ставити запету.

Чл. 107 постаје чл. 109 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 108 постаје чл. 110. У првом реду место речи „наредбодавни“ ставити реч „управни“.

У трећем и четвртном реду бришу се речи „које бира скупштина народног одбора“, а у трећем реду, после речи „одбори“ ставити тачку.

Додаје се нов текст и гласи: „Извршне одборе у селима и мањим градовима бирају народни одбори из своје средине.“

Извршне одборе у градским рејонима, градовима, срезовима, окрузима и областима бирају одговарајући народни одбори на својим скупштинама“.

Чл. 109 постаје чл. 111.

Чл. 110 постаје чл. 112.

Чл. 111 постаје чл. 113.

Сви остају у првобитној редакцији.

Чл. 112 постаје чл. 114. У првом реду место речи „руковођење“ ставити реч „вођење“, а у тексту свуда ставити место речи „одељења“ реч „одељења“.

Напис главе XIII гласи: „Народни судови“.

Чл. 113 постаје чл. 115 и гласи:

„Органи правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији јесу:

Врховни суд ФНРЈ, врховни судови република и аутономних покрајина, окружни и срески судови.

Савезним законом одређује се устројство и надлежност војних судова.

Законом се могу оснивати посебни судови за одређене врсте спорова“.

Чл. 114 постаје чл. 116 и гласи: „Судови су у изрицању правде независни и суде по закону“.

Чл. 117 гласи: „Судови изричу правду у име народа“.

Чл. 115 предлога брише се.

Чл. 116 предлога постаје чл. 118. Додаје му се последња реченица првобитног чл. 114.

Чл. 117 предлога постаје чл. 119. У трећем реду брисати реч „сталних“.

Трећи став брише се.

Чл. 118 постаје чл. 120 и остаје у првобитној редакцији.

Чл. 119 постаје чл. 121, мења се и гласи:

„Судије Врховног суда ФНРЈ бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Судије врховног суда републике односно аутономне покрајине бира и разрешава Народна скупштина републике односно аутономне покрајине.

Судије и судије-поротнике окружног суда у округу или граду бира и разрешава народни одбор округа или града на својој скупштини.

Судије и судије-поротнике среског суда у срезу или граду бира и разрешава народни одбор среза или града на својој скупштини“.

Чл. 120 постаје чл. 122. У првом реду брисати реч „судски“. У другом реду, после речи „орган“ ставити реч „правосуђа“. У трећем реду, после речи „Југославије“ ставити тачку и брисати остали део реченице.

Други став брише се.

Чл. 121 постаје чл. 123. Ставити нови први став, који гласи: „Врховни суд ФНРЈ оцењује законитост правоснажних одлука свих судова ФНРЈ по питању примене савезних закона“.

Трећи став, у првобитном предлогу други став, брише се.

Над напис „Јавно тужиоштво“ ставити: „Глава XIV“, а испред тога брисати слово „б)“.

Чл. 122 постаје чл. 124 и гласи: „Јавно тужиоштво је орган Народне скупштине ФНРЈ за вршење надзора ради правилног испуњавања закона од стране свих министарстава и осталих њима потчињених управних органа и установа ФНРЈ и народних република, службених лица и свих грађана“.

Чл. 123 постаје чл. 125 и гласи:

„Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.“

Јавне тужиоце народних република и њихове заменике именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.

Јавне тужиоце аутономних покрајина, аутономних области, области, округа и срезова именује и разрешава јавни тужилац републике уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ“

Чл. 124 постаје чл. 126 и гласи: „Јавни тужиоци независни су у своме раду и подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Чл. 125 постаје чл. 127 и гласи: „Јавни тужиоци имају право подизања тужбе, жалбе и право законске интервенције у току судског и управног поступка, право кривичног гоњења, као и искључиво право подизања захтева за заштиту законитости против правоснажних одлука судова и управних органа“.

Додаје се нов чл. 128 који гласи: „Војног тужиоца Југословенске Армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске Армије.“

Савезним законом одредиће се устројство и надлежност војног тужиоштва“.

Глава XIV постаје „Глава XV“.

Чл. 126 постаје чл. 129.

Чл. 127 постаје чл. 130.

Оба члана остају у првобитној редакцији.

Чл. 128 постаје чл. 131. У другом реду брисати реч „све“. У трећем реду брисати речи „а савезни министри“ и ставити речи „и укинута“.

Додаје се нови став који гласи: „Под истим условима имају савезни министри право обустављати акте министара републике“.

Чл. 129 постаје чл. 132 у првобитној редакцији.

Чл. 130 постаје чл. 133. У четвртом реду, после речи „распустити“ ставити реч „сваки“. У деветом реду, после речи „одбор“ ставити реч „сваког“.

Првобитна „Глава XV“ постаје „Глава XVI“.

Чл. 131 постаје чл. 134. У другом реду одоздо, место речи „она“ ставити реч „и“.

Чл. 132 постаје чл. 135. У другом реду, код речи „ФНРЈ“ брисати тачку и додати „на заједничкој седници оба дома“.

У трећем реду брисати речи „свом војном“ и ставити речи „целокупном војном и оружаном“.

Брисати речи „Глава XVI“ и ставити „Трећи део“.

Чл. 133 постаје чл. 136 у првобитној редакцији.

Осим тога усвојен је и предлог да се у чл. 116 унесу још два става који гласе:

„Виши судови имају у границама закона право надзора над нижим судовима.“

Министри правосуђа руководе и надзиру рад судске управе и старају се за правилну организацију судова“.

Поред тога исправљен је наслов главе XI тако да су

изостављене у Одбору додате речи „и управе“, те је остао стари штампани наслов.

Усвојено је да се члану 118 дода на крају став који гласи: „Окривљенику је обезбеђено право одбране пред судом“.

Како се на заједничком састанку делегата обадва одбора није постигла сагласност у погледу израза „Претседништво“ или „Президијум“, оба су одбора стала на становиште да се ово питање остави отворено и препусти решењу пленума Скупштине.

Са овим је био завршен претрес у појединостима који је дао у одборима обадва дома истоветни текст нацрта Устава.

Одбор је затим на поименичном гласању усвојио једногласно нацрт Устава у целини са свима у извештају наведеним изменама и допунама, које су усвојене од обадва одбора. Присутних чланова било је 22.

После тога је прочитан и од Одбора једногласно усвојен и потписан овај извештај.

За известиоца Одбор је изабрао Мошу Пијаде, а за његовог заменика д-р Макса Шнудерла.

Достављајући овај извештај, Одбору је част замолити Скупштину да га изврши усвојити у целости.

Београд

4 јануара 1946 год.

Секретар

Д-р Макс Шнудерл, с. р.

Претседник

Уставотворног одбора
Савезне скупштине

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Димитар Влахов, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Д-р Златан Сремец, с. р., Д-р Драгољуб Јовановић, с. р., Д-р Славко Кузмановић, с. р., Д-р Неџат Аголи, с. р., Иван Гранђа, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Д-р Милош Московљевић, с. р., Коча А. Поповић, с. р., Милош Минић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Милош Рашовић, с. р., Миха Маринко, с. р., Салај Ђуро, с. р., Станка Веселинов, с. р., Анте Рамљак, с. р., Кирил Петрушев, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

УСТАВОТВОРНОГ ОДБОРА СКУПШТИНЕ НАРОДА

СКУПШТИНА НАРОДА
УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

УСТАВОТВОРНИ ОДБОР

Бр. 25
5-1-1946 год.
Београд

СКУПШТИНИ НАРОДА УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

У вези вашег акта бр. 359 од 6 децембра 1945 године, а на основу чл. 37 скупштинског Пословника, доставља се извештај Уставотворног одбора Скупштине народа о нацрту Устава Федеративне Народне Републике Југославије са дефинитивним текстом нацрта Устава.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник
Уставотворног одбора,
Божидар Масларић, с. р.

СКУПШТИНИ НАРОДА УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

На дан 6 децембра 1945 године изабрани су у Уставотворни одбор Скупштине народа народни посланици: Божидар Масларић, Фране Фрол, Митар Бакић, Рато Дугоњић, Раде Хамовић, Бане Андрејевић, Михаило Апостолски, д-р Павле Грегорић, Јосип Рус, Едвард Коцбек, Пуниша Петровић, Јаша Продановић, Добричевић Радосављевић, д-р Сениша Станковић, Радован Зоговић, Богдан Орешчанин, д-р Алеш

Библер, Тоне Хафнер, Франце Лубеј, Душан Васиљевић, Панко Брашнарлов, д-р Јосип Хрччевић, д-р Бранко Чубриловић, Кирило Савић, Милан Поповић, Јоза Миливојевић, Тодор Вујасиновић, Милош Царевић, Мустафа Хоџа, д-р Душан Братић и Мурад Шећерагић.

Приликом избора Уставотворног одбора Скупштина народа ставила је Одбору у задатак да у року од једног месеца заврши претрес нацрта Устава, изради свој извештај и коначни текст нацрта Устава.

Уставотворни одбор конституисао се истога дана када је био изабран и изабрао за претседника Божидара Масларића, за потпретседника Франа Фрола, а за секретара Митра Бакића.

Одбор је отпочео са радом 10 децембра 1945 године.

Пет првих седница Одбора биле су посвећене начелном претресу нацрта Устава, који је у име Савезне владе поднео Уставотворној скупштини министар за Конституанту Едвард Кардељ. Никакав други нацрт Устава није био поднет, тако да је овај нацрт узет као једина основа за претрес.

У начелном претресу узели су учешћа чланови Одбора: Јаша Продановић, д-р Бранко Чубриловић, Фране Фрол, Радован Зоговић, д-р Душан Братић, д-р Сениша Станковић, Милош Царевић, Пуниша Перовић, Бане Андрејев, Кирило Савић, Јосип Рус, Јоза Миливојевић, д-р Павле Грегорић, Мурад Шећерагић, Душан Васиљевић, Франце Лубеј и Божидар Масларић.

По завршеном начелном претресу једногласно је у начелу усвојен поменути нацрт.

Посебни претрес отпочео је на шестој седници Одбора, 17 децембра.

У току посебног претреса Одбор је усвојио, осим у ретким случајевима, готово увек једногласно, следеће измене и допуне у предложеном нацрту Устава.

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ УСВОЈЕНЕ У УСТАВОТВОРНОМ ОДБОРУ СКУПШТИНЕ НАРОДА

Члан 1. У петом реду место речи „остану уједињени у Југославији“ ставити „живе у заједничкој држави“.

Члан 2 остаје у првобитној редакцији.

Чл. 3. У трећем реду место речи „оивичено са два снопа житног класја. Снопови су на дну повезани“ ставити „окружено житним класјем. Класје је на дну повезано“; у петом реду место „29 новембар 1943“ ставити „29-XI-1943“.

а у шестом реду место речи „налази се“ ставити „је“. Претпоследња реч „сјајан“ брише се.

Члан 4. У шестом реду уместо речи „хоризонтално одозго и то овим редом“ ставити „водоравно и то овим редом одозго“. У осмом реду наместо речи „простора висине“ ставити „ширине“, а у десетом реду наместо „златом (жутом ивицом)“ ставити „златном (жутом) ивицом“. У четвртном реду одоздо наместо „крај“ ставити „крак“.

Чланови 5 и 6 остају у првобитној редакцији.

Члан 7. У четвртном реду другог става наместо „грађани“ ставити реч „бирачи“.

Члан 8. Други став мења се и гласи: „Сви акти органа државне управе и органа правосуђа морају бити основани на закону“.

Чланови 9, 10, 11 и 12 остају у првобитној редакцији.

Члан 13. У другом и трећем реду место „Југославије сва права“ ставити речи „Југославији право“.

Члан 14. У другом реду, после „јесу“ ставити реч „или“, у трећем реду, после „имовина“ додати речи „то јест имовина“. У првом реду другог става место речи „земљи“ ставити речи „утроби земље“, а после „воде“ додати „укључујући ту и минералне воде“. У претпоследњем реду брише се реч „јесу“, а после речи „општенародна“ ставити „су“.

Чланови 15, 16 и 17 остају у првобитној редакцији.

Члан 18. У трећем реду трећег става, после речи „закон“ ставити тачку, а наместо речи „и уз законску накнаду сопственику“ ставити: „Законом ће се одредити у којим ће се случајевима и колико дати накнада сопственику.“

Под истим условима могу се национализовати привредне гране у целини или поједина привредна предузећа ако то тражи општи интерес“.

Члан 19 остаје у првобитној редакцији.

Члан 20. У петом реду другог става, после речи „осигурањем“ додати „стварањем мрежа санаторија и лечилишта“.

Члан 21 остаје у првобитној редакцији.

Члан 22. На крају другог става додати речи „по закону“.

Члан 23. У четвртном ставу, у трећем реду, наместо „грађанских“ ставити реч „бирачкога“.

Члан 24. Трећи став мења се и гласи: „Држава нарочито заштићује интересе матере и детета оснивањем породилишта, дечијих домова и обданишта и право матере на плаћено отсуство пре и после порођаја“.

Члан 25 остаје у првобитној редакцији.

Члан 26. У првом ставу, у другом реду, после речи „Држава“ додати реч „законом“, а у трећем реду, после „породице“ ставити тачку, а речи „својим законима“ брисати. У другом ставу друга реченица се мења и гласи: „Грађани поред тога могу извршити и верски обред венчања“. На крају додаје се нов, пети став који гласи: „Малолетна лица стоје под особитом заштитом закона“.

Члан 27 остаје у првобитној редакцији.

Члан 28. У другом ставу, у другом реду, после речи „без“ додати „писменог и образложеног“, а речи „без одобрења“ бришу се. Шести став мења се и гласи: „Органи државне управе могу изрицати казне за прекршаје правних прописа у границама које су одређене законом“. У седмом ставу, у другом реду, после речи „прогнан из“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“. Даљи текст овог става се брише. Додаје се нов, осми став који гласи: „Само у случајевима прописаним законом могу се грађани изагнати из свога пребивалишта“.

Члан 29. У другом ставу, у трећем реду, реч „имаоца“ заменити са „држаоца“.

Чланови 30, 31 и 32 остају у првобитној редакцији.

Члан 33. У првом реду наместо речи „једино“ ставити „подједнако“, а у првом реду другог става, после речи „савесно“ додати „и законито“.

Члан 41 нацрта постаје члан 34.

Члан 34, који постаје 35, остаје у првобитној редакцији.

Члану 35, који постаје 36, додаје се нов други став, који гласи: „Држава се стара о физичком васпитању народа, нарочито омладине ради подизања народног здравља и народне радне и одбранбене способности“.

Члан 36, који постаје 37, и члан 37, који постаје 38, остају у првобитној редакцији.

У члану 38, који постаје 39, у другом ставу бришу се речи „незаконитих и неправилних“, у трећем реду наместо речи „штетних“ ставити „неправилних“ и на крају, после речи „жалбе“ додати „у границама закона“.

Члан 39, који постаје 40, и члан 40, који постаје 41, остају у првобитној редакцији.

Чланови 42 и 43 остају у првобитној редакцији.

Члан 44. Први став брише се. У другом ставу, после речи „Југославије“ додати речи „у лицу њених највиших органа државне власти и државне управе“. У првој тачки наместо „измене“ ставити „измена“; у дванаестој тачки на крају додати „и статистика“; на крају 21 тачке додати речи

„законодавство о адвокатима“; у тачки 23, у другом реду, после речи „руководство“ ставити речи „за рад“, а у седмом реду, после речи „просвете“ ставити запету и додати „фи-
скултуре“.

Члан 45. Трећи став постаје први став.

Чланови 46, 47 и 48 остају у првобитној редакцији.

Члан 49. Наместо речи „јесте“ ставити речи „носилац је народног и државног суверенитета ФНРЈ. Она је“.

Члан 50. У првом и другом реду бришу се речи „носилац је народног и државног суверенитета и“.

Чланови 51 и 52 остају у првобитној редакцији.

Члан 53. У трећем реду, после речи „Југославије“ додати речи „који имају право гласа“.

Чланови 54, 55, 56, 57, 58 и 59 остају у првобитној редакцији.

Члан 60. У првом реду уместо речи „јесу“ ставити „су“.

Члан 61. Наместо речи „дома“ ставити у тексту „већа“.

Чланови 62 и 63 остају у првобитној редакцији.

Члан 64. Четврти став мења се и гласи: „Ако се ни овога пута не постигне сагласност, Претседништво Народне скупштине ФНРЈ распушта Народну скупштину“.

Члан 65. У другом реду брише се реч „свих“.

Члан 66. У другом реду, после речи „Службеном листу“, а пре наводнице, ставити „ФНРЈ“.

Члан 67. У првом реду уместо речи „нарочите“ ставити „из своје средине“, у трећем ставу, у другом реду, после речи „одбора“ додати речи „одређује истрагу или“.

Члан 68 остаје у првобитној редакцији.

Члан 69. У првом реду другог става наместо „ухапшени“ ставити речи „лишени слободе“, а у другом реду наместо „судски“ ставити „кривични“, на крају другог става наместо тачке ставити цртицу и додати „осим у случају за-
тицања на делу злочина. У том случају мора се известити Претседништво које решава о притвору“.

Члан 70. Први став мења се и гласи: „Народна скупштина ФНРЈ може у случају рата и сличних изванредних прилика продужити свој мандат и преко истека периода за који је изабрана све док то стање траје“.

Члан 71 остаје у првобитној редакцији.

Члан 72. У трећем реду другог става, после речи „трећина“ додати „од укупног броја“.

Члан 73 остаје у првобитној редакцији.

Члан 74. У тачки 8 наместо „Федеративној Народној Републици Југославији“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“. У тачки 10 уместо речи „амбасадоре, изванредне посланике и опуномоћене посланике“ ставити

„дипломатске претставнике“; у тачки 12, у другом и трећем реду, бришу се речи „у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ и то“; у тачки 13, после речи „разрешава“ ставити запету, у другом реду, после „влада“ ставити запету, а уместо речи „поједине савезне министре“ ставити „поједине чланове владе“; тачка 15 мења се и гласи: „15) на предлог председника Савезне владе установљава нова, спаја и укида постојећа министарства и комисије у времену између два заседања Народне скупштине ФНРЈ, уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ“; у тачки 16, у трећем и четвртном реду, бришу се речи „министарства односно комитета“.

Чланови 75, 76 и 77 остају у првобитној редакцији.

Члан 78. У другом реду другог става брише се реч „нарочитог“, у четвртном и петом реду уместо речи „Она се стара“ ставити „Она проверава и стара се“.

Члан 79 остаје у првобитној редакцији.

Члан 80. Став први мења се и гласи: „Савезна влада усмерава и усклађује рад својих министарстава, комисија и комитета“; у једанаестом реду другог става бришу се речи „Влада и“.

Члан 81 мења се и гласи: „Савезну владу сачињавају: председник, потпредседници, министри, председник савезне планске комисије и председник савезне контролне комисије.

Савезна влада може имати и министре без ресора“.

Став други члана 81 постаје члан 82.

Члан 82 постаје члан 83 и остаје у првобитној редакцији.

Члан 83 брише се.

Члан 84 остаје у првобитној редакцији.

Члан 85. Додаје се први, нов став, који гласи: „Министарства Савезне владе руководе гранима државне управе које улазе у надлежност Федеративне Народне Републике Југославије“. У првом реду другог става, после речи „министри“ ставити реч „и“, а речи „и комитети“ брисати. Четврти став овога члана брише се.

Члан 86 брише се.

Члан 87, који постаје члан 86, остаје у првобитној редакцији.

Члан 88 постаје члан 87. У другом реду првог става брише се реч „непосредно“. У трећем реду, после речи „управе“ ставити реч „непосредно“. Став трећи овога члана постаје члан 88 и гласи: „Савезно-републиканска министарства руководе одређеном граном државне управе посредно преко одговарајућих министарстава у народним републикама, а

непосредно могу управљати само одређеним пословима, предузећима и установама општедржавног значаја“.

Члан 89 мења се и гласи: „Савезна влада може за опште руководство у појединим гранама државне управе нарочито просвете, народног здравља, социјалног старања итд. које не улазе у састав министарстава, оснивати комитете при Претседништву владе“.

Чланови 90, 91, 92 и 93 остају у првобитној редакцији.

Члан 94. У последњем реду, после речи „чији број“ додати речи „и надлежност“.

Члан 95 брише се.

Члан 96 постаје члан 95. Додаје се нов други став, који гласи: „Владу републике именује и разрешава дужности Народна скупштина републике“.

Чланови 97, који постаје 96, 98, који постаје 97 и 99, који постаје 98, остају у првобитној редакцији.

Члан 100, који постаје 99, мења се и гласи: „Савезно-републиканска министарства у народним републикама руководе одређеном граном државне управе и обављају поред послова из сопствене надлежности и послове савезно-републиканских министарстава Савезне владе на основу њихових правилника, наредба, упутстава и решења, одговарајући за те послове како влади народне републике тако и одговарајућем савезно-републиканском министарству Савезне владе“.

Додаје се нов члан 100, који гласи: „Републиканска министарства руководе самостално својом граном државне управе“.

Члан 101. Други став мења се и гласи: „Претседиштво Народне скупштине републике може оснивати нова, спајати и укидати постојећа министарства у сагласности са Уставом ФНРЈ, Уставом републике и савезним законима“.

Чланови 102 и 103 остају у првобитној редакцији.

Члан 104. У четвртном реду уместо „за“ ставити „на“; други став ради стилске исправке мења се и гласи: „Народна скупштина аутономне покрајине бира Главни извршни одбор аутономне покрајине као свој извршни и наредбодавни орган“. Трећи и четврти став члана 104 постају члан 105. Други став овога члана мења се и гласи: „Обласни народни одбор бира Обласни извршни одбор као свој извршни и наредбодавни орган“.

Наслов главе XII мења се и гласи: „Органи државне власти у местима и територијалним јединицама“.

Члан 105 постаје 106. У другом реду другог става место речи „за“ ставити „на“.

Члан 106 постаје члан 107. У петом реду првог става уместо речи „месни“ ставити „свој“.

Члан 107, који постаје члан 108, остаје у првобитној редакцији.

Члан 108 постаје члан 109. У четвртном реду, после речи „одбора“ додати речи „из своје средине“, у петом реду брише се реч „потпретседник“.

Чланови 109, који постаје члан 110, 110, који постаје члан 111, 111 који постаје члан 112 и 112, који постаје члан 113, остају у првобитној редакцији.

Назив главе XIII мења се и гласи: „Народни судови“.

Члан 113 постаје члан 114. У четвртном реду реч „народни“ брише се. Исто тако бришу се последње речи овога става „и војни судови“. У другом ставу, после речи „посебни судови“ ставити тачку и брисати речи „за одређене врсте спорова“. Трећи став овога члана брише се.

Члан 114 постаје члан 115. На крају првога става, после речи „независни“ а пре тачке, додати „и суде само по закону“. Друга реченица овог става брише се.

Члан 115, који постаје члан 116, мења се и гласи: „Судови изричу правду у име народа“.

Члан 116, који постаје члан 117, мења се и гласи:

„Расправљање пред судовима врши се по правилу јавно. Одлуке једног суда може изменити само надлежни виши суд.

Оптуженом је пред судом обезбеђено право одбране“.

Члан 117 постаје члан 118. Други став мења се и гласи: „Већа среских и окружних судова кад суде у првом степену састоје се од судија и поротника, који су у суђењу равноправни“. Трећи став се брише.

Члан 118, који постаје члан 119, остаје у првобитној редакцији.

Члан 119, који постаје члан 120, мења се и гласи:

„Судије Врховног суда ФНРЈ бира, именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ у заједничкој седници оба дома.

Судије Врховног суда републике односно аутономне покрајине бира, именује и разрешава Народна скупштина републике односно Народна скупштина аутономне покрајине.

Судије и поротнике окружних и среских судова бира, именује и разрешава окружни, срески и градски народни одбор на својој скупштини.

Законом ће се прописати начин избора, именовања и разрешења судија и поротника“.

Члан 120, који постаје члан 121, мења се и гласи:
„Врховни суд ФНРЈ је највиши орган правосуђа Федеративне Народне Републике Југославије.

Врховни суд ФНРЈ има право надзора над свим органима правосуђа у Федеративној Народној Републици Југославији.

Савезним законом одређује се у којим ће случајевима Врховни суд ФНРЈ судити у првом а у којим случајевима у другом степену“.

Члан 121 постаје члан 122. Додаје се нов први став, који гласи: „Врховни суд ФНРЈ оцењује законитост правноснажних одлука свих органа правосуђа у погледу савезних закона“. У трећем реду другог става место речи „судова“ ставити речи „органа правосуђа“. Трећи став брише се.

Додаје се нова глава XIV „Јавно тужиоштво“.

Члан 122 постаје члан 123. У трећем и четвртм реду уместо речи „министарства Савезне владе“ ставити речи „свих министарстава“.

Члан 123, који постаје члан 124, мења се и гласи:

„Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира, именује и разрешава Народна скупштина ФНРЈ. Јавне тужиоце народних република и аутономних покрајина и њихове заменике именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.

Јавног тужиоца аутономне области, округа и срезова поставља и разрешава јавни тужилац републике односно аутономне покрајине уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ“.

Члан 124, који постаје члан 125, мења се и гласи: „Јавни тужиоци су независни и подређени само јавном тужиоцу ФНРЈ“.

Члан 125 постаје члан 126. У другом реду, после речи „право“ додати реч „законите“.

Додати нов, 127 члан, који гласи: „Војног тужиоца Југословенске армије и остале војне тужиоце поставља Врховни командант Југословенске Армије“.

Глава XIV постаје глава XV.

Чланови 126, који постаје члан 128, и 127, који постаје члан 129, остају у првобитној редакцији.

Члан 128 постаје члан 130. У петом реду, после речи „Уставом“ додати речи „и Уставом републике“.

Члан 129, који постаје члан 131, и члан 135 који постаје члан 132, остају у првобитној редакцији.

Глава XV постаје глава XVI.

Члан 131 постаје члан 133. У првом реду, после речи „сила“ ставити реч „народа“.

Члан 132 постаје члан 134. У другом реду, после

„ФНРЈ“а пре тачке, додати речи „на заједничкој седници оба дома“. У трећем реду, после речи „војном“, додати речи „и оружаном“.

Пре главе XVI, која постаје глава XVII, додаје се нов „Трећи део“.

Члан 133, који постаје члан 135, остаје у првобитној редакцији.

Пошто је Одбор завршио претрес у појединостима и учинио измене и допуне које су напред изложене, а у исто време је тај рад завршио и Одбор Савезне скупштине, споразумела су се обадва одбора да изаберу по пет својих чланова да на заједничком састанку претресу све измене и допуне усвојене у оба одбора и да покушају изједначити текстове како би се добио јединствен нови текст нацрта Устава.

Од стране Уставотворног одбора Скупштине народа изабрани су за делегате на заједнички састанак: д-р Сениша Станковић, Фране Фрол, Франце Лубеј, д-р Душан Братић и д-р Јосип Хрнчевић. Од стране Уставотворног одбора Савезне скупштине изабрани су: Моша Пијаде, Владимир Симић, д-р Макс Шнудерл, Милош Рашовић и Милош Минић.

Ова делегација састала се 3 јануара ове године и свршила поверени јој задатак, те је усвојила јединствен текст узимајући у обзир поред измена и допуна усвојених у оба одбора, и амандмане предложене од заменика Министра за Конституанту, министра за Црну Гору Милована Ђиласа, као и амандмане предложене од народних посланика. У амандмане Министра за Конституанту узети су у обзир и разни предлози учињени из народа.

На седници Одбора од 4 јануара ове године поднео је од стране петорице делегата извештај о раду заједничког састанка д-р Јосип Хрнчевић. Одбор је усвојио овај извештај и сложио се са свима изменама и допунама предложеним са заједничког састанка.

Овај извештај гласи:

УСТАВОТВОРНОМ ОДБОРУ СКУПШТИНЕ НАРОДА

На састанку десеторице чланова Уставотворног одбора оба дома, који су изабрани на седницама обадва одбора, а који је састанак одржан 3 јануара ове године, сагласили су се делегати у погледу изједначења текстова нацрта Устава усвојених у оба дома.

Делегати су постигли потпуну сагласност и предлажу једном и другом одбору да у целини усвоје сагласно израђењи једниствени текст, према приложеном извештају.

Делегати Уставотворног одбора
Скупштине народа:

Фране Фрол, с. р.
Франце Лубеј, с. р.
Д-р Јосип Хрнчевић, с. р.
Д-р Душан Братић, с. р.
Синиша Станковић, с. р.

Делегати Уставотворног одбора
Савезне скупштине:

Моша Пијаде, с. р.
Д-р Макс Шнудерл, с. р.
Милош Рашовић, с. р.
Милош Минић, с. р.
Владимир Симић, с. р.

Извештај десеторице посланика оба одбора гласи:

(Даљи текст идентичан је са текстом у извештају који је поднет Уставотворном одбору Савезне скупштине).

За известиоца Одбор је изабрао д-р Јосипа Хрнчевића.

Достављајући овај извештај, Одбору је част замолити Скупштину да га изволи усвојити у целости.

Београд, 4 јануара 1946 г.

Секретар,
Митар Бакић, с. р.

Претседник
Уставотворног одбора
Скупштине народа
Божидар Масларић, с. р.

Ч л а н о в и :

Фране Фрол, с. р., Синиша Станковић, с. р., Јаша М. Продановић, с. р., Бане Андрејев, с. р., Радован Зоговић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Павле Грегорић, с. р., Раде Хамовић, с. р., Богдан Орешчанин, с. р., Милош Царевић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Франце Лубеј, с. р., Јосип Рус, с. р., Мурад Шећерагић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Душан Васиљевић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Михаило Апостолски, с. р., д-р Бранко Чубриловић, с. р., Милан Поповић, с. р., д-р Душан Братић, с. р., Кирило Савић, с. р., д-р Јосип Хрнчевић, с. р.

Садржај

УСТАВОТВОРНИ ОДБОР САВЕЗНЕ СКУПШТИНЕ

	Страна
Прва седница (10 децембра 1945)	3— 19
1 — Утврђивање дневног реда	4
2 — Претрес предлога Пословника у начелу	4— 8
3 — Претрес предлога Пословника у појединостима ..	8— 11
Заједничка седница оба уставотворна одбора	11— 18
Образложење нацрта Устава министра за Конституанту Едварда Кардеља	11
Наставак прве седнице	19
Усвајање нацрта Устава за основу у начелној дебати ..	19
Друга седница (11 децембра 1945)	20— 44
Претрес нацрта Устава у начелу	20
Говорници: д-р Драгољуб Јовановић	20
Милош Рашовић	40
Трећа седница (12 децембра 1945)	45— 84
Претрес нацрта Устава у начелу	45
Говорници: Михаило Ђуровић	45
Владимир Симић	49, 82
д-р Милош Московљевић	56
министар за Конституанту Едвард Кардељ	58, 78, 81
д-р Драгољуб Јовановић	67
Моша Пијаде	70, 81
Четврта седница (13 децембра 1945)	85—108
Претрес нацрта Устава у начелу	85
Говорници: Иван Гранђа	85
д-р Васо Чубриловић	87
д-р Макс Шнудерл	94
Влада Зечевић	99
Димитар Влахов	103

	Страна
Сава Косановић	104
д-р Милош Московљевић	106
Пета седница (14 децембра 1945)	109—143
Претрес нацрта Устава у појединостима	109
Глава I (чл. 1—5)	110—131
Глава II (чл. 6—8)	132—143
Шеста седница (17 децембра 1945)	144—192
Претрес нацрта Устава у појединостима	144
Глава III (чл. 9—13)	144—162
Глава IV (уопште)	162—192
Седма седница (18 децембра 1945)	193—239
Претрес нацрта Устава у појединостима	193
Глава IV (чл. 14—20)	193—239
Осма седница (20 децембра 1945)	240—281
Претрес нацрта Устава у појединостима	240
Глава V (чл. 21—43)	240—281
Девета седница (21 децембра 1945)	282—318
Претрес нацрта Устава у појединостима	282
Глава VI (чл. 44—48)	282—307
Глава VII (чл. 49—72)	307—317
Десета седница (29 децембра 1945)	319—363
Претрес нацрта Устава у појединостима	319
Глава VII (чл. 73—76)	319—344
Глава VIII (чл. 77—89)	344—363
Једанаеста седница (30 децембра 1945)	364—398
Претрес нацрта Устава у појединостима	364
Глава IX (чл. 90—99)	364—371
Глава X (чл. 96—101)	371—378
Глава XI (чл. 102—104)	378—379
Глава XII (чл. 105—112)	379—398
Дванаеста седница (31 децембра 1945)	399—431
Претрес нацрта Устава у појединостима	399
Глава XIII (чл. 113—119)	399—431
Тринаеста седница (2 јануара 1946)	432—460
Претрес нацрта Устава у појединостима	432
Глава XIII (чл. 119—125)	432—442
Глава XIV (чл. 126—130)	442—445

	Страна
Глава XV (чл. 131—132)	445—446
Глава XVI (чл. 133)	446
Амандмани	447—460
Четрнаеста седница (4 јануара 1946)	461—480
Извештај делегата за уједначење предлога измена	461

УСТАВОТВОРНИ ОДБОР СКУПШТИНЕ НАРОДА

	Страна
Прва седница (10 децембра 1945)	481—497
1 — Саопштење о поднетом нацрту Устава	481
2 — Претрес предлога Пословника у начелу	482—486
3 — Претрес предлога Пословника у појединостима ..	486—496
4 — Заједничка седница са Уставотворним одбором Савезне скупштине	496
5 — Наставак прве седнице	496
6 — Утврђивање дневног реда за следећу седницу	496
Друга седница (11 децембра 1945)	498—514
Претрес нацрта Устава у начелу	498
Говорници: Јаша Продановић	499, 509
д-р Бранко Чубриловић	503
Радован Зоговић	507
д-р Душан Братић	511
Трећа седница (12 децембра 1945)	515—540
Претрес нацрта Устава у начелу	515
Говорници: д-р Сениша Станковић	515
Милош Царивић	523
Пуниша Перовић	533
Четврта седница (13 децембра 1945)	541—565
Претрес нацрта Устава у начелу	541
Говорници: Бане Андрејев	541
Кирило Савић	548
Јосип Рус	556
Јоза Миливојевић	563
Пета седница (14 децембра 1945)	566—582
Претрес нацрта Устава у начелу	566
Говорници: д-р Павле Грегорић	566
Мурад Шећерагић	568
Душан Васиљевић	570
Франце Лубеј	573
Божидар Масларић	579

	Страна
Шеста седница (17 децембра 1945)	583—611
Претрес нацрта Устава у појединостима	583
Глава I (чл. 1—5)	588—590
Глава II (чл. 6—8)	590—595
Глава III (чл. 9—13)	595—600
Глава IV (чл. 14—20)	600—611
Седма седница (18 децембра 1945)	612—640
Претрес нацрта Устава у појединостима	612
Глава V (чл. 21—37)	612—640
Осма седница (19 децембра 1945)	641—659
Претрес нацрта Устава у појединостима	641
Глава V (чл. 38—43)	641—645
Глава VI (чл. 44—48)	645—659
Девета седница (20 децембра 1945)	660—685
Претрес нацрта Устава у појединостима	660
Глава VII (чл. 49—72)	660—685
Десета седница (21 децембра 1945)	686—719
Претрес нацрта Устава у појединостима	686
Глава VII (чл. 73—76)	686—700
Глава VIII (чл. 77—89)	700—718
Једанаеста седница (29 децембра 1945)	720—739
Претрес нацрта Устава у појединостима	720
Глава IX (чл. 90—95)	720—725
Глава X (чл. 96—101)	725—731
Глава XI (чл. 102—104)	731—733
Глава XII (чл. 105—112)	733—739
Дванаеста седница (31 децембра 1945)	740—771
Претрес нацрта Устава у појединостима	740
Глава XIII (чл. 113—125)	740—771
Тринаеста седница (2 јануара 1946)	772—780
Претрес нацрта Устава у појединостима	772
Глава XIV (чл. 126—130)	772—776
Глава XV (чл. 131—132)	776—779
Глава XVI (чл. 133)	779
Избор чланова комисије за уједначење текстова и измена	780
Четрнаеста седница (4 јануара 1946)	781—807
Извештај делегата за уједначење предлога измена	781

СПИСАК ПРИЛОГА

	Страна
1 — Писмо Министра за Конституанту	808
2 — Нацрт Устава	808
3 — Образложење	835
4 — Извештај Уставотворног одбора Савезне скупштине	841
5 — Извештај Уставотворног одбора Скупштине народа	869

РЕГИСТАР ГОВОРНИКА

Аголи д-р Неџат	155, 261, 273, 405, 423, 457
Андрејев Бане	541, 605, 608, 644, 646, 650, 673, 689, 691, 709, 711, 713, 716, 725—727, 732, 738—739, 742, 778
Апостолски Михаило	486
Бакић Митар	515, 566, 597, 599, 609, 612—614, 616—617, 620, 623, 626, 630, 635—636, 638—640, 646, 650, 652, 655—656, 660—663, 665—671, 673—676, 678, 680, 684, 694—695, 697, 700—701, 703, 709—710, 714—715, 727, 731, 781, 806
Братић д-р Душан	486, 495, 511, 592, 594, 598—599, 602, 608, 614, 616, 619, 624, 626, 633, 643, 644—647, 649—650, 655, 665—666, 670—673, 675, 682, 691, 695, 699—700, 716, 721, 724, 726, 728, 731, 735, 741—742, 745—746, 750, 757—760, 762—763, 765, 768, 775
Васиљевић Душан	570, 600—601, 607, 618—619, 648, 651, 683, 687, 689, 699, 702, 717, 721, 742, 747, 751, 761, 777—779
Веселинов Станка	246
Влахов Димитар	103, 208, 209, 291, 306—307, 366, 382, 458
Вујасиновић Тодор	604, 610, 618
Вукмановић Светозар-Темпо	44, 154, 220—221, 247, 253—254, 259, 289, 292, 293—294, 327—331, 335, 338, 342, 401,

	405, 409, 416, 419, 424, 436—438, 445—446 449
Гершковић д-р Лео	584, 629—631, 634, 637—640, 642, 644—647, 640, 652, 654, 656—658, 661—662, 664—670, 672—674, 676—678, 684, 686, 688, 690, 692—702, 705, 707—710, 712—713, 715, 718, 721—725, 727, 729—730, 732, 734, 736—739, 741—748, 752, 757, 759, 761—762, 764—770, 772, 774—775, 777—779, 803
Гранђа Иван	85, 451
Грегорић д-р Павле	566, 601, 606, 611, 619, 623, 626
Дуговић Рато	495, 606, 615, 629, 631, 639, 643, 647, 656, 660, 671, 678, 682, 687, 697, 724, 732, 734, 737, 761, 774
Ђорђевић д-р Јован	122, 125—127, 138—141, 144, 148, 151, 156—158, 160, 164, 196—200, 203—206, 209, 214—215, 218—219, 222, 225, 228—233, 239—240, 244, 246, 248—249, 251, 255, 257, 259, 261, 263—268, 282, 286—287, 289—292, 294, 296, 299—300, 304, 306—308, 310—311, 313—315, 322, 325, 327—333, 335—336, 338—341, 343—347, 353, 362, 365—366, 369, 371—387, 390, 393, 396—397, 399, 403, 407—408, 411—412, 416, 418—419, 421—423, 427—428, 432—436, 438—439, 441—447, 449, 453, 445, 459, 467, 472—473, 476, 478
Ђуровић Михаило	45, 110, 120, 122, 133, 138—139, 143, 153—154, 159, 164, 177, 183, 204—205, 218, 225, 253, 280—281, 297, 335, 338, 345, 354, 368, 379, 426
Зечевић Влада	99, 150, 159—160, 195, 201, 203, 224, 235, 249, 260, 265, 273—274, 281, 291—292, 308, 344, 355, 361, 367, 370—371, 379—380, 383—386, 393—394, 447
Зоговић Радован	489, 491, 493—495, 507, 584—585, 589, 591, 594, 597, 601, 604, 615, 617, 621, 632, 636,

	638, 646, 648—651, 654—655, 666—667, 670, 676, 678, 681, 693, 701, 706, 717, 721, 723, 726, 728, 762—763, 778
Јовановић д-р Драгољуб	20, 67, 117, 121, 128, 130, 136—137, 139, 141—142, 151, 156, 158—159, 162, 183, 194—196, 199, 203—206, 208, 212—213, 221, 228, 231, 233—235, 237—239, 248, 251, 254, 262, 265—268, 272, 274, 278—280, 282, 288, 292, 303—304, 313, 316, 320—321, 330—331, 343—344, 368, 370—372, 391, 395—396, 398, 419, 426, 431, 433—434, 447—448, 450—451, 457, 473, 476—477
Кардељ Едвард	11, 58, 78, 81, 586—591, 593, 595—597, 599—600, 603, 607—611, 613—616, 619, 620, 622—623
Косановић Сава	9, 104, 110, 119—120, 122, 125—127, 130, 142, 147—148, 153, 159—160, 194—195, 202—204, 246, 248, 256, 262—263, 266—267, 269—274, 280, 286, 303—304, 306, 310—314, 316, 320, 326, 330, 334—335, 339—341, 344—346, 351, 364—365, 370, 375—379, 386, 388, 395—396, 416, 418—420
Коцбек Едвард	616
Кузмановић д-р Славко	251, 312, 315—316, 370, 384, 396, 401, 422—424
Лубеј Франце	573, 643, 649, 667, 734—735, 738
Маринко Миха	154, 201—202, 229—230, 238—239, 254, 417, 446
Масларић Божидар	481—482, 485—498, 503—504, 507—508, 510—511, 514—515, 523, 533, 539, 541, 548, 556, 563, 565, 579, 583—590, 592, 594—601, 603—619, 628—631, 650, 676—680, 684—688, 690—715, 717—718, 720—752, 755—756, 758—800
Миливојевић Јоза	563, 591, 617, 619—620, 625—626, 653, 663, 679, 681, 691, 749—752, 767—769, 778

Минић Милош	3, 4, 8—11, 119—122, 134, 148, 151, 156, 158, 160—161, 196, 198, 210, 223, 231—232, 235, 310, 313—314, 317, 327—329, 331—333, 335—336, 341—342, 345—346, 354—355, 369—374, 379—384, 386—387, 389, 392—393, 395—397, 404, 412, 418—419, 421—422, 424, 428, 435, 440, 443, 456, 473, 476—477
Московљевић д-р Милош	56, 106, 111, 121—123, 125, 127—130, 132—133, 140—142, 147—148, 150, 153—154, 158, 162—163, 168, 193, 195, 197—199, 202, 204—205, 209, 215, 224, 227, 233, 236—237, 242, 244, 247, 263, 285, 289—290, 292, 295—296, 298, 303, 305, 307, 312, 314—317, 319, 323, 329, 339—340, 346—347, 349, 353, 356, 359, 364, 366—368, 371, 377—379, 381—382, 384—385, 387—388, 391, 394, 396, 398, 417—418, 420, 424, 426, 428, 436—437, 442—444, 447, 450—453, 462, 467, 472—473
Орешчанин Богдан	481, 498, 541, 583—584, 586—590, 592, 594—595, 598—601, 605, 608—611, 641—643, 646, 649, 651, 654—656, 658—659, 686—688, 692—695, 699—700, 708—709, 720—721, 724—726, 730—731, 733, 735, 737—738, 740—741, 743—744, 746, 748—749, 751, 758, 760, 764—765, 767—768, 772—773, 775—777, 779, 781
Перовић Пуниша	533, 621, 730, 732
Петрушев Кирил	319
Пијаде Моша	3, 8—11, 18—20, 40, 44—45, 49, 56, 58, 70, 78, 81—82, 84—85, 87, 94, 98, 103—104, 106, 108—114, 117—144, 146—162, 164—165, 168—169, 177, 179—180, 183, 188, 191, 193, 195—210, 212—214, 216, 218, 220, 223, 225—226, 228—240, 242, 244—275, 277—282, 284—299, 301—317, 319—321, 323—324, 326—348, 350—352, 354—362, 364—388, 390—399, 401—402, 405, 408—409, 411—412, 414, 416—428, 430—435, 437—463, 467, 472—473, 475—479

Поповић Коча	9, 148, 150, 157—158, 161, 198, 212, 214, 229, 239, 327, 332, 338, 340, 342, 418, 420, 424, 435, 440, 451, 455—457, 459, 463, 476
Поповић Милан	619
Продановић Јаша	18, 486—497, 499, 509—510, 586—587, 590—593, 595, 597—598, 602, 605, 613, 620—624, 627—632, 640, 643, 651—653, 661—662, 664, 666, 668, 671—673, 675—677, 682, 722—724, 746—747, 756—757, 767, 770, 780
Радмиловић д-р Јерко	113, 117, 125, 133—134, 146—147, 160, 194, 207, 215, 231, 246—248, 251—252, 254—255, 259, 267, 269—270, 281, 285, 303
Рамљак д-р Анте	114, 124, 129, 131, 134, 140, 149, 160—161, 164, 195, 198, 202, 205, 216, 230, 236, 239, 245, 250, 252, 259, 265, 266, 281, 284—285, 290, 292, 301, 308, 316—317, 348, 353, 355—359, 368—369, 382, 394, 411, 420, 434, 437, 447, 449, 477
Рашовић Милош	40, 150, 194, 201, 219, 298, 313, 337—338, 404, 430, 433
Рус Јосип	556, 585, 590, 596, 598—599, 610, 619, 627, 636, 643, 648, 650, 652—653, 661, 682, 701, 704, 707, 709, 713, 725, 740—741, 748, 751, 757, 765—766, 772
Савић Кирило	490, 548, 588, 591—593, 598, 604—605, 608, 643, 658, 661, 669, 674, 684, 688—689, 697, 702, 704, 711, 717, 749
Салај Буро	253—254, 448
Симић Владимир	49, 58, 67, 70, 80—82, 121, 151—153, 165, 179, 205, 207, 218—221, 227, 234, 243—244, 265, 269—270, 274—275, 278, 280, 292, 299, 301, 306—309, 313—314, 321, 323, 326, 330, 332—333, 343, 352, 367—368, 372—373, 385, 389—390, 396, 402, 405, 409, 416, 418—423, 428—429, 434—436, 442, 446, 455, 472—473, 475, 479—480

Сремец д-р Златан	160, 195, 197, 214, 216, 249, 271—272, 304, 350, 457—458, 478
Станковић д-р Синиша	486, 491—492, 510, 515, 585, 587—588, 591, 601, 604, 608—609, 614, 618, 643—644, 648, 675, 679, 704, 708, 715, 722, 729—730, 733, 739, 774, 777, 807
Филиповић Сулејман	8, 9, 112, 149—150, 154, 157, 195, 199, 202—203, 205, 240, 243, 253, 255, 259, 267, 270, 275, 281, 291, 293, 305, 315, 333, 360, 371, 374, 386, 408—409, 412, 419—420, 437, 445, 460, 472—473
Фрол Фране	489, 504, 566, 568, 570, 573, 579, 582, 587—588, 594—599, 612—614, 620—627, 631—633, 635—655, 657—671, 673—676, 686—687, 692—696, 701—704, 708—712, 714—716, 721—722, 726, 730, 735—737, 741—749, 756—762, 764—765, 767, 774, 779.
Хамовић Раде	631
Хафнер Тоне	738
Хебранг Андрија	9, 19, 153, 155, 157, 169, 180, 188, 194—195, 204, 206—210, 212, 217, 226, 228—231, 233—235, 237—239, 287—288, 294, 296—298, 304, 313, 337, 339—340, 342—345, 438—440, 443—445, 447, 453—458
Хотић Месуд	267, 270, 273—274, 305, 356
Хоџа Мехмед	117
Хричевић д-р Јосип	482, 486—496, 591—592, 594, 601, 626, 628, 637, 653, 656, 669, 723, 756, 759, 769—770, 778, 781—806
Царевић Милош	18, 485, 487—489, 493—494, 496, 523, 584, 586, 588, 590, 596, 599—600, 602, 606, 613—614, 616—617, 623, 627, 631, 634, 636—637, 661, 664—665, 667—668, 672—673, 675, 677, 679, 680, 683, 687, 690—691, 695—696, 701, 709, 711—712, 743, 745, 750, 752, 756

Чубриловић д-р Бранко	492, 494, 503, 587—588, 590, 601—602, 615, 675, 687, 694, 704, 722—723, 732, 769, 807
Чубриловић д-р Васо	87, 201, 207, 218—219, 255—256, 295, 389, 392, 396, 422, 432
Шећерагић Мурад	568, 601, 606, 617, 642
Шнудерл д-р Макс	20, 45, 85, 94, 109—110, 125, 129—130, 132, 144, 149, 158—159, 161, 193, 203, 208, 215, 218, 233, 236, 240, 247—248, 252, 255, 257—258, 262, 269, 271—273, 275, 278, 282, 284, 286, 299, 306—309, 311—317, 319, 326, 329, 331, 334, 337, 343—344, 346—348, 356, 361, 364—365, 368, 371, 374—379, 387—388, 392, 398—399, 401, 420—422, 424, 430, 432, 434—435, 441—442, 444—446, 461, 473, 478—479

И С П Р А В К Е

Стр.	ред	стоји
28	13 одоздо	стаус
30	5 одозго	трисмиссионим
34	7 одозго	нидивидуалност
41	11 одозго	пунми
53	17 одоздо	погелду
81	15 одозго	изричино
148	4 одоздо	нарида
215	4 одоздо	нглашава
215	5 одоздо	Рдмиловић
227	1 одозго	имаље
251	20 одоздо	Радмилови
255	14 одозго	Сулејмано
288	5 одоздо	цетнралног
422	15 одозго	Пртседник
432	2 одозго	1945
460	6 одоздо	имали
503	22 одозго	државотвороци
593	13 одозго	Скуштина
622	16 одозго	Жели ји

Уставотворн одбори

треба

статус

трансмисионим

индивидуалност

пуним

погледу

изрично

народа

наглашава

Радмиловић

имање

Радмиловић

Сулејман

централног

Претседник

1946

има ли

државотворци

Скупштина

Жели ли